

Η Ελλάδα κερδίζει
έδαφος στον
επενδυτικό χάρτη.
Πώς θα διατηρήσουμε
αυτήν τη δυναμική;

EY Attractiveness Survey

Ελλάδα

Ιούλιος 2021

■ ■ ■
The better the question. The better the answer.
The better the world works.

EY
Building a better
working world

Περιεχόμενα

Εισαγωγικό σημείωμα	3
Σύνοψη	6
1 Η εικόνα των επενδύσεων στην Ευρώπη	10
2 Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα	26
3 Η εικόνα των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα	50
4 Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού	60
5 Συμπεράσματα και προτάσεις	96
Ταυτότητα της έρευνας	112
Μεθοδολογία	114
Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness	115

Εισαγωγικό σημείωμα

Παναγιώτης Ι. Κ. Παπάζογλου
Διευθύνων Σύμβουλος
EY Ελλάδος

Είναι απόλυτα βέβαιο ότι οι άμεσες ξένες επενδύσεις (ΑΞΕ) θα παίξουν καθοριστικό ρόλο στην ανάκαμψη της οικονομίας μετά την ύφεση που προκάλεσε ο COVID-19. Συγχρόνως, η πανδημία και οι νέες τάσεις που έθεσε σε κίνηση - ή επιτάχυνε - φαίνεται να επιδρούν καταλυτικά στις επενδυτικές αποφάσεις, σε παγκόσμιο και ευρωπαϊκό επίπεδο.

Η φετινή, τρίτη έκδοση της έρευνας, EY Attractiveness Survey Ελλάδα, καταγράφει τις τάσεις αυτές, εστιάζοντας στο πώς επηρεάζουν την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού, αλλά και τη μελλοντική πορεία των ΑΞΕ στη χώρα μας.

Το 2020, ενώ οι ΑΞΕ στην Ευρώπη σημείωσαν κάμψη εξαιτίας της τεράστιας αβεβαιότητας που προκάλεσε η πανδημία, η Ελλάδα πέτυχε εντυπωσιακή αύξηση, της τάξης του 77%. Και ενώ οι επενδυτές εκτιμούν ότι η ψηφιακή οικονομία θα αποτελέσει την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια, το 23% των ΑΞΕ στην Ελλάδα το 2020, από 11% την τελευταία εικοσαετία (2000-2019), κατευθύνθηκαν στον κλάδο πληροφορικής και λογισμικού.

Την ίδια ώρα, η έρευνα της EY καταγράφει σημαντική περαιτέρω βελτίωση των απόψεων της επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της χώρας. Μάλιστα, οι επιχειρήσεις φαίνεται να αποδίδουν τη βελτίωση του κλίματος στην ύπαρξη μιας αποτελεσματικής πολιτικής ελκυστικότητας και όχι, πλέον, στη συγκυρία ή το τέλος μιας μακράς περιόδου οικονομικής αβεβαιότητας. Είναι σημαντικό, επίσης, ότι η βελτίωση προέρχεται, κυρίως, από τη δεξαμενή των επιχειρήσεων που δεν είναι σήμερα εγκατεστημένες στην Ελλάδα, και σε μικρότερο βαθμό από όσες έχουν ήδη επενδυτική δραστηριότητα στη χώρα.

Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα εντοπίζουν, βέβαια, και τομείς όπου η Ελλάδα πρέπει να εστιάσει περισσότερο, όπως η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, η υποστήριξη κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας και η περαιτέρω μείωση του φορολογικού και ασφαλιστικού κόστους που επωμίζονται οι επιχειρήσεις.

Με βάση τα ευρήματα της έρευνας και την εμπειρία της, η EY καταθέτει και φέτος μια σειρά από προτάσεις, που πιστεύουμε ότι θα ενισχύσουν την ελκυστικότητα της χώρας μας. Οι προτάσεις μας απευθύνονται, τόσο προς την Πολιτεία, όσο και προς την υγιή ελληνική επιχειρηματική κοινότητα, η οποία καλείται να παίξει πρωταγωνιστικό ρόλο στην αξιοποίηση των ευρωπαϊκών πόρων που θα κατευθυνθούν προς την Ελλάδα τα επόμενα χρόνια.

Το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δίνοντας ιδιαίτερη έμφαση στους τομείς της ψηφιακής οικονομίας και της πράσινης μετάβασης, μπορεί να συμβάλει καθοριστικά στην προσέλκυση επενδύσεων, ώστε να καλυφθεί το μεγάλο επενδυτικό κενό της τελευταίας εικοσαετίας.

Η χώρα μας γιορτάζει φέτος 200 χρόνια από την ελληνική επανάσταση. Στα χρόνια αυτά, κερδίσαμε σημαντικές κατακτήσεις, αλλά χάσαμε και πολλές ευκαιρίες. Τη σημερινή μοναδική ευκαιρία δεν έχουμε την πολυτέλεια να την αφήσουμε να χαθεί. Η Πολιτεία, οι ελληνικές επιχειρήσεις, αλλά και η κοινωνία ευρύτερα, πρέπει να κινητοποιηθούν σήμερα σε μία μάχη που, αν την κερδίσουμε, μπορεί να καθορίσει την τύχη της Ελλάδας για τις επόμενες γενιές.

Άποψη

Κυριάκος Μητσοτάκης
Πρωθυπουργός

Τη στιγμή που αυξάνεται κατακόρυφα ο παγκόσμιος ανταγωνισμός για προσέλκυση επενδύσεων, τι μπορεί και τι πρέπει να κάνει η Ελλάδα για να ξεχωρίσει ως επενδυτικός προορισμός;

Η έρευνα της EY για το 2021 είναι σαφές πως εδραιώνει την Ελλάδα ως ελκυστικό επενδυτικό προορισμό. Όχι μόνο γιατί την κατατάσσει, για πρώτη φορά, μεταξύ των 10 περισσότερο υποσχόμενων ευρωπαϊκών χωρών για νέα εγχειρήματα. Αλλά και γιατί σχεδόν τα δύο τρίτα των επιχειρήσεων που συμμετείχαν σε αυτήν θεωρούν την εικόνα της βελτιωμένη συγκριτικά με το προηγούμενο έτος, παρά τις δυσκολίες που προκάλεσε η πανδημία. Ενώ πάνω από το ένα τρίτο των εταιρειών απαντούν ότι σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στη χώρα μας.

Η απήχηση της Ελλάδας ως δυναμικής εστίας επενδύσεων δεν είναι τυχαία. Γιατί βασίζεται σε αδιαμφισβήτητα πλεονεκτήματα και σημαντική δουλειά. Μέσα σε δύο χρόνια η Κυβέρνηση απλοποίησε την αδειοδότηση των επιχειρηματικών σχεδίων. Μείωσε τους φορολογικούς συντελεστές και τις ασφαλιστικές εισφορές. Προώθησε τον ψηφιακό μετασχηματισμό του κράτους. Ολοκλήρωσε θεσμικές μεταρρυθμίσεις, όπως το νέο πτωχευτικό δίκαιο και την εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος. Και πολλαπλασίασε τα κίνητρα για επενδύσεις στην πράσινη και κυκλική οικονομία.

Όλα αυτά, ενώ η χώρα διαθέτει, ήδη, ένα νέο λειτουργικό εργασιακό πλαίσιο. Και, κυρίως, ένα γιγάντιο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης που θα κινητοποιήσει περισσότερα από 70 δις εθνικών, ευρωπαϊκών και ιδιωτικών κεφαλαίων σε ορίζοντα δεκαετίας. Αξίζει, συνεπώς, την ψήφο εμπιστοσύνης κολοσσών, όπως η Microsoft, η Pfizer, η Cisco, η Fraport και η Volkswagen, που την εμπιστεύτηκαν, το τελευταίο διάστημα. Αλλά και τη θετική αντιμετώπιση δεκάδων άλλων επιχειρήσεων, που διοχετεύουν τα κεφάλαιά τους σε πολλούς τομείς: από την ανάπλαση του παλαιού αεροδρομίου του Ελληνικού και την αξιοποίηση περιφερειακών αεροδρομίων και λιμένων μέχρι τις επενδύσεις σε Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας. Και από την κατασκευή μεγάλων οδικών αξόνων και τη διαχείριση των απορριμμάτων μέχρι την ίδρυση τεχνολογικών κέντρων και πρότυπων τουριστικών μονάδων.

Ο δρόμος, φυσικά, είναι ακόμη μακρύς, αλλά και συναρπαστικός. Η Ελλάδα, πλέον, προχωρεί μόνο μπροστά και κοιτάζει μόνο ψηλά!

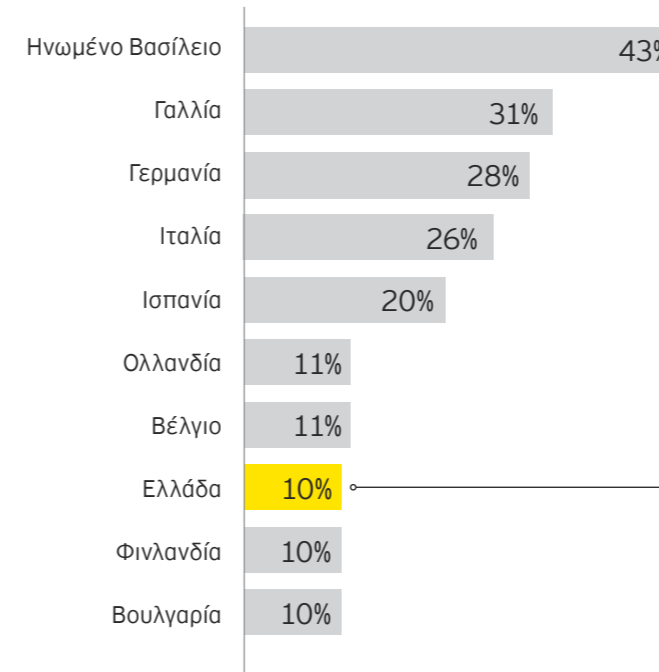
Σύνοψη

Το 2020, η Ελλάδα κατέγραψε ένα σημαντικό άλμα ως προς την προσέλκυση άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ). Με βάση τα στοιχεία του EY European Investment Monitor (EIM), μίας εκτεταμένης βάσης δεδομένων που επεξεργάζεται η EY και παρακολουθεί τις επενδύσεις σε έργα που δημιουργούν νέες εγκαταστάσεις και νέες θέσεις εργασίας, η Ελλάδα προσέλκυσε 39 ΑΞΕ, έναντι 22 το 2019 και 11 κατά μέσο όρο ανά έτος την προηγούμενη εικοσαετία (2000-2019). Η φετινή επίδοση αντιπροσωπεύει το 0,70% του συνόλου των ΑΞΕ στην Ευρώπη, έναντι του μέσου όρου 0,28% της προηγούμενης εικοσαετίας, και την κατατάσσει, για πρώτη φορά, στην 23^η θέση μεταξύ των 51 χωρών που περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων του EIM.

23^η ↑
θέση στην Ευρώπη
σε αριθμό ΑΞΕ (2020)
από 29^η το 2019

Ενθαρρυντική είναι, επίσης, η ποιοτική σύνθεση των επενδύσεων, καθώς μειώνεται η συμμετοχή των δραστηριοτήτων χαμηλότερης προστιθέμενης αξίας, όπως πωλήσεις και μάρκετινγκ, ενώ αυξάνονται οι επενδύσεις σε κέντρα έρευνας και ανάπτυξης και παραμένει υψηλό το ποσοστό των επενδύσεων στη βιομηχανία. Επιπλέον, η εκτόξευση του δυναμικού κλάδου υπηρεσιών λογισμικού και πληροφορικής στη δεύτερη θέση, αποτελεί εξαιρετικά θετική εξέλιξη.

Η Ελλάδα ανάμεσα στους πιο ελκυστικούς προορισμούς επενδύσεων στην Ευρώπη

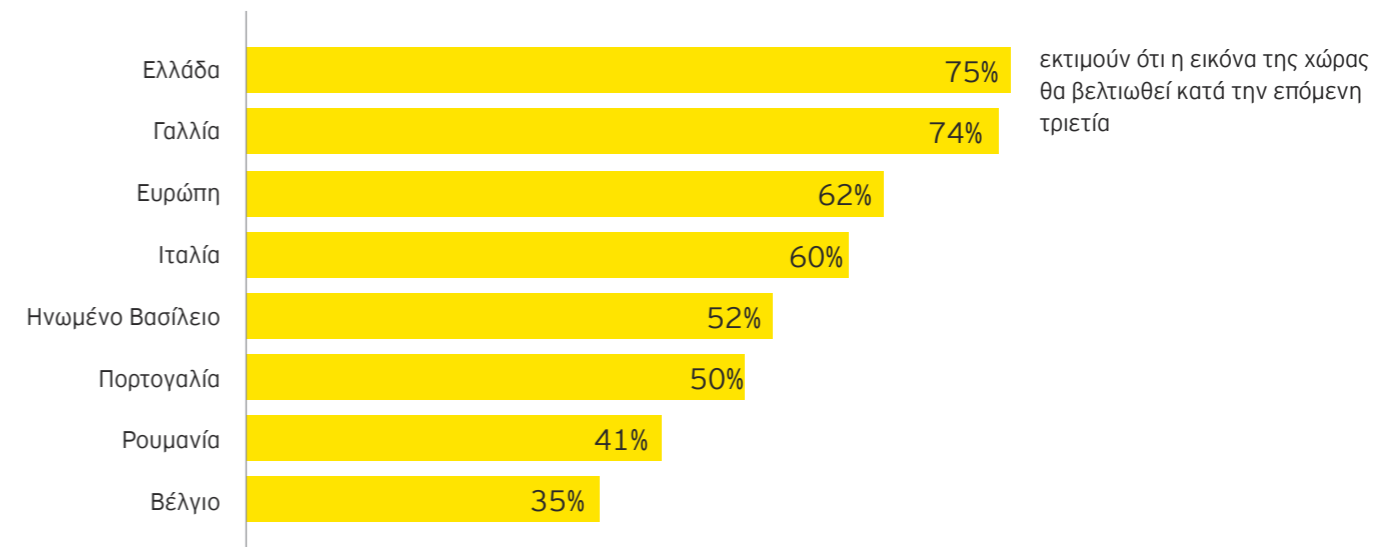
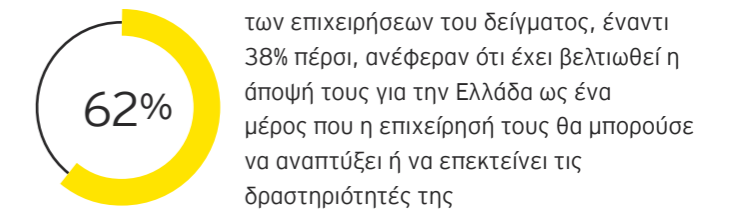
Η εικόνα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού εξακολουθεί να βελτιώνεται. Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα της EY, η Ελλάδα κατατάσσεται για πρώτη φορά μεταξύ των 10 πιο ελκυστικών προορισμών για ξένες επενδύσεις, στην 8^η θέση, με 10% των ερωτώμενων να αναφέρουν την Ελλάδα μεταξύ των τριών χωρών που θεωρούν ως ελκυστικότερες για το 2021, αμέσως μετά τις έξι ισχυρότερες οικονομίες της Ευρώπης και το Βέλγιο.

Αισιοδοξία για το μέλλον και αυξημένες προοπτικές βελτίωσης

Η έρευνα της EY για την Ελλάδα, σε ένα δείγμα 253 επιχειρήσεων, επιβεβαιώνει τη βελτίωση της εικόνας της χώρας. Είναι, δε, σημαντικό ότι η βελτίωση προέρχεται, για πρώτη φορά, κυρίως από τις επιχειρήσεις που δεν έχουν μέχρι σήμερα επενδυτική παρουσία στη χώρα και, σε μικρότερο βαθμό, από τις ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

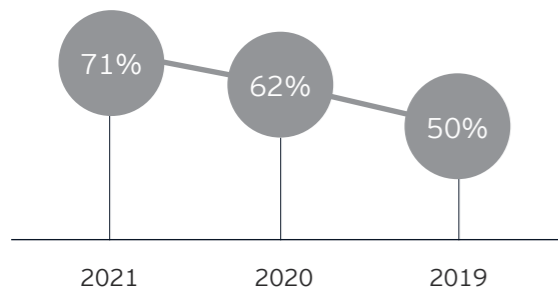
δε θεωρεί ότι η εικόνα επιδεινώθηκε σημαντικά. Παράλληλα, εντείνεται και η αισιοδοξία για τα επόμενα χρόνια, με τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους (75%), έναντι 69% πέρσι, να εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί περαιτέρω την επόμενη τριετία.

62% των επιχειρήσεων του δείγματος, έναντι 38% πέρσι, ανέφεραν ότι η άποψή τους για την Ελλάδα ως ένα μέρος που η επιχείρησή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, έχει βελτιωθεί κατά τον τελευταίο χρόνο, ενώ ούτε μία επιχείρηση του δείγματος

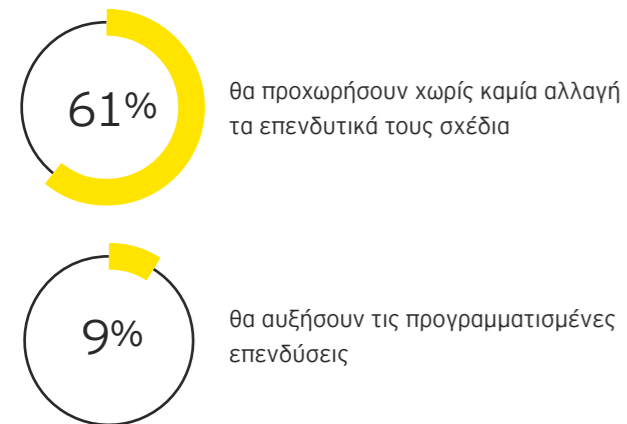

Αυξημένο για δεύτερη συνεχή χρονιά (71% από 62% το 2020 και 50% το 2019) είναι και το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η Ελλάδα, αυτή τη στιγμή, εφαρμόζει μια πολιτική ελκυστικότητας που προσελκύει παγκόσμιους επενδυτές, γεγονός που φανερώνει ότι η βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας αποδίδεται από τους επενδυτές στην άσκηση συγκεκριμένων πολιτικών και όχι, όπως πιθανότατα συνέβαινε το 2019, στη χρονική συγκυρία και τη λήξη μίας μακράς περιόδου οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας.

Επενδυτές που θεωρούν ότι η χώρα μας ακολουθεί, σήμερα, μια πολιτική για τις επενδύσεις, η οποία την καθιστά ελκυστική

Επενδυτική σταθερότητα, παρά τις προκλήσεις

7 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι θα προχωρήσουν κανονικά τα επενδυτικά τους σχέδια στην Ελλάδα (61%) ή και θα τα αυξήσουν (9%). Την ίδια ώρα, 57% των επιχειρήσεων αναφέρουν ότι η διαχείριση της κρίσης από την Ελλάδα, έχει επηρεάσει θετικά την άποψή τους για την ελκυστικότητα της χώρας.

Η βελτίωση της εικόνας επηρεάζει θετικά την πρόθεση για επενδύσεις στη χώρα, καθώς ένας στους τρεις συμμετέχοντες στην έρευνα (34%) δηλώνει ότι η επιχείρησή του σχεδιάζει να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο, ποσοστό αυξημένο κατά έξι μονάδες σε σχέση με πέρσι (28%). Παρά τη σημαντική αυτή βελτίωση, είναι, παράλληλα, σαφές ότι αυξάνεται αισθητά και ο ανταγωνισμός που έχει να αντιμετωπίσει η χώρα μας, αφού άλλες ευρωπαϊκές χώρες που συμμετέχουν στην έρευνα, σημειώνουν ακόμα υψηλότερα ποσοστά.

34%

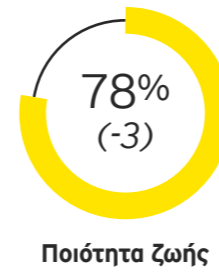
των επιχειρήσεων σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο (28% το 2020)

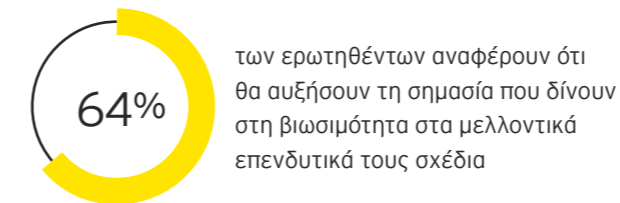
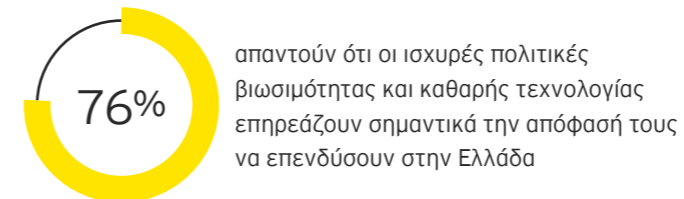
Τα συγκριτικά πλεονεκτήματα της Ελλάδας και τα σημεία προς βελτίωση, μέσα από τα μάτια των επενδυτών

Η ποιότητα ζωής, οι υποδομές μεταφορών, logistics και τηλεπικοινωνιών, καθώς και οι δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού, αναδεικνύονται στα ισχυρά χαρτιά της ελκυστικότητας της χώρας, ενώ σε 15 από τους 17 επιμέρους δείκτες που συμπεριλαμβάνονταν και πέρσι στη σχετική ερώτηση, οι

θετικές απόψεις έχουν αυξηθεί. Ως βασικοί ανασταλτικοί παράγοντες για τις επενδύσεις εμφανίζονται η φορολογία των επιχειρήσεων, η ευελιξία της εργατικής νομοθεσίας και η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας, ίσως λόγω των αρνητικών επιπτώσεων της επιδείνωσης των σχέσεων με την Τουρκία.

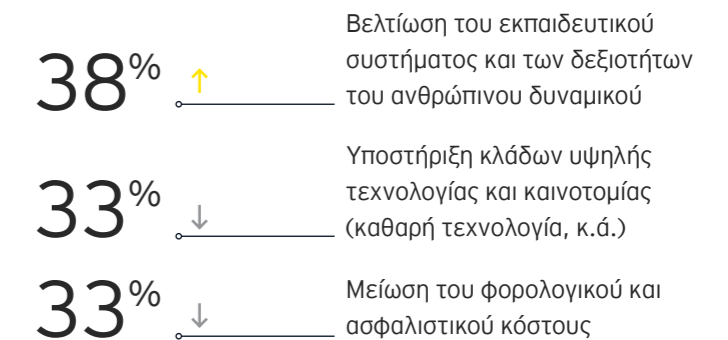

Η έρευνα αναδεικνύει και τις επιπτώσεις της παγκόσμιας στροφής προς τη βιωσιμότητα στις αποφάσεις για τις επενδύσεις, με τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις (76%) να αναφέρουν ότι οι ισχυρές πολιτικές βιωσιμότητας και καθαρής τεχνολογίας επηρεάζουν σημαντικά την απόφασή τους να επενδύσουν στην Ελλάδα, και το 64% να αναφέρουν ότι θα αυξήσουν τη σημασία που δίνουν στη βιωσιμότητα στα μελλοντικά επενδυτικά τους σχέδια.

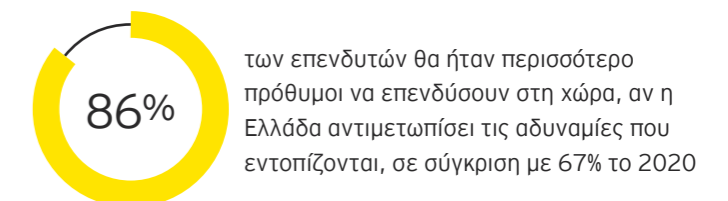

Αμφίσημη είναι η αξιολόγηση των επενδυτών ως προς τα επιμέρους στοιχεία που συνθέτουν την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως χώρας προορισμού για επενδύσεις στην τεχνολογία. Θετικά αξιολογείται η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες (76%) και η υποστήριξη από την Πολιτεία και τις ρυθμιστικές αρχές για την υλοποίηση των ψηφιακών στόχων (75%). Χαμηλότερα είναι τα επίπεδα ικανοποίησης από την προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (45%) και τον ρυθμό εισαγωγής και λειτουργίας δικτύου 5G (43%).

Ως τρεις κορυφαίες προτεραιότητες για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, οι επενδυτές του δείγματος ανέφεραν τη βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού (38%), την υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας (33%) και τη μείωση του φορολογικού και ασφαλιστικού κόστους που επωμίζονται οι επιχειρήσεις (33%).

Τέλος, 86% των επενδυτών, έναντι 67% πριν έναν χρόνο, ανέφεραν ότι θα ήταν περισσότερο πρόθυμοι να επενδύσουν στη χώρα, αν η Ελλάδα αντιμετωπίσει τις αδυναμίες που εντοπίζονται.

Η εικόνα των επενδύσεων στην Ευρώπη

5.578

έργα ΑΞΕ ανακοινώθηκαν στην Ευρώπη το 2020, μείωση ύψους 13% σε σχέση με την προηγούμενη χρονιά

Τους επόμενους 12 μήνες, **40%**

των επιχειρήσεων σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ευρώπη, έναντι 27% το 2020 και το 2019

62%

των επενδυτών θεωρούν ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα βελτιωθεί τα επόμενα τρία χρόνια

Η φετινή έκδοση της έρευνας EY Attractiveness Survey Europe, διεξήχθη για λογαριασμό της EY από τη Euromoney, στο διάστημα Μαρτίου-Απριλίου 2021, μέσω online ερωτηματολογίου, αντί των τηλεφωνικών συνεντεύξεων που χρησιμοποιήθηκαν στο παρελθόν, σε αντιπροσωπευτικό δείγμα 550 υψηλόβαθμων στελεχών επιχειρήσεων από διάφορες γεωγραφικές περιοχές και κλάδους.

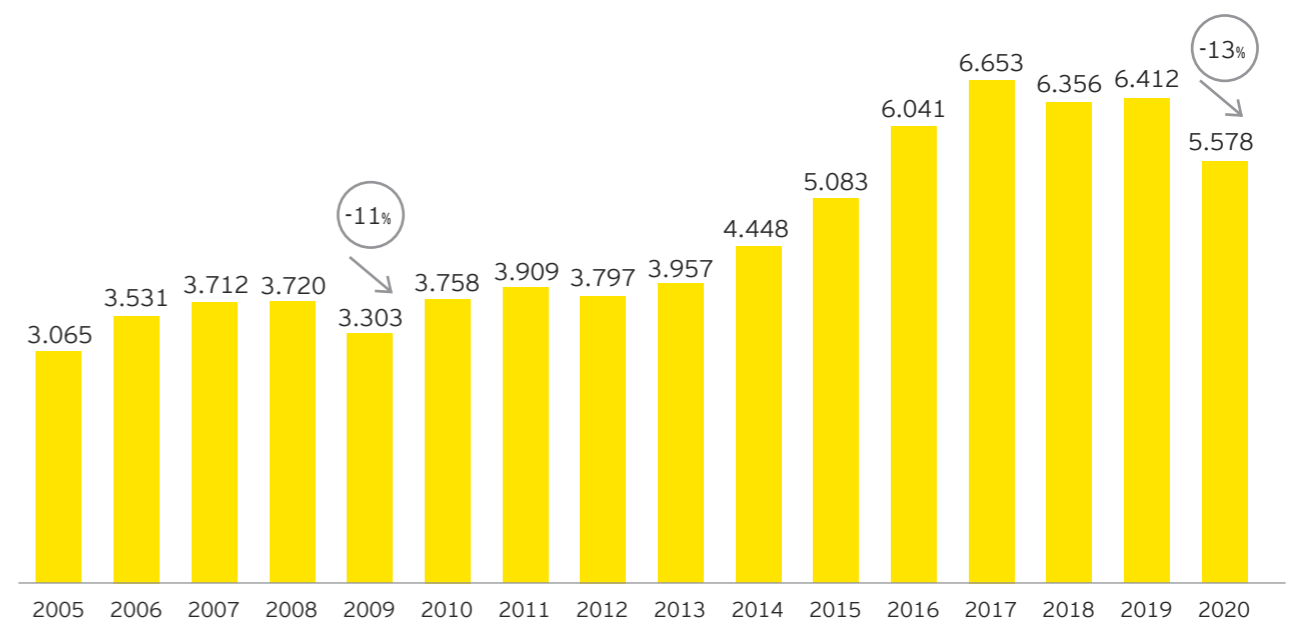
Το βασικό συμπέρασμα που προκύπτει από τη φετινή έρευνα είναι ότι, παρά τη γενικευμένη αστάθεια που χαρακτήρισε τη χρονιά που πέρασε, η Ευρώπη επέδειξε ανθεκτικότητα ως επενδυτικός προορισμός, καθώς οι επενδυτές θεωρούν ότι διατηρεί τα βασικά στοιχεία εκείνα και τη σταθερότητα που αποζητούν: εξειδικευμένο εργατικό δυναμικό, ισχυρές υποδομές, πολιτική σταθερότητα και μια προσβάσιμη εσωτερική αγορά. Όμως, η Ευρώπη δεν μπορεί να επαναπαύεται, καθώς, λόγω της πανδημίας, έχουν αναδειχθεί νέοι παράγοντες που επηρεάζουν τις επενδυτικές αποφάσεις και που

οι κυβερνώντες στην ευρωπαϊκή ήπειρο θα πρέπει να λαμβάνουν εφεξής σοβαρά υπόψη.

Οι Άμεσες Ξένες Επενδύσεις (ΑΞΕ) στην Ευρώπη το 2020: Μειωμένες, αλλά ανθεκτικές

Το 2020 ανακοινώθηκαν 5.578 έργα ΑΞΕ στην Ευρώπη, αριθμός μειωμένος κατά 13% σε σχέση με το 2019. Είναι μόλις η τέταρτη φορά σε διάστημα 15 ετών, που οι ΑΞΕ στην Ευρώπη καταγράφουν μείωση και η δεύτερη φορά, μετά τη χρηματοοικονομική κρίση του 2009, που η πτώση αυτή ξεπερνά το 10%. Το γεγονός ότι πέρσι σημειώθηκε η μεγαλύτερη ετήσια μείωση σε ΑΞΕ στην Ευρώπη από το 2005 - όταν και ξεκίνησε να διεξάγεται η έρευνα EY Attractiveness Survey Europe - είναι, μάλιστα, ενδεικτικό των αναταράξεων που προκάλεσε στη διεθνή οικονομία η πανδημία του COVID-19. Δεδομένων των αναταράξεων και της αβεβαιότητας που χαρακτήρισε τη χρονιά που μας πέρασε, πρόκειται για μια ικανοποιητική επίδοση.

Αριθμός των ΑΞΕ που ανακοινώθηκαν στην Ευρώπη

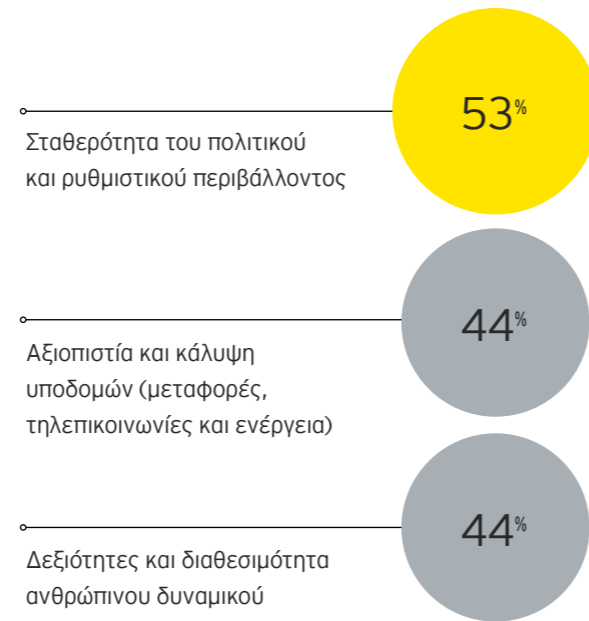
Πηγή: EY European Investment Monitor (EIM) 2021.

Η επίδοση αυτή επιβεβαιώνει ότι η παγκόσμια επενδυτική κοινότητα εξακολουθεί να αντιλαμβάνεται την Ευρώπη ως μία από τις πιο ελκυστικές περιοχές για επενδύσεις. Αυτό δεν είναι τυχαίο, αν αναλογιστεί κανείς τα τρία σημαντικότερα κριτήρια των επενδυτών κατά την επιλογή ενός επενδυτικού προορισμού: η σταθερότητα του πολιτικού και ρυθμιστικού περιβάλλοντος (53%), η αξιοπιστία και η κάλυψη των υποδομών (44%), και οι δεξιότητες και η διαθεσιμότητα του εργατικού δυναμικού (44%).

Με αυτά τα δεδομένα, και μετά το σοκ του 2020, η αβεβαιότητα που δημιούργησε η πανδημία δεν έχει επηρεάσει σημαντικά τα επενδυτικά σχέδια των επιχειρήσεων. Δύο στις πέντε (41%) δήλωσαν, την άνοιξη του 2021, όταν και διενεργήθηκε η έρευνα, ότι τα σχέδιά τους για την Ευρώπη για φέτος δεν έχουν μεταβληθεί, ενώ 17% ανέφεραν ότι έχουν αυξήσει τις σχεδιαζόμενες επενδύσεις. Στον αντίποδα, 11% των επιχειρήσεων ανέβαλαν τα επενδυτικά τους σχέδια για το 2022 ή μετέπειτα, ενώ 29% τα έχουν περιορίσει και μόλις 1% τα ακύρωσαν.

Η πολιτική σταθερότητα, οι αξιόπιστες υποδομές και οι δεξιότητες έλκουν τους επενδυτές

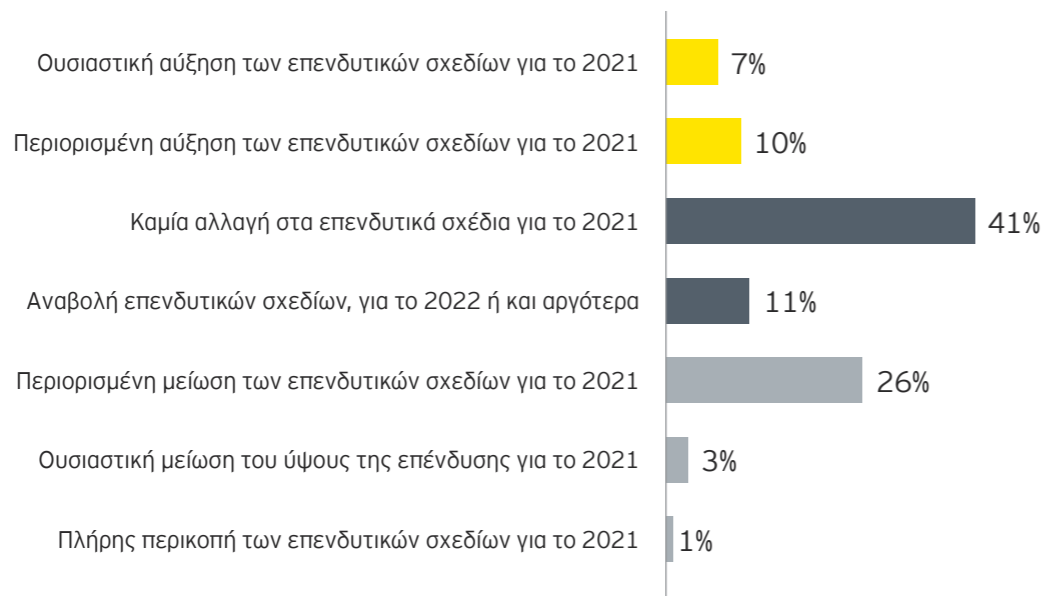
Ε: Στις μελλοντικές επιλογές τοποθεσίας της εταιρείας σας, ποιοι παράγοντες θα επηρεάσουν την επιλογή μιας χώρας; (τρεις κορυφαίες επιλογές)

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούλιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Οι ξένες επιχειρήσεις διατηρούν τα Ευρωπαϊκά επενδυτικά τους σχέδια

Ε: Σε ποιον βαθμό μεταβάλλατε τα επενδυτικά σας σχέδια για το 2021, εξαιτίας της εξάπλωσης του COVID-19;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούλιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Η Ευρώπη παραμένει κορυφαίος επενδυτικός προορισμός...

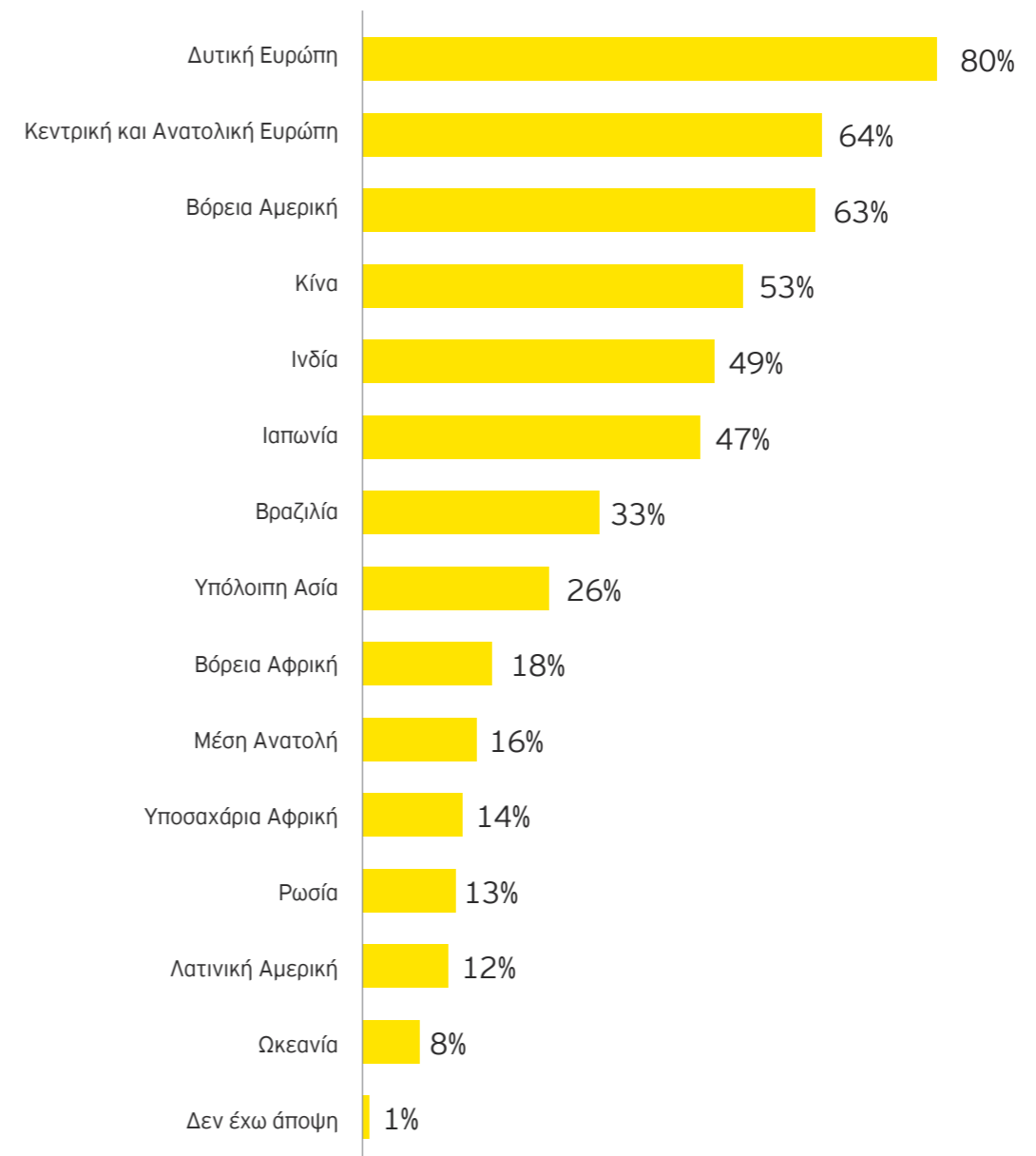
Η μακροπρόθεσμη αυτή εμπιστοσύνη στην Ευρώπη, επιβεβαιώνεται και από τις απαντήσεις των επενδυτών σε σχετική ερώτηση σχετικά με τις ελκυστικότερες περιοχές για επενδύσεις μετά την αντιμετώπιση της πανδημίας. Τέσσερις στους πέντε επενδυτές (80%) ανέφεραν τη Δυτική

Ευρώπη μεταξύ των τριών πρώτων επιλογών τους και 64% την Κεντρική και Ανατολική Ευρώπη. Ακολουθούν η Βόρεια Αμερική (63%), η Κίνα (53%), η Ινδία (49%) και η Ιαπωνία (47%).

Η Ευρώπη αναμένεται να είναι περισσότερο ελκυστική για ξένες επενδύσεις μετά τον COVID-19

Ε: Ποια από τις παρακάτω περιοχές πιστεύετε ότι θα είναι περισσότερο ελκυστική για την εγκατάσταση δραστηριοτήτων, μόλις ξεπεραστεί η πανδημία του COVID-19; (τρεις επιλογές)

(Σημείωση: το 83% των ερωτηθέντων επιχειρήσεων είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ευρώπη, επομένως αυτά τα ευρήματα αποτυπώνουν, σε μεγάλο βαθμό, μια ευρωπαϊκή άποψη της παγκόσμιας ελκυστικότητας)

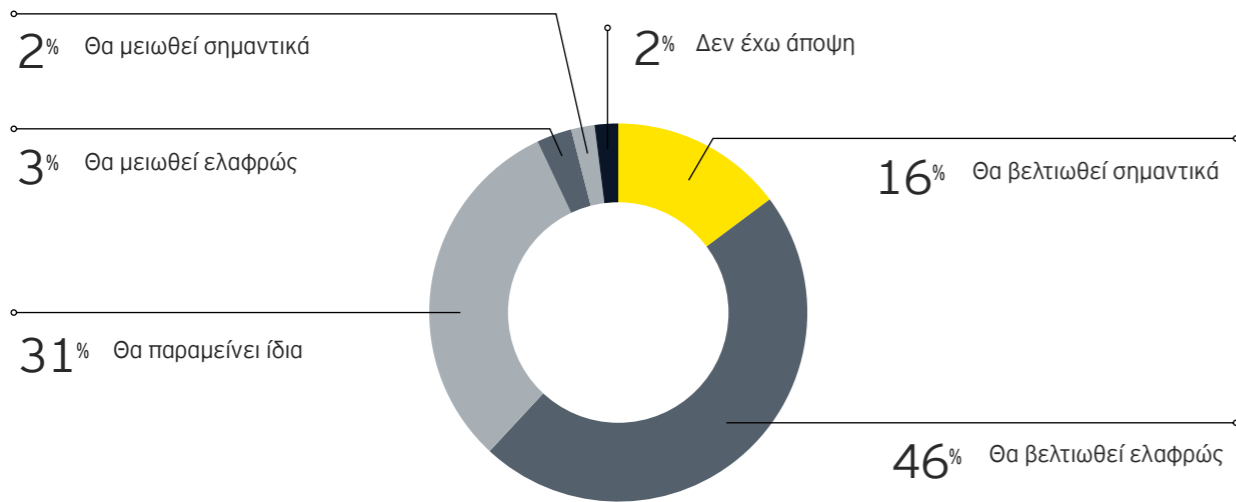
Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούλιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Οι επενδυτές περιμένουν, επίσης, μεσοπρόθεσμα, μια ταχεία ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας, που θα οδηγήσει και σε βελτίωση του επενδυτικού κλίματος. Συνολικά, τρεις στις πέντε επιχειρήσεις (62%) αναμένουν ότι η ελκυστικότητα της

Ευρώπης για επενδύσεις θα βελτιωθεί κατά την επόμενη τριετία, εκ των οποίων 16% προβλέπουν σημαντική βελτίωση. Μία στις τρεις επιχειρήσεις (31%) εκτιμά ότι το κλίμα δε θα αλλάξει, και μόνο 5% αναμένουν ότι θα επιδεινωθεί.

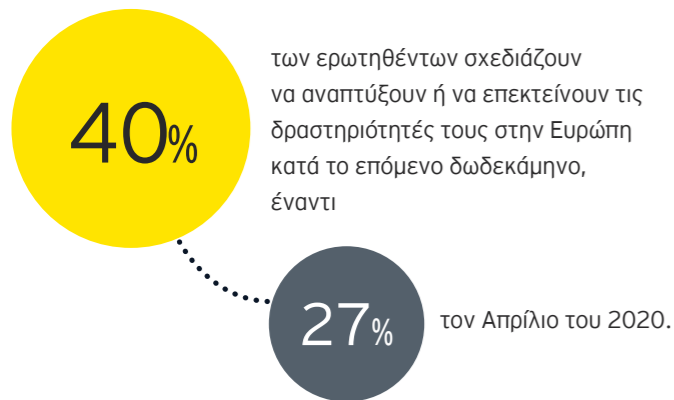
Οι επενδυτές είναι αισιόδοξοι ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα αυξηθεί στα επόμενα τρία χρόνια

Ε: Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ευρώπης θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούνιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Οι επενδύσεις βρίσκονται σε τροχιά ανάκαμψης φέτος

Με αυτά τα δεδομένα, 40% των επιχειρήσεων δηλώνουν ότι σχεδιάζουν να προχωρήσουν σε επενδύσεις στην Ευρώπη ή να επεκτείνουν τις υπάρχουσες δραστηριότητές τους στην ήπειρο κατά τους επόμενους 12 μήνες, ποσοστό αισθητά αυξημένο από το 27% που εκδήλωνε παρόμοια πρόθεση το 2020 και το 2019. Είναι, ωστόσο, προφανές ότι ο ρυθμός ανάκαμψης των επενδύσεων θα διαφοροποιηθεί από κλάδο σε κλάδο, με τους τομείς που επλήγησαν λιγότερο έντονα από την πανδημία, όπως τα καταναλωτικά αγαθά, η ψηφιακή τεχνολογία και οι βιοεπιστήμες, να ανακάμπτουν ταχύτερα.

...όμως, σημαντικοί κίνδυνοι παραμένουν

Ωστόσο, η επενδυτική κοινότητα αναγνωρίζει ότι παραμένουν αρκετές βραχυπρόθεσμες, αλλά και μακροπρόθεσμες, απειλές για την ελκυστικότητα της Ευρώπης ως επενδυτικού προορισμού.

Βραχυπρόθεσμα, η επιτυχία του εμβολιαστικού προγράμματος μπορεί να επηρεαστεί από την εμφάνιση νέων, ανθεκτικότερων μεταλλάξεων του ιού. Παράλληλα, η άρση των μέτρων στήριξης της οικονομίας ενδέχεται να επηρεάσει δυσμενώς την ανάκαμψη, αλλά και τις ΑΞΕ, εάν αυτή

γίνει νωρίτερα απ' όσο πρέπει ή έχει μεγαλύτερο αρνητικό αντίκτυπο από αυτόν που αναμένεται.

Μακροπρόθεσμα, οι επενδυτές φαίνεται να θεωρούν τον προστατευτισμό και την αβεβαιότητα που περιβάλλουν τις πολιτικές για τους δασμούς και το εμπόριο, ως μεγαλύτερες απειλές σε σχέση με το 2020. Επίσης, το τεράστιο πρόγραμμα στήριξης της αμερικανικής οικονομίας ενδέχεται να στρέψει κάποιες επενδύσεις προς τις ΗΠΑ. Τέλος, καθώς όλες οι περιοχές του πλανήτη προσπαθούν να ενισχύσουν την ελκυστικότητά τους, ορισμένα από τα σημερινά συγκρι-

τικά πλεονεκτήματα της Ευρώπης ενδέχεται να καταστούν λιγότερο σημαντικά.

Η πανδημία οδήγησε πολλές ευρωπαϊκές κυβερνήσεις, αλλά και την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, να εξετάσουν μέτρα προστασίας των αγορών τους, ενίσχυσης της αυτονομίας τους και μείωσης της εξάρτησης από τρίτες χώρες, ιδιαίτερα σε στρατηγικά κρίσιμους τομείς. Η τάση αυτή ενδέχεται να επηρεάσει και τις πρωτοβουλίες στο ρυθμιστικό πεδίο τα επόμενα χρόνια, ιδιαίτερα σε τομείς, όπως η ψηφιακή τεχνολογία, αλλά και η προστασία του περιβάλλοντος. Η μεγάλη πρόκληση για την Ευρώπη θα είναι να ηγηθεί της παγκόσμιας προσπάθειας εκσυγχρονισμού του ρυθμιστικού τοπίου, χωρίς να πλήξει την ανταγωνιστική της θέση.

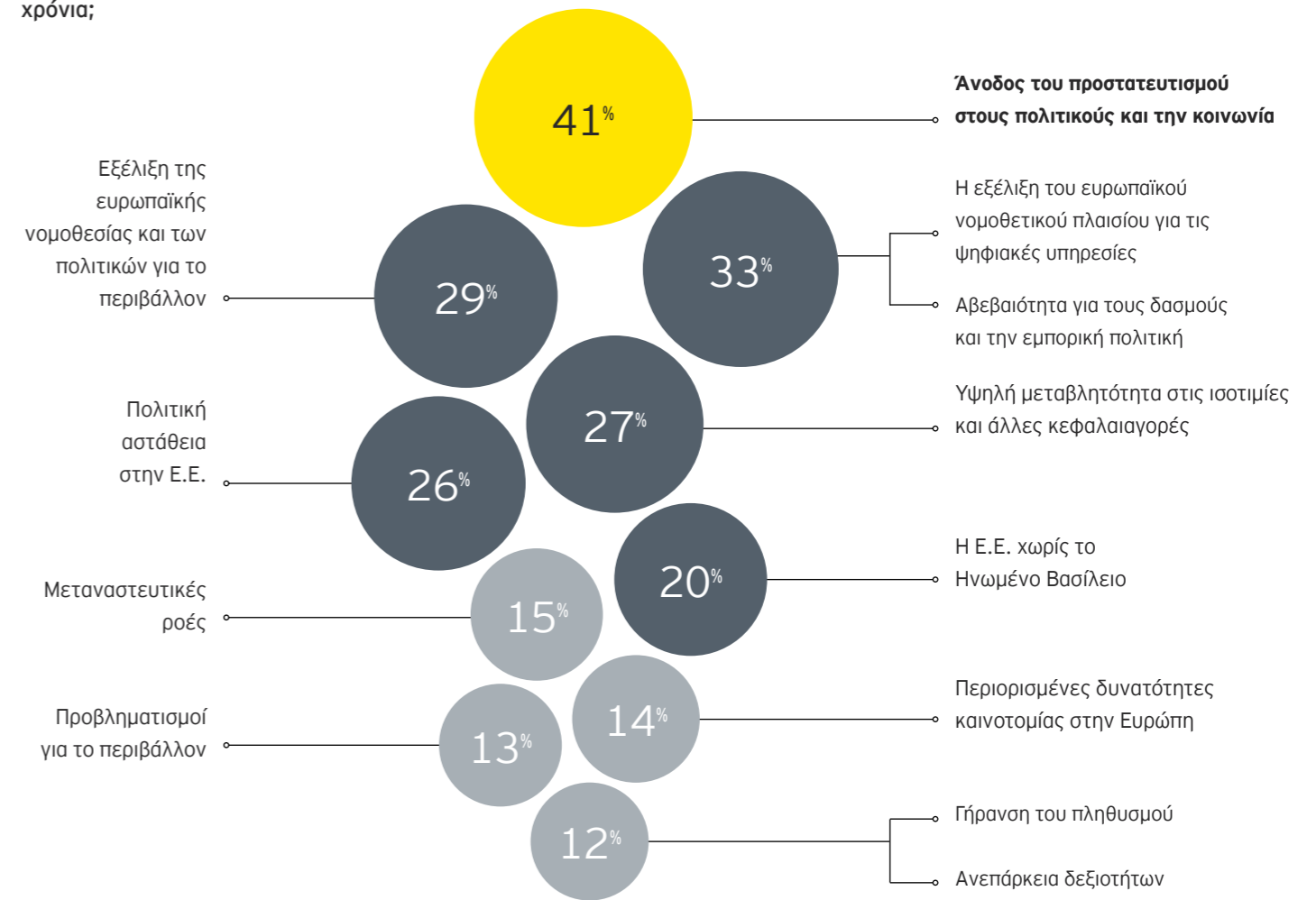
Ο προβληματισμός αυτός αντικατοπτρίζεται στις κορυφαίες τρεις ανησυχίες των επενδυτών, σε σχέση με τους πιθανούς κινδύνους που θα μπορούσαν να απειλήσουν τη μελλοντική ελκυστικότητα της Ευρώπης. Στην πρώτη θέση βρίσκονται οι

κίνδυνοι από την άνοδο του προστατευτισμού, τόσο στις πολιτικές ατζέντες, όσο και στην κοινή γνώμη και την κοινωνία (41%), στη δεύτερη, η εξέλιξη του νομοθετικού πλαισίου για τις ψηφιακές υπηρεσίες (33%) και η αβεβαιότητα για τους δασμούς και την εμπορική πολιτική (33%) και, στην τρίτη, η εξέλιξη της νομοθεσίας και των πολιτικών για το περιβάλλον (29%). Σημαντικές απειλές θεωρούνται, επίσης, η υψηλή μεταβλητότητα που παρουσιάζουν οι ισοτιμίες και άλλες κεφαλαιαγορές (27%) και η πολιτική αστάθεια στην Ε.Ε. (26%), που ενδέχεται να προκύψει, κυρίως, από τη λήξη της θητείας της Καγκελαρίου Μέρκελ και τις κοινωνικοπολιτικές επιπτώσεις της πανδημίας.

Στις μικρότερης σημασίας απειλές, οι επενδυτές περιλαμβάνουν τις επιπτώσεις του Brexit (20%), τις μεταναστευτικές ροές (15%), τις περιορισμένες δυνατότητες της Ευρώπης για καινοτομία (14%), το περιβάλλον (13%) και τη γήρανση του ευρωπαϊκού πληθυσμού (12%) σε συνδυασμό με τις ελλείψεις κρίσιμων δεξιοτήτων (12%).

Παράγοντες ρίσκου για την ελκυστικότητα της Ευρώπης στα επόμενα τρία χρόνια

Ε: Ποιοι είναι οι τρεις κύριοι παράγοντες κινδύνου που θα επηρεάσουν την ελκυστικότητα της Ευρώπης κατά τα επόμενα τρία χρόνια;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούνιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Διαφορετικές οι επιπτώσεις της κάμψης των ΑΞΕ στις ευρωπαϊκές οικονομίες

Η μεγάλη πλειοψηφία των ευρωπαϊκών χωρών επλήγησαν από τη μείωση των ΑΞΕ το 2020. Ο ρυθμός κάμψης των επενδύσεων παρακολούθησε, σε μεγάλο βαθμό, την αντίστοιχη μείωση του ΑΕΠ. Έτσι, Γαλλία, Ηνωμένο Βασίλειο και Ισπανία, που είδαν τις οικονομίες τους να συρρικνώνονται κατά 8,2%, 9,9% και 11% αντίστοιχα, κατέγραψαν διψήφιους ρυθμούς μείωσης των ΑΞΕ, με την κάμψη στην Ισπανία να φθάνει το 27%. Αντίθετα, στη Γερμανία, της οποίας το ΑΕΠ μειώθηκε κατά μόλις 4,9%, οι ΑΞΕ μειώθηκαν κατά 4%. Άλλες χώρες που επλήγησαν ιδιαίτερα, ήταν η Ολλανδία (-24%), η Ρωσία (-26%), η Σερβία (-32%) και η Ουγγαρία (-54%), ενώ αύξηση κατέγραψαν μόνο 7 από τους 20 κορυφαίους

επενδυτικούς προορισμούς, μεταξύ των οποίων, η Πολωνία (10%), η Τουρκία (18%), η Ιταλία (5%) και η Φινλανδία (23%).

Οι τρεις ισχυρότερες οικονομίες της Ευρώπης προσέλκυσαν, συνδυαστικά, το 52% των ευρωπαϊκών ΑΞΕ, με τη Γαλλία να διατηρεί οριακά την πρώτη θέση έναντι του Ηνωμένου Βασιλείου.

Η Γαλλία διατήρησε την πρώτη θέση και στις επενδύσεις στη βιομηχανία, αλλά και στην έρευνα και ανάπτυξη. Ωστόσο, κατέγραψε σημαντική συνολική μείωση των επενδύσεων, κυρίως εξαιτίας της μεγάλης κάμψης σε σημαντικούς

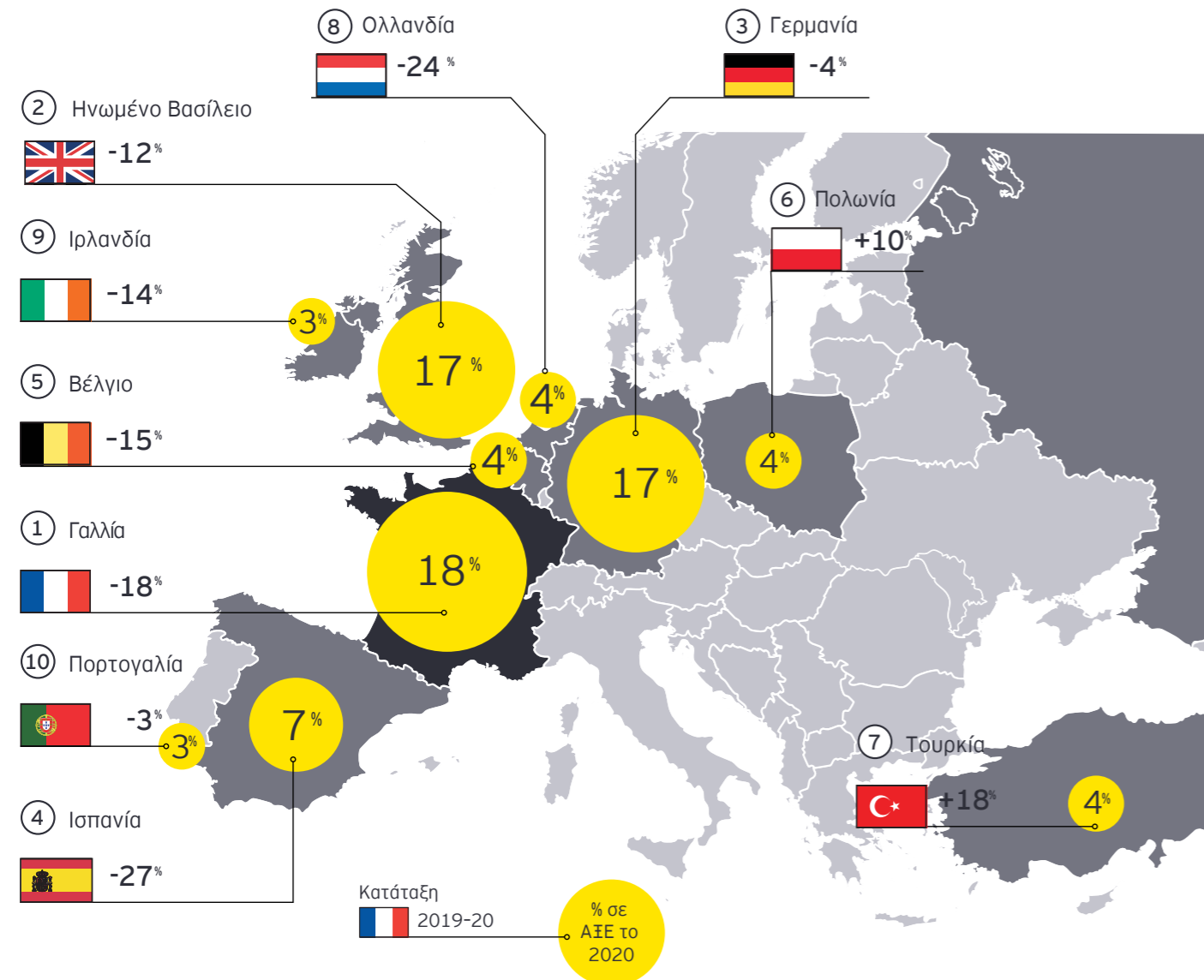
κλάδους της οικονομίας της, όπως η αεροναυπηγία και ο τουρισμός και η εστίαση, αλλά και συγκριτικά με την εξαιρετικά μεγάλη αύξηση που σημείωσε το 2019.

Στη δεύτερη θέση βρίσκεται το Ηνωμένο Βασίλειο, όπου οι κλυδωνισμοί του Brexit επηρέασαν σημαντικά τις επενδύσεις στη βιομηχανία, αλλά και τη μητροπολιτική περιοχή του Λονδίνου, παρότι οι μακροπρόθεσμες επιπτώσεις της αποχώρησης από την Ε.Ε. δεν έχουν ακόμη αποκρυσταλλωθεί. Η κάμψη θα ήταν ακόμη μεγαλύτερη αν δεν είχε αντισταθμιστεί από ενίσχυση των επενδύσεων στις υπηρεσίες, στην έρευνα και ανάπτυξη και σε κεντρικά

γραφεία επιχειρήσεων, στα οποία η χώρα προσέλκυσε τον μεγαλύτερο αριθμό επενδύσεων πανευρωπαϊκά.

Η σχετικά καλή διαχείριση της πανδημίας και των οικονομικών της επιπτώσεων, βοήθησε τη Γερμανία να μικρύνει την απόσταση από τη Γαλλία και το Ηνωμένο Βασίλειο, καταγράφοντας μείωση των επενδύσεων κατά μόλις 4%. Ως εξωστρεφής οικονομία, ενισχύθηκε, επίσης, από την πρόωρη ανάκαμψη της κινεζικής οικονομίας, αλλά και την ενίσχυση των επενδύσεων στον τομέα των logistics.

10 κορυφαίες χώρες σε ΑΞΕ για το 2020 - ποσοστό επί του συνόλου ΑΞΕ και μεταβολή (2019-20)

Πηγή: EY European Investment Monitor (EIM) 2020.

20 κορυφαίες χώρες σε ΑΞΕ

Κατάταξη	Χώρα	ΑΞΕ 2019	ΑΞΕ 2020	Μεταβολή 2019/20	Μερίδιο ΑΞΕ (2020)%
1	Γαλλία	1.197	985	-18% ↓	18%
2	Ηνωμένο Βασίλειο	1.109	975	-12% ↓	17%
3	Γερμανία	971	930	-4% ↓	17%
4	Ισπανία	486	354	-27% ↓	7%
5	Βέλγιο	267	227	-15% ↓	4%
6	Πολωνία	200	219	10% ↑	4%
7	Τουρκία	176	208	18% ↑	4%
8	Ολλανδία	255	193	-24% ↓	4%
9	Ιρλανδία	191	165	-14% ↓	3%
10	Πορτογαλία	158	154	-3% ↓	3%
11	Ρωσία	191	141	-26% ↓	3%
12	Ιταλία	108	113	5% ↑	2%
13	Φινλανδία	75	92	23% ↑	2%
14	Ελβετία	73	91	25% ↑	2%
15	Αυστρία	69	76	10% ↑	1%
16	Σουηδία	63	75	19% ↑	1%
17	Σερβία	103	70	-32% ↓	1%
18	Ρουμανία	78	57	-27% ↓	1%
19	Λιθουανία	60	53	-12% ↓	1%
20	Ουγγαρία	105	48	-54% ↓	1%
23	Ελλάδα	22	39	77% ↑	0,70%
	Άλλες χώρες*	455	313	-31% ↓	6%
	Σύνολο	6.412	5.578	-13% ↓	100%

*Δανία, Λετονία, Νορβηγία, Βοσνία-Ερζεγοβίνη, Τσεχία, Ουκρανία, Βουλγαρία, Λουξεμβούργο, Σλοβακία, Κροατία, Λευκορωσία, Εσθονία, Γεωργία, Μολδαβία, Σλοβενία, Μάλτα, Αλβανία, Αζερμπαϊτζάν, Ισλανδία, Μονακό, Μαυροβούνιο, Κύπρος, Αρμενία, Βόρεια Μακεδονία, Λιχτενστάιν, Νησιά της Μάγχης, Νήσος του Μαν, Ανδόρρα, Γιβραλτάρ και Τζέρεσϊ.

Η μεγάλη κάμψη στις βιομηχανικές επενδύσεις αντισταθμίστηκε, εν μέρει, από ενίσχυση των logistics

Οι βιομηχανικές επενδύσεις, περιζήτητες λόγω του πολλαπλασιαστικού τους οφέλους στην οικονομία και του θετικού αντίκτυπου που μεταφράζεται σε θέσεις εργασίας, σημείωσαν μεγάλη κάμψη (22%), εξαιτίας της αβεβαιότητας ζήτησης και της διάσπασης των εφοδιαστικών αλυσίδων. Η μείωση των επενδύσεων κάλυψε όλους τους επιμέρους κλάδους, με εξαίρεση τον κλάδο των φαρμάκων και της υγείας, που κατέγραψε σημαντική αύξηση. Η αναμενόμενη αύξηση της παραγωγής βιομηχανικών προϊόντων κατά 9,6% το 2021, μετά από κάμψη 12,8% το 2020, δημιουργεί βάσιμες προσδοκίες ότι οι βιομηχανικές ΑΞΕ θα ανακάμψουν δυναμικά¹.

Αντίθετα, οι επενδύσεις σε δραστηριότητες logistics ενισχύθηκαν κατά 11%, με τις επενδύσεις που ανακοίνωσε η Amazon να καλύπτουν το 80% του συνολικού αριθμού. Μικρότερη αύξηση, κατά 4%, σημείωσαν οι επενδύσεις σε κέντρα έρευνας και ανάπτυξης².

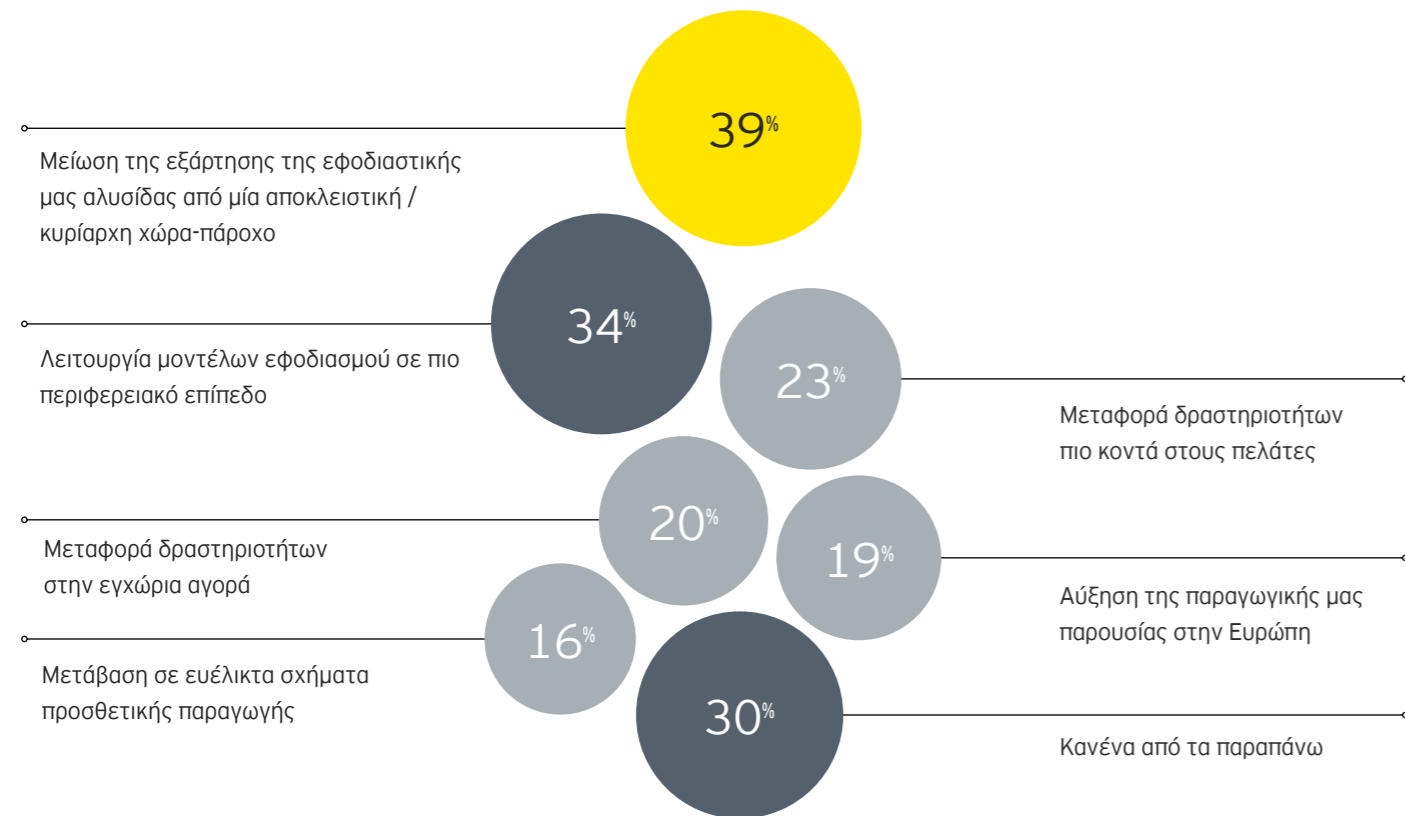
Οι αλλαγές στις εφοδιαστικές αλυσίδες εξαιτίας της πανδημίας, θα μπορούσαν να επηρεάσουν σημαντικά τις ΑΞΕ στην

Ευρώπη. Σύμφωνα με την έρευνα του 2020, το 83% των επιχειρήσεων εξέταζαν σοβαρά το ενδεχόμενο μετακίνησης των πηγών εφοδιασμού πιο κοντά στις τελικές αγορές. Ωστόσο, έναν χρόνο μετά, τα σχέδια αυτά δεν έχουν μεταφραστεί πλήρως σε πραγματικές επενδύσεις, ενώ, σύμφωνα με τα ευρήματα της φετινής έρευνας, μόλις 20% σχεδιάζουν πλέον να επαναφέρουν δραστηριότητες στην τοπική αγορά (reshoring), και 23% κοντά σε αυτήν (nearshoring). Καθώς οι ασιατικές οικονομίες ανέκαμψαν πολύ συντομότερα από ό,τι αναμενόταν, η πλειοψηφία των επιχειρήσεων προτιμούν να αποφύγουν κοστοβόρες δραστηριότητες αναδιοργανώσεις των εφοδιαστικών τους αλυσίδων.

Οι κύριες αλλαγές που προγραμματίζουν οι επιχειρήσεις σήμερα, όσον αφορά τις αλυσίδες εφοδιασμού, είναι η μείωση της εξάρτησης από μικρό αριθμό χωρών (39%) και η λειτουργία μοντέλων εφοδιασμού σε πιο περιφερειακό επίπεδο (34%). Μία στις τρεις επιχειρήσεις (30%) δεν προγραμματίζει κάποια αλλαγή.

Περιορισμένη διάθεση για έντονη αναδιάρθρωση εφοδιαστικών αλυσίδων

Ε: Πώς θα αλλάξετε το μοντέλο της εφοδιαστικής αλυσίδας σας, σε σύγκριση με την προ-COVID εποχή;

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούνιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

1. Oxford Economics, Μάρτιος 2021
2. EY Attractiveness Survey Europe 2021, EY, Ιούνιος 2021

Αύξηση επενδύσεων μόνο στον κλάδο των φαρμάκων και της υγείας

Με την εξαίρεση του κλάδου των φαρμάκων και της υγείας, που κατέγραψε συνολική αύξηση κατά 62%, όλοι οι υπόλοιποι τομείς της οικονομίας σημείωσαν πτώση στις ΑΞΕ. Οι μεταφορές, συμπεριλαμβανομένων των κατασκευαστών και προμηθευτών σχετικού εξοπλισμού, κατέγραψαν μείωση 35%, ο χρηματοπιστωτικός κλάδος 22% και ο κλάδος του

μηχανολογικού εξοπλισμού 21%. Ο κλάδος των υπηρεσιών πληροφορικής και λογισμικού, παρά τη μείωση κατά 14%, εξακολουθεί να αποσπά τη μερίδα του λέοντος των επενδύσεων (19%), διατηρώντας θετικές προοπτικές. Στη δεύτερη θέση παραμένουν οι επαγγελματικές υπηρεσίες, συγκεντρώνοντας το 12% των συνολικών επενδύσεων.

10 κορυφαίοι κλάδοι ΑΞΕ στην Ευρώπη για το 2020

Κλάδος	2019	2020	Μεταβολή 2019/20	Μερίδιο αγοράς (2020)
Υπηρεσίες λογισμικού και πληροφορικής	1.219	1.046	-14% ↓	19%
Επαγγελματικές υπηρεσίες	774	691	-11% ↓	12%
Μηχανολογικός εξοπλισμός	536	425	-21% ↓	8%
Αγροδιατροφικός κλάδος	377	322	-15% ↓	6%
Μεταφορές, συμπεριλαμβανομένων των κατασκευαστών και προμηθευτών	472	305	-35% ↓	5%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος	367	285	-22% ↓	5%
Χημική βιομηχανία	283	268	-5% ↓	5%
Φάρμακα και υγεία	164	265	62% ↑	5%
Ηλεκτρονικά	291	259	-11% ↓	5%
Χονδρική, λιανική και διανομή	246	240	-2% ↓	4%
Άλλο	1.683	1.472	-13% ↓	26%

Πηγή: EY European Investment Monitor (EIM) 2021.

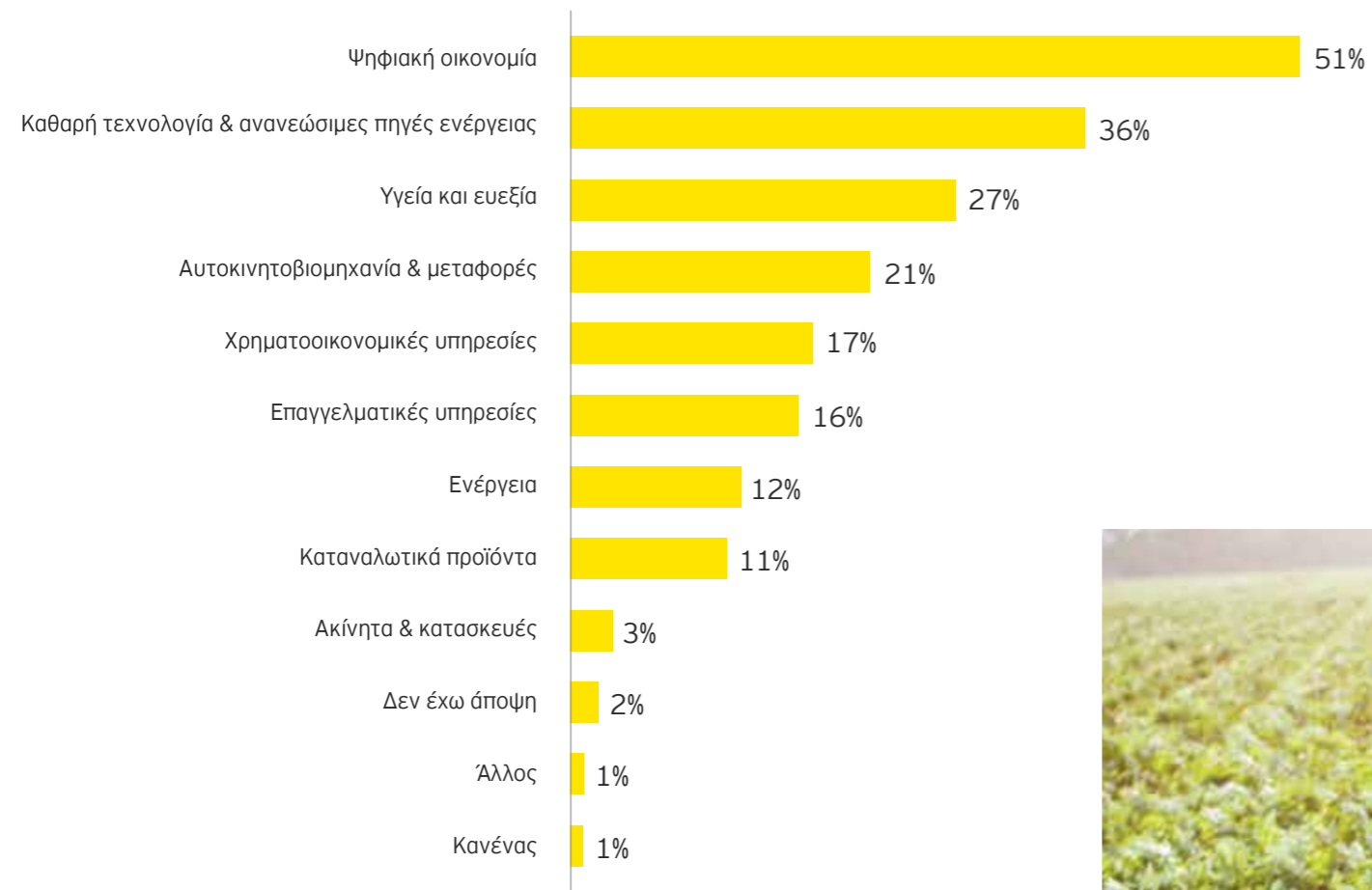
Ψηφιακή οικονομία και βιωσιμότητα: οι οδηγοί των εξελίξεων

Οι τρεις κλάδοι που, άμεσα ή έμμεσα, επηρεάστηκαν περισσότερο από την πανδημία, είναι και αυτοί που, σύμφωνα με τους επενδυτές, θα αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης της ευρωπαϊκής οικονομίας τα επόμενα χρόνια: η ψηφιακή οικονομία (πληροφορική, τηλεπικοινωνίες και MME - 51%), οι καθαρές τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας (36%) και η υγεία και

ευεξία (27%). Σε χαμηλότερες θέσεις βρίσκονται οι πιο παραδοσιακοί τομείς, όπως η αυτοκινητοβιομηχανία και οι μεταφορές (21%), οι χρηματοοικονομικές υπηρεσίες (17%), οι επαγγελματικές υπηρεσίες (16%), η ενέργεια (12%) και τα καταναλωτικά αγαθά, συμπεριλαμβανομένου του αγροδιατροφικού τομέα (11%).

Η ψηφιακή οικονομία, η καθαρή τεχνολογία και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα ηγηθούν της μελλοντικής ανάπτυξης στην Ευρώπη

Ε: Ποιοι κλάδοι θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της Ευρώπης τα επόμενα χρόνια; (Επιλογή δύο απαντήσεων)

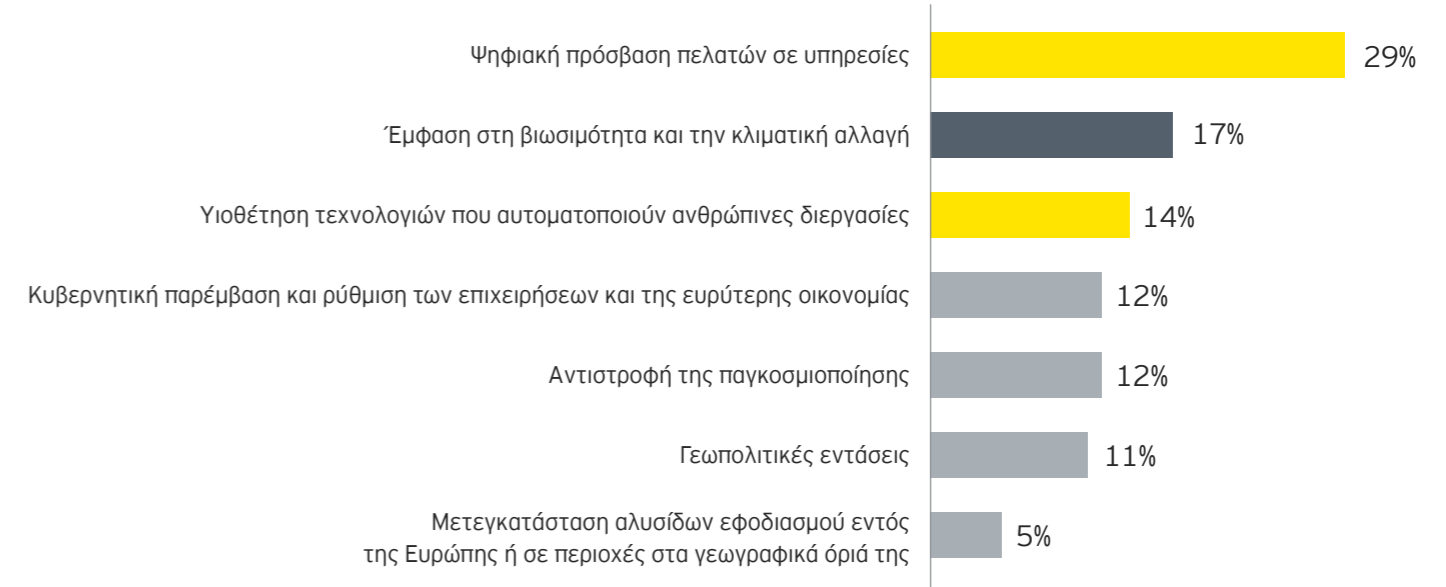

Οι επενδυτές που συμμετείχαν στην έρευνα εκτιμούν ότι τρεις σημαντικές τάσεις θα ενισχυθούν κατά το επόμενο διάστημα, ως επακόλουθο της πανδημίας: η ψηφιακή πρόσβαση των καταναλωτών σε υπηρεσίες (29%), η έμφαση στη βιωσιμότητα και την κλιματική αλλαγή (17%) και η υιοθέτηση τεχνολογιών που αυτοματοποιούν ανθρώπινες διεργασίες (14%). Η αύξηση των ρυθμιστικών παρεμβάσεων

των κυβερνήσεων στην οικονομία και τις επιχειρήσεις, η αντιστροφή της παγκοσμιοποίησης και οι γεωπολιτικές εντάσεις, εκτιμάται ότι θα παίξουν, επίσης, σημαντικό ρόλο, επηρεάζοντας καθοριστικά τις επενδυτικές αποφάσεις.

Ο COVID-19 θα επιταχύνει μεγάλες τάσεις ψηφιοποίησης και βιωσιμότητας

Ε: Ποιες από τις ακόλουθες τάσεις αναμένετε να επιταχυνθούν περισσότερο τα επόμενα τρία χρόνια, ως αποτέλεσμα του COVID-19;

Με αυτά τα δεδομένα, μια σειρά από παράγοντες που συνδέονται με την τεχνολογία αποκτούν ακόμη μεγαλύτερη βαρύτητα κατά την αξιολόγηση των επενδυτικών σχεδίων από τις επιχειρήσεις. Μεταξύ αυτών, οι επενδυτές που συμμετείχαν στην έρευνα αξιολογούν τα παρακάτω χαρακτηριστικά ως σημαντικά ή και κρίσιμα: η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες (92%), ο ρυθμός καινοτομίας και ο ρυθμός υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό (90%), και η προστα-

σία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (89%). Σημαντική, επίσης, θεωρούν την ύπαρξη ενός αυστηρού νομικού πλαισίου για την προστασία των δεδομένων, τη διαθεσιμότητα επιχειρηματικών κεφαλαίων και άλλων μορφών χρηματοδότησης, την προστασία συμφερόντων εθνικής ασφάλειας που σχετίζονται με τις νέες τεχνολογίες, τη φορολογική αντιμετώπιση των πολυεθνικών εταιρειών τεχνολογίας και την ύπαρξη ενός δικτύου νεοφυών εταιρειών τεχνολογίας και ερευνητικών οργανισμών.

Η διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες βρίσκεται στην κορυφή

Ε: Πόσο σημαντικοί είναι οι ακόλουθοι σχετικοί με την τεχνολογία παράγοντες όταν αποφασίζετε σε ποιες χώρες, στην Ευρώπη, θα επενδύσετε;

(Απαντήσεις: «πολύ σημαντικό» και «σημαντικό»)

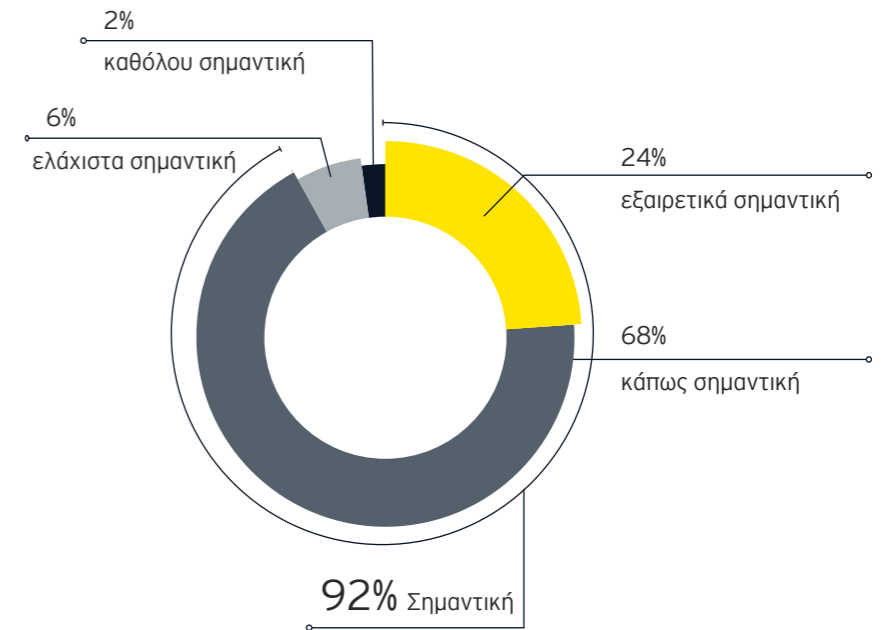
Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούλιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Την ίδια ώρα, η αποφασιστικότητα της Ευρώπης να ηγηθεί της παγκόσμιας προσπάθειας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιστροφή των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής, φαίνεται να επηρεάζει θετικά το επενδυτικό κλίμα. 9 στις 10 επιχειρήσεις (92%) θεωρούν την περιβαλλοντική βιωσιμότητα ως σημαντικό παράγοντα κατά τη διαμόρφωση των επενδυτικών τους στρατηγικών, εκ των οποίων, μία στις τέσσερις (24%) τη θεωρούν καθοριστική. Επιπλέον, 85% των ερωτηθέντων πιστεύουν ότι η Ευρώπη είναι ηγετική

δύναμη όσον αφορά την πράσινη ανάπτυξη, ενώ το 85% από αυτούς θεωρούν ότι το γεγονός αυτό επηρεάζει θετικά τις επενδυτικές τους αποφάσεις.

Η σημασία της βιωσιμότητας στις επενδυτικές στρατηγικές

Ε: Πόσο σημαντική είναι η περιβαλλοντική βιωσιμότητα για την επενδυτική σας στρατηγική;

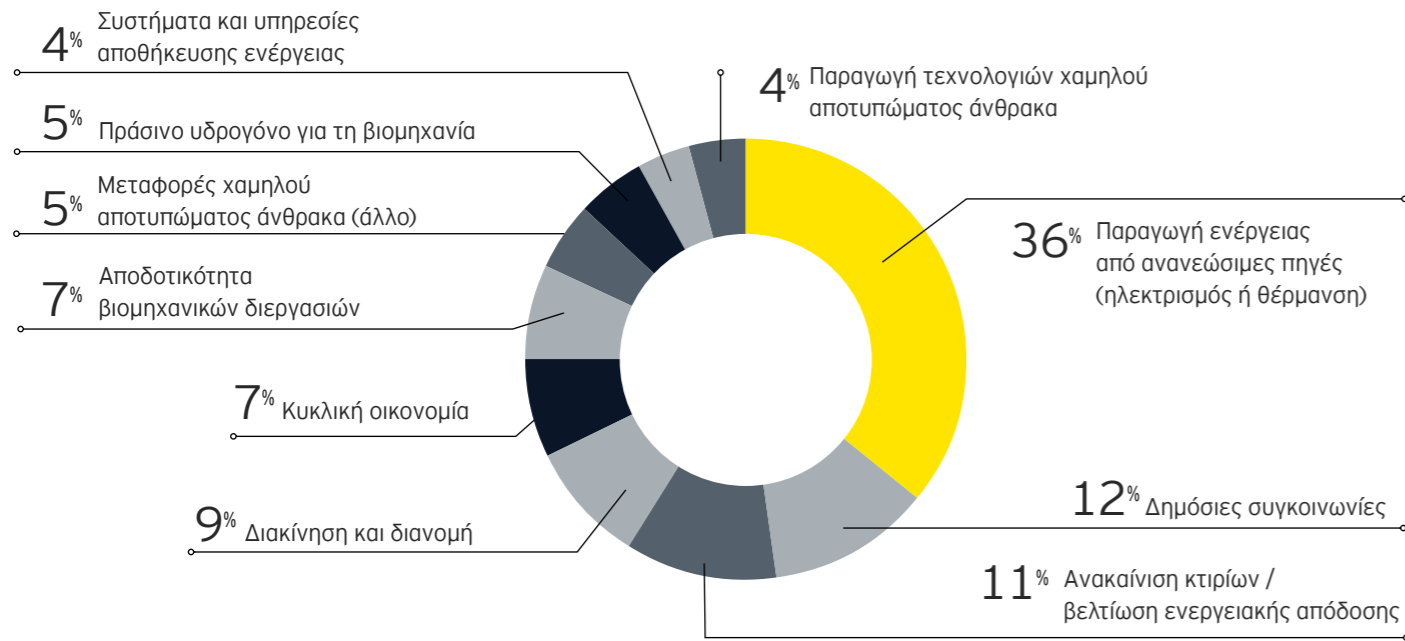

Η δέσμευση της Ε.Ε. να πετύχει ουδέτερο αποτύπωμα άνθρακα μέχρι το 2050 και να μειώσει τις εκπομπές αερίων του θερμοκηπίου κατά 55% μέχρι το 2030, δημιουργεί τεράστιες επενδυτικές ευκαιρίες.

απαιτήσουν επενδυτικά κεφάλαια της τάξεως των €200 δισ. και θα μπορούσαν να δημιουργήσουν μέχρι και τρία εκατομμύρια νέες θέσεις εργασίας. Το 36% από αυτά αφορούν την παραγωγή ενέργειας από ανανεώσιμες πηγές, 12% τις δημόσιες συγκοινωνίες και 11% την ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων.

Η ΕΥ, σε σχετική της μελέτη³, έχει εντοπίσει περισσότερα από 1.000 ώριμα έργα σε ολόκληρη την Ευρώπη, που θα

Όριμα πράσινα έργα στην Ευρώπη (ανά κλάδο)

3. Perspectives on a European green recovery from the COVID-19 pandemic, EY, 2021.

Δεν υπάρχει μια αποκλειστική συνταγή για την ενίσχυση του επενδυτικού κλίματος

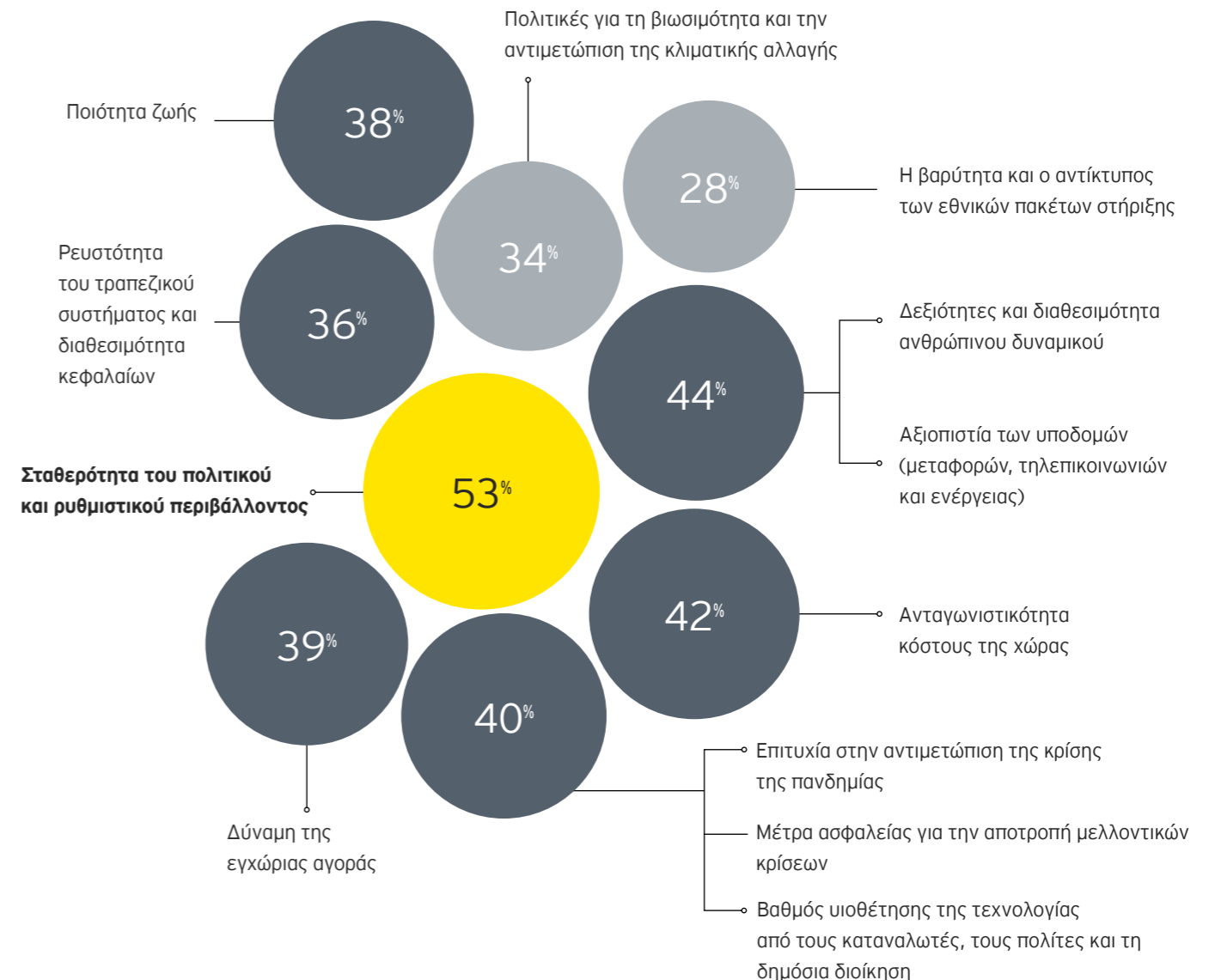
Παρά το γεγονός ότι η σημασία των κριτηρίων που συνδέονται με την τεχνολογία και τη βιωσιμότητα έχει ενισχυθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, οι τελικές επενδυτικές αποφάσεις εξακολουθούν να επηρεάζονται από μια σειρά διαφορετικών παραμέτρων, καθιστώντας τη χάραξη μιας πολιτικής για την προσέλκυση των επενδύσεων, μία περίπλοκη διαδικασία που εμπλέκει πολλά ενδιαφερόμενα μέρη.

με τις κατάλληλες δεξιότητες (44%) και η αξιοπιστία των υποδομών μεταφορών, τηλεπικοινωνιών και ενέργειας (44%), η ανταγωνιστικότητα κόστους της χώρας (42%), η επιτυχία στην αντιμετώπιση της κρίσης της πανδημίας (40%), τα μέτρα ασφαλείας για την αποτροπή μελλοντικών κρίσεων (40%) και ο βαθμός υιοθέτησης της τεχνολογίας από τους καταναλωτές, τους πολίτες και τη δημόσια διοίκηση (40%). Ακολουθούν η δύναμη της εγχώριας αγοράς (39%), η ποιότητα ζωής (38%), η ρευστότητα του τραπεζικού συστήματος και η διαθεσιμότητα κεφαλαίων (36%), καθώς και οι πολιτικές για τη βιωσιμότητα και την αντιμετώπιση των συνεπειών της κλιματικής αλλαγής (34%).

Κορυφαίο κριτήριο, σύμφωνα με τις επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα, είναι η σταθερότητα του πολιτικού και ρυθμιστικού περιβάλλοντος (53%). Σε υψηλές θέσεις βρίσκονται, επίσης: η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού

Η πολιτική σταθερότητα, οι αξιόπιστες υποδομές και οι δεξιότητες έλκουν τους επενδυτές

Ε: Στις μελλοντικές επιλογές τοποθεσίας της εταιρείας σας, ποιοι παράγοντες θα επηρεάσουν την επιλογή μιας χώρας; (ερώτηση πολλαπλών επιλογών)

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούνιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Το μακροοικονομικό περιβάλλον στην Ελλάδα

Το 2020 αποτέλεσε έτος συρρίκνωσης της παγκόσμιας οικονομίας, εξαιτίας του βεβαρυμένου οικονομικού και κοινωνικού αποτυπώματος της πανδημίας του COVID-19. Ο άνευ προηγουμένου βαθμός αβεβαιότητας, σε συνδυασμό με το σοκ που προέκυψε από τη συρρίκνωση της ζήτησης και της προσφοράς στην ευρωπαϊκή και παγκόσμια οικονομία, δημιούργησαν τις συνθήκες που οδήγησαν στη χειρότερη, εν καιρώ ειρήνης, οικονομική ύφεση των τελευταίων 100 ετών, με το παγκόσμιο ΑΕΠ να καταγράφει μείωση της τάξης του 3,3% το 2020⁴.

Όσον αφορά την Ελλάδα, η πανδημία ανέκοψε την αναπτυξιακή δυναμική που είχε αποκτήσει η οικονομία τα τελευταία έτη, οδηγώντας σε νέα ύφεση, με το ΑΕΠ να μειώνεται κατά 8,2% σε σχέση με το 2019⁵. Η άμεση λήψη έκτακτων μέτρων δημοσιονομικής πολιτικής από την κυβέρνηση, με σκοπό τη στήριξη των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων που επλήγησαν από την πανδημία, άμβλυσε σημαντικά τον αντίκτυπο στην οικονομία και στην κοινωνία, επιδεινώνοντας, ωστόσο, τον δημοσιονομικό προϋπολογισμό.

Δεδομένων των πολιτικών χαλάρωσης της ενιαίας νομισματικής πολιτικής της Ευρωπαϊκής Κεντρικής Τράπεζας (ΕΚΤ), με στόχο την τόνωση της ρευστότητας στην Ευρωζώνη, η εκδοτική δραστηριότητα των ελληνικών ομολόγων αυξήθηκε το 2020, με συνολική άντληση €12 δισ.⁶ Από την έξαρση της πανδημίας τον Μάρτιο του 2020, οι αποδόσεις των ελληνικών ομολόγων κατέγραψαν σημαντική μείωση και διατηρήθηκαν σε χαμηλά επίπεδα έως και τον Ιούνιο του 2021, συμβάλλοντας στην υποχώρηση των spreads στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2008 (με το spread μεταξύ δεκαετών ομολόγων Ελλάδας-Γερμανίας να φτάνει στις 98 μονάδες βάσης⁷), με ορισμένους τίτλους να καταγράφουν αρνητικές αποδόσεις (όπως το τριετές και πενταετές ομόλογο⁸ και τα έντοκα γραμμάτια διάρκειας 13 εβδομάδων και έξι μηνών)⁹.

Τον Ιανουάριο του 2021, πραγματοποιήθηκε η έκδοση δεκαετούς ομολόγου με τοκομερίδιο 0,75%, αντλώντας €3,5 δισ., με το σύνολο των προσφορών που κατατέθηκαν από

περισσότερους από 300 επενδυτές, να ξεπερνάει τα €29 δισ. (καταρρίπτοντας το ρεκόρ των €25 δισ. που σημειώθηκε το 2010)¹¹. Τον Μάρτιο του 2021, πραγματοποιήθηκε η έκδοση τριακονταετούς ομολόγου με τοκομερίδιο 1,875%, επιβεβαιώνοντας ουσιαστικά την εμπιστοσύνη των διεθνών επενδυτών στις προοπτικές ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας¹². Επιπρόσθετα, τον Ιούνιο του 2021, το Ελληνικό Δημόσιο προχώρησε σε επανέκδοση του δεκαετούς ομολόγου, από το οποίο αντλήθηκαν περίπου €2,5 δισ.¹³

Σημειώνεται ότι, σε όλες τις εκδόσεις, παρατηρήθηκε ισχυρή ζήτηση από τους θεσμικούς επενδυτές, ενώ τον Απρίλιο του 2021, η Standard & Poor's αναβάθμισε από BB- σε BB την αξιολόγησή της για την Ελλάδα¹⁴.

Παρά της αντίξοες συνθήκες που προκάλεσε το ξέσπασμα της πανδημίας, παρατηρήθηκε σημαντική πρόοδος αναφορικά με την υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων, όπως, μεταξύ άλλων, η αναμόρφωση του πτωχευτικού νόμου, η επέκταση του προγράμματος «Ηρακλής» για την περαιτέρω μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων (ΜΕΔ)¹⁵, η μείωση της προκαταβολής φόρου στο 70% για τις επιχειρήσεις για το 2021 και στο 80% από το 2022 και μετά, και η μείωση του φορολογικού συντελεστή εταιρικών κερδών κατά δύο ποσοστιαίες μονάδες (στο 22% από το 2021 και μετά)¹⁶, καθώς και η θέσπιση νόμου που προβλέπει φορολογικές ελαφρύνσεις και άλλα κίνητρα για την επιστροφή (μεταφορά) της φορολογικής έδρας των απόδημων Ελλήνων στη χώρα μας.

Επιπροσθέτως, η πανδημία λειτούργησε ως επιταχυντής δομικών αλλαγών στην οικονομία. Η χρήση της ψηφιακής τεχνολογίας επιταχύνθηκε, ενώ πραγματοποιήθηκαν ψηφιακά άλματα στο Δημόσιο, όπως η σύσταση της διαδικτυακής πύλης gov.gr και η δημιουργία της πλατφόρμας myDATA, πραγματοποιήθηκε η ενεργοποίηση του Target Model και η ένταξη της Ελλάδας στην πανευρωπαϊκή αγορά ενέργειας, προχώρησε η ηλεκτρική διασύνδεση Κρήτης-Πελοποννήσου, ολοκληρώθηκε ο διαγωνισμός των αδειών χρήσης φασματικών ζωνών 5G και επιτεύχθηκε πληθυσμιακή κάλυψη δικτύων στο 50% τον Μάιο του 2021¹⁷, κ.ά.

4. World Economic Outlook, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Απρίλιος 2021

5. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2021

6. Ibid.

7. Τίτλοι ελληνικού δημοσίου, Τράπεζα της Ελλάδος, 22 Ιουνίου 2021

8. Νέο ρεκόρ «σπάει» η Ελλάδα - Στα χαμηλότερα επίπεδα από το 2008 το ελληνικό spread, capital.gr, 31 Μαΐου 2021

9. Τίτλοι ελληνικού δημοσίου, Τράπεζα της Ελλάδος, 22 Ιουνίου 2021

10. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2021

11. Νέα έξοδος της Ελλάδας στις αγορές - Στο άνοιγμα του 10ετούς ομολόγου προχωρά ο ΟΔΔΗΧ, capital.gr, 8 Ιουνίου 2021

12. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2021

13. Ελλάδα: Νέα έξοδος στις αγορές με επανέκδοση 10ετούς ομολόγου, gr.euronews.com, 8 Ιουνίου 2021

14. Enhanced Surveillance Report: Greece, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2021

15. Ibid.

16. Ibid.

17. COSMOTE 5G: Πληθυσμιακή κάλυψη 50%, επτά μήνες νωρίτερα από τον αρχικό στόχο, capital.gr, Ιούνιος 2021

Άποψη

Οι επιπτώσεις του COVID-19

Μετά τον εντοπισμό των αρχικών κρουσμάτων του COVID-19 στην Ελλάδα στα τέλη Φεβρουαρίου του 2020, τα μέτρα περιορισμού κλιμακώθηκαν από την ελληνική κυβέρνηση, ώσπου επιβλήθηκε η πρώτη γενική απαγόρευση κυκλοφορίας και η αναστολή λειτουργίας των κλάδων (lockdown) στις 23 Μαρτίου 2020, έως τη σταδιακή χαλάρωσή τους, στις 4 Μαΐου 2020. Ωστόσο, η διεθνής επιδείνωση της πανδημίας τον Οκτώβριο του 2020, κατέστησε επιτακτική την εφαρμογή νέων περιοριστικών μέτρων και στην Ελλάδα, οδηγώντας στο δεύτερο lockdown, στις 9 Νοεμβρίου 2020, με τη σταδιακή χαλάρωση των μέτρων να έρχεται στα μέσα Μαΐου του 2021.

Ως απάντηση στο ξέσπασμα του COVID-19, η ελληνική κυβέρνηση ανακοίνωσε διαδοχικά πακέτα μέτρων, τα οποία στοχεύουν στη στήριξη επιχειρήσεων και τομέων που πλήττονται από την κρίση, καθώς και των εργαζόμενων, ενώ παρέχουν και πρόσθετη χρηματοδότηση στον τομέα της υγείας. Το κόστος των μέτρων για το 2020 εκτιμάται σε 13,9% του ΑΕΠ¹⁸, αφού η Ευρωπαϊκή Επιτροπή έθεσε σε λειτουργία τη χαλάρωση των ευρωπαϊκών δημοσιονομικών στόχων και της γενικής ρήτηρας διαφυγής, η οποία αναστέλλει την υποχρεωτική επίτευξη του ελληνικού πρωτογενούς πλεονάσματος του 3,5%. Το ύψος των επεκτατικών δημοσιονομικών μέτρων από την έναρξη της κρίσης της πανδημίας, εκτιμάται ότι θα ανέλθει περίπου στα €32 δισ., εκ των οποίων, €24 δισ. αφορούν το 2020 και €7,5 δισ. το 2021¹⁹.

Από την πλευρά της Ευρωπαϊκής Ένωσης, αποφασίστηκε η δημιουργία του σχεδίου ανάκαμψης Next Generation EU (NGEU), το οποίο συμφωνήθηκε από τη Σύνοδο Κορυφής της 17^{ης}-21^{ης} Ιουλίου 2020²⁰ και περιλαμβάνει πόρους €750 δισ. (σε τιμές του 2018). Κεντρικό εργαλείο του NGEU αποτελεί ο Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, ύψους €672,5 δισ., εκ των οποίων €312,5 δισ. θα παρέχονται υπό μορφή επιχορηγήσεων και €360 δισ. υπό μορφή δανείων²¹. Τα κεφάλαια θα αντληθούν από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή με την έκδοση ομολόγων μεγάλης διάρκειας και θα διανεμηθούν στα κράτη μέλη και τους κλάδους της οικονομίας που έχουν πληγεί βαρύτερα από την κρίση.

Στις 17 Ιουνίου 2021, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε το Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ελλάδας, με τίτλο «Ελλάδα 2.0», ύψους €30,5 δισ. για την περίοδο 2021-2026, εκ των οποίων €17,8 δισ. θα διατεθούν σε επιχορηγήσεις και τα €12,7 δισ. υπό τη μορφή δανείων²².

Κεντρικό στόχο του Εθνικού Σχεδίου αποτελεί η ανάκαμψη και ανάπτυξη της οικονομίας, η οποία θα επιτευχθεί μέσω εκσυγχρονισμού του κράτους και των κλάδων της οικονομίας, στα πλαίσια της πράσινης και ψηφιακής μετάβασης, της διεύρυνσης των δεξιοτήτων του ανθρώπινου κεφαλαίου και της ενίσχυσης της κοινωνικής συνοχής, καθώς και της προώθησης των ιδιωτικών επενδύσεων.

Από την πλευρά της ΕΚΤ, υιοθετήθηκε σειρά μέτρων στήριξης των αγορών κεφαλαίου, που ενισχύθηκε με τη διενέργεια εκτάκτου προγράμματος αγορών κρατικών ομολόγων λόγω πανδημίας (Pandemic Emergency Purchase Programme - PEPP), συνολικού ύψους €1,85 τρις., τουλάχιστον έως τον Δεκέμβριο του 2020, καθώς και επιλέγοντας ελληνικά ομόλογα ως ενέχυρα (παρότι δεν αξιολογούνται στην επενδυτική βαθμίδα), το οποίο είχε ως αποτέλεσμα τη μείωση του κόστους δανεισμού της Ελλάδας²³.

Σύμφωνα με στοιχεία της Ελληνικής Στατιστικής Αρχής (ΕΛΣΤΑΤ), το πραγματικό ΑΕΠ για το 2020 μειώθηκε κατά 8,2% σε σχέση με το 2019, κυρίως εξαιτίας της μείωσης της ιδιωτικής κατανάλωσης και των εξαγωγών υπηρεσιών, ενώ σύμφωνα με προβλέψεις της Ευρωπαϊκής Επιτροπής αναμένεται ανάπτυξη κοντά στο 4,1% και 6% το 2021 και το 2022, αντίστοιχα²⁴. Σημειώνεται ότι, παρά την αποτελεσματικότερη διαχείριση της υγειονομικής και οικονομικής κρίσης στην Ελλάδα, σε σχέση με τον μέσο όρο της Ευρώπης κατά τη διάρκεια του πρώτου εξαμήνου του 2020²⁵, η ελληνική οικονομία υπέστη ισχυρότερη ύφεση σε ετήσια βάση, συγκριτικά με την πλειοψηφία των χωρών της Ε.Ε., αποτέλεσμα των παρατεταμένων επιπτώσεων της πανδημίας στους κλάδους υψηλής συμβολής στο ΑΕΠ της χώρας, ήτοι των υπηρεσιών, του τουρισμού και του λιανικού εμπορίου²⁶.

18. Πρόγραμμα Σταθερότητας 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Απρίλιος 2021

19. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2020

20. Σχέδιο Ανάκαμψης για την Ευρώπη, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Ιούλιος 2020

21. Μηχανισμός Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας: η Γερμανία και η Ελλάδα υποβάλλουν επίσημα σχέδια ανάκαμψης και ανθεκτικότητας, Ευρωπαϊκό Συμβούλιο, Απρίλιος 2021

22. Η Ευρωπαϊκή Επιτροπή εγκρίνει το σχέδιο ανάκαμψης και ανθεκτικότητας ύψους 30,5 δισ. ευρώ της Ελλάδας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 17 Ιουνίου 2021

23. Pandemic emergency purchase programme, Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, Μάιος 2021

24. Enhanced Surveillance Report: Greece, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2021

25. Country Report: Greece, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Νοέμβριος 2020

26. World Economic Outlook, Διεθνές Νομισματικό Ταμείο, Απρίλιος 2021

Χρήστος Σταϊκούρας
Υπουργός Οικονομικών

Πώς σκοπεύει η Ελλάδα να αξιοποιήσει τους πόρους από το Ταμείο Ανάκαμψης, για να καλύψει το σημαντικό επενδυτικό κενό των τελευταίων δεκαετιών και να δημιουργήσει μακροπρόθεσμη αξία για τα επόμενα χρόνια;

Το Ταμείο Ανάκαμψης αποτελεί ένα εμβληματικό αναπτυξιακό εργαλείο, που μπορεί να αποτελέσει μοχλό μετασχηματισμού της ελληνικής οικονομίας και αλλαγής του οικονομικού υποδείγματος της χώρας μας. Στόχος μας είναι να αξιοποιήσουμε τους πόρους του, μέσα από το Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας «Ελλάδα 2.0», με όρους οικονομικής αποτελεσματικότητας και κοινωνικής ανταποδοτικότητας, ώστε να καλύψουμε το μεγάλο κενό της χώρας σε επενδύσεις, εθνικό προϊόν και απασχόληση.

Κλειδί για τη βέλτιστη αξιοποίηση των πόρων αποτελούν οι νέες οργανωτικές δομές που δημιουργήσαμε: η Ειδική Υπηρεσία Συντονισμού Ταμείου Ανάκαμψης, που λειτουργεί στο Υπουργείο Οικονομικών, και, πιο πρόσφατα, η Μονάδα Ωρίμανσης Συμβάσεων Στρατηγικής Σημασίας, που συστάθηκε στο ΤΑΙΠΕΔ. Τα 173 έργα - μεταρρυθμίσεις και επενδύσεις - που περιλαμβάνει το Σχέδιο «Ελλάδα 2.0» προβλέπεται να κινητοποιήσουν σημαντικές δυνάμεις και από τον ιδιωτικό τομέα, ενισχύοντας τις ιδιωτικές επενδύσεις και χρησιμοποιώντας, μεταξύ άλλων, τις Συμπράξεις Δημόσιου και Ιδιωτικού Τομέα. Έτσι, αναμένεται να κινητοποιηθούν συνολικοί πόροι ύψους 57 δισ. ευρώ, που εκτιμάται ότι θα αυξήσουν το ΑΕΠ της χώρας κατά 7 ποσοστιαίες μονάδες σε ορίζοντα εξαιτίας και θα δημιουργήσουν 200.000 θέσεις εργασίας.

Άποψη

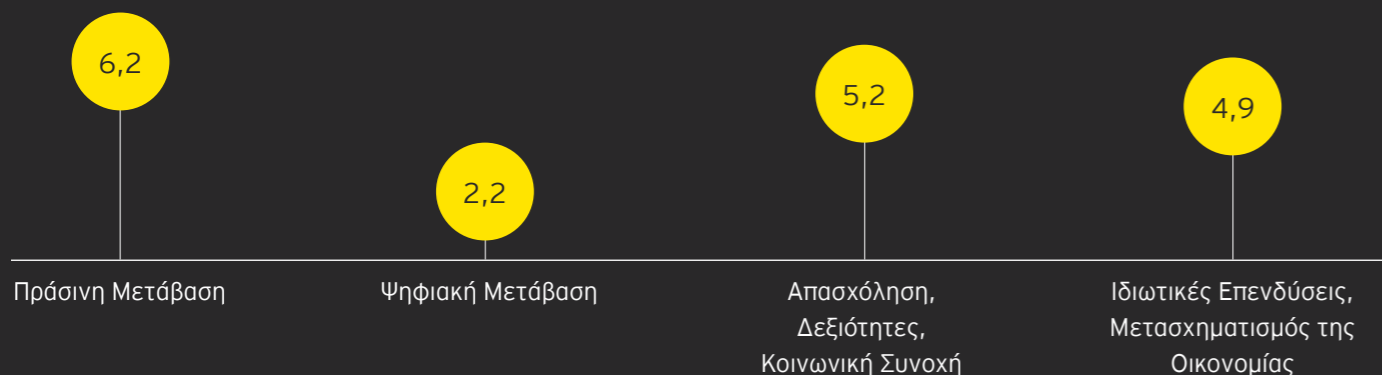
Το Ελληνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας σε σύνοψη

Με γενικό τίτλο «Ελλάδα 2.0», το Ελληνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΕΣΑΑ) που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή στις 17 Ιουνίου 2021, θέτει ως στόχο τον μετασχηματισμό του εθνικού θεσμικού και

αναπτυξιακού μοντέλου, κινητοποιώντας μέχρι το 2026 συνολικές επενδύσεις €30,5 δισ., από τα οποία €17,8* δισ. θα αναλογούν σε κρατικές ενισχύσεις και €12,7 δισ. σε δάνεια**.

Οι κρατικές ενισχύσεις του ΕΣΑΑ θα κατανομηθούν σε τέσσερις βασικούς πυλώνες ως εξής:

Κεφάλαια (σε δισ. €)

Εντός του 2021 η χώρα θα λάβει προκαταβολή ύψους €4 δισ. (€2,3 δισ. σε επιχορηγήσεις και €1,7 δισ. σε δάνεια), τα οποία αναμένεται να εκταμιευθούν περί τα τέλη Ιουλίου με αρχές Αυγούστου. Κατόπιν αξιολόγησης και επίτευξης

οροσήμων, θα εκταμιευθούν άλλα €3,5 δισ. έως το τέλος του έτους, ενώ στη συνέχεια θα εκταμιεύονται €1,7 δισ. σε επιχορηγήσεις ανά εξάμηνο και €1,8 δισ. ως δάνεια ετησίως.

* Το ποσό αυτό αντιστοιχεί στη χρηματοδοτική κατανομή μετά την αφαίρεση του αναλογικού μεριδίου της Ελλάδας στις δαπάνες του άρθρου 6, παράγραφος 2 του κανονισμού (Ε.Ε.) 2021/241, που υπολογίζεται σύμφωνα με τη μεθοδολογία του άρθρου 11 του εν λόγω κανονισμού.

** Εκτελεστική απόφαση του Συμβουλίου για την έγκριση της αξιολόγησης του σχεδίου ανάκαμψης και ανθεκτικότητας της Ελλάδας, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2021

Εξωτερικό Εμπόριο

Όσον αφορά τον εξωτερικό τομέα της οικονομίας, παρουσιάστηκε υποχώρηση της εξωτερικής ζήτησης ελληνικών αγαθών το 2020, εξαιτίας του περιορισμού του παγκόσμιου εμπορίου. Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της ΕΛΣΤΑΤ, η συνολική αξία των εξαγωγών για το 2020 διαμορφώθηκε σε €30,7 δισ., παρουσιάζοντας μείωση 9,3% (αύξηση 3,2% εξαιρούμενων των πετρελαιοειδών) σε σχέση με το 2019²⁷.

Ταυτόχρονα, παρατηρήθηκε μείωση των εισαγωγών κατά 12,9% (σε ευρώ), η οποία, σε συνδυασμό με τα ανωτέρω, οδήγησαν στη βελτίωση του εμπορικού ισοζυγίου, με τη μείωση του ελλείμματος από €22 δισ. το 2019, σε €18 δισ. το 2020²⁸. Κατά το διάστημα Ιανουαρίου-Απριλίου 2021, η συνολική αξία των εισαγωγών κατέγραψε ανοδική πορεία 12,7%, ενώ η συνολική αξία των εξαγωγών αυξήθηκε κατά

18,3%, συμβάλλοντας στην αύξηση του ελλείμματος του εμπορικού ισοζυγίου κατά 3,8%, από €6,3 δισ. σε €6,6 δισ., σε σχέση με την αντίστοιχη περίοδο του 2020²⁹.

Αγορά εργασίας

Συγκριτικά με τον αντίκτυπο της στο ΑΕΠ, η επίδραση της πανδημίας στην αγορά εργασίας ήταν σχετικά ήπια, εξαιτίας των μέτρων που ελήφθησαν για την προστασία της απασχόλησης, του εισοδήματος των εργαζόμενων και των επιχειρήσεων, με την προϋπόθεση της διατήρησης των θέσεων εργασίας. Στο σύνολό τους, τα μέτρα στήριξης των εργαζόμενων και ανέργων που υλοποιεί το Υπουργείο Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων από την έναρξη της πανδημίας, εκτιμάται ότι έχουν ανέλθει περί τα €6,4 δισ., με περίπου τρία εκατομμύρια δικαιούχους³⁰.

27. Δελτίο Τύπου Εμπορευματικές Συναλλαγές της Ελλάδος: Μάιος 2020, ΕΛΣΤΑΤ, 7 Ιουλίου 2020

28. Δελτίο Τύπου Εμπορευματικές Συναλλαγές της Ελλάδος: Δεκέμβριος 2020, ΕΛΣΤΑΤ, 5 Φεβρουαρίου 2021

29. Δελτίο Τύπου Εμπορευματικές Συναλλαγές της Ελλάδος: Απρίλιος 2021, ΕΛΣΤΑΤ, 7 Ιουνίου 2021

30. Υπουργείο Εργασίας: όλα τα μέτρα στήριξης εργαζομένων και ανέργων κατά την πανδημία, newmoney.gr, 3 Μαρτίου 2021

Πάνος Τσακλόγλου
Υφυπουργός Εργασίας και Κοινωνικών Υποθέσεων,
αρμόδιος για θέματα Κοινωνικής Ασφάλισης

Πώς οι παρεμβάσεις στο εργασιακό και ασφαλιστικό τοπίο, μπορούν να γίνουν εργαλεία για την προσέλκυση επενδύσεων στη χώρα μας;

Ζούμε σε έναν κόσμο που μεταβάλλεται ταχύτατα. Το παραγωγικό μοντέλο αλλάζει και στο νέο τοπίο οφείλουν να προσαρμόζονται η εργατική νομοθεσία και το ασφαλιστικό σύστημα.

Το νέο εργασιακό νομοσχέδιο αποσκοπεί στον εκσυγχρονισμό της νομοθεσίας, και στην προσαρμογή της στο νέο ψηφιακό τοπίο, ρυθμίζοντας πεδία και τάσεις που επιταχύνθηκαν κατά την πανδημία, όπως η τηλεργασία και η εργασία μέσα από πλατφόρμες.

Η εισαγωγή κεφαλαιοποιητικών στοιχείων αποτελεί τομή για το δημόσιο ασφαλιστικό σύστημα, μετατρέποντάς το σε μοχλό ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας. Μέσω της νέας κεφαλαιοποιητικής ασφάλισης ενισχύεται η εθνική αποταμίευση και δημιουργείται ισχυρός θεσμικός επενδυτικός πυλώνας τμήμα των πόρων του οποίου θα μπορεί να συγχρηματοδοτεί έμμεσα ή άμεσα παραγωγικές επενδύσεις στη χώρα μας.

Η ανανέωση της εμπιστοσύνης των νέων στο ασφαλιστικό σύστημα, η καλύτερη ισορροπία επαγγελματικής και προσωπικής ζωής, η ρύθμιση της τηλεργασίας, η προστασία της πατρότητας και γενικότερα ο εκσυγχρονισμός της εργατικής νομοθεσίας θα αποτελέσουν ανασχετικό παράγοντα στο brain drain συμβάλλοντας έμμεσα στην ενίσχυση του εγχώριου ανθρώπινου κεφαλαίου.

Συνολικά, οι μεταρρυθμίσεις στο εργασιακό και στο ασφαλιστικό πεδίο αποτελούν δύο σημαντικές πτυχές στον σχεδιασμό της ανάκαμψης της οικονομίας μετά την πανδημία, η οποία συνδέεται άρρηκτα και με την προσέλκυση ξένων επενδύσεων. Πέραν των άμεσων θετικών συνεπειών για επιχειρήσεις και εργαζομένους που τονώνουν την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού, η ίδια η προσήλωση στη μεταρρυθμιστική ατζέντα που αναδύεται μέσα από αυτές τις παρεμβάσεις στέλνουν στην επενδυτική κοινότητα το μήνυμα μιας χώρας που εκσυγχρονίζεται, μιας χώρας με αξιόπιστη δυναμική που σχεδιάζει το μέλλον εγκαίρως και θα ανταμείψει όσους την εμπιστευθούν.

Η ταχεία ενεργοποίηση των μέτρων τον Μάρτιο του 2020, και η ισχύς τους σχεδόν καθ' όλη τη διάρκεια της πανδημίας, συντέλεσαν στη διατήρηση ενός θετικού ισοζυγίου ροής μισθωτής απασχόλησης το 2020 - για όγδοο συνεχόμενο έτος - καθώς και στην περαιτέρω αποκλιμάκωση της ανεργίας³¹, από 17,3% το 2019, σε 16,3% το 2020^{32,33}. Ωστόσο, υψηλός παρέμεινε ο αριθμός των εργαζόμενων σε αναστολή: 547 χιλ. τον Μάρτιο του 2021 (σε 128 χιλ. επιχειρήσεις) - υπερτριπλάσιος από τον Οκτώβριο του 2020³⁴.

Μερικές από τις σημαντικότερες εξελίξεις στην αγορά εργασίας εν μέσω της πανδημίας, αποτελούν η μείωση των ασφαλιστικών εισφορών εργοδότη-εργαζόμενου κατά 0,9% τον Ιούνιο του 2020 και η συνεπακόλουθη επιπρόσθετη μείωση κατά 3% για την περίοδο 1 Ιανουαρίου 2021 έως 31 Δεκεμβρίου 2021³⁵, καθώς και η αναστολή των διαδικασιών επανακαθορισμού κατώτατου μισθού το 2020 (ο οποίος διατηρείται στα €650), με την επικείμενη πραγματοποίησή του να αναμένεται εντός του 2022³⁶. Επιπλέον, τον Ιούνιο

του 2021, υπερψηφίστηκε το νέο εργασιακό νομοσχέδιο που κατέθεσε στη Βουλή ο Υπουργός Εργασίας, το οποίο προβλέπει, μεταξύ άλλων, την εφαρμογή ψηφιακής κάρτας εργασίας με σκοπό την αντιμετώπιση των αδήλων υπερωριών, τη θέσπιση νέων τύπων αδειών, τη δυνατότητα εφαρμογής του συστήματος διευθέτησης του χρόνου εργασίας κατόπιν αιτήσεως του εργαζομένου και την αύξηση των επιτρεπόμενων υπερωριών από 120 σε 150 ώρες ετησίως^{37,38}.

Παράλληλα, τη δεκαετία που διανύουμε αναμένονται σημαντικές εξελίξεις στην αγορά εργασίας, μέσω μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων, με στόχο την προώθηση της δια βίου εκπαίδευσης, την ανάπτυξη δεξιοτήτων των απασχολούμενων στον ιδιωτικό και δημόσιο τομέα, την αναδιάρθρωση του εκπαιδευτικού συστήματος προς αποτελεσματικότερη αντιστοίχιση των προσφερόμενων και ζητούμενων δεξιοτήτων, την αύξηση της απασχόλησης και της μεγαλύτερης συμμετοχής των γυναικών και των νέων στην εργασία^{39,40}.

Μη Εξυπηρετούμενα Δάνεια (ΜΕΔ)

Οι εξελίξεις στο τραπεζικό σύστημα το 2020 χαρακτηρίστηκαν από βελτιωμένη ρευστότητα (παρακινούμενη από τη δέση μέτρων της ΕΚΤ), την επιτάχυνση χρηματοδότησης προς τον ιδιωτικό τομέα (ετήσιος ρυθμός αύξησης 1,2% το 2020, έναντι μείωσης 0,4% το 2019), την άνοδο των ιδιωτικών καταθέσεων (σωρευτική αύξηση €20 δισ., με άνοδο 14%) και την περαιτέρω μείωση του αποθέματος των μη εξυπηρετούμενων δανείων.

Ειδικότερα, στο τέλος Δεκεμβρίου του 2020, τα ΜΕΔ διαμορφώθηκαν σε €47 δισ. (30,2% του συνόλου των δανείων, έναντι 2,8% του ευρωπαϊκού μέσου όρου), μειωμένα κατά €21 δισ., συγκριτικά με το τέλος Δεκεμβρίου του 2019 και κατά €60 δισ., έναντι του Μαρτίου 2016 (όταν και κατέγραφαν ιστορικό υψηλό)⁴¹. Η υποχώρηση αυτή οφείλεται, κυρίως, σε πωλήσεις δανείων και σε διαγραφές, ενώ οι εισπράξεις μέσω ενεργητικής διαχείρισης παραμένουν περιορισμένες και αφορούν σε μακροπρόθεσμες ρυθμίσεις. Η ολοκλήρωση του προγράμματος «Ηρακλής» εντός του 2021 (με την παροχή εγγυήσεων του Ελληνικού Δημοσίου για την υποστήριξη τιτλοποιήσεων ΜΕΔ), εκτιμάται ότι θα συντελέσει στη μείωση του λόγου των ΜΕΔ προς το σύνολο των δανείων στο 25% (μη συμπεριλαμβανομένων των ΜΕΔ που αναμένεται να δημιουργηθούν εξαιτίας των επιπτώσεων της πανδημίας).

Δεδομένης της επιτυχίας του προγράμματος «Ηρακλής», αλλά και της επικείμενης δημιουργίας νέων ΜΕΔ από τις επιπτώσεις της πανδημίας, η Ευρωπαϊκή Επιτροπή ενέκρινε την παράταση του προγράμματος (με τίτλο «Ηρακλής II»), με στόχο τη μείωση των ΜΕΔ σε μονοψήφιο ποσοστό έως το 2022⁴², απελευθερώνοντας, έτσι, σημαντικά κεφάλαια για τη χρηματοδότηση υγιών επιχειρήσεων και νοικοκυριών. Σύμφωνα με εκτιμήσεις της JP Morgan, τα νέα ΜΕΔ της πανδημίας αναμένεται να ανέλθουν συνολικά σε €4,2 δισ. (αρκετά χαμηλότερα από τις αρχικές εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, για σχηματισμό €8-€10 δισ. ΜΕΔ⁴³), με την ανακοίνωση των αποτελεσμάτων των τραπεζών για το πρώτο τρίμηνο του 2021 να συνοδεύεται από μικρή

αύξηση νέων ΜΕΔ⁴⁴. Ωστόσο, παρόλο που οι ροές των νέων ΜΕΔ της πανδημίας εξελίσσονται καλύτερα από τις αρχικές προβλέψεις, οι εποπτικές αρχές παραμένουν επιφυλακτικές και εκφράζουν ανησυχίες όσον αφορά τον σχηματισμό νέων ΜΕΔ, μόλις εκκινήσει η διαδικασία απόσυρσης των εθνικών και ευρωπαϊκών προγραμμάτων παροχής ρευστότητας και στήριξης των δανειοληπτών⁴⁵.

Ιδιωτικοποιήσεις

Το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων αποτελεί ένα φιλόδοξο πρόγραμμα αξιοποίησης της περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου. Στόχος του προγράμματος είναι η προσέλκυση σημαντικών διεθνών κεφαλαίων που τροφοδοτούν τη βιώσιμη ανάπτυξη της ελληνικής οικονομίας, συμβάλλοντας, μεταξύ άλλων, στη μείωση του δημοσίου χρέους, στη βελτίωση της εξωστρέφειας και της ανταγωνιστικότητας, στη δημιουργία νέων θέσεων εργασίας και στην αύξηση των επενδύσεων. Στο Ταμείο Αξιοποίησης Ιδιωτικής Περιουσίας του Δημοσίου (ΤΑΙΠΕΔ) έχουν περιέλθει περιουσιακά στοιχεία του Δημοσίου που αφορούν υποδομές, ενέργεια, μετοχές εταιρειών, ακίνητα και λοιπά περιουσιακά στοιχεία. Κατά τη λειτουργία του Ταμείου από το 2011 έως και το 2020, υλοποιήθηκαν 48 έργα, με την υποβολή δεσμευτικών προσφορών συνολικής αξίας €9,1 δισ., εκ των οποίων έχουν εισπραχθεί €6,9 δισ.⁴⁶

Η έξαρση της πανδημίας επιβράδυνε σημαντικά το πρόγραμμα αποκρατικοποιήσεων, με τα εκτιμώμενα έσοδα του ΤΑΙΠΕΔ για το 2020 να ανέρχονται σε μόλις €58,5 εκατ., έναντι του αρχικού στόχου των €2,44 δισ. που είχε τεθεί στον ετήσιο προϋπολογισμό τον Νοέμβριο του 2019⁴⁷. Όσον αφορά το 2021, αναμένεται επανέναρξη των διαδικασιών, με τα προβλεπόμενα έσοδα αποκρατικοποιήσεων να αγγίζουν τα €1,8 δισ., εκ των οποίων, περίπου το 82% εκτιμάται να προκύψουν από έργα, των οποίων η διαγωνιστική φάση προβλέπεται να ολοκληρωθεί εντός του 2021, όπως η πώληση του 30% του Διεθνούς Αερολιμένα Αθηνών, των ΔΕΠΑ Υποδομών (49%) και ΔΕΠΑ Εμπορίας (65%), καθώς και η παραχώρηση της Εγνατίας Οδού.

31. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2021

32. Κατάσταση Απασχόλησης και ποσοστό ανεργίας, ΕΛΣΤΑΤ, 11 Ιουνίου 2021

33. Unemployment by sex and age - Annual data, Eurostat, 2 Ιουνίου 2021

34. Enhanced Surveillance Report: Greece, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2021

35. Μείωση ασφαλιστικών εισφορών απασχολούμενων στον ιδιωτικό τομέα από 01.01.2021 έως 31.12.2021, Υπουργείο Εργασίας & Κοινωνικών Υποθέσεων, 1 Φεβρουαρίου 2021

36. Όλα τα σενάρια για τον νέο κατώτατο μισθό, capital.gr, 20 Ιουνίου 2021

37. Εργασιακό νομοσχέδιο: Κατατέθηκε με σημαντικές αλλαγές, Η Καθημερινή, 5 Ιουνίου 2021

38. Βουλή: Κατατέθηκε το νέο εργασιακό νομοσχέδιο - Καμία αλλαγή στο 8ωρο, τι προβλέπει για απεργίες, άδειες, iefimerida.gr, 4 Ιουνίου 2021

39. Εθνικό Σχέδιο Ανάπτυξης για την Ελληνική Οικονομία, Επιτροπή Πισσαρίδη, Νοέμβριος 2020

40. Ελλάδα 2.0, Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, Απρίλιος 2021

41. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2020

42. α) Enhanced Surveillance Report: Greece, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Ιούνιος 2021, β) Κρατικές ενισχύσεις: Η Επιτροπή εγκρίνει την παράταση του συμβατού με την αγορά καθεστώτος προστασίας περιουσιακών στοιχείων για τις τράπεζες στην Ελλάδα, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 9 Απριλίου 2021

43. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2020

44. Διαχειρίσιμα από τις τράπεζες τα «κόκκινα» δάνεια της κρίσης, Πρώτο Θέμα, 30 Μαΐου 2021

45. Τράπεζες: Χαμηλότερα κατά 30% από τις αρχικές εκτιμήσεις τα κόκκινα δάνεια της πανδημίας, news247.gr, 28 Μαΐου 2021

46. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2021, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2020

47. Εισηγητική Έκθεση Προϋπολογισμού 2020, Υπουργείο Οικονομικών, Νοέμβριος 2019

Σύμφωνα με στελέχη του ΤΑΙΠΕΔ, παρατηρείται πρόοδος αναφορικά με την (τριακονταπενταετή) παραχώρηση της Εγνατίας Οδού, με το επόμενο βήμα να είναι το άνοιγμα των δεσμευτικών προσφορών από τις δύο κοινοπραξίες, ενώ ενδιαφέρον εκδηλώθηκε από επενδυτικά σχήματα για τα λιμάνια της Αλεξανδρούπολης, της Ηγουμενίτσας και της Καβάλας, με τα δύο πρώτα να εισέρχονται στη δεύτερη φάση του διαγωνισμού⁴⁸.

Υποδομές, μεταφορές και logistics

Ο κλάδος των μεταφορών και logistics είναι καθοριστικός για την ελληνική οικονομία, καθώς προσφέρει σημαντικά οικονομικά οφέλη, αλλά και κύρος στη χώρα. Οι υποδομές των μεταφορών, περιλαμβάνουν:

1. Τα λιμάνια
2. Το οδικό δίκτυο
3. Τα αεροδρόμια
4. Το σιδηροδρομικό δίκτυο
5. Τα τελωνεία
6. Τις υποδομές logistics ενδοχώρας (hinderland)
7. Τον κλάδο παροχής υπηρεσιών logistics προς τρίτους (3PL / 4PL)

Κάθε μία από τις παραπάνω υποδομές έχει ξεχωριστή σημασία για τον κλάδο.

Η χώρα μας καταγράφει μία ενθαρρυντική πορεία τα τελευταία χρόνια στον κλάδο των μεταφορών και logistics, γεγονός που επιβεβαιώνουν τα τελευταία διαθέσιμα στοιχεία του World Economic Forum, όπου η Ελλάδα βελτίωσε ή διατήρησε σταθερές τις επιδόσεις της στους σχετικούς παγκόσμιους δείκτες για το 2019, και συγκεκριμένα: στην ανταγωνιστικότητα υποδομών (37^ο θέση το 2019, από 38^ο το 2018, ανάμεσα σε 141 χώρες) και στη συνδεσιμότητα αεροδρομίων (27^ο θέση το 2019 και το 2018). Επίσης, βρισκόταν στην 42^η θέση στον δείκτη Logistics Performance Index της Παγκόσμιας Τράπεζας για το 2018, μεταξύ 160 χωρών. Παρόλο που οι συγκεκριμένοι δείκτες δεν έχουν ανανεωθεί πρόσφατα, δείχνουν μια θετική τροχιά, η οποία αναμένεται να διατηρηθεί και να ενισχυθεί περαιτέρω μέσω των επενδύσεων στον τομέα αυτόν.

Συνολικά, η πρόοδος της χώρας οφείλεται, κυρίως, σε εξελίξεις στους κλάδους της ναυτιλίας και της ναυτιλιακής εφοδιαστικής αλυσίδας, καθώς και στις οδικές υποδομές. Θα απαιτηθεί εντατικότερη προσπάθεια σε ό,τι αφορά τις σιδηροδρομικές και αεροπορικές εμπορευματικές μεταφορές, τις υποδομές logistics της ενδοχώρας, την αγορά 3PL και τις τελωνειακές υπηρεσίες, αλλά, κυρίως, στη διασύνδεση αυτών των διακριτών στοιχείων του ελληνικού κλάδου μεταφορών και logistics⁴⁹.

Στο λιμάνι του Πειραιά, η COSCO έχει καταφέρει να αυξήσει τον αριθμό ισοδύναμων μονάδων 20 ποδών (twentyfoot equivalent units - TEUs), στα 5,65 εκατ. το 2019, χρονιά που τον κατέστησε ως το μεγαλύτερο λιμάνι στη Μεσόγειο και το τέταρτο μεγαλύτερο στην Ευρώπη, θέσεις τις οποίες διατήρησε και το 2020, όταν και διαχειρίστηκε 5,44 εκατ. TEUs, σημειώνοντας μικρή πτώση 3,8%, παρά την κρίση του COVID-19⁵⁰. Αντίθετα, οι επιπτώσεις του COVID-19 ήταν σημαντικά μεγαλύτερες στον κλάδο της ακτοπλοΐας, καθώς ο αριθμός των επιβατών μειώθηκε κατά 37,3% σε σχέση με το προηγούμενο έτος - από τους 16,6 εκατ. επιβάτες το 2019, στους 10,4 εκατ. το 2020⁵¹.

Στο λιμάνι της Θεσσαλονίκης, τα TEUs αυξάνονται συνεχώς τα τελευταία χρόνια. Έτσι, και το 2020 και παρά την πανδημία, ο αριθμός TEUs ανέβηκε κατά 2,7% σε σχέση με το 2019, από 449 χιλ., σε 461 χιλ. το 2020⁵². Το λιμάνι της Θεσσαλονίκης έχει ως σημαντικά πλεονεκτήματα την εγγύτητά του στις βαλκανικές χώρες και μία ζώνη ελεύθερου εμπορίου (Free Trade Zone), μέσω των οποίων διευκολύνεται το εμπόριο μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε. και των τρίτων χωρών.

Το οδικό δίκτυο της Ελλάδας έχει αναπτυχθεί σημαντικά τα τελευταία χρόνια, καθιστώντας το, το πιο ανεπτυγμένο στα Βαλκάνια, και φτάνει πλέον τα 2.145 χλμ. αυτοκινητοδρόμων, οι οποίοι έχουν βελτιώσει αισθητά την καθημερινότητα των πολιτών και τις μεταφορές.

Πριν την κρίση του COVID-19, τα αεροδρόμια είχαν φτάσει σε ένα αρκετά ικανοποιητικό επίπεδο, ειδικότερα όσον αφορά τον Διεθνή Αερολιμένα Αθηνών, ο οποίος σημειώνει εξαιρετικές επιδόσεις το 2019, όταν και κατέγραφε 25,6

εκατ. επιβάτες. Δεν προκαλεί εντύπωση το γεγονός ότι τα αντίστοιχα νούμερα για το 2020 είναι εξαιρετικά μειωμένα, με συνολική πτώση 68,4% συγκριτικά με το προηγούμενο έτος και 8,1 εκατ. επιβάτες συνολικά⁵³. Παρόλα αυτά, το 2020 αποτέλεσε εξαιρετικά σημαντική χρονιά για τη Fraport, η οποία ολοκλήρωσε την υλοποίηση ενός σημαντικού επενδυτικού προγράμματος ύψους €440 εκατ. για την περίοδο 2017-2021, που αφορούσε την ανακαίνιση και βελτίωση αεροδρομίων επιβατικών μεταφορών στην περιφέρεια. Όμως, και αυτά επλήγησαν σε πολύ μεγάλο βαθμό, οδηγώντας σε συνολική μείωση 71,4%, με τους 30,2 εκατ. επιβάτες του 2019 να συρρικνώνονται σε μόλις 8,6 εκατ. το 2020⁵⁴.

Οι σιδηροδρομικές υποδομές βρίσκονται σε μια δυσμενέστερη κατάσταση, συγκριτικά με τα αεροδρόμια και τα λιμάνια. Παρόλα αυτά, μετά την εξαγορά της TPAINOSSE από τη Ferrovie dello Stato Italiane SpA, έχουν ήδη αρχίσει να εντοπίζονται σημάδια ανάπτυξης, μέσω βελτιωμένων επιβατικών και εμπορευματικών σιδηροδρομικών υπηρεσιών, με επενδύσεις, όπως αυτή που αφορά τις πέντε νέες ανακατασκευασμένες αμαξοστοιχίες τύπου ETR 470, ύψους €47,5 εκατ. Οι αμαξοστοιχίες αυτές ξεκίνησαν να παραλαμβάνονται στις αρχές του 2021 και προορίζονται για την εκτέλεση των δρομολογίων ανάμεσα σε Αθήνα και Θεσσαλονίκη⁵⁵.

Η αγορά 3PL στην Ελλάδα αντιμετώπισε σημαντικές προκλήσεις, ως άμεσο αποτέλεσμα της σοβαρής ύφεσης της ελληνικής οικονομίας μετά το 2009, η οποία άσκησε μεγάλη πίεση στους Έλληνες κατασκευαστές και εμπόρους να μειώσουν τα κόστη τους, χωρίς να μειώσουν, όμως, τα επίπεδα απόδοσης και εξυπηρέτησης. Ωστόσο, έχουν γίνει πιο θετικοί ως προς την ανάθεση βασικών λειτουργιών εφοδιαστικής αλυσίδας σε τρίτους, επιτρέποντας σε αξιόπιστους 3PLPs που έχουν επενδύσει στην ποιότητα των υπηρεσιών και την καινοτομία, να επεκτείνουν το μερίδιο αγοράς τους και να βελτιώσουν την απόδοσή τους. Η ελληνική αγορά 3PL αυξήθηκε κατά 4,6% το 2019 και αναμένεται να αυξηθεί με μέσο ετήσιο ρυθμό 2,8% μεσοπρόθεσμα (έως το 2023), βασιζόμενη κυρίως σε δραστηριότητες αποθήκευσης και διανομής⁵⁶.

Οι σημαντικότερες αγορές logistics έχουν αναπτυχθεί γύρω από την Αθήνα και τη Θεσσαλονίκη και συνδέονται στενά με

τα κύρια θαλάσσια σημεία διεπαφής της χώρας: τα λιμάνια του Πειραιά και της Θεσσαλονίκης.

Η κατασκευή του νέου κέντρου εμπορευματικών μεταφορών και logistics στο Θριάσιο Πεδίο, κοντά στον Πειραιά, θα ενισχύσει σημαντικά τις υποδομές ενδοχώρας του λιμανιού, ενώ θα διευκολύνει, επίσης, την πιθανή ανάπτυξη νέων λειτουργιών και υπηρεσιών logistics προστιθέμενης αξίας. Στην πλήρη μορφή του, το Θριάσιο θα είναι ένας από τους μεγαλύτερους χερσαίους λιμένες της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Επιπλέον, το εμπορευματικό κέντρο που προβλέπεται να αναπτυχθεί στο πρώην στρατόπεδο Γκόνου στη Θεσσαλονίκη, αναμένεται να ενισχύσει την αποθηκευτική χωρητικότητα του τερματικού σταθμού του λιμένα και να ενισχύσει σημαντικά τις δυνατότητές του.

Η πρόοδος που σημείωσε ο κλάδος της εφοδιαστικής αλυσίδας έχει, επίσης, οδηγήσει στην ανάπτυξη επιχειρηματικών πάρκων αλυσίδας εφοδιασμού στη χώρα, με τις δύο πρώτες μεγάλες επενδύσεις να πραγματοποιούνται ήδη στη βιομηχανική ζώνη των Οινοφύτων και στην Ηγουμενίτσα⁵⁷.

Οι πέντε ζώνες ελεύθερου εμπορίου της Ελλάδας, καθώς και οι τελωνειακές αποθήκες που διαχειρίζονται οι πάροχοι 3PL και οι μεταφορείς εμπορευμάτων, παρέχουν σαφή οφέλη στους εισαγωγείς και τους διαμεταφορείς, όσον αφορά τη βελτίωση των ταμειακών ροών, τη μεγαλύτερη ευελιξία και τη διαφάνεια. Εν τω μεταξύ, ένας αυξανόμενος αριθμός 3PLPs, αεροπορικών και ναυτιλιακών εταιρειών στην Ελλάδα, έχουν πιστοποιηθεί ως Εγκεκριμένοι Οικονομικοί Φορείς (Authorized Economic Operators - AEOs), απολαμβάνοντας, έτσι, οφέλη σε ολόκληρη την Ε.Ε., ευκολότερη πρόσβαση σε απλουστευμένες τελωνειακές διαδικασίες και δυνατότητες καλύτερης συμμόρφωσης με τις νέες απαιτήσεις ασφαλείας⁵⁸.

48. Πόρους 30 δισ. θα κινητοποιήσουν 23 projects αποκρατικοποιήσεων, naftemporiki.gr, 18 Μαΐου 2021

49. Greece: International Freight Center, 2^η έκδοση, EY Ελλάδος, Απρίλιος 2021

50. Theo Notteboom, "Top 15 container ports in Europe in 2020: TEU volumes and growth rates", porteconomics.eu, 2 Μαρτίου 2021

51. Ετήσια Χρηματοοικονομική Έκθεση 2020, Οργανισμός Λιμένος Πειραιώς, Φεβρουάριος 2021

52. Ανακοίνωση για την παρουσίαση των οικονομικών αποτελεσμάτων του 2020 στην Ημέρα των Αναλυτών, Οργανισμός Λιμένος Θεσσαλονίκης, 20 Μαΐου 2021

53. Επιβατική Κίνηση 2020, Διεθνής Αερολιμένας Αθηνών, Δεκέμβριος 2020

54. Traffic Development Overview – Full Year 2020, Fraport Greece, Δεκέμβριος 2020

55. Σημαντικό το 2021 για την TPAINOSSE: Νέα γραφεία, νέα τρένα, νέα κουλτούρα, metaforespress.gr, 4 Ιανουαρίου 2021

56. Third Party Logistics - 3PL, Stochasis, Ιούνιος 2019

57. Greece: International Freight Center, 2^η έκδοση, EY Ελλάδος, Απρίλιος 2021

58. Ibid.

Συμπερασματικά, η πανδημία του COVID-19 αποτέλεσε έναν αστάθμητο παράγοντα για την παγκόσμια οικονομία, συμπαρασύροντας τις διεθνείς μετακινήσεις και μεταφορές, το εμπόριο και τις παγκόσμιες αλυσίδες αξίας, αλλάζοντας τα δεδομένα και στην Ελλάδα. Οι ιδιαίτερες συνθήκες που επέβαλαν τα μέτρα περιορισμού, επέσπευσαν την έλευση του καταναλωτή του μέλλοντος, μετατοπίζοντας μεγάλο μέρος της εμπορικής δραστηριότητας, προς το ψηφιακό περιβάλλον – η πανδημία εκτόξευσε τις ηλεκτρονικές παραγγελίες κατακόρυφα, και η κατ' οίκον διανομή φαίνεται πως ήρθε για να μείνει, με ό,τι αυτό συνεπάγεται.

Παρόλο που η πανδημία του COVID-19 επηρέασε αρνητικά τις μετακινήσεις επιβατών, ο κλάδος των μεταφορών κατάφερε να περιορίσει σε μεγάλο βαθμό τις απώλειες από το πλήγμα. Οι πρόσφατα ολοκληρωμένες επενδύσεις, σε συνδυασμό με όσες υλοποιούνται και αναμένεται να ολοκληρωθούν στο προσεχές μέλλον, αλλά και η αναθεώρηση των σημερινών λειτουργικών μοντέλων και ο ανασχεδιασμός των εφοδιαστικών αλυσίδων, μπορούν να αποτελέσουν τη βάση για την περαιτέρω ανάδειξη της χώρας μας ως σημαντικού κόμβου.

Τουρισμός

Πρωτίστως ο τουρισμός, και δευτερευόντως οι μεταφορές, επλήγησαν σε μεγάλο βαθμό από την πανδημία, με αποτέλεσμα να ανακοπεί η άνοδος που παρουσίασαν τα τελευταία χρόνια, αλλά και να περιοριστεί η σημαντική συμβολή τους στη μείωση της ανεργίας και στον περιορισμό της ύφεσης.

Η εισερχόμενη ταξιδιωτική κίνηση το 2020 μειώθηκε κατά 76,5%, από 31,3 εκατ. ταξιδιώτες το 2019 σε 7,4 εκατ.⁵⁹. Ειδικότερα, η ταξιδιωτική κίνηση μέσω αεροδρομίων κατέγραψε μείωση κατά 73,2%, ενώ η κίνηση μέσω οδικών σταθμών εμφανίστηκε μειωμένη κατά 83,8%. Η μείωση των ταξιδιωτών από χώρες εκτός Ε.Ε.-27 ήταν εντονότερη, σε σχέση με την αντίστοιχη των κατοίκων της Ε.Ε.-27 (81% έναντι 74%, αντίστοιχα). Κατά συνέπεια, οι ταξιδιωτικές εισπράξεις εμφάνισαν μείωση της τάξης του 76,5% σε σύγκριση με το 2019 και διαμορφώθηκαν στα €4,3 δισ.⁶⁰ Παράγοντες που συνέβαλαν στις ανωτέρω επιδόσεις αποτέλεσαν: η παγκόσμια συρρίκνωση των ταξιδιωτικών κινήσεων

(περίπου στο 74%)⁶¹, ο υψηλός αριθμός κρουσμάτων (ιδιαίτερα κατά τη διάρκεια του γ' τριμήνου του 2020), οι απώλειες εισοδημάτων (μεταξύ 3,4% και 10%) στις χώρες που αποτελούν κύριες αγορές προέλευσης επισκεπτών προς την Ελλάδα, καθώς και αλλαγές στη συμπεριφορά των καταναλωτών που οδήγησαν στη μείωση των διασυνοριακών ταξιδιών αναψυχής υπέρ τοπικών και, φαινομενικά, ασφαλέστερων προορισμών⁶².

Η έξαρση της πανδημίας σε παγκόσμιο και πανευρωπαϊκό επίπεδο κατά το δ' τρίμηνο του 2020, καθώς και η παρατεταμένη διάρκειά της μέσα και στο 2021, ανάγκασε τα περισσότερα κράτη μέλη (μεταξύ των οποίων και η Ελλάδα) να διατηρήσουν σημαντικά περιοριστικά μέτρα για μετακινήσεις εντός και εκτός συνόρων, οδηγώντας στη συρρίκνωση των ταξιδιωτικών κινήσεων εντός Ευρώπης κατά το α' τρίμηνο του 2021⁶³.

Όσον αφορά την Ελλάδα, για την περίοδο Ιανουαρίου-Μαρτίου 2021, παρουσιάστηκε μείωση στο πλεόνασμα ταξιδιωτικού ισοζυγίου, από €201 εκατ. την αντίστοιχη περίοδο του 2020, σε €19 εκατ., εξαιτίας της μείωσης των ταξιδιωτικών εισπράξεων κατά 86% σε σχέση με το 2020 (στα €83 εκατ.), καθώς και πτώση της εισερχόμενης ταξιδιωτικής κίνησης κατά 85% και της μέσης δαπάνης ανά ταξίδι κατά 6%⁶⁴.

Δεδομένης της συρρίκνωσης του τουρισμού το 2020, τον Φεβρουάριο του 2021 αποφασίστηκε η νέα επικοινωνιακή στρατηγική του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, με στόχο την προώθηση της Ελλάδας ως "top of mind" ταξιδιωτική επιλογή των καταναλωτών, που προσφέρει αυθεντικές, εξατομικευμένες, υψηλού επιπέδου υπηρεσίες φιλοξενίας, καθ' όλη τη διάρκεια του χρόνου, με υπευθυνότητα, ασφάλεια και σεβασμό προς το περιβάλλον⁶⁵.

Η σταδιακή άρση των περιοριστικών μέτρων τον Μάιο του 2021, σηματοδότησε την επίσημη εκκίνηση των τουριστικών δραστηριοτήτων στην Ελλάδα, με μεγάλο στοίχημα της ελληνικής κυβέρνησης να αποτελεί η αύξηση των τουριστικών αφίξεων, από 25% το 2020 στο 50% το 2021, και συγκριτικά με το 2019⁶⁶.

Ενόψει της τουριστικής σεζόν του 2021, η κυβέρνηση ανακοίνωσε ότι η είσοδος στη χώρα, για όλα τα άτομα άνω των 12 ετών, θα πραγματοποιείται, είτε με αρνητικό τεστ (μοριακό τεστ COVID-19 των τελευταίων 72 ωρών ή rapid test των τελευταίων 48 ωρών), είτε με πιστοποιητικό εμβολιασμού, είτε με αποδεικτικό ανάρρωσης με την προσκόμιση θετικής διάγνωσης (μοριακό ή rapid test από εργαστήριο) που αφορά τους προηγούμενους 2-9 μήνες⁶⁷. Ταυτόχρονα, ενεργοποιήθηκε το Ευρωπαϊκό Ψηφιακό Πιστοποιητικό COVID-19, το οποίο θα συνδράμει στην ευκολότερη, άνευ περιορισμών, μετακίνηση των ταξιδιωτών. Το περσινό πρόγραμμα «Τουρισμός για όλους» επεκτάθηκε

έως τις 31 Δεκεμβρίου 2021 για όσους δεν εξαργύρωσαν τα περσινά vouchers εξαιτίας του lockdown⁶⁸, ενώ για την περίοδο 1 Αυγούστου 2021-31 Ιουλίου 2022, ενεργοποιήθηκαν τα νέα προγράμματα κοινωνικού τουρισμού, ύψους €30 εκατ. από τον ΟΑΕΔ και €6 εκατ. από τον ΟΠΕΚΑ⁶⁹. Παράλληλα, ανακοινώθηκε η δρομολόγηση νέων δράσεων για τη στήριξη της επανεκκίνησης των τουριστικών δραστηριοτήτων, ύψους €420 εκατ.⁷⁰, ενώ αυτές αξιολογούνται σε τακτά χρονικά διαστήματα και αναπροσαρμόζονται ανάλογα με τις συνθήκες και τα περιοριστικά μέτρα που ισχύουν, έτσι ώστε, αφενός να διευκολύνονται οι μετακινήσεις και, αφετέρου, να προστατεύεται η δημόσια υγεία.

67. Protocol for Arrivals in Greece, travel.gov.gr, 2021

68. Ενημέρωση για το Πρόγραμμα «Τουρισμός Για Όλους», gov.gr, 1 Ιουνίου 2021

69. Ξεκινούν τα προγράμματα Κοινωνικού Τουρισμού για την περίοδο 2021-2022, ΟΑΕΔ, 20 Μαΐου 2021

70. Τουρισμός: Πακέτο 420 εκατ. ευρώ για στήριξη επιχειρήσεων - Σε ισχύ το Ψηφιακό Πιστοποιητικό Covid, cnn.gr, 2 Ιουνίου 2021

59. Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών, Τράπεζα της Ελλάδος, 23 Φεβρουαρίου 2021

60. Ibid.

61. 2020: Worst Year in Tourism History with 1 Billion Fewer International Arrivals, United Nations World Tourism Organization, Ιανουάριος 2021

62. Έκθεση του Διοικητή για το έτος 2020, Τράπεζα της Ελλάδος, Απρίλιος 2021

63. European tourism trends & prospects Quarterly report (Q1/2021), European Travel Commission, Μάιος 2021

64. Εξελίξεις στο ταξιδιωτικό ισοζύγιο πληρωμών, Τράπεζα της Ελλάδος, Μάρτιος 2021

65. Έγκριση της Στρατηγικής Προώθησης και Προβολής του Ελληνικού Οργανισμού Τουρισμού, έτους 2021, Υπουργείο Τουρισμού, Φεβρουάριος 2021

66. Στη Θεσσαλονίκη ο Μητσοτάκης: Εγκαινιάζει τα αεροδρόμια της Fraport, tovima.gr, 19 Μαΐου 2021

Προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή και μετάβαση στην κυκλική οικονομία στη μετά-COVID-19 εποχή

Σε έναν κόσμο που αντιμετωπίζει μια υγειονομική κρίση χωρίς προηγούμενο, καθώς και τη συνεπαγόμενη οικονομική ύφεση, αναδεικνύεται περισσότερο από ποτέ η ανάγκη για επανεξέταση και αναδιαμόρφωση του υφιστάμενου συστήματος της οικονομίας. Η διαχείριση της πολύπλευρης κρίσης και η αντιμετώπιση της πανδημίας του COVID-19 από τις κυβερνήσεις παγκοσμίως, αποτελούν κρίσιμους παράγοντες που θα καθορίσουν τη ζωή πολλών μελλοντικών γενεών. Έχει ήδη αναγνωριστεί ότι δεν αρκεί απλά να επιστρέψουμε σε συνθήκες «κανονικότητας», αλλά απαιτείται να οικοδομήσουμε βελτιωμένα συστήματα λειτουργίας, που να βασίζονται στην εφαρμογή μέτρων σε οικονομικό, περιβαλλοντικό και κοινωνικό επίπεδο, ώστε να προλαμβάνουν και να μειώνουν την έκθεση σε κινδύνους⁷¹. Στο πλαίσιο αυτό, η ετοιμότητα στην αντιμετώπιση πληθώρας κινδύνων, η αναπροσαρμογή των συστημάτων και η αντιμετώπιση των ανισοτήτων που έφερε η πανδημία, είναι, αναμφισβήτητα, θέματα που δεν μπορούν να αγνοηθούν στη νέα πραγματικότητα που διαμορφώνεται⁷².

Κλιματική αλλαγή

Στις συνθήκες υγειονομικής κρίσης που βιώνουμε, μπορεί να αναλογιστεί κανείς τη σχέση μεταξύ μεταδοτικών ασθενειών και κλιματικής αλλαγής. Η σχέση αυτή είναι διττή. Από τη μία πλευρά, καθώς η επιβίωση, η αναπαραγωγή και η μετάδοση ασθενειών εξαρτώνται από περιβαλλοντικές συνθήκες, τυχόν αλλαγές, όπως η αύξηση της θερμοκρασίας, έχουν επιπτώσεις στις μεταδοτικές ασθένειες. Από την άλλη πλευρά, η κλιματική αλλαγή μπορεί να επηρεάσει έμμεσα και την αντιμετώπιση πανδημιών, υπονομεύοντας περιβαλλοντικούς παράγοντες που είναι καθοριστικοί για την υγεία και ασκώντας υπερβολική πίεση στα συστήματα υγείας⁷³. Καθίσταται, λοιπόν, σαφές ότι κίνδυνοι που προκύπτουν από την κλιματική αλλαγή είναι αλληλένδετοι με θέματα υγείας. Η διαμόρφωση ανθεκτικών επιχειρη-

σιακών συστημάτων λειτουργίας πρέπει, κατά συνέπεια, να λαμβάνει υπόψη την αλληλεπίδραση των κινδύνων αυτών μεταξύ τους και την εφαρμογή παρεμβάσεων για την αντιμετώπισή τους, όπως ανάπτυξη νέων μοντέλων εργασίας, ενίσχυση των σχεδίων εκτάκτων αναγκών, και εις βάθος κατανόηση των μεσοπρόθεσμων και μακροπρόθεσμων κινδύνων.

Είναι φανερό ότι η ελλιπής προετοιμασία για την προσαρμογή στην κλιματική αλλαγή καθιστά ευάλωτη την ευημερία των ανθρώπων και του πλανήτη. Άλλωστε, οι καταστροφικές συνέπειες της πανδημίας του COVID-19 στην υγεία και την κοινωνική και οικονομική ευημερία, αναδεικνύουν τα αποτελέσματα της ελλιπούς προετοιμασίας απέναντι σε καταστροφικούς κινδύνους. Στην Ευρώπη, έχουν ληφθεί μέτρα και στρατηγικές τα τελευταία χρόνια, με στόχο να επιτευχθεί η δέσμευση για κλιματική ουδετερότητα το 2050 και για μείωση των εκπομπών ρύπων τουλάχιστον κατά 55% έως το 2030. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία έχει δομηθεί στην παραδοχή ότι ο πράσινος μετασχηματισμός αποτελεί ευκαιρία και πως η αποτυχία δράσης θα έχει τεράστιο κόστος⁷⁴. Επιπλέον, στην Ελλάδα έχει αναπτυχθεί η Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή⁷⁵ και το Εθνικό Σχέδιο Δράσης για την Ενέργεια και το Κλίμα⁷⁶. Επίσης, όπως πρόσφατα ανακοινώθηκε, αναμένεται να καταρτιστεί νέος κλιματικός νόμος σε εθνικό επίπεδο, με στόχο τη μετάβαση σε μια οικονομία μηδενικών εκπομπών ρύπων έως το 2050. Στην επιχειρηματική κοινότητα, παρατηρείται κινητικότητα, τόσο ως προς την αναγνώριση και αντιμετώπιση των κινδύνων και την αξιοποίηση των ευκαιριών που σχετίζονται με την κλιματική αλλαγή, αλλά και ως προς τη διαφάνεια και τη δημοσιοποίηση σχετικών προσπαθειών σε Εκθέσεις Βιώσιμης Ανάπτυξης. Καθώς ο ακριβής χρόνος και η σοβαρότητα των φυσικών επιπτώσεων της κλιματικής αλλαγής είναι ιδιαίτερα δύσκολο να εκτιμηθούν, οι οργανισμοί έχουν

αρχίσει να κατανοούν ότι χρειάζεται να αναλύουν και να προετοιμάζονται, ώστε να προσαρμοστούν σε ένα εύρος κλιματικών σεναρίων (climate-related scenarios), αλλά και να ενημερώνουν τα ενδιαφερόμενά τους μέρη για τις σχετικές δράσεις τους⁷⁷.

Κυκλική οικονομία

Πριν την εμφάνιση της υφιστάμενης οικονομικής κρίσης, οι προσπάθειες για μετάβαση σε κυκλικά μοντέλα λειτουργίας είχαν ενταθεί, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο. Η Ευρωπαϊκή Πράσινη Συμφωνία και το Σχέδιο Δράσης για την Κυκλική Οικονομία, καθώς και εθνικά σχέδια δράσης κυκλικής οικονομίας, είχαν ήδη αναπτυχθεί. Ως ανταπόκριση στην οικονομική κρίση που έφερε η πανδημία, αναπτύχθηκε το πλάνο ανάκαμψης Next Generation EU, με στόχους, μεταξύ άλλων, την ενίσχυση της οικονομίας και τη δημιουργία θέσεων εργασίας.

Ποια είναι, όμως, η θέση της κυκλικής οικονομίας στην ανάκαμψη της ευρωπαϊκής οικονομίας; Η μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία παραμένει ένα ελκυστικό μακροπρόθεσμο όραμα για την Ευρώπη και στη μετά-COVID εποχή, καθώς αποτελεί εργαλείο αποσύνδεσης της οικονομικής ανάπτυξης από τη χρήση των πόρων και τις περιβαλλοντικές επιπτώσεις, ανοίγοντας έτσι τον δρόμο προς μία πιο ανθεκτική οικονομία. Τα πλεονεκτήματα της κυκλικής οικονομίας περιλαμβάνουν τη δημιουργία επιχειρηματικών και οικονομικών ευκαιριών, καθώς και πολλαπλά περιβαλλοντικά και κοινωνικά οφέλη⁷⁸. Σε αυτά περιλαμβάνεται και ο καθοριστικός ρόλος που μπορεί να διαδραματίσει η κυκλική οικονομία στην αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής, καθώς εκτιμάται ότι το 45% του συνόλου των εκπομπών αερίων του θερμοκηπίου αφορά την παραγωγή και την κατανάλωση προϊόντων και τροφίμων, ενώ η στροφή σε ανανεώσιμες πηγές ενέργειας μπορεί να αντιμετωπίσει μόνο το υπόλοιπο 55% των εκπομπών⁷⁹.

Στην Ελλάδα, η κυκλική οικονομία αποτελεί πλέον στρατηγικό στόχο. Την περίοδο 2019-2021 αναλήφθηκαν πολλές πρωτοβουλίες για τη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία, όπως νέο νομοθετικό πλαίσιο με παράλληλη θέσπιση πολλαπλών εθνικών μέτρων, νέα χρηματοδοτικά προγράμματα, σχέδιο δράσης για πράσινες δημόσιες συμβάσεις, κ.ά. Το νέο Σχέδιο Δράσης της Ελλάδας για την Κυκλική Οικονομία, αποτελεί έναν οδικό χάρτη με συγκεκριμένες εθνικές δράσεις που αφορούν βασικές πτυχές της κυκλικής οικονομίας (παραγωγή, κατανάλωση, απόβλητα και οριζόντια θέματα), αλλά και βασικά προϊόντα, όπως ηλεκτρονικά, μπαταρίες και οχήματα, συσκευασίες, πλαστικά, υφάσματα, κατασκευές και κτήρια, τρόφιμα, νερό και θρεπτικές ουσίες⁸⁰. Η ανάγκη για μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία στην Ελλάδα είναι εμφανής, καθώς η επίδοση της χώρας μας στη διαχείριση αποβλήτων υπολείπεται του μέσου όρου της Ε.Ε.-27 σε πολλούς σχετικούς δείκτες της Eurostat (π.χ. ποσοστά υγειονομικής ταφής αποβλήτων στην Ευρώπη ανά χώρα, δείκτης εκμετάλλευσης υδάτων, κ.ά.), ενώ, παράλληλα, παρατηρείται ότι υπάρχει και ανάγκη για επέκταση της στοχοθεσίας σε εθνικό επίπεδο.

Στο πλαίσιο αυτό, οι επιχειρήσεις και στη χώρα μας αναγνωρίζουν, πλέον, ότι η αποδοτική χρήση των πόρων είναι μια συμφέρουσα επιλογή για την οικονομική και περιβαλλοντική βιωσιμότητά τους και όχι απλά μια κανονιστική απαίτηση ή μια δράση που θα συμβάλει στη διασφάλιση της κοινωνικής άδειας λειτουργίας τους. Αξιοποιώντας τις ευκαιρίες που μπορεί να προσφέρει η μετάβαση σε κυκλικά μοντέλα λειτουργίας, οι επιχειρήσεις μπορούν να συμβάλουν, τόσο στη βελτίωση της επίδοσης της Ελλάδας σε θέματα στα οποία υστερεί, αλλά και στη νέα βιομηχανική στρατηγική της Ε.Ε., ευρύτερα.

71. Sendai Framework on Disaster Risk Reduction, United Nations Economic Commission for Europe, Μάρτιος 2015

72. The circular economy: a transformative Covid-19 recovery strategy, The Ellen MacArthur Foundation, 2021

73. Half of those surveyed are unaware of the link between climate change and diseases like COVID-19, World Economic Forum, 2021

74. Forging a climate-resilient Europe - the new EU Strategy on Adaptation to Climate Change, European Commission, 2021

75. Εθνική Στρατηγική για την Προσαρμογή στην Κλιματική Αλλαγή (ΕΣΠΚΑ), Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2016

76. Εθνικό Σχέδιο για την Ενέργεια και το Κλίμα (ΕΣΕΚ), Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, Νοέμβριος 2019

77. Recommendations of the Task Force on Climate-related Financial Disclosures, 2017

78. The Circular Economy and COVID-19 recovery, Material Economics, 2020

79. Completing the Picture: How the Circular Economy Tackles Climate Change, Ellen MacArthur Foundation, 2019

80. Κυκλική Οικονομία: Το νέο Σχέδιο Δράσης της Ελλάδας, Υπουργείο Περιβάλλοντος και Ενέργειας, 2021

Καινοτομία και νεοφυής επιχειρηματικότητα

Με το ξεκίνημα της κρίσης του 2009 στην ελληνική οικονομία, άρχισαν να κάνουν την εμφάνισή τους οι πρώτες νεοφυείς επιχειρήσεις (start-ups), ενώ τα τελευταία πέντε χρόνια αναπτύσσονται ραγδαίως, εξελίσσοντας ένα οικοσύστημα αξίας άνω των €4 δισ., που μέχρι πριν μερικά χρόνια είχε σχεδόν μηδενική αξία⁸¹. Επιπλέον, μέσω σύμπραξης δημόσιου και ιδιωτικού τομέα, δημιουργείται εντός της επόμενης τριετίας η πρώτη Πολιτεία Καινοτομίας στην Ελλάδα, στις παλιές εγκαταστάσεις της ΧΡΩΠΕΙ στην οδό Πειραιώς, με τέσσερα σχήματα να διεκδικούν ήδη τη συμμετοχή τους⁸². Παρά τις αντίξοες συνθήκες που δημιούργησε η έξαρση της πανδημίας στην επιχειρηματικότητα, σημαντικές εξελίξεις πυροδοτήθηκαν μέσα στο 2020, που ενισχύουν την περαιτέρω ωρίμανση του εγχώριου οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων, αλλά και την προώθηση της Ελλάδας ως κόμβου καινοτομίας της Νοτιοανατολικής Ευρώπης.

Σύμφωνα με μελέτη της Endeavor Greece, το 2020 οι ελληνικές νεοφυείς επιχειρήσεις πέτυχαν ιστορικά επίπεδα άντλησης κεφαλαίων, φθάνοντας τα €455 εκατ. – μία αύξηση άνω του 71% σε σύγκριση με το 2019, δημιουργώντας περίπου 1.500 νέες θέσεις εργασίας. Ταυτόχρονα, το 2020, πραγματοποιήθηκαν σημαντικές εξαγορές καινοτόμων ελληνικών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στον χώρο των τεχνολογιών πληροφορικής και επικοινωνιών, από πολυεθνικές εταιρείες και διεθνείς επενδυτές (με συμφωνίες συνολικού ύψους €470 εκατ.), εδραιώνοντας, με αυτόν τον τρόπο, το ελληνικό οικοσύστημα καινοτομίας στον παγκόσμιο χάρτη⁸³.

Σημαντικά είναι και τα επενδυτικά σχέδια ξένων πολυεθνικών κολοσσών, που ανακοινώθηκαν εν μέσω της πανδημίας, επικεντρωμένα σε διεθνή κέντρα ψηφιακού μετασχηματισμού, data centers, ψηφιακά κέντρα και κέντρα έρευνας και ανάπτυξης, καθώς και το πρωτοποριακό έργο για τη μετατροπή της Αστυπάλαιας στο πρώτο έξυπνο, «πράσινο» και ενεργειακά αυτόνομο νησί της Μεσογείου^{84,85}.

Επίσης, συστάθηκε το ταμείο «Φαιστός», με αποστολή την υλοποίηση επενδύσεων σε καινοτόμες επιχειρήσεις που

δραστηριοποιούνται στην έρευνα και ανάπτυξη προϊόντων και υπηρεσιών που λειτουργούν σε υποδομές δικτύων πέμπτης γενιάς (5G). Η δημιουργία του Ταμείου, αρχικού ύψους €93 εκατ., που αντιστοιχεί στο 25% των εσόδων (€372 εκατ.) του διαγωνισμού για τη χορήγηση φάσματος 5G, στοχεύει στη μόχλευση επιπρόσθετων επενδυτικών πόρων από ιδιώτες, για την ενεργοποίηση του οικοσυστήματος, που θα αξιοποιήσει αποτελεσματικότερα και ταχύτερα τις νέες δυνατότητες ψηφιακών υποδομών δικτύων. Οι επενδύσεις από το Ταμείο εκτιμάται να εκκινήσουν εντός του 2021⁸⁶.

Τον Οκτώβριο του 2020, ενεργοποιήθηκε η πλατφόρμα Elevate Greece από το Υπουργείο Ανάπτυξης και Επενδύσεων, με σκοπό την καταγραφή των start-ups που δραστηριοποιούνται στην Ελλάδα και την προώθηση και ενίσχυση της διασύνδεσής τους με επενδυτές, συνδράμοντας στο να αποκτήσουν μεγαλύτερη πρόσβαση σε χρηματοδότηση. Επιπρόσθετα, στο πλαίσιο της εν λόγω πλατφόρμας, τον Μάρτιο του 2021 ενεργοποιήθηκε και το πρόγραμμα «Στήριξη Νεοφυών Επιχειρήσεων», ύψους €60 εκατ., για την αντιμετώπιση της πανδημίας⁸⁷.

Τον Μάρτιο του 2021, επίσης, εγκαινιάστηκε το πρώτο Κέντρο Επιχειρηματικής Επώασης του Ευρωπαϊκού Οργανισμού Διαστήματος (ESA Business Incubation Center) στην Ελλάδα, με στόχο την ενίσχυση μεταφοράς τεχνολογίας και την ανάπτυξη νεοφυών επιχειρήσεων⁸⁸. Επιπλέον, τέθηκε σε λειτουργία το ειδικό ταμείο AccelerateTT από την Ελληνική Αναπτυξιακή Τράπεζα Επενδύσεων, ύψους €60 εκατ., με σκοπό την επένδυση στο μετοχικό κεφάλαιο νεοφυών επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται στη χώρα⁸⁹.

Επενδυτικές ευκαιρίες στην Ελλάδα

Η επιβράδυνση της ελληνικής οικονομίας το 2020, εξαιτίας των επιπτώσεων της εξάπλωσης του COVID-19, συντέλεσε και στη συρρίκνωση των ΑΞΕ, οι οποίες ανήλθαν σε περίπου €3,1 δισ., μειωμένες κατά 30% σε σχέση με το 2019, ακολουθώντας την παγκόσμια τάση, αλλά σε ηπιότερους, ίσως, ρυθμούς (οι παγκόσμιες ροές ΑΞΕ σημείωσαν μείωση 42% το 2020⁹⁰).

Παρόλα αυτά, σημαντικό φαίνεται να ήταν το επενδυτικό ενδιαφέρον για την Ελλάδα το 2020, καθώς η Enterprise Greece κατήρτισε 70 νέες επενδυτικές προτάσεις για ενδιαφερόμενους ξένους επενδυτές, υποστήριξε 47 επενδυτικά σχέδια που αναμένεται να δημιουργήσουν τουλάχιστον 6.000 νέες θέσεις εργασίας και συνέδραμε σε εμβληματικές συμφωνίες⁹¹.

Η πληθώρα μεταρρυθμίσεων και επενδύσεων που προβλέπονται στα ευρωπαϊκά και εθνικά σχέδια και τα χρηματοδοτικά εργαλεία, αναμένεται να ενισχύσουν τις προοπτικές ανάπτυξης της οικονομίας, μέσω της μεταστροφής του παραγωγικού μοντέλου της χώρας και της κατανομής πόρων σε κλάδους υψηλής προστιθέμενης αξίας με ανταγωνιστικό πλεονέκτημα. Η αποτελεσματική αξιοποίησή τους, αναμέ-

νεται να ενισχύσει την προσέλκυση ιδιωτικών επενδυτικών πόρων με πολλαπλασιαστικά αποτελέσματα για την ελληνική οικονομία, συμβάλλοντας στη δημιουργία ποιοτικών θέσεων εργασίας, καθώς και στην προσέλκυση ειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Συνοψολογίζοντας στα ανωτέρω και τις πρωτοβουλίες για την υποστήριξη του οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων, οι τομείς που αναμένεται να αποτελέσουν επίκεντρο επενδυτικού ενδιαφέροντος από το 2021 και έπειτα, είναι, μεταξύ άλλων, η ενέργεια, η μεταποίηση, οι μεταφορές, τα logistics, ο τουρισμός, οι υπηρεσίες υγείας, οι ιδιωτικοποιήσεις^{92,93}, καθώς και γενικότερα οι επιχειρήσεις και η δημόσια διοίκηση, στο πλαίσιο των επικείμενων επενδύσεων για την ψηφιακή και την πράσινη μετάβαση.

Βασικοί μακροοικονομικοί δείκτες

	2017	2018	2019	2020	2021* (Ε.Ε.)	2021* (Υπ.Οικ.)
ΑΕΠ (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	1,3	1,6	1,9	-8,2	4,1	3,6
ΑΕΠ (δισ. €)	176,5	179,9	183,1	168,3	175,2	174,3
Κατά κεφαλήν ΑΕΠ (Ε.Ε.-27 = 100)	67	66	66	64	67**	67**
Ιδιωτική κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	2,1	2,0	1,6	-4,7	2,5	2,6
Δημόσια κατανάλωση (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	-0,2	-4,1	1,2	2,6	2,2	1,5
Ακαθάριστες επενδύσεις πάγιου κεφαλαίου (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	11,3	-4,1	-7,3	0,3	12,9	7,0
Εξαγωγές (ετήσιος ρυθμός μεταβολής, %)	8,4	9,0	4,8	-21,7	9,1	10,4
Δημόσιο χρέος (σε σχέση με το ΑΕΠ, %)	179,2	186,2	180,5	205,6	208,1	204,8
Πληθωρισμός (ετήσια μεταβολή, %)	1,1	0,8	0,5	-1,3	-0,2	0,0
Ποσοστό ανεργίας (%)	21,5	19,3	17,3	16,3	16,3	16,3

Πηγές: Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Eurostat, ΕΛΣΤΑΤ, Oxford Economics

* Εκτίμηση (Ε.Ε. και Υπουργείο Οικονομικών, αντίστοιχα)

** Εκτίμηση Oxford Economics

91. Enterprise Greece says 2020 was a positive year, ekathimerini.com, 12 Φεβρουαρίου 2021

92. Συνέντευξη Υπουργού Ανάπτυξης και Επενδύσεων Άδωνι Γεωργιάδη, insider.gr, 7 Μαΐου 2021

93. Με βήμα ταχύ προχωρά το Ταμείο «Φαιστός», insider.gr, 4 Απριλίου 2021

81. Στα 4 δισ. ευρώ η αξία των ελληνικών startups, Η Καθημερινή, 20 Φεβρουαρίου 2021

82. Τα τέσσερα σχήματα που διεκδικούν την Πολιτεία Καινοτομίας στη ΧΡΩΠΕΙ, capital.gr, 20 Απριλίου 2021

83. Greek Tech in 2020 & Predictions for 2021, Endeavor, Ιούνιος 2021

84. Πολυεθνικοί κολοσσοί επιλέγουν Ελλάδα - Επενδυτικός «πυρετός» με Data Centers και Κέντρα Καινοτομίας, naftemporiki.gr, 3 Μαρτίου 2021

85. Το «πράσινο» σχέδιο της VW για την Αστυπάλαια, Η Καθημερινή, 5 Νοεμβρίου 2020

86. Ξεκινά τη λειτουργία του το επενδυτικό ταμείο Φαιστός για επενδύσεις σε 5G εφαρμογές, cnn.gr, Ιανουάριος 2021

87. Elevate Greece: Άνοιξε η πλατφόρμα για τη χρηματοδότηση των startups, cnn.gr, 17 Μαρτίου 2021

88. ESA BIC: Άνοιξε στην Ελλάδα η πρώτη θερμοκοιτίδα νεοφυών για τεχνολογίες διαστήματος, naftemporiki.gr, 17 Μαρτίου 2021

89. «AccelerateTT»: Ειδικό ταμείο 60 εκατ. ευρώ για τη χρηματοδότηση νεοφυών, naftemporiki.gr, 6 Μαρτίου 2021

90. Global Investment Trend Monitor No. 38, United Nations Conference on Trade and Development, Ιανουάριος 2021

Η φορολογία στην Ελλάδα

Κατά το περασμένο έτος, το φορολογικό περιβάλλον στην Ελλάδα παρέμεινε σταθερό και, παρά τις όποιες δυσκολίες, φαίνεται πως δεν παρέκκλινε από την τροχιά που ακολουθεί τα τελευταία χρόνια, με το τρίπτυχο σταθερού και σύγχρονου νομοθετικού πλαισίου, διαφάνειας και προόδου στην ψηφιοποίηση των φορολογικών διαδικασιών, να θέτουν τον τόνο.

Ο εκσυγχρονισμός του νομοθετικού πλαισίου ξεκίνησε ήδη από το 2013, με την ψήφιση δύο νέων βασικών νομοθετημάτων: του Κώδικα Φορολογίας Εισοδήματος και του Κώδικα Φορολογικής Διαδικασίας, με εφαρμογή από το φορολογικό έτος 2014 και έπειτα. Οι νέοι κώδικες έχουν ενσωματώσει, μετά και από κάποιες τροποποιήσεις, σχεδόν όλες τις διατάξεις που προκύπτουν από τις δράσεις του Οργανισμού Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για την αντιμετώπιση της Διάβρωσης της Φορολογικής Βάσης και της Μεταφοράς Κερδών (BEPS), καθώς και της φοροαποφυγής και φοροδιαφυγής. Παράλληλα, το εταιρικό δίκαιο έχει πλέον εκσυγχρονιστεί, με πιο πρόσφατες εξελίξεις τον νέο νόμο για τις ανώνυμες εταιρείες, καθώς και τον νόμο για τους εταιρικούς μετασχηματισμούς.

Λίγο πριν το ξέσπασμα της πανδημίας, η Ελλάδα επιδίωξε μία φορολογική μεταρρύθμιση με αναπτυξιακό χαρακτήρα, εισάγοντας σημαντικές τροποποιήσεις στους κώδικες φορολογίας, με σκοπό τη δημιουργία ενός φορολογικά ευνοϊκού επιχειρηματικού περιβάλλοντος. Η ίδια αναπτυξιακή ρότα φαίνεται να διατηρείται και στη μετά-COVID-19 εποχή, παρά την οικονομική επιρροή της πανδημίας στο Δημόσιο Ταμείο.

Καταρχάς, πρόσφατα μειώθηκε περαιτέρω ο συντελεστής εταιρικής φορολογίας στο 22%, για τα φορολογικά έτη από 2021 και έπειτα (είχε ήδη μειωθεί στο 24% από το 28%, με ισχύ από το φορολογικό έτος 2019 και έπειτα). Μειώθηκε, επίσης, και η προκαταβολή φόρου εισοδήματος στο 80% για τα έτη 2022 και έπειτα. Μεταβατικά, δε, και για το έτος 2021, μειώθηκε στο 70%. Παράλληλα, η φορολογία των μερισμάτων μειώθηκε στο 5%, και, μάλιστα, ειδικά για τα έτη 2020 και 2021, τα μερίσματα απαλλάσσονται και από την ειδική εισφορά αλληλεγγύης για τα φυσικά πρόσωπα.

Επιπλέον, σε μια προσπάθεια προσέλκυσης επενδύσεων, θεσμοθετήθηκε, για πρώτη φορά, η απαλλαγή των επιχειρήσεων από τον φόρο για την υπεραξία που αποκτούν από τη μεταβίβαση συμμετοχών τους, υπό συγκεκριμένες προϋποθέσεις. Παράλληλα, θεσμοθετήθηκαν μέτρα περιβαλλοντικής φορολογικής πολιτικής, όπως η διενέργεια υπεραποβέσεων και υπερεκπτώσεων των δαπανών εταιρικών οχημάτων με μηδενικούς ή χαμηλούς ρύπους.

Σημαντικά βήματα έχουν ληφθεί και στην αναστροφή του λεγόμενου “brain drain”, μέσω της χορήγησης φορολογικών κινήτρων που στοχεύουν στην προσέλκυση των εργαζόμενων εκείνων που - εν καιρώ κρίσης - έφυγαν από τη χώρα προς αναζήτηση ευκαιριών στο εξωτερικό. Η καινοτομία αυτή στοχεύει, τόσο στην αναστροφή του φαινομένου, όσο και στην ενδυνάμωση του εργατικού δυναμικού της χώρας, εισάγοντας την κατάλληλη τεχνολογία και μια νέα νοοτροπία.

Επιπλέον, σε μια προσπάθεια ενίσχυσης της επιχειρηματικότητας και, ειδικά, των νεοφυών επιχειρήσεων, χορηγήθηκαν φορολογικά κίνητρα στους λεγόμενους «επενδυτικούς αγγέλους» (“angel investors”), δηλαδή στα φυσικά πρόσωπα εκείνα που εισφέρουν κεφάλαια σε νεοφυείς κεφαλαιουχικές εταιρείες.

Στο ίδιο πλαίσιο, θεσπίστηκε η δυνατότητα διαχείρισης των χρηματικών ροών και της οικογενειακής περιουσίας φυσικών προσώπων με φορολογική κατοικία στην Ελλάδα, από εταιρείες ειδικού σκοπού (εταιρείες διαχείρισης οικογενειακής περιουσίας - “family offices”), και, παράλληλα, θεσπίστηκε ένα συγκεκριμένο - ευνοϊκό - φορολογικό καθεστώς για αυτές.

Ιδιαίτερη μνεία θα πρέπει να γίνει στην επικείμενη εφαρμογή της ηλεκτρονικής διαβίβασης των λογιστικών στοιχείων και βιβλίων των επιχειρήσεων, σχεδόν σε πραγματικό χρόνο, στη Φορολογική Διοίκηση (myDATA). Παράλληλα, καθιερώθηκε η έκδοση ηλεκτρονικών τιμολογίων σε προαιρετική βάση, με την ταυτόχρονη θεσμοθέτηση κινήτρων στις επιχειρήσεις που θα την επιλέξουν (ενδεικτικά: μείωση χρόνου παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου για καταλογισμό φόρου, κ.ά.).

Επιπλέον, σε συνέχεια της καθιέρωσης υποβολής δηλώσεων για τη βραχυπρόθεσμη ενοικίαση κατοικιών μέσω πλατφόρμας οικονομίας διαμοιρασμού, θεσμοθετήθηκε η υποχρέωση παροχής πληροφοριών στη Φορολογική Διοίκηση από τους διαχειριστές ψηφιακών πλατφορμών και τους παρόχους υπηρεσιών διαδικτύου. Στον τομέα των ακινήτων, μειώθηκε ο φόρος ιδιοκτησίας (ΕΝΦΙΑ), ενώ ανεστάλη η εφαρμογή ΦΠΑ κατά τη μεταβίβαση νεόδμητων ακινήτων.

Εν μέσω της πανδημίας και παράλληλα με την ανάγκη για λήψη άμεσων οικονομικών μέτρων για την αντιμετώπισή της, η Ελλάδα προχώρησε στην ενσωμάτωση πληθώρας Ευρωπαϊκών Οδηγιών. Καταρχάς, ενσωματώθηκαν στην ελληνική έννομη τάξη και οι εναπομείνουσες διατάξεις της Οδηγίας για τη θέσπιση κανόνων κατά των πρακτικών φορο-

αποφυγής. Έτσι, ενεργοποιήθηκαν οι κανόνες φορολόγησης κατά την έξοδο (“exit tax”), δηλαδή, οι κανόνες που επιβάλλουν φόρο σε περίπτωση που ένα νομικό πρόσωπο μεταφέρει τη φορολογική του κατοικία, τα περιουσιακά του στοιχεία ή τη μόνιμη εγκατάστασή του εκτός Ελλάδας. Ενεργοποιήθηκαν, επίσης, και οι κανόνες για την καταπολέμηση των υβριδικών συμφωνιών (hybrid mismatches), οι οποίες, σε ένα διασυνοριακό περιβάλλον, οδηγούν σε αθέμιτα φορολογικά πλεονεκτήματα, όπως η διπλή έκπτωση (σε δύο χώρες) ή η διπλή μη φορολόγηση.

Επίσης, σημαντικά βήματα πραγματοποιήθηκαν στο πεδίο της ανταλλαγής πληροφοριών και της διαφάνειας, τόσο με την ενσωμάτωση της Οδηγίας αναφορικά με την υποχρεωτική αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στον τομέα της φορολογίας (“Mandatory Disclosure Regime” ή “DAC 6”), όσο και με την ενσωμάτωση της Οδηγίας αναφορικά με τη διασυνοριακή επίλυση διαφορών μεταξύ των κρατών μελών της Ε.Ε., που προκύπτουν από την ερμηνεία και την εφαρμογή των Συμβάσεων Αποφυγής Διπλής Φορολογίας ή της Σύμβασης για την Εξάλειψη της Διπλής Φορολογίας, σε περίπτωση διόρθωσης κερδών μεταξύ συνδεδεμένων επιχειρήσεων.

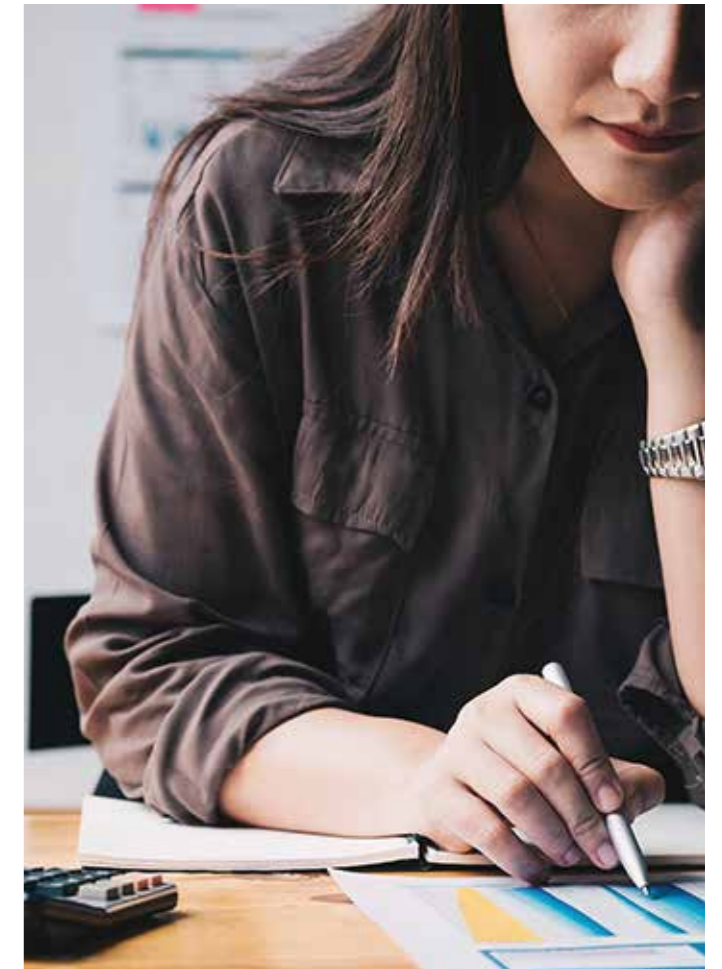
Παράλληλα, ιδιαίτερα σημαντικός για την εμπέδωση ασφάλειας δικαίου είναι και ο ρόλος της Ελληνικής Δικαιοσύνης. Τα τελευταία χρόνια, οι αποφάσεις των διοικητικών δικαστηρίων της χώρας επί φορολογικών θεμάτων, δρουν καταλυτικά ως προς την αποκατάσταση της σχέσης κράτους-φορολογούμενου, ανατρέποντας, ταυτόχρονα, διαχρονικές θέσεις που κάθε άλλο παρά αναπτυξιακές ήταν. Ενδεικτικό παράδειγμα είναι η αποκατάσταση του κανόνα της πενταετούς παραγραφής του δικαιώματος του Δημοσίου να επιβάλει φόρο, χωρίς την αέναη δυνατότητα χρονικών παρατάσεων, παρά μόνο σε εξαιρετικές περιπτώσεις.

Τέλος, όσον αφορά τους εργαζόμενους της χώρας, καθιερώθηκε ένας ευνοϊκός τρόπος φορολόγησης των παροχών που δίνονται από τις επιχειρήσεις στους εργαζόμενους τους με τη μορφή χορήγησης δικαιωμάτων προαίρεσης μετοχών. Παράλληλα, εισήχθη απαλλαγή από την εισφορά αλληλεγγύης των εισοδημάτων από μισθωτή εργασία στον ιδιωτικό τομέα, (τουλάχιστον) για τα έτη 2020 και 2021.

Υπό το βάρος της πανδημίας, η Ελλάδα φαίνεται να κατάφερε να εξισορροπήσει μεταξύ, αφενός μεν της άμεσης ανάγκης για αντιμετώπιση των οικονομικών συνεπειών της πανδημίας και, αφετέρου δε, της προσήλωσης στον στόχο της για εφαρμογή μιας σύγχρονης αναπτυξιακής φορολογικής πολιτικής.

Σαφέστατα, οι δυνατότητες που παρέχει πλέον η τεχνολογία, πρέπει να αξιοποιηθούν στο έπακρο από τη Φορολογική Διοίκηση, τόσο για τον εκσυγχρονισμό των συναλλαγών της με τους φορολογούμενους, όσο και για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής. Άλλωστε, η ψηφιοποίηση της Φορολογικής Διοίκησης, καθώς και η επίτευξη δίκαιης φορολόγησης των επιχειρήσεων, αποτελούν στόχους που βρίσκονται ψηλά στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, η επικείμενη υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας “DAC 7” για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της ψηφιακής οικονομίας και για την πραγματοποίηση κοινών φορολογικών ελέγχων επί διασυνοριακών υποθέσεων, θα συμβάλει σημαντικά προς αυτήν την κατεύθυνση.

Παρά τα εμφανή σημάδια βελτίωσης και σχετικής σταθεροποίησης του φορολογικού πλαισίου, δεν υπάρχει περιθώριο εφησυχασμού. Αντιθέτως, η χώρα οφείλει να παραμείνει σταθερή στην αναπτυξιακή ρότα που έχει χαράξει μέχρι στιγμής, δίνοντας έμφαση στον ψηφιακό μετασχηματισμό, στη φορολογική διαφάνεια και στην αντιμετώπιση της φοροδιαφυγής.

Ενθαρρυντική πορεία για την Ελλάδα σε κρίσιμους δείκτες, υπάρχουν, όμως, ακόμη σημαντικά περιθώρια βελτίωσης

Η Ελλάδα παρουσιάζει βελτιωμένες ή σταθερές επιδόσεις σε δείκτες αξιολόγησης του επιχειρηματικού και οικονομικού περιβάλλοντος, έχοντας βελτιώσει αισθητά τη θέση της τα τελευταία χρόνια. Παρόλα αυτά, σε αρκετές περιπτώσεις, η χώρα μας συνεχίζει να κατατάσσεται χαμηλότερα από άλλες γειτονικές ή αντίστοιχου μεγέθους ευρωπαϊκές χώρες, αναδεικνύοντας ότι καλούμαστε ακόμη να καλύψουμε σημαντικά κενά, προκειμένου να βελτιώσουμε την ανταγωνιστικότητα μας.

96^η ↑

από 100^η

Δείκτης Οικονομικής Ελευθερίας

Heritage Foundation

178 χώρες το 2021 και 180 χώρες το 2020

Σύμφωνα με το The Heritage Foundation, στον δείκτη Οικονομικής Ελευθερίας (Economic Freedom), η Ελλάδα κατατάσσεται στην 96^η θέση για το 2021, ανάμεσα σε 178 χώρες. Η κατάταξη της Ελλάδας φαίνεται να βελτιώνεται ετησίως, καθώς ανέβηκε τέσσερις θέσεις σε σχέση με πέρσι (100^η θέση) και φαίνεται να αφήνει αρκετά πίσω της την 106^η θέση του 2019 και την 127^η θέση του 2017. Η οικονομία της Ελλάδας έχει επιστρέψει στην κατηγορία των «μέτρια ελεύθερων οικονομικά» χωρών (moderately free), μετά από μία δεκαετία. Ωστόσο, εξακολουθεί να βρίσκεται στις τελευταίες θέσεις ανάμεσα σε όλες τις χώρες της Ευρώπης, καθώς καταλαμβάνει την 44^η θέση, πάνω από την τελευταία Ουκρανία (45^η), με αποτέλεσμα να κατατάσσεται στις λιγότερο φιλελεύθερες οικονομίες της ευρύτερης γεωγραφικής περιοχής. Αναλυτικότερα, στις πλησιέστερες θέσεις πάνω από την Ελλάδα βρίσκονται: η Βοσνία-Ερζεγοβίνη στην 40^η θέση, η Μολδαβία στην 41^η, η Ρωσία στην 42^η και η Λευκορωσία στην 43^η. Όσον αφορά τη βαθμολογία από την οποία προκύπτει η κατάταξη, η χώρα μας φέτος συγκέντρωσε 60,9 μονάδες στην αξιολόγηση και έχει πλέον πλησιάσει αρκετά τον παγκόσμιο μέσο όρο (61,6 μονάδες).

Global Competitiveness Index Special Edition

2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery

World Economic Forum

126 χώρες το 2020

Ο Παγκόσμιος Δείκτης Ανταγωνιστικότητας (Global Competitiveness Index) του World Economic Forum δεν περιλαμβάνει κατάταξη χωρών για το 2020, καθώς, στη θέση της, δημοσιοποιήθηκε μία ειδική έκδοση, με τίτλο "Global Competitiveness Report 2020: How Countries are Performing on the Road to Recovery", η οποία επικεντρώνεται, κυρίως, στην αξιολόγηση των οικονομιών σε σχέση με τον μετασχηματισμό τους και την επάνοδο στην κανονικότητα. Η Ελλάδα είχε παρουσιάσει πτώση το 2019, καταλαμβάνοντας την 59^η θέση, από την 57^η του 2018. Στην ειδική έκδοση του 2020, η Ελλάδα χαρακτηρίζεται λιγότερο προετοιμασμένη για τον μετασχηματισμό της οικονομίας, συγκριτικά με 37 χώρες, συγκεντρώνοντας 47,2 μονάδες σε μία κλίμακα 0-100, ενώ η Ιταλία έχει 51,9, η Τσεχία 54, η Πορτογαλία 56,1 και η Ισπανία 56,5 μονάδες, αντίστοιχα.

46^η ↑

από 49^η

Δείκτης World Competitiveness

Institute for Management and Development (IMD)

64 χώρες το 2021 και 63 χώρες το 2020

Στον δείκτη παγκόσμιας ανταγωνιστικότητας του Institute for Management and Development (IMD), η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της για άλλη μια χρονιά και βρίσκεται στην 46^η θέση, ακολουθώντας ανοδική πορεία, από την 49^η θέση το 2020 και την 58^η το 2019. Παρόλα αυτά, συνεχίζει να βρίσκεται χαμηλότερα από άλλες μεσογειακές χώρες, όπως η Κύπρος (33^η), η Πορτογαλία (36^η), η Ισπανία (39^η) και η Ιταλία (41^η). Στα επιμέρους χαρακτηριστικά που συνθέτουν τον συνολικό δείκτη, η χώρα μας κατατάσσεται στην 52^η θέση (από 55^η το 2020) στις επιδόσεις της οικονομίας, στην 44^η θέση (από 51^η) στην επιχειρηματική απόδοση και στην 39^η (ίδια θέση με το 2020) στις υποδομές, επιδεικνύοντας σταθερότητα ή βελτίωση, συνολικά.

27^η =

Best Countries

US News, BAV Group & Wharton School,

University of Pennsylvania

78 χώρες το 2021 και 73 χώρες το 2020

Το συνεργατικό εγχείρημα Best Countries, στο οποίο συμμετέχουν το US News, το BAV Group και το Wharton School του Πανεπιστημίου της Pennsylvania, αξιολογεί 78 χώρες με βάση παγκόσμιες αντιλήψεις γύρω από διάφορα ποιοτικά χαρακτηριστικά, οι οποίες θα μπορούσαν δυνητικά να επηρεάσουν τις επιδόσεις μιας χώρας στο εμπόριο, τον τουρισμό, τις επενδύσεις, αλλά και την εθνική της οικονομία εν συνόλω. Για το 2021, η Ελλάδα κατέχει την 27^η θέση συνολικά, χωρίς μεταβολή από το 2020. Ενώ συνεχίζει να βρίσκεται πίσω από άλλες γειτονικές χώρες, όπως η Ιταλία (16^η) και η Ισπανία (19^η), ταυτόχρονα βρίσκεται υψηλότερα στην κατάταξη από την Πορτογαλία (29^η), τη Βουλγαρία (61^η) και τη Ρουμανία (63^η). Όσον αφορά τα επιμέρους χαρακτηριστικά που συνθέτουν τη συνολική εικόνα, η χώρα κατατάσσεται 26^η στην ποιότητα ζωής, 32^η στην επιχειρηματικότητα και 32^η στην ευελιξία. Την καλύτερη κατάταξη έχει καταλάβει στον τομέα της πολιτιστικής κληρονομιάς, όπου βρίσκεται στην 3^η θέση, πίσω από την Ισπανία και την Ιταλία.

Καινοτομία / Τεχνολογία / Ψηφιοποίηση

Παρόλο που η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει αρκετά βήματα προς τη σωστή κατεύθυνση στον τομέα της καινοτομίας, συνεχίζει να βρίσκεται πίσω από άλλες γειτονικές ευρωπαϊκές χώρες στους σχετικούς δείκτες αξιολόγησης. Θα χρειαστεί διαρκής και εντατική προσπάθεια στα θέματα καινοτομίας, ώστε η χώρα να διατηρήσει τη θετική πορεία της και να καταφέρει να ανταγωνιστεί επάξια στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή.

46^η ↑

από 53^η

Δείκτης World Digital Competitiveness

IMD

63 χώρες το 2020 και το 2019

Στον δείκτη Παγκόσμιας Ψηφιακής Ανταγωνιστικότητας του IMD, η Ελλάδα σημείωσε άνοδο κατά επτά θέσεις και βρέθηκε στην 46^η θέση το 2020, από την 53^η το προηγούμενο έτος. Στα επιμέρους στοιχεία που εξετάζει ο δείκτης, η χώρα μας κατατάσσεται 43^η στην τεχνολογία

(από 54^η το 2019), 46^η στον βαθμό ετοιμότητας για το μέλλον (από 53^η) και 48^η στη γνώση (από 53^η). Η βελτίωση αυτή, όμως, δε θα πρέπει να αποτελέσει αφορμή για επανάπαυση και εφησυχασμό, και η θετική πορεία θα πρέπει να συνεχιστεί απρόσκοπτα, καθώς γειτονικές χώρες - και άμεσοι ανταγωνιστές - όπως η Σλοβενία (31^η), η Ισπανία (33^η), η Πορτογαλία (37^η) και η Ιταλία (42^η), προηγούνται.

30^η =

Δείκτης Καινοτομίας

Bloomberg

60 χώρες το 2021 και το 2020

Ο ετήσιος Δείκτης Καινοτομίας του Bloomberg (Bloomberg Innovation Index), που δημοσιεύεται για ένατη φορά, εξετάζει επτά κριτήρια με ίση βαρύτητα, κατατάσσοντας τις κορυφαίες 60 χώρες, από τις συνολικά 200 που αξιολογεί αρχικά. Για το 2021, η Ελλάδα διατηρεί την 30^η θέση που κατέκτησε το 2020. Σε μία κλίμακα με άριστα το 100, η χώρα μας βαθμολογήθηκε με 68,47 για το 2021 (από 66,3 το 2020) και διατηρεί ικανοποιητική θέση συγκριτικά με τις βαλκανικές χώρες, όπου μόνο η Σλοβενία κατέχει το προβάδισμα, στην 22^η θέση. Την Ελλάδα ακολουθούν η Ισπανία (31^η), η Ρουμανία (32^η), η Τουρκία (33^η) και η Λετονία (34^η), ενώ ακόμη χαμηλότερα βρίσκονται η Πορτογαλία (37^η), η Βουλγαρία (41^η) και η Κύπρος (49^η).

"Moderate Innovator"

Ευρωπαϊκός Δείκτης Καινοτομίας

European Innovation Scoreboard (EIS)

27 χώρες το 2021 και το 2020

Σε μέτρια επίπεδα κυμαίνεται η επίδοση της Ελλάδας, για άλλη μια χρονιά, στον Ευρωπαϊκό Δείκτη Καινοτομίας της Ευρωπαϊκής Επιτροπής (European Innovation Scoreboard - EIS), αφού βρίσκεται στην 20^η θέση ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε., όπως και το 2020, ενώ συνεχίζει να υπολείπεται του ευρωπαϊκού μέσου όρου. Όσον αφορά την ιστορική πορεία της χώρας, η Ελλάδα περιλαμβάνεται στις πέντε ευρωπαϊκές χώρες με τη μεγαλύτερη θετική μεταβολή (μαζί με την Κύπρο, την Εσθονία, την Ιταλία και τη Λιθουανία), συνεχίζοντας την εκθετική τάση βελτίωσής της από το 2014 μέχρι σήμερα, η οποία ανέρχεται σε 25,9 ποσοστιαίες μονάδες. Για την ερμηνεία αυτής της θετικής πορείας, ωστόσο, θα πρέπει να συνυπολογιστεί και η τάση που παρατηρείται στις αναφορές του EIS, η οποία δείχνει πως οι λιγότερο καινοτόμες χώρες τείνουν να αυξάνουν την επίδοσή τους με ταχύτερους ρυθμούς, σε σχέση με τις ήδη περισσότερο καινοτόμες χώρες.

43^η ↓από 41^η

Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας
(Global Innovation Index)

Cornell University, INSEAD, and the World
Intellectual Property Organization
131 χώρες το 2020 και 129 χώρες το 2019

20^η =

Ποιότητα και επένδυση σε ανθρώπινο
κεφάλαιο και έρευνα

Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας
(Global Innovation Index)

Cornell University, INSEAD, and the World
Intellectual Property Organization
131 χώρες το 2020 και 129 χώρες το 2019

Η επίδοση της Ελλάδας στον Παγκόσμιο Δείκτη Καινοτομίας 2020 (Global Innovation Index) των Cornell University, INSEAD και World Intellectual Property Organization, είναι για άλλη μια χρονιά μέτρια, καθώς της εξασφαλίζει την 43^η θέση μεταξύ των 131 κρατών που εξετάζει ο δείκτης - μία μικρή υποχώρηση από την 41^η θέση του 2019. Την παγκόσμια πρωτιά συγκρατεί για δέκατη συνεχόμενη χρονιά, η Ελβετία. Όσον αφορά τις ευρωπαϊκές οικονομίες, η Ελλάδα βρίσκεται στην 29^η θέση ανάμεσα σε 39 χώρες, από την 28^η που κατείχε το 2019. Αρκετές γειτονικές χώρες της Ελλάδας έχουν καλύτερη κατάταξη στον παγκόσμιο δείκτη καινοτομίας, όπως η Ιταλία (28^η), η Κύπρος (29^η), η Ισπανία (30^η) και η Πορτογαλία (31^η).

Στον ίδιο δείκτη, η χώρα αξιολογείται με καλύτερη βαθμολογία στο πεδίο του ανθρώπινου δυναμικού και της έρευνας, όπου βρίσκεται στην 20^η θέση για τρίτη συνεχόμενη χρονιά. Σε άλλους επιμέρους δείκτες παρατηρείται μία μικρή βελτίωση. Συγκεκριμένα, στις υποδομές, έχει ανέβει στην 41^η θέση (από την 43^η το 2019), στη γνώση και τεχνολογία κατέχει την 47^η θέση (από την 53^η), ενώ στον δείκτη συνεργασίας πανεπιστημίων-κλάδων της οικονομίας στο πεδίο της έρευνας - παρόλο που σημειώνει σημαντική υστέρηση - δείχνει να κερδίζει έδαφος και βρίσκεται πλέον στην 119^η θέση (από την 122^η). Χειρότερη κατάταξη, σε σχέση με το 2019, παρουσιάζεται στους δείκτες που αφορούν τη δημιουργικότητα, όπου έχει υποχωρήσει στην 59^η θέση (από την 53^η) και την ποιότητα της αγοράς, έχοντας σημειώσει μεγάλη πτώση σε σύγκριση με το 2019 και την 54^η θέση, καθώς πλέον βρίσκεται στην 75^η.

Ανθρώπινο δυναμικό

31,9% ↑

από 31,7%

το ποσοστό των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, στο σύνολο πληθυσμού 25-64 ετών

Το ποσοστό των αποφοίτων τριτοβάθμιας εκπαίδευσης στην Ελλάδα, σε σύνολο πληθυσμού 25-64 ετών, διαμορφώνεται στο 31,9% - κάτω από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ (38%). Όσον αφορά την κατηγοριοποίηση ανά φύλο, οι γυναίκες στην Ελλάδα διατηρούν ένα μικρό προβάδισμα, καθώς είναι πτυχιούχοι τριτοβάθμιας εκπαίδευσης σε ποσοστό 33,6%, σε σύγκριση με το 30,2% που κατέχουν οι άντρες. Συνολικά, στην Ευρώπη, η Ελλάδα προηγείται της Ιταλίας (19,6%), της Πορτογαλίας (26,3%), αλλά και της περισσότερο ανεπτυγμένης Γερμανίας (29,9%). Όμως, ο ρυθμός βελτίωσης της Ελλάδας ήταν χαμηλός (0,5%), τη στιγμή που άλλες χώρες, όπως η Πορτογαλία και η Ισπανία, κατέγραψαν αύξηση της τάξης του 5,2% και 3,6%, αντίστοιχα, ενώ το Λουξεμβούργο κατέγραψε θεαματική αύξηση 17,7%.

26^η ↓από 14^η

Επάρκεια εξειδικευμένου ανθρώπινου
δυναμικού στην αγορά εργασίας

IMD World Talent Ranking
63 χώρες το 2020 και το 2019

13^η ↑από 14^η

Ποσοστό αποφοίτων σχολών
πληροφορικής, μηχανικών,
μαθηματικών και φυσικών επιστημών

IMD World Talent Ranking
63 χώρες το 2020 και το 2019

Μεγάλη πτώση παρουσιάζουν οι επιδόσεις της Ελλάδας όσον αφορά τη διαθεσιμότητα εξειδικευμένου ανθρώπινου δυναμικού στην αγορά εργασίας, σύμφωνα με το IMD World Talent Ranking. Η χώρα μας πλέον βρίσκεται στην

26^η θέση για το 2020, παρόλο που παρουσίαζε ανοδική πορεία τα τελευταία χρόνια (π.χ. το 2019 βρισκόταν στη 14^η θέση). Προκαλεί προβληματισμό η εξέλιξη αυτή, η οποία παρατηρείται και στην Πορτογαλία, που υποχώρησε στην 23^η θέση, από τη 13^η που βρισκόταν πέρσι.

Πιο ενθαρρυντικό είναι το γεγονός ότι το IMD World Talent Ranking κατατάσσει την Ελλάδα 13^η (από 14^η το 2019), όσον αφορά το ποσοστό αποφοίτων από σχολές πληροφορικής, μηχανικών, μαθηματικών και φυσικών επιστημών, καθώς σχεδόν το ένα τρίτο των πτυχιούχων στη χώρα μας ανήκουν σε αυτήν την κατηγορία.

Θα πρέπει η επίδοση της Ελλάδας στους συγκεκριμένους δείκτες να παρακολουθείται στενά τα επόμενα χρόνια, καθώς ο ραγδαίος μετασχηματισμός του επιχειρείν που συντελείται σε παγκόσμιο επίπεδο σήμερα, αυξάνει τη ζήτηση για καταρτισμένο ανθρώπινο κεφάλαιο με πλέγμα νέων δεξιοτήτων, που θα μπορεί να ανταποκριθεί στις απαιτήσεις της αγοράς εργασίας του αύριο.

43^η ↑από 52^η

Διασύνδεση της πανεπιστημιακής
εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας

IMD World Talent Ranking
63 χώρες το 2020 και το 2019

Όσον αφορά τη διασύνδεση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας, η κατάταξη της Ελλάδας βελτιώθηκε αρκετά, καθώς ανέβηκε 11 θέσεις στην κατάταξη του 2020 και πλέον βρίσκεται στην 43^η θέση, από την 52^η το 2019, έχοντας ξεπεράσει τη Ρουμανία (56^η), την Κροατία (59^η) και τη Βουλγαρία (61^η). Είναι ενθαρρυντικό το γεγονός ότι φαίνεται να έχει πραγματοποιηθεί σημαντική πρόοδος στη διασύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με τις ανάγκες της αγοράς εργασίας, συγκρίνοντας και με παλαιότερη σχετική έρευνα της ΕΥ, το 2017, όταν φαινόταν ότι υπήρχε ακόμη μεγάλο κενό προς αυτήν την κατεύθυνση⁹⁴.

94. Εκπαίδευση, επιχειρηματικότητα και απασχόληση: Ζητείται προσέγγιση, ΕΥ Ελλάδος, Endeavor, Οικονομικό Πανεπιστήμιο Αθηνών (ΟΠΑ), Ιούνιος 2017

21^η ↑από 22^η

High Proficiency in English
English Proficiency Index

100 χώρες το 2020 και το 2019

Όσον αφορά τη γνώση της αγγλικής γλώσσας, σύμφωνα με τον δείκτη English Proficiency Index του 2020, η επίδοση του ανθρώπινου δυναμικού της Ελλάδας εμφανίζεται ελαφρώς βελτιωμένη, από την ήδη υψηλή θέση που διατηρούσε, με τη χώρα να κατακτά την 21^η θέση από την 22^η το 2019, μεταξύ 100 χωρών. Επίσης, στην Ευρώπη, κατέχει τη 19^η θέση ανάμεσα σε 34 χώρες, περνώντας για άλλη μια χρονιά τη Γαλλία (23^η θέση), την Ιταλία (25^η θέση) και την Ισπανία (26^η θέση).

Ώρες εργασίας ανά εργαζόμενο και παραγωγικότητα

ΟΟΣΑ

Σύμφωνα με την τελευταία έκδοση του OECD Compendium of Productivity Indicators, που δημοσιεύτηκε στις 12 Ιουλίου του 2021, η Ελλάδα είναι η πρώτη χώρα στην Ευρωπαϊκή Ένωση σε αριθμό εργατοωρών ετησίως για το 2019, με μέσο όρο 1.949 ώρες ανά εργαζόμενο. Ακολουθεί η Πολωνία με 1.806 ώρες και η Τσεχία με 1.784, ενώ οι εργαζόμενοι σε άλλες μεσογειακές χώρες απασχολούνται λιγότερες ώρες σε ετήσια βάση - συγκεκριμένα: 1.719 στην Πορτογαλία, 1.715 στην Ιταλία και 1.688 στην Ισπανία.

Παρόλο που οι εργαζόμενοι στην Ελλάδα απασχολούνται περισσότερες ώρες, αυτό δε μεταφράζεται άμεσα σε αυξημένη παραγωγικότητα με οικονομικά οφέλη για τη χώρα, καθώς η Ελλάδα βρίσκεται πολύ χαμηλά ανάμεσα στις χώρες της Ε.Ε., όσον αφορά το ΑΕΠ ανά εργατοώρα. Η παραγωγικότητα της Ελλάδας έχει, μάλιστα, απομακρυνθεί από τον μέσο όρο των χωρών του ΟΟΣΑ κατά την τελευταία εικοσαετία και πλέον υπολείπεται κατά 36%.

Βιώσιμη ανάπτυξη

25^η ↓

από 22^η

Environmental Performance Index (EPI)

Yale University
180 χώρες το 2020 και το 2018

Ο δείκτης περιβαλλοντικής απόδοσης του πανεπιστημίου Yale, που δημοσιεύεται κάθε δύο χρόνια, κατατάσσει την Ελλάδα στην 25^η θέση, ανάμεσα σε 180 χώρες και στην 3^η θέση στην Ανατολική Ευρώπη για το 2020. Στην ευρύτερη γεωγραφική περιοχή της Ανατολικής Ευρώπης, οι χώρες που ακολουθούν είναι, ενδεικτικά, η Κύπρος (6^η), η Ρουμανία (7^η) και η Βουλγαρία (13^η). Για την αξιολόγηση, ο δείκτης συνυπολογίζει χαρακτηριστικά που αφορούν την περιβαλλοντική υγεία, αλλά και τη ζωτικότητα του οικοσυστήματος, όπως την ποιότητα αέρα και νερού, τη διαχείριση αποβλήτων, τη βιοποικιλότητα, την κλιματική αλλαγή και τις εκπομπές ρύπων, τομείς που η Ελλάδα φαίνεται να διαχειρίζεται καλύτερα από τις γειτονικές της χώρες.

34^η ↓

από 28^η

Climate Change Performance Index (CCPI)

57 χώρες το 2021 και το 2020

Στον δείκτη Climate Change Performance Index, ο οποίος μετρά τις επιδόσεις μιας χώρας όσον αφορά την κλιματική αλλαγή, η Ελλάδα παρουσιάζει πτώση στην κατάταξη και βρίσκεται στην 34^η θέση για το 2021, ανάμεσα σε 57 χώρες, έναντι της 28^{ης} θέσης κατά το προηγούμενο έτος. Στον συγκεκριμένο δείκτη, η Ελλάδα αξιολογήθηκε χαμηλότερα από την προηγούμενη χρονιά για τις εκπομπές ρύπων, τις ανανεώσιμες πηγές και την κατανάλωση ενέργειας, υπονοώντας ότι η χώρα αποκλίνει ελαφρώς από τους κλιματικούς στόχους που έχει θέσει για το 2030. Παρόλα αυτά, η Ελλάδα προηγείται της Βουλγαρίας (44^η θέση), της Ισπανίας (41^η) και της Σλοβενίας (51^η).

Τα Green Growth Indicators του ΟΟΣΑ για την Ελλάδα (2019)

Το **13%** της συνολικής ενέργειας που παράγεται είναι από ανανεώσιμες πηγές

Το **35%** του συνολικού ηλεκτρικού ρεύματος που παράγεται είναι από ανανεώσιμες πηγές ενέργειας

Ο δείκτης εκπομπών CO₂, με έτος αναφοράς το 2000, όπου ήταν 100, διαμορφώθηκε στο **65** το 2019, παρουσιάζοντας σαφή βελτίωση κατά την τελευταία εικοσαετία.

26^η ↑

από 31^η

Renewable Energy Country Attractiveness Index (RECAI)

EY
40 χώρες τον Μάιο του 2021 και τον Νοέμβριο και τον Μάιο του 2020

Η Ελλάδα βελτίωσε τη θέση της στον εξαμηνιαίο δείκτη της EY για την ελκυστικότητα σε θέματα ανανεώσιμων πηγών ενέργειας, και βρέθηκε στην 26^η θέση της σχετικής κατάταξης τον Μάιο του 2021, από την 31^η που κατείχε τον Νοέμβριο του 2020 και την 33^η τον Μάιο του 2020. Παράλληλα, είναι μια από τις 16 χώρες που παρουσίασαν θετική μεταβολή στην πιο πρόσφατη έκδοση του δείκτη. Παρότι η Ελλάδα κινείται με ενθαρρυντικούς ρυθμούς, έχει αρκετό δρόμο ακόμη ώστε να φτάσει άλλες μεσογειακές χώρες με αντίστοιχη ηλιοφάνεια και προοπτικές αξιοποίησης ηλιακής και αιολικής ενέργειας, όπως η Πορτογαλία (21^η θέση), η Ιταλία (15^η) και η Ισπανία (10^η).

29^η ↓

από 27^η

Best Countries for Green Living

US News, BAV Group & Wharton School, University of Pennsylvania

78 χώρες το 2021 και 73 χώρες το 2020

Η Ελλάδα βρίσκεται στην 29^η θέση από 78 χώρες για το 2021, όσον αφορά τον «πράσινο» τρόπο ζωής. Η κατηγορία, που αποτελεί τμήμα του δείκτη Best Countries, εξετάζει το ενδιαφέρον για το περιβάλλον, την έμφαση στην υγεία και τις καινοτόμες πρωτοβουλίες, ώστε να κατατάξει την κάθε χώρα σύμφωνα με μία παγκόσμια μελέτη απόψεων. Οι κορυφαίες πέντε χώρες της κατάταξης είναι η Σουηδία, η Ελβετία, η Νορβηγία, η Ιαπωνία και η Φινλανδία.

26^η ↓

από 25^η

Ecological Sustainability

Παγκόσμιος Δείκτης Καινοτομίας (Global Innovation Index)

Cornell University, INSEAD, and the World Intellectual Property Organization

131 χώρες το 2020 και 129 χώρες το 2019

Η Ελλάδα κατατάσσεται στην 26^η θέση στο επιμέρους κριτήριο του Παγκόσμιου Δείκτη Καινοτομίας που αξιολογεί την οικολογική βιωσιμότητα, πίσω από την Ισπανία (11^η), την Ιταλία (12^η), την Κύπρο (18^η) και την Πορτογαλία (22^η). Για την αξιολόγηση συνυπολογίζονται: το ΑΕΠ ανά μονάδα ενέργειας που χρησιμοποιείται, η γενικότερη περιβαλλοντική επίδοση και ο αριθμός περιβαλλοντικών πιστοποιητικών ISO 14001 ανά δισ. δολαρίων ΗΠΑ σε όρους ιστιμίας αγοραστικής δύναμης επί του ΑΕΠ (Purchase Power Parity).

“Average Eco-I Performers”

Eco-Innovation Index

Ευρωπαϊκή Επιτροπή
27 χώρες το 2021 και το 2020

Από τις 27 χώρες της Ευρωπαϊκής Ένωσης, η Ελλάδα εμφανίζεται μεταξύ των μέτριων χωρών όσον αφορά την επίδοσή της σε μια σειρά σχετικών με την οικολογική καινοτομία κριτηρίων, που αξιολογεί ο δείκτης Eco-Innovation Index. Παρουσιάζει, όμως, σταθερά ανοδική πορεία την τελευταία δεκαετία, βελτιώνοντας τη βαθμολογία της για φέτος σε 102, από 96 πέρσι και από 66 το 2012.

Η εικόνα των άμεσων ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα

39

έργα ΑΞΕ ανακοινώθηκαν στην Ελλάδα το 2020

77%

αύξηση σε σχέση με το 2019

Η έξαρση της πανδημίας επιβράδυνε τις παγκόσμιες ροές άμεσων ξένων επενδύσεων κατά 42%⁹⁵ το 2020, με αντίστοιχες επιπτώσεις και για την ελληνική οικονομία, ανακόπτοντας την ανοδική πορεία των εισροών ΑΞΕ που κατέγραψε η χώρα κατά την περίοδο 2016-2019.

Σύμφωνα με πρόσφατα στοιχεία της Τράπεζας της Ελλάδος, οι (καθαρές) εισροές ΑΞΕ στην Ελλάδα για το 2020 ανήλθαν σε €3,1 δισ., μειωμένες κατά περίπου 30% σε σχέση με το 2019 (€4,5 δισ.), ενώ διατηρήθηκαν κοντά στα αντίστοιχα μεγέθη των ετών 2017 (€3,1 δισ.) και 2018 (€3,4 δισ.)⁹⁶. Σημαντικό επενδυτικό ενδιαφέρον συγκέντρωσαν οι κλάδοι της μεταποίησης, προσελκύοντας περίπου €559 εκατ. (καθαρές) εισροές ΑΞΕ το 2020, αυξημένες κατά €223 εκατ. (66%) σε σχέση με το 2019, καταγράφοντας την υψηλότερη εισροή ΑΞΕ στον κλάδο από το 2012. Αναφορικά με τις επιμέρους δραστηριότητες της μεταποίησης, αύξηση παρουσίασαν τα φαρμακευτικά είδη, από €109 εκατ. το 2019, σε €347 εκατ. το 2020, καθώς και τα τρόφιμα, τα ποτά και ο καπνός, από €170 εκατ. το 2019 σε €206 εκατ. το 2020⁹⁷.

Σημαντική αύξηση εισροών ΑΞΕ παρουσίασε και η κατηγορία ενημέρωσης και επικοινωνίας, καθώς και οι δραστηριότητες υπηρεσιών παροχής καταλύματος και εστίασης, προσελκύοντας περί των €342 εκατ. και €339 εκατ. ΑΞΕ αντίστοιχα, έναντι €49 εκατ. και €106 εκατ. κατά μέσο όρο κατά το διάστημα 2009-2019⁹⁸.

Σύμφωνα με ιστορικά στοιχεία του ΟΟΣΑ, η Ελλάδα υστερεί σημαντικά σε σύγκριση με άλλες ευρωπαϊκές οικονομίες, ως προς την προσέλκυση ΑΞΕ, με τις συσσωρευμένες εισροές (αποθεμάτων) κεφαλαίων από ΑΞΕ ως ποσοστό του ΑΕΠ να κυμαίνονται μόλις μεταξύ 10,2%-22% κατά την περίοδο 2009-2019 (22% το 2019), έναντι 39,4%-62,8% σε επίπεδο Ε.Ε. (61,5% το 2019)⁹⁹.

Εξίσου σημαντική είναι και η υστέρηση της Ελλάδας σε όρους Ακαθάριστου Σχηματισμού Παγίου Κεφαλαίου (ΑΣΠΚ) κατά την τελευταία δεκαετία, με το ΑΣΠΚ ως ποσοστό του ΑΕΠ να ανέρχεται σε 11,1% το 2020 για την Ελλάδα, σε αντιδιαστολή με το 21,6% για το σύνολο της Ε.Ε.¹⁰⁰ Ωστόσο,

παρά τη συρρίκνωση σε όρους ΑΣΠΚ που παρατηρήθηκε σε πανευρωπαϊκό επίπεδο το 2020, σε σχέση με το 2019, η Ελλάδα φαίνεται να κατέγραψε πιο ήπια μείωση, περίπου 0,7%, συγκριτικά με 7,4% κατά μέσο όρο στην Ε.Ε.¹⁰¹ σε όρους εκατ. ευρώ.

Η έρευνα Attractiveness Survey Europe της ΕΥ, παρακολουθεί την επενδυτική δραστηριότητα στην Ευρώπη τα τελευταία 20 χρόνια, με βάση μία δική της μεθοδολογία, η οποία δίνει έμφαση στις επενδύσεις που οδηγούν στη δημιουργία νέων εγκαταστάσεων ή / και νέων θέσεων εργασίας (greenfield projects). Μέσω του ΕΙΜ, μιας εκτεταμένης βάσης δεδομένων που επεξεργάζεται σε συνεργασία με την ΟΟΣΑ, η ΕΥ παρακολουθεί και καταγράφει κάθε χρόνο όλες τις άμεσες ξένες επενδύσεις που πραγματοποιούνται στην Ευρώπη, και αναλύει τις τάσεις που αναπτύσσονται.

Αυτή η βάση δεδομένων δίνει μια ακριβή εικόνα των επενδύσεων στη βιομηχανία και τις υπηρεσίες, σε ολόκληρη την ευρωπαϊκή ήπειρο. Από τα στοιχεία αυτά, αντλεί εξαιρετικά ενδιαφέροντα συμπεράσματα για τις τάσεις που διαμορφώνονται, τους κλάδους, τις δραστηριότητες, τις χώρες και τις γεωγραφικές περιοχές όπου κατευθύνονται οι επενδύσεις, αλλά και τις χώρες από όπου προέρχονται. Τα στοιχεία συγκεντρώνονται από την παρακολούθηση περισσότερων από 10.000 μέσων ενημέρωσης και επιβεβαιώνονται μέσω άμεσης επικοινωνίας με το 70% των ερωτηθέντων επενδυτών. Αναλυτική παρουσίαση της μεθοδολογίας που ακολουθείται κατά τη δημιουργία της βάσης δεδομένων του ΕΥ European Investment Monitor, παρατίθεται στο τελευταίο τμήμα της παρούσας έρευνας (Μεθοδολογία, σελ. 114).

Η βάση δεδομένων ΕΥ ΕΙΜ, καταγράφει αποκλειστικά greenfield projects και δεν περιλαμβάνει επενδύσεις χαρτοφυλακίου, καθώς και συγχωνεύσεις και εξαγορές. Καλύπτει, συνεπώς, αυτές ακριβώς τις επενδύσεις που χρειάζεται η Ελλάδα για να επανέλθει σε ταχείς και βιώσιμους ρυθμούς ανάπτυξης και να κάμψει την ανεργία, εξασφαλίζοντας, συγχρόνως, την αναδιάρθρωση του παραγωγικού ιστού της χώρας, τη μεταφορά τεχνολογίας και την ενίσχυση της προστιθέμενης αξίας και της εξωστρέφειας.

95. Global Investment Trend Monitor No. 38, United Nations Conference on Trade and Development, Ιανουάριος 2021

96. Άμεσες επενδύσεις - Ροές, προσωρινά στοιχεία, Τράπεζα της Ελλάδος, Ιούλιος 2021

97. Ibid.

98. Ibid.

99. FDI stocks, Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης, 2019

100. Gross Fixed Capital Formation (investments), Eurostat, 2020

101. Ibid.

Πρέπει να σημειωθεί ότι η μεθοδολογία αυτή αποκλείει, μεταξύ άλλων, και τις επενδύσεις σε τουριστικές μονάδες, πράγμα που, στην περίπτωση της Ελλάδας, πιθανότατα υποτιμά τα απόλυτα μεγέθη των ΑΞΕ στη χώρα. Αποκλείει, επίσης, επενδύσεις που συνδέονται με ιδιωτικοποιήσεις, οι οποίες στην περίπτωση της Ελλάδας, ορισμένες τουλάχιστον χρονιές, αντιπροσώπευαν σημαντικό μερίδιο των συνολικών επενδύσεων. Τονίζεται, όμως, ότι η ίδια μεθοδολογία ακολουθείται για όλες τις χώρες που εξετάζει η έρευνα και καθ' όλα τα χρόνια διεξαγωγής της, πράγμα που μας επιτρέπει να αντλήσουμε συμπεράσματα, τόσο για την εξέλιξη των επενδύσεων διαχρονικά, όσο και για τις συγκριτικές επιδόσεις των ευρωπαϊκών χωρών.

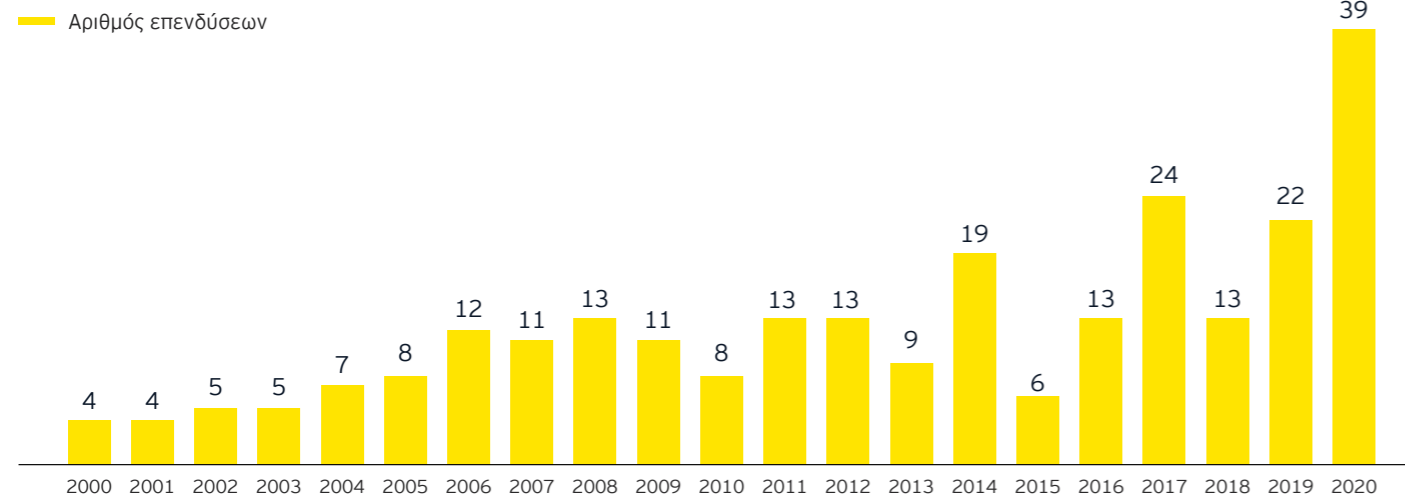
Σημαντική αύξηση των επενδύσεων στην Ελλάδα το 2020

Το 2020, παρά την κάμψη των επενδύσεων στο σύνολο της

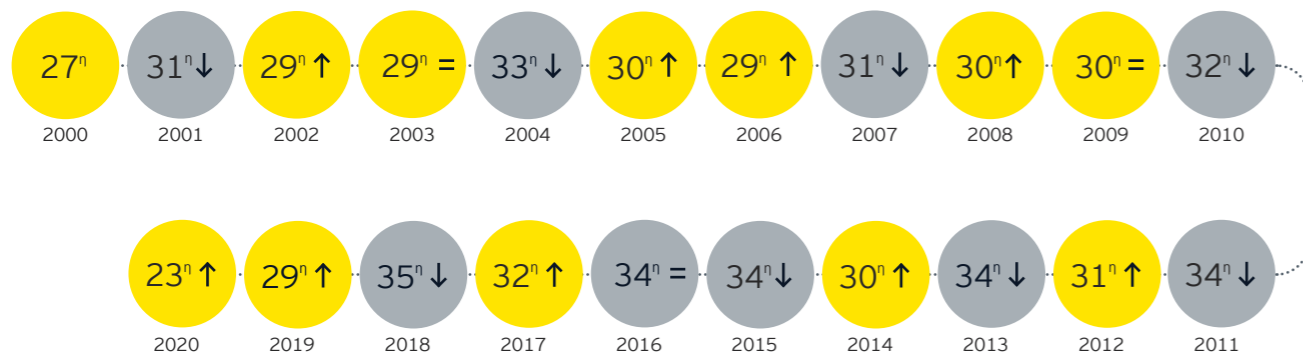
Ευρώπης κατά 13%, ο αριθμός των επενδύσεων στην Ελλάδα αυξήθηκε κατά 77%, φτάνοντας τις 39, από τις 22 την προηγούμενη χρονιά. Ο αριθμός αυτός είναι τριπλάσιος από το 2018 και από τον μέσο όρο της τελευταίας εικοσαετίας. Με την επίδοση αυτή, η Ελλάδα βρέθηκε στην 23^η θέση μεταξύ των 51 χωρών που περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων EIM - η υψηλότερη θέση που έχει πετύχει όλα τα έτη στα οποία διεξάγεται η έρευνα.

Οι ξένες επενδύσεις που κατευθύνθηκαν στη χώρα μας αντιπροσωπεύουν το 0,70% του συνόλου των ΑΞΕ στην Ευρώπη, έναντι 0,28% κατά μέσο όρο, τις προηγούμενες δύο δεκαετίες (2000-2019). Παρά τη σημαντική αυτή βελτίωση, το ποσοστό αυτό εξακολουθεί να υπολείπεται έναντι χωρών με αντίστοιχο πληθυσμό, αλλά, σε ορισμένες περιπτώσεις, υψηλότερο ΑΕΠ, όπως η Σουηδία (1,34%) και η Αυστρία (1,36%), ή και ορισμένων γειτονικών μας χωρών, όπως η Ρουμανία

Οι ΑΞΕ στην Ελλάδα διαχρονικά (2000-2020)

Η κατάταξη της Ελλάδας στην Ευρώπη, με βάση τον αριθμό των ΑΞΕ, διαχρονικά (2000-2020)

(1,02%) και η Σερβία (1,25%). Παράλληλα, όμως, έχει ξεπεράσει την Τσεχία (0,38%) και τη Νορβηγία (0,52%) και βρίσκεται κοντά στην Ουγγαρία (0,86%) και τη Λετονία (0,77%).

Στροφή σε νέες δραστηριότητες...

Περισσότερο ενθαρρυντική από την εξέλιξη των αριθμητικών μεγεθών, είναι η σταδιακή μεταβολή της ποιοτικής σύνθεσης των επενδύσεων. Ως προς το είδος της δραστηριότητας που αφορούσαν οι επενδύσεις, η Ελλάδα παρουσίαζε, παραδοσιακά, μια υψηλή συμμετοχή επενδύσεων με σχετικά χαμηλή προστιθέμενη αξία, στοιχείο που χαρακτηρίζει, συνήθως, οικονομίες που βρίσκονται στα πρώτα στάδια ανάπτυξης. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι δραστηριότητες πωλήσεων και μάρκετινγκ αντιπροσώπευαν στο διάστημα 2000-2019 το 59% των επενδύσεων. Το ποσοστό αυτό μειώθηκε στο 36% την τριετία 2018-2020 και στο 18% το 2020, κάτω από το αντίστοιχο ποσοστό για το σύνολο της Ευρώπης (24%). Υψηλό παραμένει το ποσοστό των επενδύσεων στη βιομηχανία (18%), δραστηριότητα με σχετικά υψηλή προστιθέμενη αξία, παρότι οριακά μειωμένο σε σχέση με την προηγούμενη εικοσαετία (20%) και χαμηλότερο από την υπόλοιπη Ευρώπη φέτος (24%).

Η κατηγορία των υπηρεσιών προς επιχειρήσεις, η οποία προστέθηκε για πρώτη φορά στην κατάταξη το 2020, συγκέ-

ντρωσε το υψηλότερο ποσοστό στην Ελλάδα (28% έναντι 21% στην Ευρώπη) και αποτελεί δραστηριότητα με προοπτικές ανάπτυξης, η οποία απασχολεί προσωπικό με σχετικά υψηλό επίπεδο δεξιοτήτων. Εξαιρετικά ενθαρρυντική είναι και η υψηλή συμμετοχή των κέντρων έρευνας και ανάπτυξης (18%, έναντι 5% την περίοδο 2000-2019 και 10% στην Ευρώπη φέτος). Θετική εξέλιξη είναι και η συμμετοχή των κεντρικών γραφείων επιχειρήσεων (headquarters) με ποσοστό 8%, έναντι 3% κατά την προηγούμενη εικοσαετία και 7% το 2020 στην Ευρώπη, επιβεβαιώνοντας ότι η χώρα μπορεί να λειτουργήσει ως περιφερειακό επιχειρηματικό κέντρο που θα εξυπηρετεί την ευρύτερη περιοχή της Ανατολικής Μεσογείου από ένα ασφαλές και σταθερό οικονομικό περιβάλλον.

Αντίθετα, προβληματίζει η μηδενική συμμετοχή των logistics, συγκρινόμενη με 9% το διάστημα 2000-2019 και 11% στην Ευρώπη το 2020, καθώς πρόκειται για μια δραστηριότητα με εξαιρετικές προοπτικές, δεδομένης της γεωγραφικής θέσης της χώρας, της αναβάθμισης των υποδομών τα τελευταία χρόνια και των διεθνών ανακατατάξεων που προκαλεί η πανδημία. Να σημειωθεί ότι στην κατάταξη του EIM δεν περιλαμβάνονται επενδύσεις που συνδέονται με ιδιωτικοποιήσεις (όπως του Οργανισμού Λιμένος Θεσσαλονίκης) ή παραχωρήσεις οδικών αξόνων, κ.λπ.

Επενδύσεις ανά είδος δραστηριότητας για το 2020, Ελλάδα / Ευρώπη

Δραστηριότητα	Μερίδιο αγοράς Ελλάδας 2020	Μερίδιο αγοράς Ευρώπης 2020
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις*	28%	21%
Γραφεία πωλήσεων & μάρκετινγκ	18%	24%
Βιομηχανία	18%	24%
Έρευνα & ανάπτυξη	18%	10%
Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	8%	7%
Contact centers	5%	0%
Internet data centers	3%	1%
Shared services centers	3%	1%
Logistics	0%	11%
Testing & servicing	0%	1%
Εκπαίδευση & κατάρτιση	0%	0%

*Η κατηγορία προστέθηκε το 2020

Επενδύσεις στην Ελλάδα, ανά είδος δραστηριότητας, διαχρονικά (2000-2020)

Δραστηριότητα	Μερίδιο αγοράς Ελλάδας 2020	Μερίδιο αγοράς Ελλάδας 2000-2019
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις*	28%	-
Γραφεία πωλήσεων & μάρκετινγκ	18%	59%
Βιομηχανία	18%	20%
Έρευνα & ανάπτυξη	18%	5%
Κεντρικά γραφεία επιχειρήσεων	8%	3%
Contact centers	5%	1%
Internet data centers	3%	0%
Shared services centers	3%	0%
Logistics	0%	9%
Testing & servicing	0%	1%
Εκπαίδευση & κατάρτιση	0%	0%

Άποψη

Γιάννης Στουρνάρας
Διοικητής της Τράπεζας της Ελλάδος

Φαίνεται ότι η Ελλάδα έχει επανέλθει ως επενδυτικός προορισμός. Πώς βλέπετε την επόμενη μέρα;

Οι προοπτικές για την ελληνική οικονομία είναι ευνοϊκές, καθώς παρά τα προβλήματα που προκλήθηκαν από την πανδημία αναδείχθηκαν και σημαντικές ευκαιρίες. Η μεγαλύτερη εξ αυτών είναι η αποτελεσματική αξιοποίηση των πόρων του ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης NGEU, ώστε να προωθήσουν τη μετάβαση σε ένα βιώσιμο, εξωστρεφές και χωρίς αποκλεισμούς πρότυπο ανάπτυξης μέσω της επιτάχυνσης των μεταρρυθμίσεων, της αύξησης των επενδύσεων, του ψηφιακού μετασχηματισμού της οικονομίας και της μετάβασης στην πράσινη ενέργεια. Σύμφωνα με τις εκτιμήσεις της Τράπεζας της Ελλάδος, η πλήρης εφαρμογή των δράσεων και μεταρρυθμίσεων του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΕΣΑΑ) μπορούν να αυξήσουν το πραγματικό ΑΕΠ κατά 8,5% έως το 2026 και κατά 10,5% μακροχρόνια. Καθοριστικοί παράγοντες για την επίτευξη των στόχων του ΕΣΑΑ είναι η ποιότητα και η αποτελεσματικότητα της δημόσιας διοίκησης και η εύρυθμη λειτουργία του τραπεζικού συστήματος.

Οι μεταρρυθμίσεις που ξεκίνησαν πριν την πανδημία και αφορούσαν τη μείωση της φορολογικής επιβάρυνσης, τη βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος και της αποδοτικότητας του δημοσίου τομέα, έχουν ήδη συμβάλει στην άνοδο της διαρθρωτικής ανταγωνιστικότητας και στην εισροή άμεσων ξένων επενδύσεων (ΑΞΕ). Η υλοποίηση του ΕΣΑΑ αναδεικνύει πρόσθετες ευκαιρίες συνεργασίας ελληνικών και ξένων επιχειρήσεων για υλοποίηση επενδύσεων σε τομείς όπως η ενέργεια, οι υποδομές, τα τηλεπικοινωνιακά δίκτυα 5G, ενώ θετικές προοπτικές υπάρχουν και σε κλάδους όπως ο τουρισμός, οι μεταφορές, τα logistics, ο χρηματοπιστωτικός τομέας, η αγορά ακινήτων και η μεταποίηση, οι οποίοι ήταν έως τώρα οι κύριοι αποδέκτες των ΑΞΕ. Τέλος, η επανεκκίνηση του προγράμματος αποκρτικοποιήσεων και αξιοποίησης της περιουσίας του Ελληνικού Δημοσίου, το οποίο καθυστέρησε λόγω της πανδημίας, αναμένεται να προσελκύσει το ενδιαφέρον των διεθνών επενδυτών.

...και διαφορετικούς κλάδους της οικονομίας

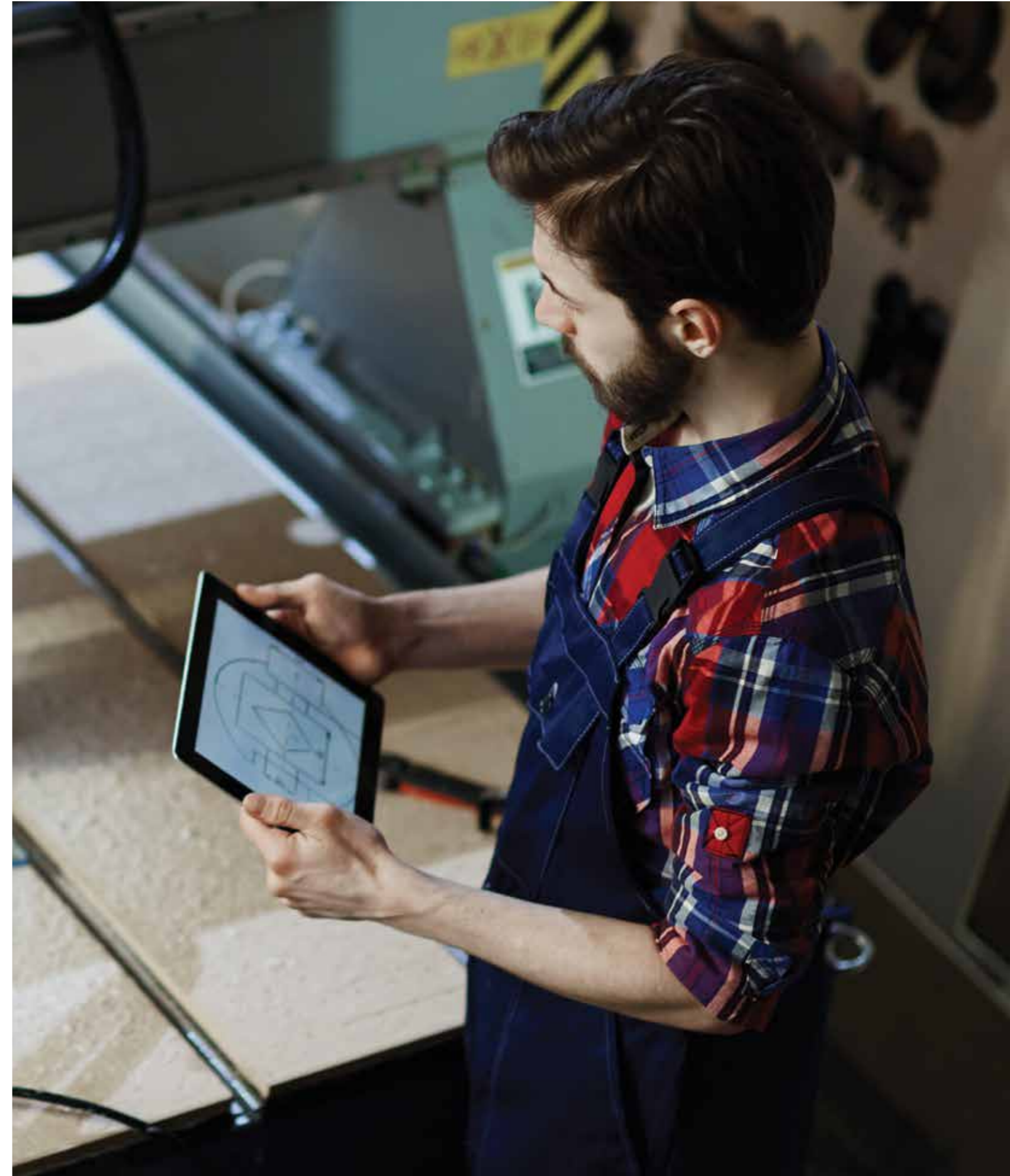
Σημαντικές διαφοροποιήσεις καταγράφονται το 2020 και ως προς τους κλάδους της οικονομίας όπου κατευθύνθηκαν οι περισσότερες επενδύσεις. Ο κλάδος των επαγγελματικών υπηρεσιών βρίσκεται στην πρώτη θέση στην Ελλάδα, ενώ καταλαμβάνει τη δεύτερη θέση στην υπόλοιπη Ευρώπη (28% έναντι 12% αντίστοιχα).

Στη δεύτερη θέση για την Ελλάδα (23%) και πρώτη στην Ευρώπη (19%), βρίσκονται οι υπηρεσίες λογισμικού και πληροφορικής. Πρόκειται για εξαιρετικά σημαντική εξέλιξη, καθώς ο κλάδος αυτός είναι από τους δυναμικότερους της σύγχρονης οικονομίας και θα λάβει περαιτέρω ώθηση τα

επόμενα χρόνια. Με διψήφιο ποσοστό μεριδίου αγοράς ακολουθούν οι κλάδοι παροχής υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (13%) και πετρελαίου και φυσικού αερίου (10%), ενώ η εικόνα συμπληρώνεται από τον χρηματοπιστωτικό κλάδο (5%), τον αγροδιατροφικό κλάδο (5%), τον κλάδο υγείας και φαρμάκου (5%), τις τηλεπικοινωνίες (5%), τον εξοπλισμό μεταφορών (3%) και το χονδρικό και λιανικό εμπόριο, συμπεριλαμβανομένης και της διανομής (3%). Απουσιάζουν για το 2020, κλάδοι με σχετικά ισχυρή παρουσία στο παρελθόν, όπως οι μεταφορές και τα logistics (10% την περίοδο 2000-2019), τα χημικά και πλαστικά προϊόντα και τα ηλεκτρονικά.

Επενδύσεις ανά κλάδο για το 2020, Ελλάδα / Ευρώπη

Κλάδοι	Μερίδιο αγοράς Ελλάδα 2020	Μερίδιο αγοράς Ευρώπη 2020
Επαγγελματικές υπηρεσίες	28%	12%
Υπηρεσίες λογισμικού & πληροφορικής	23%	19%
Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	13%	3%
Πετρέλαιο & φυσικό αέριο	10%	1%
Αγροδιατροφικός κλάδος	5%	6%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος	5%	5%
Κλάδος υγείας και φαρμάκου	5%	5%
Τηλεπικοινωνίες	5%	4%
Εξοπλισμός μεταφορών	3%	5%
Χονδρική, λιανική και διανομή	3%	4%
Μηχανολογικός εξοπλισμός	0%	8%
Χημικά & πλαστικά	0%	5%
Ηλεκτρονικά	0%	5%
Μεταφορές & logistics	0%	4%
Έπιπλα, ξυλεία, κεραμικά και υαλικά	0%	3%
Καταναλωτικά είδη	0%	3%
Κατασκευές	0%	2%
Ιατρικές συσκευές	0%	2%
Μέταλλα & ορυκτά	0%	2%
Κλωστοϋφαντουργία, ενδύματα, δερμάτινα	0%	1%
Κοινωνικές υπηρεσίες & υπηρεσίες υγείας	0%	1%

Επενδύσεις στην Ελλάδα ανά κλάδο, διαχρονικά (2000-2020)

Κλάδοι	Μερίδιο αγοράς Ελλάδα 2020	Μερίδιο αγοράς Ελλάδα 2000-2019
Επαγγελματικές υπηρεσίες	28%	14%
Υπηρεσίες λογισμικού & πληροφορικής	23%	11%
Παροχή υπηρεσιών κοινής ωφέλειας	13%	1%
Πετρέλαιο & φυσικό αέριο	10%	3%
Αγροδιατροφικός κλάδος	5%	12%
Χρηματοπιστωτικός κλάδος	5%	11%
Κλάδος υγείας και φαρμάκου	5%	3%
Τηλεπικοινωνίες	5%	3%
Εξοπλισμός μεταφορών	3%	4%
Χονδρική, λιανική και διανομή	3%	3%
Μηχανολογικός εξοπλισμός	0%	3%
Χημικά & πλαστικά	0%	6%
Ηλεκτρονικά	0%	4%
Μεταφορές & logistics	0%	10%
Κατασκευές	0%	2%
Μέταλλα & ορυκτά	0%	1%
Αναψυχή, κουλτούρα, τουρισμός	0%	2%
Ηλεκτρικά είδη	-	5%

ΗΠΑ και Ηνωμένο Βασίλειο, οι βασικές χώρες προέλευσης των επενδύσεων

Όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, οι ΗΠΑ παραμένουν η κύρια χώρα προέλευσης των ΑΞΕ στην Ελλάδα, έχοντας πραγματοποιήσει το 28% του συνόλου των επενδύσεων το 2020, έναντι 26% κατά την περίοδο 2000-2019. Ακολουθεί το Ηνωμένο Βασίλειο (18%, έναντι 11% τα προηγούμενα 20 χρόνια), ενώ στην τρίτη θέση το 2020 βρέθηκε η Ιταλία με 10%, έναντι μόλις 4% από το 2000 έως το 2019, ξεπερνώντας τη Γερμανία που βρίσκεται, πλέον, στην τέταρτη θέση με 8%. Ακολουθούν Γαλλία, Ελβετία, Νορβηγία, Καναδάς (από 5%) και τέλος Ολλανδία, Ιαπωνία, Ιρλανδία, Σουηδία, Αυστραλία και Εσθονία (από 3%).

Χώρες προέλευσης των ΑΞΕ στην Ελλάδα, διαχρονικά (2000-2020)*

Χώρα προέλευσης	Μερίδιο αγοράς 2020	Μερίδιο αγοράς 2000-2019
ΗΠΑ	28%	26%
Ηνωμένο Βασίλειο	18%	11%
Ιταλία	10%	4%
Γερμανία	8%	12%
Γαλλία	5%	4%
Ελβετία	5%	4%
Νορβηγία	5%	1%
Καναδάς	5%	0%
Ολλανδία	3%	5%
Ιαπωνία	3%	3%
Ιρλανδία	3%	2%
Σουηδία	3%	2%
Αυστραλία	3%	1%
Εσθονία	3%	0%
Κίνα	0%	5%
Δανία	0%	3%
Κύπρος	0%	2%
Ηνωμένα Αραβικά Εμιράτα	0%	2%
Τουρκία	0%	1%
Άλλες χώρες	0%	11%

* Σε περίπτωση σύμπτωσης χωρών, η επένδυση αποτυπώνεται και στις δύο χώρες, χωρίς να διαφοροποιείται ο συνολικός αριθμός των επενδύσεων

15%

Θεσσαλονίκη

5%

Κεντρική Μακεδονία

3%

Ήπειρος

5%

Πελοπόννησος

3%

Θράκη

3%

Θεσσαλία

67%

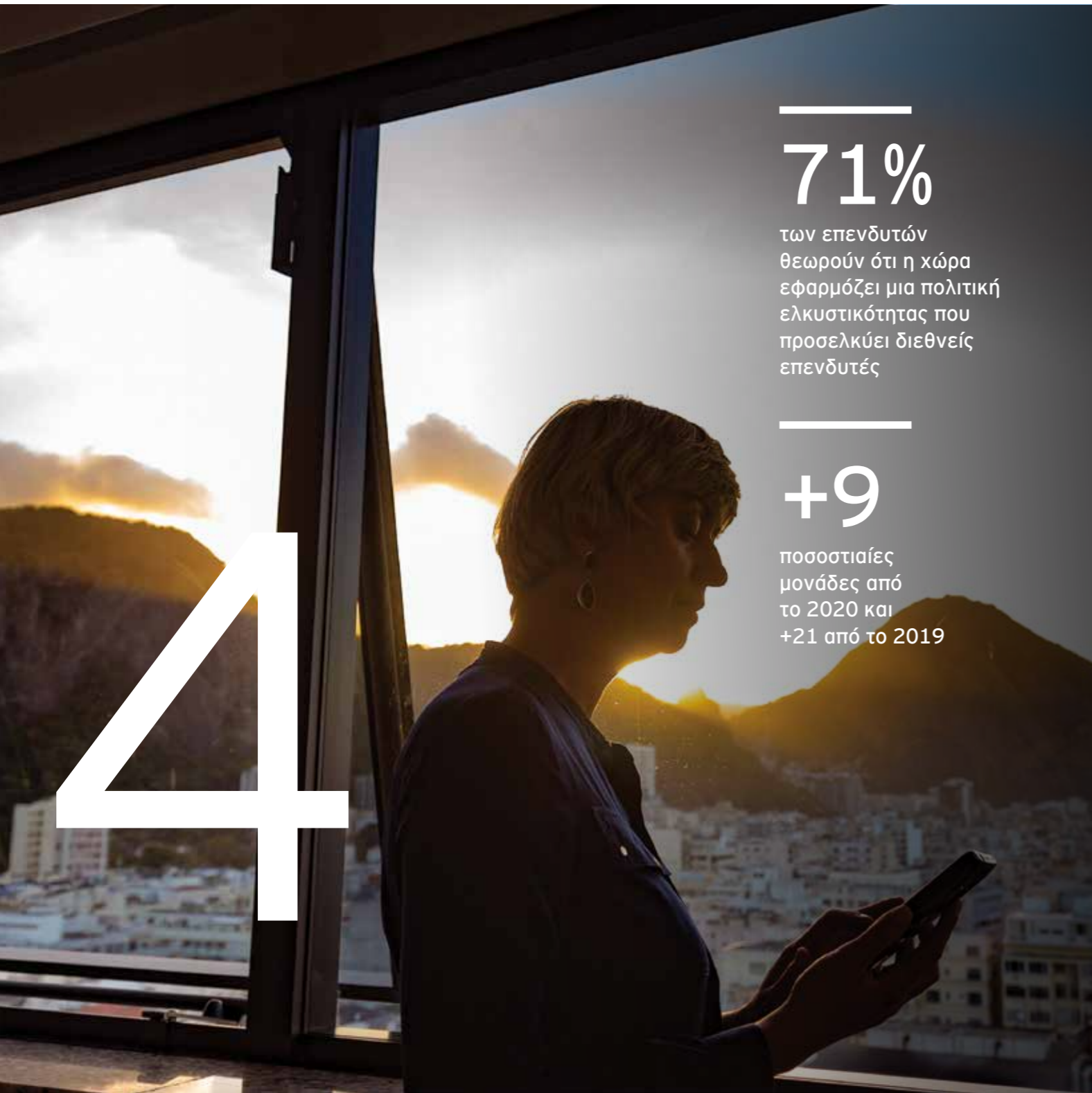
Αττική

Στην Αττική παραμένει η συγκέντρωση των επενδύσεων

Εξακολουθεί, όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η μεγάλη συγκέντρωση των επενδύσεων στην Αττική, η οποία προσέλκυσε δύο στις τρεις ΑΞΕ (67%). Ακολουθεί η Θεσσαλονίκη (15%), και οι περιοχές της Πελοποννήσου (5%), της Μακεδονίας (πλην της Θεσσαλονίκης - 5%), της Θράκης (3%), της Θεσσαλίας (3%) και της Ηπείρου (3%).

Οι απόψεις της επενδυτικής κοινότητας για την Ελλάδα

Στο πλαίσιο της ευρύτερης έρευνας Attractiveness Survey, η ΕΥ κατέγραψε και φέτος, για τρίτη συνεχή χρονιά, τις απόψεις της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας για την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού. Οι απαντήσεις ρίχνουν φως στις προθέσεις των επενδυτών απέναντι στη χώρα, στις αντιλήψεις τους για τις επιδόσεις και τις προοπτικές της, στα συγκριτικά πλεονεκτήματα και μειονεκτήματα και στους τομείς όπου πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειες για τη βελτίωση του κλίματος. Η σύγκριση με τα ευρήματα των προηγούμενων ετών, αλλά και των επιδόσεων άλλων χωρών που μετείχαν στην έρευνα, όπου τέθηκαν κοινές ή παρόμοιες ερωτήσεις, παρουσιάζει ιδιαίτερο ενδιαφέρον.

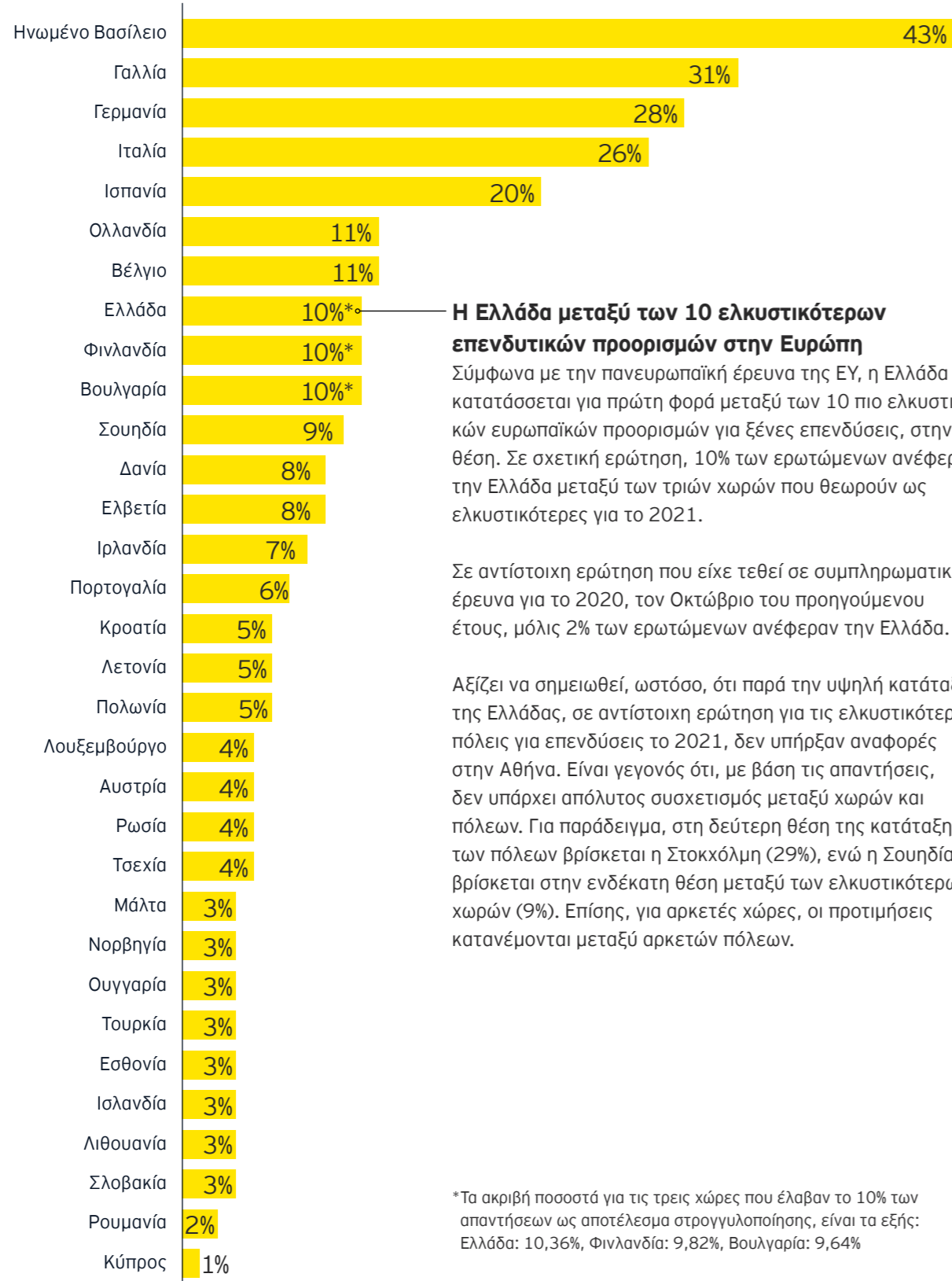
Στην έρευνα για την Ελλάδα συμμετείχαν 253 επιχειρήσεις, από ένα ευρύ φάσμα που περιλαμβάνει όλους τους σημαντικούς τομείς της οικονομίας. Το δείγμα είναι αυξημένο σε σχέση με το 2020, όπου συμμετείχαν 203 επιχειρήσεις. Πρέπει να σημειωθεί, επίσης, ότι η μεθοδολογία της έρευνας, όπως και στην υπόλοιπη Ευρώπη, έχει διαφοροποιηθεί, καθώς οι συνεντεύξεις φέτος ήταν online και όχι τηλεφωνικές.

Μεταξύ των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα, το 62% είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα, ενώ το 38% δεν έχουν μέχρι σήμερα παρουσία στη χώρα. Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις έχουν μια σαφώς πιο θετική εικόνα

για την ελκυστικότητα της χώρας, γεγονός που, σε μεγάλο βαθμό, μπορεί να αποδοθεί στο ότι έχουν άμεση γνώση των εξελίξεων, των επιδόσεων και των προοπτικών της. Ωστόσο, πρέπει να σημειωθεί ότι η απόκλιση μεταξύ των δύο υποομάδων του δείγματος φαίνεται να μειώνεται, καθώς, σε πολλά επιμέρους ζητήματα, η γενική βελτίωση που καταγράφεται στη φετινή έρευνα είναι πιο έντονη μεταξύ των μη εγκατεστημένων επιχειρήσεων. Αυτό είναι ένα σημαντικό εύρημα, το οποίο μπορεί να αντανακλά, εν μέρει, τη γενικότερη θετική δημοσιότητα που έλαβε η χώρα τους τελευταίους 12 μήνες - και λόγω της διαχείρισης της πανδημίας - αλλά, ενδεχομένως, υποδηλώνει ότι οι προσπάθειες της Πολιτείας να επικοινωνήσει τις θετικές αλλαγές σε ό,τι αφορά τις προϋποθέσεις για ξένες επενδύσεις, έχουν αποδώσει.

Τέλος, πρέπει αναφερθεί ότι η χρονική συγκυρία και οι συνθήκες που επικρατούσαν στην Ελλάδα και τον κόσμο κατά τον χρόνο διεξαγωγής της έρευνας έχουν διαφοροποιηθεί. Η περσινή έρευνα για την Ελλάδα διεξήχθη μεταξύ 22 Μαΐου και 9 Ιουνίου 2020, περίοδο κατά την οποία η Ελλάδα έβγαине από το πρώτο lockdown, έχοντας αντιμετωπίσει με μεγάλη επιτυχία το αρχικό κύμα της πανδημίας, ενώ ο υπόλοιπος κόσμος ήταν ακόμη αντιμέτωπος με αυτό. Φέτος, η έρευνα διεξήχθη μεταξύ 29 Μαρτίου και 28 Απριλίου, με το πρόγραμμα εμβολιασμών να προχωρά με ταχείς ρυθμούς, αλλά τα κρούσματα στην Ελλάδα να κινούνται, αναλογικά, σε υψηλότερα επίπεδα από την υπόλοιπη Ευρώπη.

Ποιες από τις παρακάτω ευρωπαϊκές χώρες θεωρείτε ότι θα είναι οι περισσότερο ελκυστικές για ξένες επενδύσεις, το 2021;
(τρεις επιλογές)

Η Ελλάδα μεταξύ των 10 ελκυστικότερων επενδυτικών προορισμών στην Ευρώπη

Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα της EY, η Ελλάδα κατατάσσεται για πρώτη φορά μεταξύ των 10 πιο ελκυστικών ευρωπαϊκών προορισμών για ξένες επενδύσεις, στην 8^η θέση. Σε σχετική ερώτηση, 10% των ερωτώμενων ανέφεραν την Ελλάδα μεταξύ των τριών χωρών που θεωρούν ως ελκυστικότερες για το 2021.

Σε αντίστοιχη ερώτηση που είχε τεθεί σε συμπληρωματική έρευνα για το 2020, τον Οκτώβριο του προηγούμενου έτους, μόλις 2% των ερωτώμενων ανέφεραν την Ελλάδα.

Αξίζει να σημειωθεί, ωστόσο, ότι παρά την υψηλή κατάταξη της Ελλάδας, σε αντίστοιχη ερώτηση για τις ελκυστικότερες πόλεις για επενδύσεις το 2021, δεν υπήρξαν αναφορές στην Αθήνα. Είναι γεγονός ότι, με βάση τις απαντήσεις, δεν υπάρχει απόλυτος συσχετισμός μεταξύ χωρών και πόλεων. Για παράδειγμα, στη δεύτερη θέση της κατάταξης των πόλεων βρίσκεται η Στοκχόλμη (29%), ενώ η Σουηδία βρίσκεται στην ενδέκατη θέση μεταξύ των ελκυστικότερων χωρών (9%). Επίσης, για αρκετές χώρες, οι προτιμήσεις κατανέμονται μεταξύ αρκετών πόλεων.

*Τα ακριβή ποσοστά για τις τρεις χώρες που έλαβαν το 10% των απαντήσεων ως αποτέλεσμα στρογγυλοποίησης, είναι τα εξής: Ελλάδα: 10,36%, Φινλανδία: 9,82%, Βουλγαρία: 9,64%

Πηγή: EY Attractiveness Survey Europe, Ιούνιος 2021 (σύνολο ερωτηθέντων: 550).

Άποψη

Δημήτρης Παπαλεξόπουλος
Πρόεδρος ΣΕΒ, Πρόεδρος Εκτελεστικής Επιτροπής Ομίλου TITAN

Ως επιχειρηματίας, αλλά και Πρόεδρος του ΣΕΒ, τι θα λέγατε σε έναν ξένο επενδυτή για να τον ενθαρρύνετε να επενδύσει στην Ελλάδα;

Η Ελλάδα βγαίνει πιο δυνατή, πιο αξιόπιστη και πιο ώριμη, από την πανδημία. Επιταχύνθηκε ο ψηφιακός μετασχηματισμός, η βιομηχανία έδειξε ανθεκτικότητα, ενώ αναπτύσσεται δυναμικά και το οικοσύστημα των startups. Παράλληλα με τις συνεχιζόμενες μεταρρυθμίσεις, μπαίνουν τα θεμέλια μιας Ελλάδας με επενδυτική προοπτική, μεταξύ άλλων, στην πληροφορική, τη φαρμακοβιομηχανία και την πράσινη ανάπτυξη. Τα λαμπρά ελληνικά μυαλά συνθέτουν ένα ταλαντούχο ανθρώπινο δυναμικό πάνω στο οποίο θα βασιστούμε ώστε να μπει για τα καλά η εξωστρέφεια και η καινοτομία στον πυρήνα της επιχειρηματικής ανάπτυξης σε μια οικονομία ανοιχτών οριζόντων και ευημερίας για ολόκληρη την κοινωνία. Η ελληνική επιχειρηματικότητα είναι σήμερα έτοιμη να λειτουργήσει ανταγωνιστικά και αποτελεσματικά, να συμπράξει με διεθνείς επενδυτές, να δημιουργήσει αξία και καλές, βιώσιμες θέσεις εργασίας, και να ατενίσει με αισιοδοξία το μέλλον.

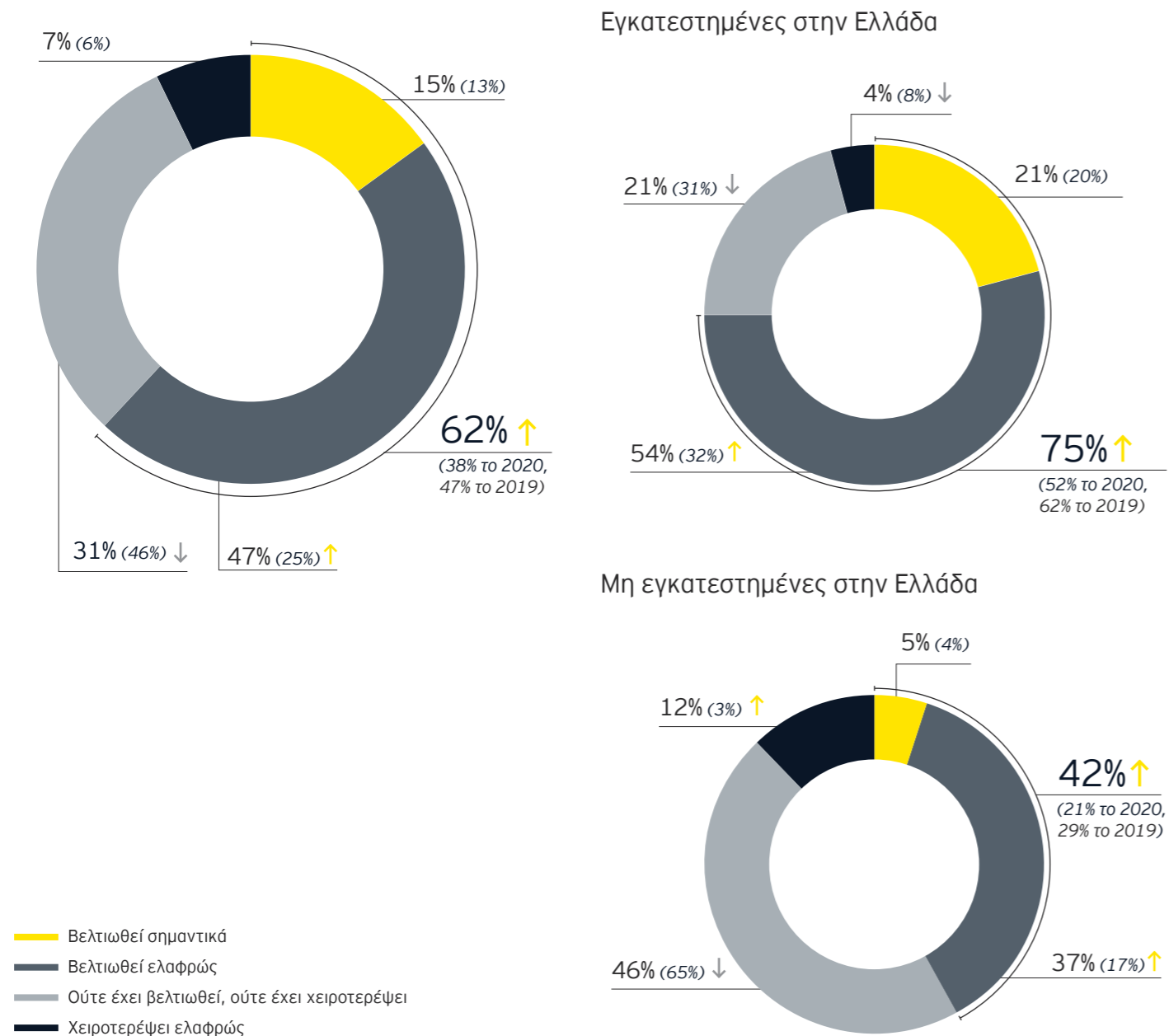
Η εικόνα της χώρας εξακολουθεί να βελτιώνεται

Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα για την Ελλάδα ρωτήθηκαν αν, ανεξαρτήτως του αντικτύπου του COVID-19 στην επιχείρησή τους, η άποψή τους για την Ελλάδα ως ένα μέρος που η επιχείρησή τους θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, έχει βελτιωθεί κατά τον τελευταίο χρόνο. Οι απαντήσεις αναδεικνύουν μια εντυπωσιακή βελτίωση της εικόνας της χώρας, καθώς το ποσοστό των θετικών αποκρίσεων φτάνει το 62%, έναντι 38% πέρσι και 47% το 2019. Μάλιστα, μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, τρεις στις τέσσερις (75%) εκτιμούν ότι η εικόνα βελτιώθηκε, έναντι

μιας στις δυο (52%) πέρσι και 62% το 2019. Αντίστοιχα, το ποσοστό των αρνητικών απαντήσεων έχει περιοριστεί στο 7% από 8% πέρσι και 12% το 2019. Μάλιστα, το ποσοστό εκείνων που θεωρούν ότι η άποψή τους για την Ελλάδα έχει χειροτερέψει σημαντικά τον τελευταίο χρόνο έχει μηδενιστεί, από 2% πέρσι και 3% το 2019. Τα ευρήματα αυτά είναι εξαιρετικά ενθαρρυντικά, αν αναλογιστεί κανείς ότι, τη χρονιά που πέρασε, οι προσπάθειες της χώρας επικεντρώθηκαν, κυρίως, στην αντιμετώπιση της πανδημίας.

Ανεξαρτήτως του αντικτύπου του COVID-19 στην επιχείρησή σας, η άποψή σας για την Ελλάδα, ως ένα μέρος που η επιχείρησή σας θα μπορούσε να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της, έχει, κατά τον τελευταίο χρόνο...

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

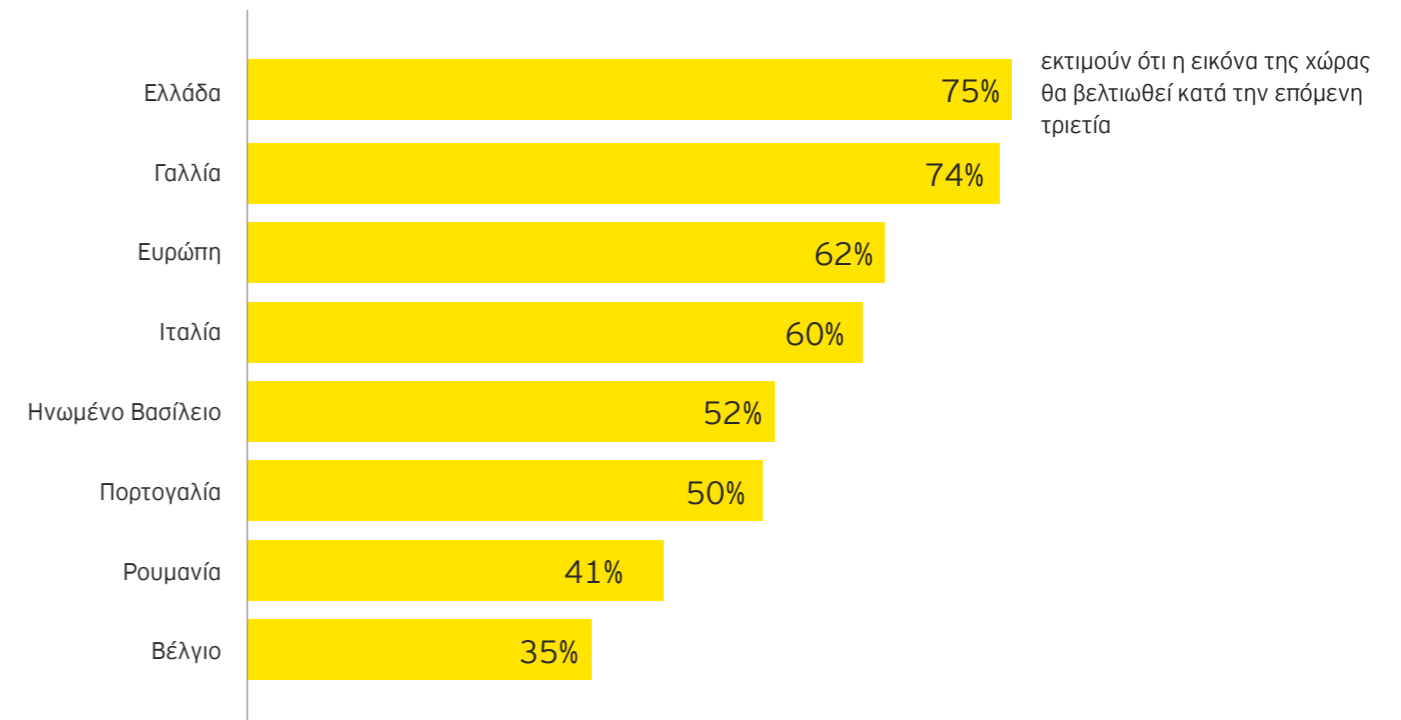
Εντείνεται η αισιοδοξία για τα επόμενα χρόνια

Εξίσου θετική είναι η εικόνα ως προς τις εκτιμήσεις για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της Ελλάδας κατά τα επόμενα τρία χρόνια, όταν η πανδημία του COVID-19 αναμένεται να έχει παρέλθει. Τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους (75%) εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας θα βελτιωθεί, ποσοστό αυξημένο σε σχέση με πέρσι (69%) και στα ίδια περίπου επίπεδα με το 2019 (76%). Το ποσοστό όσων προβλέπουν μείωση της ελκυστικότητας της χώρας μειώθηκε από 6% σε 4%. Είναι σημαντικό ότι η βελτίωση προέχεται από τις επιχειρήσεις που δεν έχουν σήμερα παρουσία στην Ελλάδα (63% από 48%), ενώ μεταξύ των ήδη

εγκατεστημένων στη χώρα το ποσοστό μειώθηκε οριακά, από το ήδη υψηλό 86%, σε 82%.

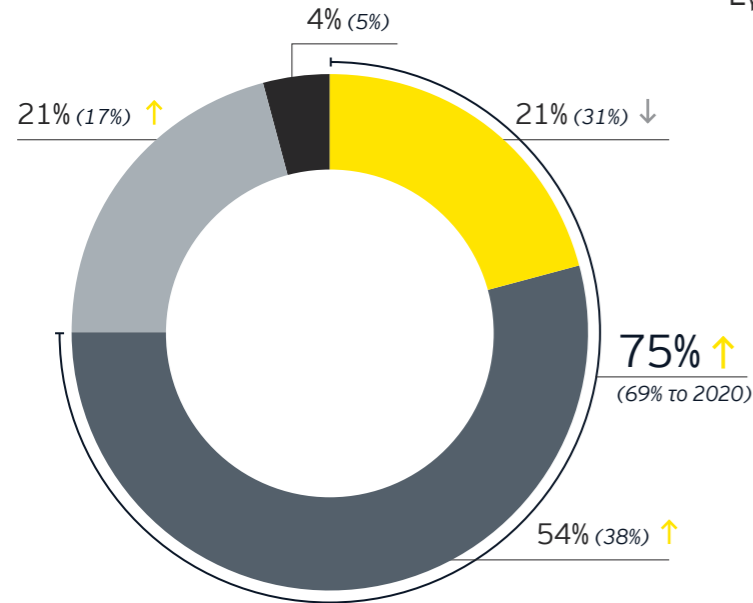
Το ποσοστό όσων αναμένουν βελτίωση είναι το υψηλότερο μεταξύ των χωρών που μετείχαν στην έρευνα, καθώς μόνο στη Γαλλία καταγράφεται αντίστοιχο ποσοστό (74%). Για το σύνολο της Ευρώπης, βελτίωση αναμένει το 62% των ερωτώμενων, για την Ιταλία το 60%, το Ηνωμένο Βασίλειο το 52%, την Πορτογαλία το 50%, ενώ σε άλλες χώρες τα ποσοστά είναι αισθητά χαμηλότερα (π.χ. Ρουμανία 41% και Βέλγιο 35%).

Attractiveness Survey 2021: σύγκριση με άλλες χώρες

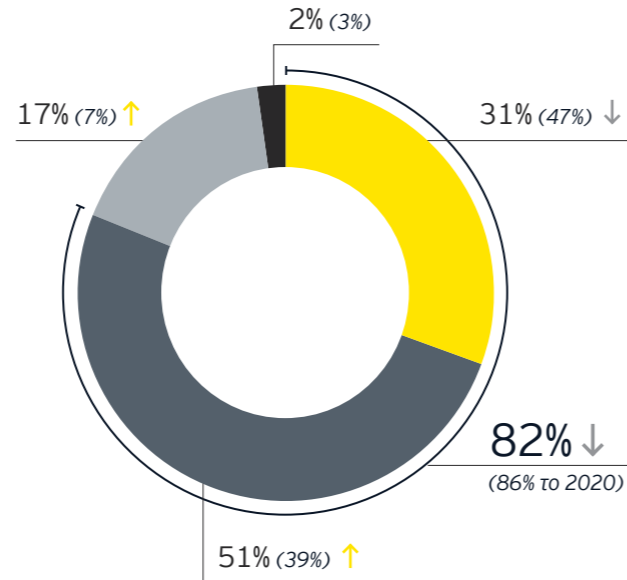

Σε ποιον βαθμό πιστεύετε ότι η ελκυστικότητα της Ελλάδας θα βελτιωθεί στα επόμενα τρία χρόνια;

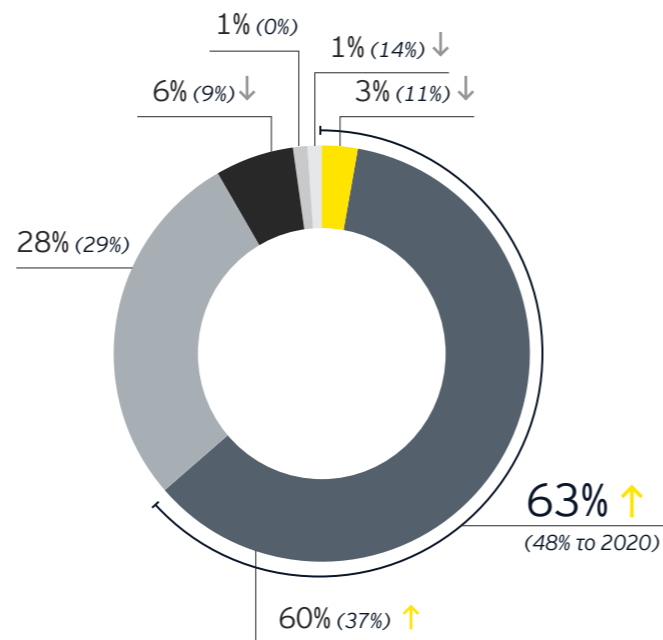
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

- Θα βελτιωθεί σημαντικά
- Θα βελτιωθεί ελαφρώς
- Θα παραμείνει ίδια
- Θα μειωθεί ελαφρώς
- Θα μειωθεί σημαντικά
- Δεν έχω άποψη

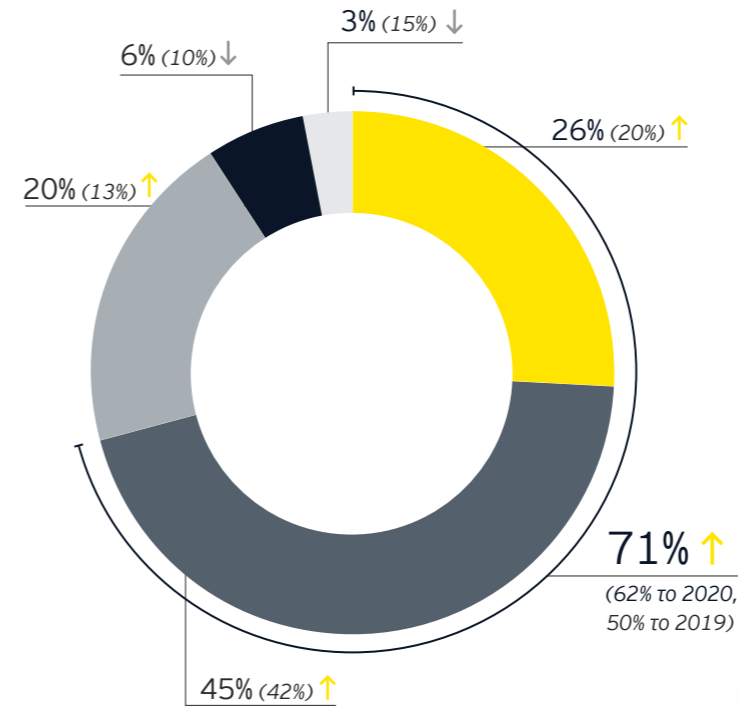
Η θετική εικόνα, απόρροια μιας αποτελεσματικής πολιτικής ελκυστικότητας...

Αυξημένο για δεύτερη συνεχή χρονιά είναι και το ποσοστό όσων εκτιμούν ότι η Ελλάδα, αυτή τη στιγμή, εφαρμόζει μια πολιτική ελκυστικότητας που προσελκύει παγκόσμιους επενδυτές. Το συνολικό ποσοστό των θετικών απαντήσεων διαμορφώνεται στο 71%, από 62% πέρσι και 50% το 2019. Παρότι παραμένει μια σημαντική διαφοροποίηση μεταξύ των επιχειρήσεων που είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα και όσων δεν έχουν παρουσία στη χώρα, η εικόνα έχει βελτιωθεί και στις δυο κατηγορίες επιχειρήσεων. Συνολικά,

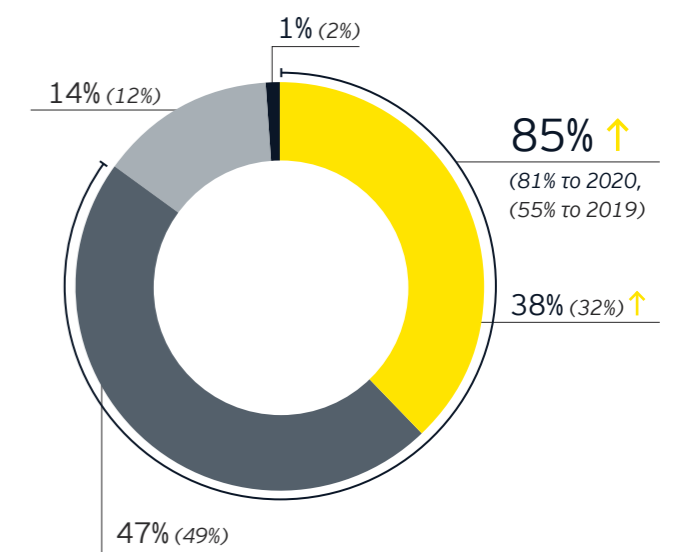
έναν στους τέσσερις επενδυτές (26%) απαντά στην ερώτηση αυτή «σίγουρα ναι», ποσοστό που φθάνει στο 38% μεταξύ των επιχειρήσεων που έχουν ήδη επενδύσει στη χώρα. Πρόκειται για ένα σημαντικό εύρημα, καθώς επιβεβαιώνει ότι η βελτίωση της ελκυστικότητας της Ελλάδας αποδίδεται από τους επενδυτές στην άσκηση συγκεκριμένων πολιτικών και όχι, όπως πιθανότατα συνέβαινε το 2019, στη χρονική συγκυρία και τη λήξη μιας μακράς περιόδου οικονομικής και πολιτικής αβεβαιότητας.

Πιστεύετε πως η Ελλάδα αυτή τη στιγμή εφαρμόζει μια πολιτική ελκυστικότητας που προσελκύει παγκόσμιους επενδυτές;

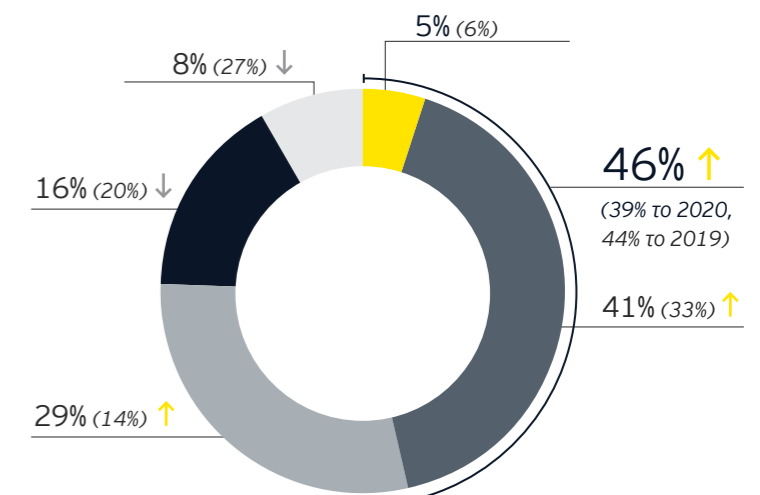
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

- Σίγουρα ναι
- Ίσως ναι
- Ίσως όχι
- Καθόλου
- Δεν έχω άποψη

...με καλύτερες επιδόσεις σε επιμέρους στοιχεία της ελκυστικότητας

Οι επενδυτές τοποθετήθηκαν, επίσης, ως προς τις επιδόσεις της χώρας σε μια σειρά από επιμέρους στοιχεία της ελκυστικότητάς της ως επενδυτικού προορισμού. Και εδώ, η εικόνα είναι αισθητά βελτιωμένη σε σχέση με το 2020 και, πολύ περισσότερο, το 2019.

Την καλύτερη επίδοση φέτος καταγράφει η χώρα ως προς την προσέλκυση ανθρώπινου ταλέντου, που βρισκόταν στη δεύτερη θέση πέρσι, με 66% των ερωτώμενων να χαρακτηρίζουν το επίπεδο των επιδόσεων της Ελλάδας ως «καλό» - μεταξύ των οποίων 24% ως «πολύ καλό» - έναντι 47% το 2020 και 46% το 2019.

Στη δεύτερη θέση κατατάσσεται η προσέλκυση καινοτόμων δραστηριοτήτων (όπου 61% απάντησαν «καλό», μεταξύ των οποίων 22% «πολύ καλό»). Στον συγκεκριμένο τομέα, οι επιδόσεις της χώρας είχαν μάλιστα επιδεινωθεί το 2020, με το ποσοστό όσων δήλωναν ικανοποιημένοι να μειώνεται στο 45%, από 49% το 2019. Ίδιο ποσοστό θετικών απόψεων (61%) συγκεντρώνουν και οι επιδόσεις της Ελλάδας ως προς την προσέλκυση επιχειρήσεων, καταγράφοντας αύξηση σε σχέση με το 2020 (που ήταν 50%) και το 2019 (48%).

Βελτιωμένη είναι η εικόνα και ως προς την προσέλκυση κεφαλαίου (60%, από 47% το 2020 και 32% το 2019), αλλά και ως προς την προσέλκυση κεντρικών γραφείων και κέντρων λήψης αποφάσεων (52% από 44% και 39%, αντίστοιχα). Τις λιγότερες θετικές απόψεις, σε σχέση με τα άλλα επιμέρους στοιχεία της ελκυστικότητάς της, συγκεντρώνει η Ελλάδα όσον αφορά τη δημιουργία κέντρων ανταγωνιστικότητας και κόμβων παγκόσμιας εμβέλειας, όπου οι επιδόσεις της χαρακτηρίζονται καλές από το 49% των ερωτώμενων, έναντι 43% το 2020 και το 2019.

Συνολικά, το 2021, σε πέντε από τα έξι επιμέρους κριτήρια, πάνω από τους μισούς ερωτώμενους χαρακτηρίζουν το επίπεδο επιδόσεων της χώρας ως «αρκετά καλό» ή «πολύ καλό», πράγμα που δε συνέβαινε για κανένα από τα κριτήρια τα δυο προηγούμενα χρόνια. Αξίζει να σημειωθεί, πάντως, ότι, και σε αυτήν την ερώτηση, η εικόνα των επιχειρήσεων που δραστηριοποιούνται ήδη στη χώρα και έχουν άμεση αντίληψη της κατάστασης είναι αισθητά πιο θετική από όσες δεν έχουν σήμερα ενεργή παρουσία. Ο μέσος όρος όσων αξιολογούν τις επιδόσεις ως «αρκετά καλές» ή «πολύ καλές» στους έξι αυτούς τομείς είναι 65% για τις εγκατεστημένες επιχειρήσεις και 47% για τις μη εγκατεστημένες.

Η βελτίωση της εικόνας μεταφράζεται σε αυξημένη πρόθεση επενδύσεων

Η θετική αυτή θεώρηση του επενδυτικού κλίματος στην Ελλάδα, μεταφράζεται σε αυξημένη πρόθεση επενδύσεων στη χώρα. Ένας στους τρεις συμμετέχοντες στην έρευνα (34%) δηλώνει ότι η επιχείρησή του σχεδιάζει να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο, ποσοστό αυξημένο κατά έξι ποσοστιαίες μονάδες σε σχέση με πέρσι (28%) και τέσσερις μονάδες από το 2019 (30%). Και στην ερώτηση αυτή, το ποσοστό των θετικών απαντήσεων είναι σημαντικά υψηλότερο μεταξύ των εγκατεστημένων στη χώρα επιχειρήσεων (51%), έναντι όσων δεν έχουν μέχρι σήμερα παρουσία (6%).

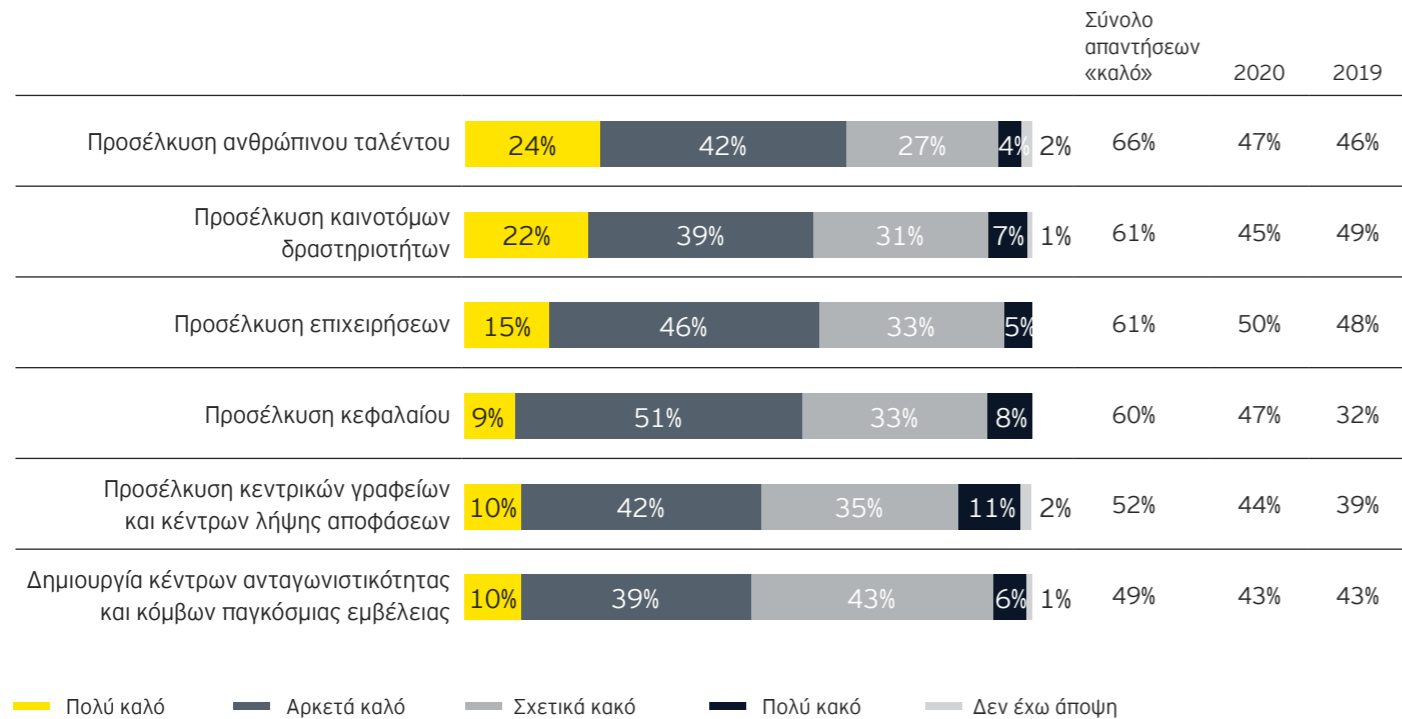
Παρά τη σημαντική αυτή βελτίωση, πρέπει να τονισθεί ότι τα ποσοστά όσων σχεδιάζουν επενδύσεις σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες, είναι σήμερα πολύ υψηλότερα, όπως, για παράδειγμα, στο Βέλγιο (66%), τη Ρουμανία (66%), τη Γαλλία (44%), το Ηνωμένο Βασίλειο (41%) και την Πορτογαλία (36%). Για την Ευρώπη συνολικά, το ποσοστό διαμορφώνεται στο 40%. Τα ευρήματα αυτά αναδεικνύουν την ένταση του ανταγωνισμού που υπάρχει στην εποχή μετά την πανδημία, ως προς την προσέλκυση επενδύσεων. Οφείλουμε να λάβουμε υπόψη και να κατανοήσουμε το γεγονός ότι η Ελλάδα δεν είναι η μόνη χώρα της οποίας η ελκυστικότητα βελτιώνεται, ούτε, βέβαια,

η μόνη που εφαρμόζει σήμερα, ενεργά, πολιτικές για την προσέλκυση επενδύσεων. Ωστόσο, το γεγονός ότι οι εκτιμήσεις των επενδυτών για την εξέλιξη της ελκυστικότητας της Ελλάδας κατά την επόμενη τριετία είναι αισθητά πιο θετικές σε σχέση με άλλες χώρες στις οποίες πραγματοποιήθηκε η έρευνα, υποδηλώνει ότι η Ελλάδα βρίσκεται, ενδεχομένως, σε συγκριτικά καλύτερη θέση σήμερα σε αυτό το πεδίο.

Κατά την άποψή σας, το επίπεδο απόδοσης της Ελλάδας είναι πολύ καλό, αρκετά καλό, σχετικά κακό, ή πολύ κακό, για κάθε μία από τις ακόλουθες πτυχές:

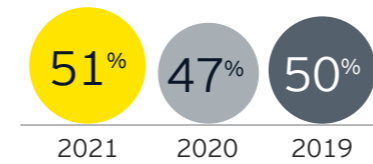
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

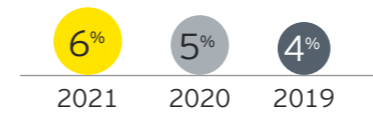
Σχεδιάζει η επιχείρησή σας να αναπτύξει ή να επεκτείνει τις δραστηριότητές της στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

34%

των επιχειρήσεων σχεδιάζουν να αναπτύξουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα κατά τον επόμενο χρόνο (28% το 2020 και 30% το 2019)

Μικρές διαφοροποιήσεις στο είδος της σχεδιαζόμενης επένδυσης

Ζητήθηκε από όσους δήλωσαν ότι σκοπεύουν να επενδύσουν ή να επεκτείνουν τις δραστηριότητές τους στην Ελλάδα, να προσδιορίσουν το είδος της επένδυσης που σχεδιάζουν. Οι απαντήσεις παρουσιάζουν μικρές, αλλά ενδιαφέρουσες, διαφοροποιήσεις σε σχέση με το 2020, αλλά και σε σχέση με την υπόλοιπη Ευρώπη*.

Μια στις τρεις επιχειρήσεις (33%, έναντι 30% το 2020) σχεδιάζει επενδύσεις σε γραφεία πωλήσεων και μάρκετινγκ, μια δραστηριότητα με χαμηλή προστιθέμενη αξία που αποτελεί συχνά το πρώτο βήμα για την είσοδο σε μια νέα αγορά. Το αντίστοιχο ποσοστό είναι ακόμη υψηλότερο για το σύνολο της Ευρώπης (50%*), συγκρίσιμο με το Ηνωμένο Βασίλειο (35%) και την Ιταλία (29%), αλλά αρκετά υψηλότερο από άλλες χώρες, όπως η Ρουμανία (9%) και το Βέλγιο (12%).

Θετική εξέλιξη αποτελεί η άνοδος των επενδύσεων σε έρευνα και ανάπτυξη στη δεύτερη θέση, με 18% από μόλις 3% πέρσι, καθώς αποτελεί δραστηριότητα εντάσεως ανθρώπινου δυναμικού υψηλής εξειδίκευσης, που συνδέεται άμεσα με την καινοτομία και τις νέες τεχνολογίες. Το ποσοστό αυτό είναι υψηλότερο από το σύνολο της Ευρώπης

(15%*) και τις περισσότερες άλλες χώρες, με εξαίρεση την Πορτογαλία (36%) και την Ιταλία (22%).

Το ίδιο ακριβώς ποσοστό (18%) συγκεντρώνουν και οι επενδύσεις στη βιομηχανία, και πάλι στη δεύτερη θέση, όπως πέρσι, αλλά μειωμένο (26%). Παρόλα αυτά, είναι υψηλότερο από το σύνολο της Ευρώπης και τις περισσότερες χώρες, πλην της Πορτογαλίας (26%) και οριακά της Ρουμανίας (19%). Είναι χαρακτηριστικό ότι το σύνολο των επιχειρήσεων που σχεδιάζουν επενδύσεις στη βιομηχανία είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα.

Το 13% των ερωτηθέντων σχεδιάζουν επενδύσεις στον τομέα των logistics και της εφοδιαστικής αλυσίδας, μια δραστηριότητα με θετικές προοπτικές στην Ελλάδα σήμερα. Το ποσοστό είναι μειωμένο σε σχέση με το 2020 (19%), αλλά και την υπόλοιπη Ευρώπη (19%*). Επενδύσεις στον τομέα αυτόν φαίνεται να κατευθύνονται κυρίως σε χώρες στα ανατολικά όρια της Ευρώπης, όπως η Ρουμανία (42%).

Το 8% των επενδύσεων θα κατευθυνθεί στις υπηρεσίες προς επιχειρήσεις, κατηγορία που προστέθηκε φέτος στην

κατάταξη. Για το σύνολο της Ευρώπης, η δραστηριότητα αυτή συγκεντρώνει το 32%* των απαντήσεων, ενώ υψηλά ποσοστά καταγράφονται και στην Ιταλία (20%).

Ίδιο ποσοστό (8%) αφορά στις δραστηριότητες back office (π.χ. call centers, data centers, κ.ά.), αντίστοιχο με το 2020 (9%), αλλά πολύ χαμηλότερο από την Ευρώπη (33%*) και τις περισσότερες άλλες χώρες, όπως το Βέλγιο (33%), το Ηνωμένο Βασίλειο (18%), η Ρουμανία (15%) και η Πορτογαλία (11%).

Από την κατάταξη φέτος απουσιάζουν οι επενδύσεις σε κεντρικά γραφεία, σε σχέση με 5% το 2020 και 6%* στην Ευρώπη φέτος. Η χώρα με την υψηλότερη συμμετοχή των κεντρικών γραφείων στο μείγμα των επενδύσεων είναι το Ηνωμένο Βασίλειο (21%), παρά το Brexit, ενώ σε όλες τις άλλες χώρες τα ποσοστά είναι μονοψήφια. Δεν καταγράφονται, επίσης, επενδύσεις σε κέντρα εκπαίδευσης, τομέας που συγκέντρωσε το 5% των επενδυτικών σχεδίων πέρσι και το 4%* στην Ευρώπη φέτος.

Τι είδους επένδυση θα πραγματοποιούσατε;

Δείγμα: 87 ερωτηθέντες, που σχεδιάζουν να επενδύσουν τον επόμενο χρόνο στην Ελλάδα

	2020	Ευρώπη*	Ηνωμένο Βασίλειο	Ιταλία	Βέλγιο	Πορτογαλία	Ρουμανία
Γραφείο πωλήσεων & μάρκετινγκ	30%	50%	35%	29%	12%	19%	9%
Έρευνα & ανάπτυξη (R&D)	3%	15%	8%	22%	8%	36%	3%
Βιομηχανία	26%	14%	8%	8%	14%	26%	19%
Εφοδιαστική αλυσίδα / logistics	19%	19%	7%	8%	11%	5%	42%
Υπηρεσίες προς επιχειρήσεις	νέο	32%	0%	20%	15%	1%	6%
Back office (π.χ. call centers, data centers, κ.ά.)	9%	33%	18%	8%	33%	11%	15%
Κεντρικά γραφεία	0%	5%	6%	2%	2%	0%	4%
Κέντρο εκπαίδευσης	0%	5%	4%	2%	5%	1%	1%
Άλλο	0%	νέο	5%	0%	0%	0%	0%
Δεν έχω άποψη	3%	2%	0%	0%	0%	0%	0%

*Για την Ευρώπη η ερώτηση ήταν πολλαπλών επιλογών και για αυτό αθροίζει στο 180%. Για τις υπόλοιπες χώρες, η ερώτηση ήταν μονής επιλογής.

Άποψη

Περιορισμένες οι επιπτώσεις της πανδημίας στα επενδυτικά σχέδια...

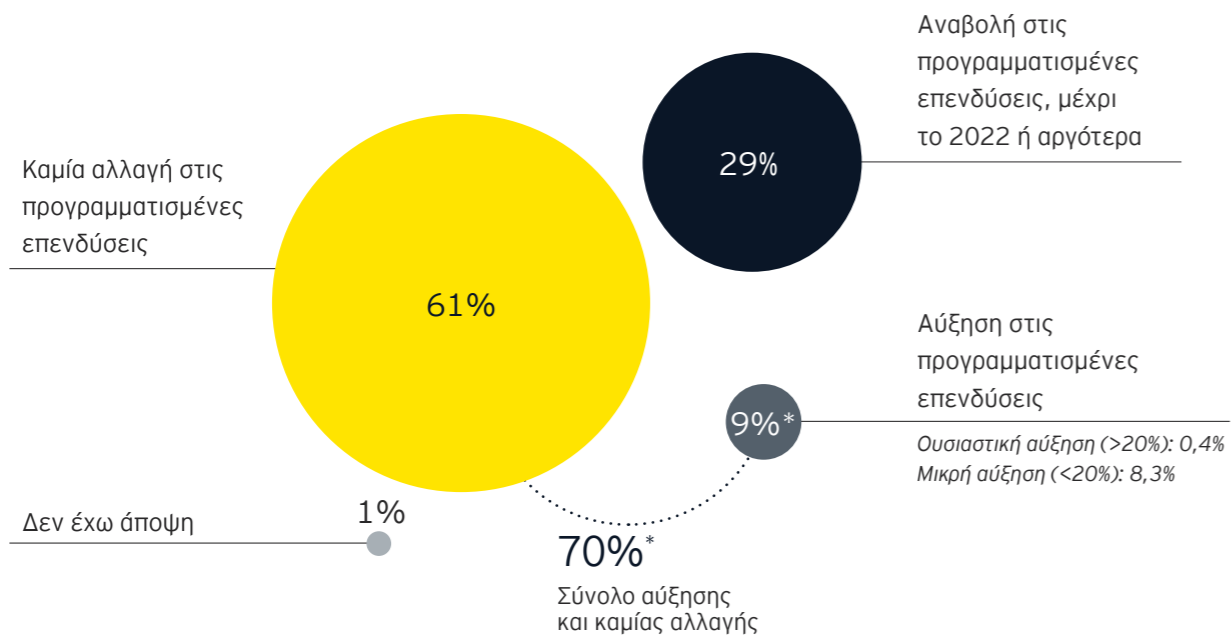
Οι επιχειρήσεις που συμμετείχαν στην έρευνα ρωτήθηκαν, επίσης, αν τα επενδυτικά τους σχέδια για την Ελλάδα έχουν αλλάξει εξαιτίας της πανδημίας του COVID-19. 29% των επιχειρήσεων απάντησαν ότι έχουν αναβάλει τις προγραμματισμένες επενδύσεις μέχρι το 2022 ή αργότερα. Ωστόσο, η μεγάλη πλειοψηφία (61%) δήλωσαν ότι τα σχέδιά τους δεν έχουν αλλάξει, ενώ ένα ποσοστό 9% προχωρούν σε αύξηση των προγραμματισμένων επενδύσεων, εκ των οποίων, το 0,4% σε ουσιαστική αύξηση άνω του 20%.

οι ερωτώμενοι είχαν και την επιλογή να δηλώσουν ότι ακύρωσαν ή μείωσαν τις επενδύσεις τους, η συνολική εικόνα φαίνεται ότι βελτιώνεται. Συνολικά, το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι θα προχωρήσουν κανονικά τα επενδυτικά τους σχέδια ή θα τα αυξήσουν, έχει αυξηθεί στο 70% σε σχέση με 61% το 2020. Το αντίστοιχο ποσοστό φέτος είναι 58% για την Ευρώπη συνολικά, 66% στη Ρουμανία, 51% στο Ηνωμένο Βασίλειο και μόλις 26% στη Γαλλία.

Παρότι τα ευρήματα δεν είναι απόλυτα συγκρίσιμα με το 2020, καθώς πέρσι, κατά την πρώτη έξαρση της πανδημίας,

Έχετε αλλάξει τα επενδυτικά σας σχέδια στην Ελλάδα, ως αποτέλεσμα της πανδημίας του COVID-19;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Συγκριτικά

	2021	2020	Ευρώπη	Ηνωμένο Βασίλειο	Γαλλία	Ρουμανία
Σύνολο αύξησης και καμίας αλλαγής	70%	61%	58%	51%	26%	66%
Σύνολο ακύρωσης, μείωσης ή αναβολής	29%	22%	42%	48%	73%	34%
Δεν έχω άποψη	1%	18%	-	1%	1%	-

Πώς επηρέασε η πανδημία τις προσπάθειες της χώρας για την προσέλκυση ξένων επενδύσεων;

Η Ελλάδα αλλάζει σε μια μοντέρνα οικονομία, από τις πλέον φιλικές στις επενδύσεις και την επιχειρηματικότητα

Από την δημοσιοποίηση τον περασμένο Ιούλιο της EY Attractiveness Survey 2020, η οποία κατέταξε την Ελλάδα στην καλύτερη θέση της τελευταίας 10ετίας όσον αφορά στην προσέλκυση Άμεσων Ξένων Επενδύσεων (ΑΞΕ), άλλαξαν πολλά.

Η ελληνική οικονομία υπέστη μεν τους κραδασμούς της πρωτοφανούς σε παγκόσμιο επίπεδο κρίσης, επέδειξε, όμως, αξιοσημείωτη αντοχή, ενώ, παράλληλα, η Κυβέρνηση του Κυρ. Μητσοτάκη κατάφερε να προχωρήσει ουσιαστικές μεταρρυθμίσεις και εμβληματικές επενδύσεις, αίροντας παθογένειες και στρεβλώσεις πολλών ετών, και - το κυριότερο - να αλλάξει την αντίληψη (perception) για την Ελλάδα στην παγκόσμια επιχειρηματική κοινότητα ως χώρας σοβαρής και αξιόπιστης.

Το μεγαλύτερο έργο αστικής ανάπτυξης στην Ευρώπη, το Ελληνικό, η μεγαλύτερη επένδυση στη Μακεδονία, αυτή της «Ελληνικός Χρυσός», οι πολύ μεγάλες επενδύσεις παγκόσμιων κολοσσών όπως της Microsoft, της Pfizer, της CISCO, της Team Viewer, της Digital Realty και της VW στη «νέα οικονομία της γνώσης», η αισθητή βελτίωση του επιχειρηματικού περιβάλλοντος μέσω της μείωσης των φόρων και των διαρθρωτικών αλλαγών, όλες αυτές και πολλές ακόμη είναι ψηφίδες της μεγάλης εικόνας: η Ελλάδα αλλάζει και μετεξελίσσεται σε μια μοντέρνα οικονομία, από τις πλέον φιλικές στην επιχειρηματικότητα και τις επενδύσεις στον πλανήτη.

Αναμφίβολα, έχουμε δρόμο μπροστά μας. Με την ίδια, όμως, εργατικότητα, με ισχυρή βούληση και αξιοποιώντας κάθε ενδιαφέρουσα ιδέα και επισήμανση της επιχειρηματικής κοινότητας - στο πλαίσιο αυτό οι έρευνες της EY είναι εξαιρετικά χρήσιμες - είμαστε αποφασισμένοι να πετύχουμε (to deliver).

...και θετικός ο αντίκτυπος της επιτυχούς διαχείρισης της κρίσης

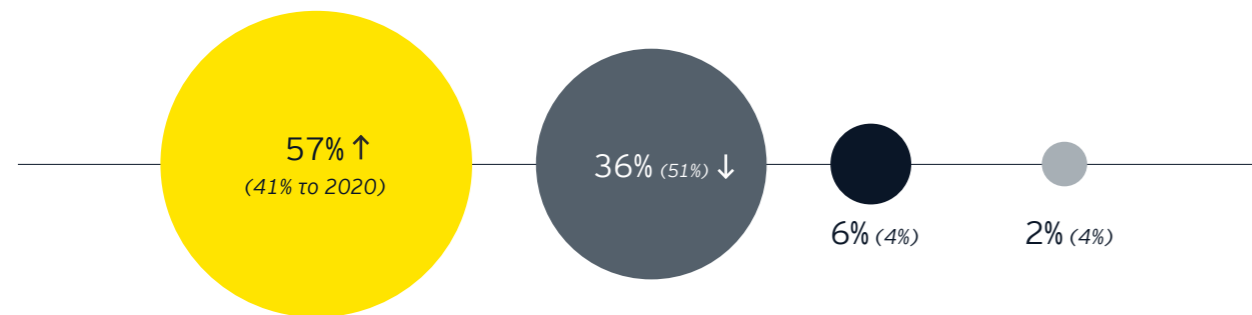
Η πανδημία και, ειδικότερα, η διαχείριση της κρίσης από την Ελλάδα, έχει επηρεάσει και την άποψη των επενδυτών για την ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού. Σε σχετική ερώτηση, 57% των επιχειρήσεων που μετείχαν στην έρευνα δήλωσαν ότι η άποψή τους βελτιώθηκε, ενώ 36% δεν έχουν αλλάξει άποψη και 6% έχουν σήμερα χειρότερη άποψη. Να σημειωθεί ότι το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι βελτιώθηκε η άποψή τους, είναι διπλάσιο μεταξύ των επιχειρήσεων που λειτουργούν ήδη στη χώρα (70%), έναντι όσων δεν έχουν παρουσία στη χώρα (35%).

Η εικόνα αυτή είναι αισθητά βελτιωμένη σε σχέση με το 2020, όταν μόνο 41% ανέφεραν ότι η άποψή τους είχε

βελτιωθεί, έναντι 51% που δεν είχαν μεταβάλει την άποψή τους και 4% που είχαν τοποθετηθεί αρνητικά. Το εύρημα αυτό είναι ενδιαφέρον, καθώς η περσινή έρευνα είχε διεξαχθεί τον Μάιο του 2020, αμέσως μετά το πρώτο κύμα της πανδημίας, κατά το οποίο η χώρα είχε μία από τις καλύτερες επιδόσεις στην Ευρώπη όσον αφορά τον αριθμό των κρουσμάτων. Στο διάστημα που μεσολάβησε, ο αριθμός των κρουσμάτων αυξήθηκε σημαντικά, η εικόνα, όμως, ενδεχομένως βελτιώθηκε από την άρτια οργάνωση του προγράμματος των εμβολιασμών, αλλά και από την αντιμετώπιση των μη υγειονομικών πτυχών της κρίσης (π.χ. ψηφιοποίηση του ελληνικού κράτους, κυβερνητικά μέτρα στήριξης της οικονομίας, κ.λπ.).

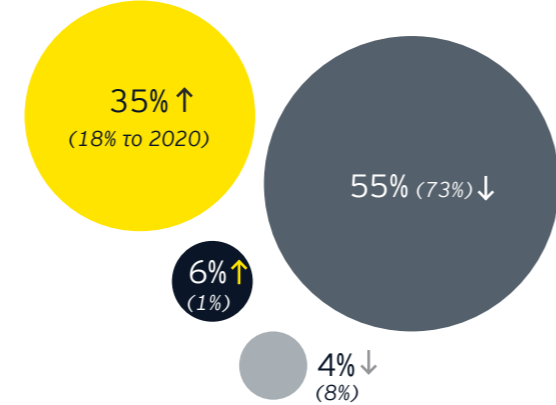
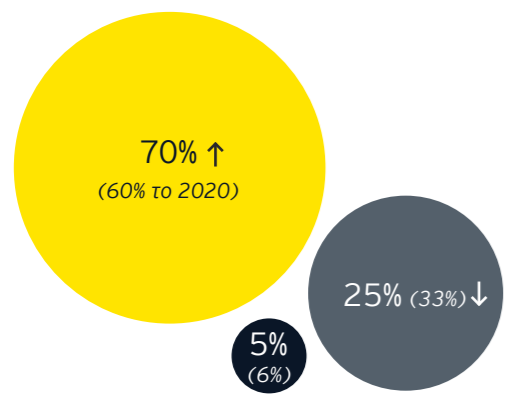
Έχει επηρεάσει την άποψή σας για την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού, η διαχείριση της κρίσης του COVID-19;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

- Ναι, η άποψή μου βελτιώθηκε
- Όχι, δεν έχει αλλάξει η άποψή μου
- Ναι, η άποψή μου επιδεινώθηκε
- Δεν έχω άποψη

Σημαντικός, αλλά μειωμένος, ο ρόλος του τουρισμού στη μελλοντική ανάπτυξη

Η έρευνα καταγράφει και φέτος τις απόψεις της επενδυτικής κοινότητας, ως προς τους τομείς της ελληνικής οικονομίας που θεωρούν ότι θα αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης τα επόμενα χρόνια.

Δεν αποτελεί έκπληξη το γεγονός ότι ο τουρισμός παραμένει, με διαφορά και για τρίτη συνεχή χρονιά, στην πρώτη θέση. Συνολικά, πάνω από τους μισούς ερωτώμενους (51%)

εκτιμούν ότι ο τουρισμός θα είναι ο κλάδος που θα ενισχύσει την ανάπτυξη της χώρας, ενώ 42% ανέφεραν τον κλάδο ως πρώτη τους επιλογή. Τα ποσοστά αυτά δε διαφοροποιούνται σημαντικά σε σχέση με το 2020 (52% και 39% αντίστοιχα), είναι, όμως, αισθητά μειωμένα έναντι του 2019 (69% και 57%). Η αλλαγή αυτή συνδέεται σίγουρα με την εμπειρία της πανδημίας, που ανέδειξε τις αρνητικές επιπτώσεις της υπερβολικής εξάρτησης μιας οικονομίας από έναν κλάδο και,

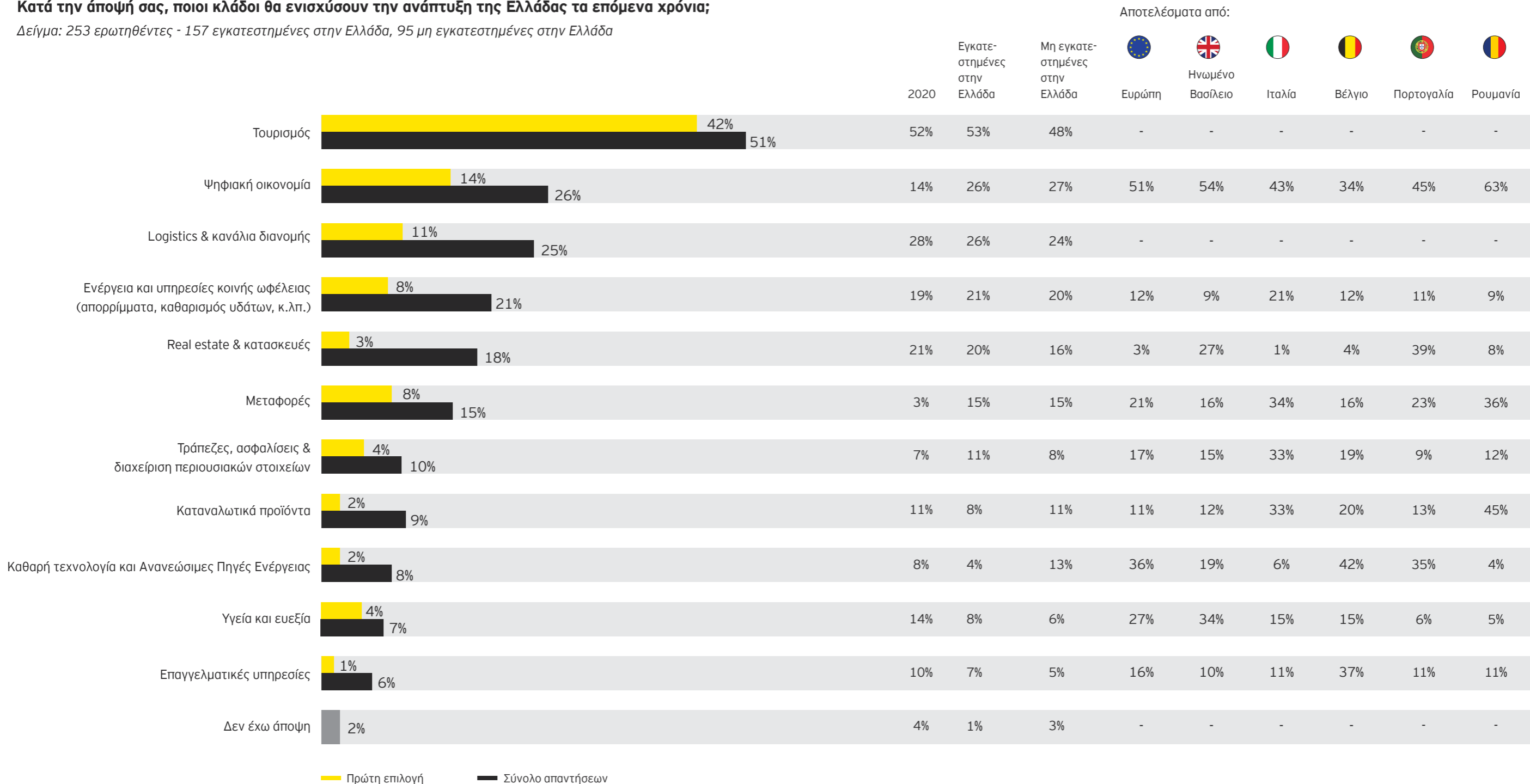
μάλιστα, εξαιρετικά ευαίσθητο σε παγκόσμιες αναταράξεις. Οφείλεται, όμως, συγχρόνως και στο γεγονός ότι οι επενδυτές διαπιστώνουν σήμερα ότι η χώρα παρουσιάζει προοπτικές και ευκαιρίες και σε άλλους τομείς.

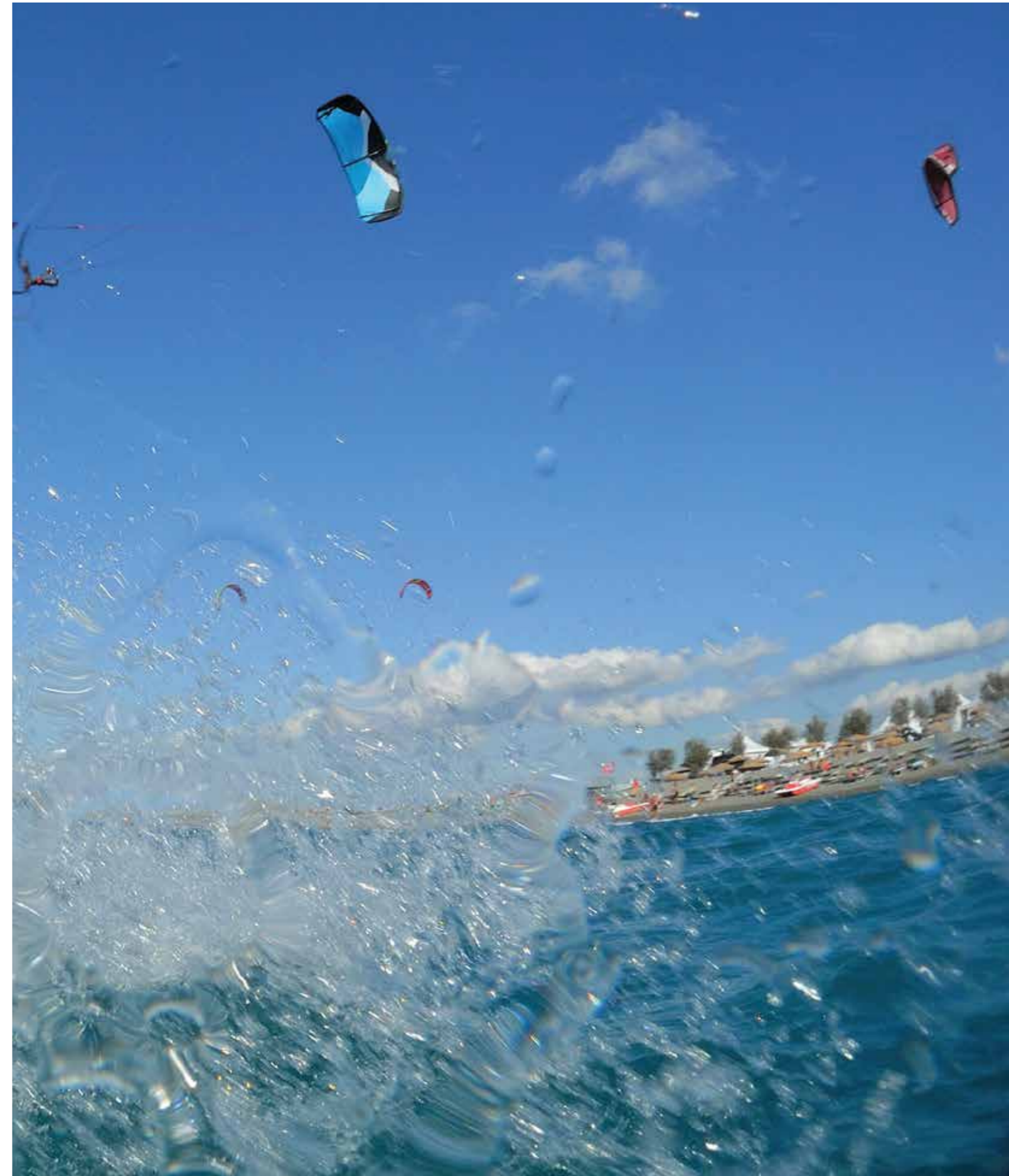
Στο πλαίσιο αυτό, είναι χαρακτηριστικό και εξαιρετικά ενθαρρυντικό το γεγονός ότι στη δεύτερη θέση βρίσκεται φέτος η ψηφιακή οικονομία, τόσο ως πρώτη επιλογή (14%),

όσο και στο σύνολο των απαντήσεων (26% από 14% και την πέμπτη θέση το 2020). Η άνοδος αυτή, ενδεχομένως, σε κάποιον βαθμό, αντανακλά τη γενική πεποίθηση ότι οι ψηφιακές τεχνολογίες θα κυριαρχήσουν στην ανάπτυξη παγκοσμίως. Αντανακλά, όμως, και την πρόοδο που έχει επιτελέσει η χώρα και ως προς τις ψηφιακές υποδομές και την ψηφιοποίηση του δημόσιου τομέα, όσο και στην προσέλκυση επενδύσεων τα τελευταία χρόνια. Το γεγονός

Κατά την άποψή σας, ποιοι κλάδοι θα ενισχύσουν την ανάπτυξη της Ελλάδας τα επόμενα χρόνια;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

ότι η ψηφιακή οικονομία αναφέρεται σε παρόμοια ποσοστά από τις επιχειρήσεις που δεν έχουν παρουσία στη χώρα (27%), αλλά και αυτές που έχουν (26%) και, κατ' επέκταση, έχουν άμεση γνώση των εξελίξεων και των προοπτικών της χώρας, συνηγορεί υπέρ της δεύτερης άποψης.

Πρέπει, όμως, να σημειωθεί ότι τα αντίστοιχα ποσοστά είναι πολύ υψηλότερα, τόσο για το σύνολο της Ευρώπης (51%), όσο και για επιμέρους χώρες όπου διεξήχθη η έρευνα, όπως το Ηνωμένο Βασίλειο (54%), η Πορτογαλία (45%), η Ιταλία (43%), αλλά και η Ρουμανία (63%), κάτι που υποδηλώνει ότι θα χρειαστεί να συνεχιστούν οι προσπάθειες της χώρας προς αυτή την κατεύθυνση.

Στην τρίτη θέση βρίσκεται ο κλάδος των logistics και των καναλιών διανομής (25%), υποχωρώντας ελαφρώς από το 28% το 2020, ενώ ακολουθεί ο κλάδος της ενέργειας και των υπηρεσιών κοινής ωφέλειας (απορρίμματα, καθαρισμός υδάτων, κ.λπ.), με 21% από 19% το 2020, ποσοστό υψηλότερο από την Ευρώπη (12%) και τις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με εξαίρεση την Ιταλία (21%).

Χαμηλότερα στην κατάταξη βρίσκονται το real state και οι κατασκευές (18% από 21% το 2020), οι μεταφορές (15% από 3% το 2020, καθώς φέτος περιλαμβάνει και την αυτοκινητοβιομηχανία ως "mobility") και ο κλάδος των τραπεζών,

ασφαλίσεων και διαχείρισης περιουσιακών στοιχείων, αυξημένος στο 10% από 7% πέρσι, αλλά με σαφή υστέρηση σε σχέση με την Ευρώπη (17%) και τις περισσότερες επιμέρους χώρες. Το 9% των ερωτώμενων, έναντι 11% το 2020, αναφέρουν τον κλάδο των καταναλωτικών προϊόντων. Για την Ευρώπη, το αντίστοιχο ποσοστό είναι 11%, αλλά σε άλλες ευρωπαϊκές χώρες είναι αισθητά υψηλότερο, όπως η Ιταλία (33%) και η Ρουμανία (45%).

Η καθαρή τεχνολογία και οι Ανανεώσιμες Πηγές Ενέργειας, κλάδος που θα γνωρίσει σημαντική ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια παγκοσμίως, επιλέγεται από μόλις 8% των ερωτώμενων, όπως και το 2020, ενώ αποτελεί τη δεύτερη δημοφιλέστερη επιλογή, μετά την ψηφιακή οικονομία, για το σύνολο της Ευρώπης (36%) και αρκετά δημοφιλή απάντηση σε χώρες όπως το Βέλγιο (42%) και η Πορτογαλία (35%).

Αντίστοιχα, ο κλάδος υγείας και ευεξίας, παρά τον αντίκτυπο της κρίσης της πανδημίας, αλλά και την ύπαρξη μιας ισχυρής εγχώριας βιομηχανίας, αναφέρεται μόνο από το 7% των ερωτώμενων για την Ελλάδα, έναντι 14% το 2020, 27% στην Ευρώπη και 34% στο Ηνωμένο Βασίλειο.

Στην τελευταία θέση βρίσκονται οι επαγγελματικές υπηρεσίες (6% από 10% το 2020), έναντι 16% για το σύνολο της Ευρώπης.

Για κάθε ένα από τα παρακάτω κριτήρια, παρακαλούμε απαντήστε αν, από την οπτική γωνία της εταιρείας σας, η Ελλάδα είναι πολύ, αρκετά, λίγο ή καθόλου ελκυστική.

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	Σύνολο απαντήσεων «ελκυστική»					Σύνολο απαντήσεων «ελκυστική» 2020	Εγκατεστημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα	Ηνωμένο Βασίλειο	Πορτογαλία	
Ποιότητα ζωής (περιβάλλον, δυνατότητες αναψυχής, πολιτισμός)	43%	35%	19%	2%	1%	78% ↓	81%	82%	71%	68% ⁱ	91%
Υποδομές μεταφορών και logistics	34%	42%	19%	4%		76% ↑	64%	78%	74%	68%	74%
Υποδομές τηλεπικοινωνιών / ψηφιακές υποδομές	32%	40%	23%	4%		73%* ↑	69%	76%	66%	66% ⁱⁱ	76%
Δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού	28%	42%	26%	3%	1%	70% ↑	66%	76%	60%	68%	66%
Η εσωτερική αγορά της Ελλάδας	20%	47%	30%	3%		67% ↑	56%	78%	49%	63%	65%
Δυνατότητα ενίσχυσης της παραγωγικότητας της επιχείρησής μου στην Ελλάδα	15%	44%	21%	18%	2%	59% ↑	51%	75%	32%	-	56% ^{viii}
Πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή	19%	40%	32%	8%	1%	58%* ↑	56%	62%	52%	-	55% ^{ix}
Κόστος εργασίας	15%	42%	33%	9%	1%	57% ↑	55%	62%	48%	61% ⁱⁱⁱ	59%
Επιχειρηματική κουλτούρα, κουλτούρα start-up	17%	38%	32%	12%	1%	55% ↑	50%	59%	48%	-	47% ^x
Βοήθεια, επιδοτήσεις και μέτρα στήριξης από τις δημόσιες αρχές	12%	43%	36%	8%	1%	55% ↑	45%	61%	45%	-	46% ^{xi}
Διαθεσιμότητα και ποιότητα έρευνας & ανάπτυξης (R&D)	15%	38%	38%	9%	1%	53% ↑	44%	61%	39%	69% ^{iv}	-
Δικαιοσύνη, νομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον	16%	35%	40%	7%	2%	51% ↑	45%	57%	43%	63% ^v	49% ^v
Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και διαθεσιμότητα κεφαλαίων στην Ελλάδα	9%	42%	38%	10%	1%	51% ↑	33%	55%	45%	-	42% ^{xii}
Θετικό γραφειοκρατικό και διοικητικό περιβάλλον	13%	37%	37%	12%		51%* ↑	35%	54%	45%	64% ^{vi}	-
Σταθερό πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον	12%	38%	42%	7%	1%	50% ↓	65%	61%	33%	67% ^{vii}	77% ^{vii}
Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας	7%	43%	38%	11%	1%	50%	νέο	54%	42%	-	-
Ευελιξία της εργατικής νομοθεσίας	11%	36%	40%	11%	1%	47% ↑	45%	53%	39%	-	43%
Φορολογία επιχειρήσεων	6%	36%	47%	10%	1%	42% ↑	35%	51%	27%	61%	42%

Πολύ ελκυστική Αρκετά ελκυστική Λίγο ελκυστική Καθόλου ελκυστική Δεν έχω άποψη

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Ποιότητα ζωής, υποδομές και ανθρώπινες δεξιότητες τα βασικά συστατικά της ελκυστικότητας της χώρας

Με στόχο τη διερεύνηση των θετικών και αρνητικών στοιχείων της χώρας, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες να αξιολογήσουν την ελκυστικότητά της ως επενδυτικού προορισμού, με βάση μια σειρά από επιμέρους κριτήρια.

Η γενική εικόνα φέτος παρουσιάζει μια σαφή βελτίωση σε σχέση με τα δυο προηγούμενα χρόνια. Σε 15 από τους 17 επιμέρους δείκτες που συμπεριλαμβάνονταν και πέρσι στην ερώτηση, οι θετικές απόψεις έχουν βελτιωθεί, ενώ, κατά μέσο όρο, 58% των ερωτώμενων θεωρούν την Ελλάδα αρκετά ή πολύ ελκυστική, έναντι 53% το 2020 και 48% το 2019. Αξίζει να σημειωθεί ότι η βελτίωση προκύπτει, σχεδόν αποκλειστικά, από την εντυπωσιακή αύξηση των θετικών απόψεων μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στη χώρα, με την απόσταση που χωρίζει τον μέσο όρο των θετικών απόψεων των δύο κατηγοριών να μειώνεται από 31 σε 17 μονάδες.

Με βάση τις απαντήσεις των συμμετεχόντων, μπορούμε να ομαδοποιήσουμε τις επιμέρους συνιστώσες της ελκυστικότητας της χώρας σε τρεις κατηγορίες: Τα «ισχυρά χαρτιά», όπου το ποσοστό όσων θεωρούν τη χώρα ελκυστική ξεπερνά το 60%, τις «μέτριες επιδόσεις», όπου οι θετικές επιδόσεις κυμαίνονται μεταξύ 51% και 60%, και τους «ανασταλτικούς παράγοντες», όπου οι θετικές απόψεις βρίσκονται κοντά ή κάτω από το 50%.

Σε άλλες χώρες:

- I. Ποιότητα ζωής, πολυμορφία, κουλτούρα και γλώσσα
- II. Τεχνολογία και υποδομές τηλεπικοινωνιών
- III. Κόστος εργασίας και νομοθεσία
- IV. Δυνατότητα έρευνας και καινοτομίας
- V. Σταθερότητα και διαφάνεια του πολιτικού, νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου
- VI. Επίπεδο επιχειρηματικού ρυθμιστικού πλαισίου
- VII. Σταθερότητα κοινωνικού κλίματος
- VIII. Προοπτική αύξησης της παραγωγικότητας
- IX. Προσέγγιση πολιτικής για την κλιματική αλλαγή και βιωσιμότητα
- X. Οικοσύστημα καινοτομίας
- XI. Συνολικά κίνητρα από το κράτος
- XII. Ρευστότητα κεφαλαιαγορών και διαθεσιμότητα κεφαλαίων

Ισχυρά χαρτιά

Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, η ποιότητα ζωής αναδεικνύεται ως το σημαντικότερο συγκριτικό πλεονέκτημα της χώρας, με 78% των ερωτώμενων να τη χαρακτηρίζουν αρκετά (35%) ή πολύ (43%) ελκυστική. Το ποσοστό αυτό είναι οριακά μειωμένο σε σχέση με το 2020 (81%) και το 2019 (83%). Η επιδείνωση της εικόνας συνδέεται, προφανώς, με τις συνθήκες που δημιούργησε η πανδημία και τα περιοριστικά μέτρα που επιβλήθηκαν.

Πρέπει να σημειωθεί ότι το κριτήριο που αφορά την ποιότητα ζωής δεν περιλαμβάνει μόνο το κλίμα, τις δυνατότητες αναψυχής και την πολιτιστική κληρονομιά, αλλά και παράγοντες όπως οι υποδομές, η ποιότητα της εκπαίδευσης, οι υπηρεσίες υγείας, κ.ά. Η μείωση της ελκυστικότητας σε αυτόν τον τομέα, αναδεικνύει την ανάγκη εστίασης σε μέτρα βελτίωσης των υποδομών και της καθημερινότητας των πολιτών. Είναι, επίσης, χαρακτηριστικό ότι η Πορτογαλία συγκεντρώνει και φέτος υψηλότερη βαθμολογία (91%), σε σχέση με την Ελλάδα.

Στη δεύτερη, από την πέμπτη θέση το 2020, βρίσκονται οι υποδομές μεταφορών και logistics, με 76% των ερωτώμενων να θεωρεί τη χώρα ελκυστική, έναντι 64% πέρσι. Η βελτίωση αυτή, πιθανότατα, βασίζεται σε μια σειρά από έργα υποδομών που έχουν εξαγγελθεί. Είναι χαρακτηριστικό ότι η βελτίωση προέρχεται εξ ολοκλήρου από τις μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις. Παρόλα αυτά, η υλοποίηση των έργων αυτών θα πρέπει να προχωρήσει με ταχύτερους ρυθμούς τα επόμενα χρόνια, καθώς ο ανταγωνισμός εντείνεται. Αξίζει να υπενθυμίσουμε, λόγω χάρη, ότι σε ερώτηση για το είδος της επένδυσης που σχεδιάζουν να πραγματοποιήσουν τον επόμενο χρόνο, η δραστηριότητα αυτή επιλέγεται από το 42% όσων σκοπεύουν να επενδύσουν στη Ρουμανία, έναντι 13% στην Ελλάδα (βλ. σελ. 70-71).

Οι ψηφιακές υποδομές, συμπεριλαμβανομένων των υποδομών τηλεπικοινωνιών, βρίσκονται φέτος στην τρίτη από τη δεύτερη θέση, έχοντας, όμως, βελτιώσει την εικόνα τους, με τις θετικές απόψεις να διαμορφώνονται στο 73% από 69%, και πάλι λόγω της καλύτερης εικόνας που διαμορφώνουν οι επιχειρήσεις χωρίς παρουσία στη χώρα.

Κατά τέσσερις μονάδες έχει βελτιωθεί η εικόνα σε ό,τι αφορά τις δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού (70% από 66%), ένα κριτήριο που αξιολογείται ως ιδιαίτερα σημαντικό από την επενδυτική κοινότητα. Τα αντίστοιχα ποσοστά στο Ηνωμένο Βασίλειο και την Πορτογαλία είναι 68% και 66%.

Σημαντική αύξηση, κατά 11 ποσοστιαίες μονάδες (67% από 56% το 2020), παρουσιάζουν οι θετικές απόψεις σχετικά με την εσωτερική αγορά της χώρας, ένα σημαντικό εύρημα, με δεδομένο το σχετικά μικρό μέγεθος της ελληνικής αγοράς. Είναι χαρακτηριστικό ότι, ως προς αυτό το κριτήριο, η διαφορά των θετικών απόψεων μεταξύ εγκατεστημένων και μη εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων, φθάνει τις 29 μονάδες.

Μέτριες επιδόσεις

Τρεις θέσεις και οκτώ ποσοστιαίες μονάδες υψηλότερα (59% από 51% το 2020) βρίσκεται φέτος η δυνατότητα ενίσχυσης της παραγωγικότητας της επιχείρησης στην Ελλάδα. Ως προς αυτό το κριτήριο, η διαφορά των θετικών απόψεων μεταξύ

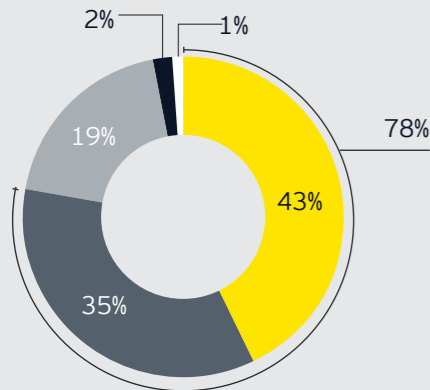
επιχειρήσεων με και χωρίς παρουσία στη χώρα φθάνει τις 43 μονάδες και είναι η μεγαλύτερη διαφορά μεταξύ όλων των επιμέρους κριτηρίων.

Μικρή βελτίωση καταγράφεται και σε σχέση με τις πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή (58%, από 56% το 2020), έναν τομέα με μεγάλη βαρύτητα για τους επενδυτές, ιδιαίτερα μετά την εξαγγελία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ε.Ε., το οποίο εστιάζει σε μεγάλο βαθμό σε δράσεις για το περιβάλλον και τη βιωσιμότητα.

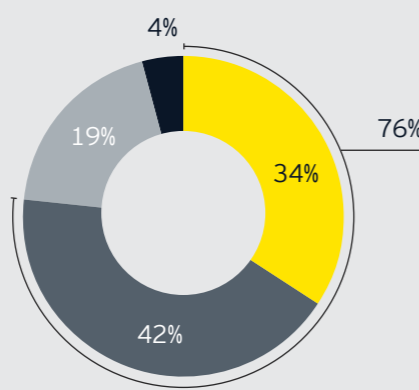
Οριακή, επίσης, βελτίωση υπάρχει και ως προς το κόστος εργασίας, που χαρακτηρίζεται ως ελκυστικό στοιχείο από το 57% των ερωτηθέντων, έναντι 55% το 2020, ενώ η επιχειρηματική κουλτούρα και κουλτούρα start-up βελτίωσε τη θέση της κατά πέντε μονάδες (55% από 50%), αντανακλώντας πιθανότατα την αισθητή βελτίωση στη δημιουργία ενός δυναμικού οικοσυστήματος νεοφυών επιχειρήσεων.

Ισχυρά χαρτιά

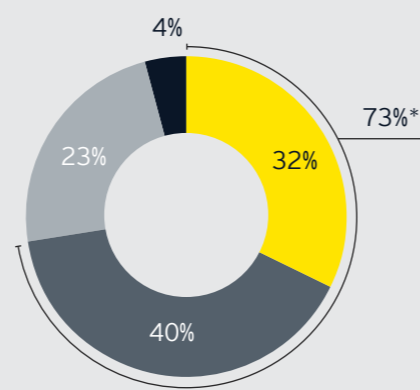
Ποιότητα ζωής (περιβάλλον, δυνατότητες αναψυχής, πολιτισμός)

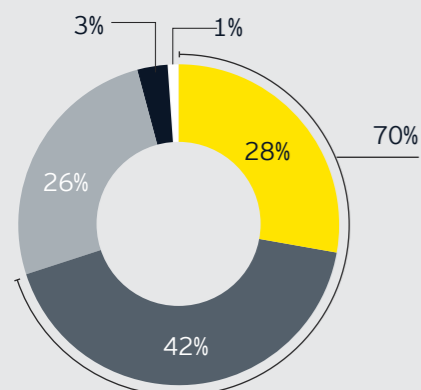
Υποδομές μεταφορών και logistics

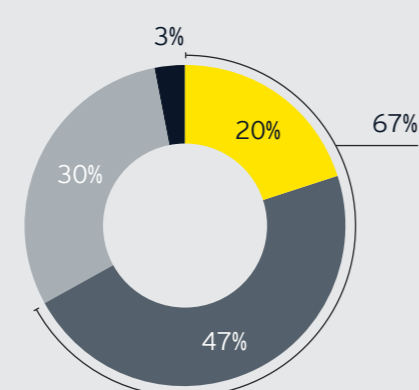
Υποδομές τηλεπικοινωνιών / ψηφιακές υποδομές

Δεξιότητες του ανθρώπινου δυναμικού

Η εσωτερική αγορά της Ελλάδας

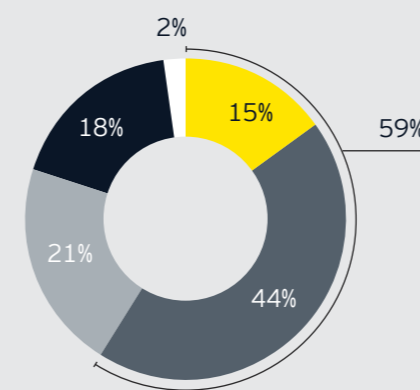

- Πολύ ελκυστική
- Αρκετά ελκυστική
- Λίγο ελκυστική
- Καθόλου ελκυστική
- Δεν έχω άποψη

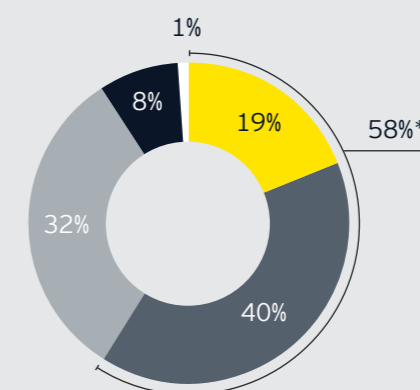
*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Μέτριες επιδόσεις

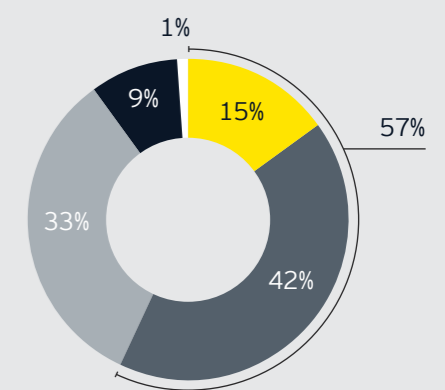
Δυνατότητα ενίσχυσης της παραγωγικότητας της επιχείρησής μου στην Ελλάδα

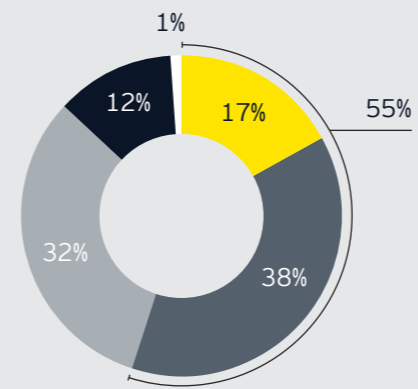
Πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή

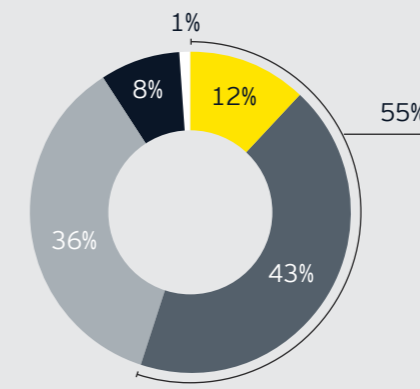
Κόστος εργασίας

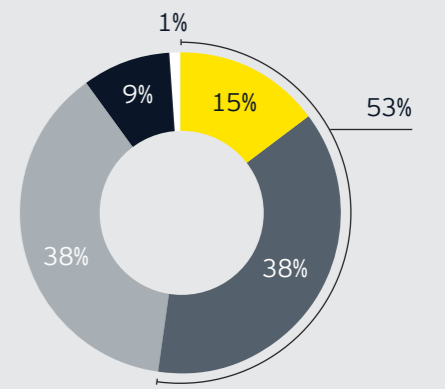
Επιχειρηματική κουλτούρα, κουλτούρα start-up

Βοήθεια, επιδοτήσεις και μέτρα στήριξης από τις δημόσιες αρχές

Διαθεσιμότητα και ποιότητα έρευνας & ανάπτυξης (R&D)

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Σε ό,τι αφορά τη βοήθεια, τις επιδοτήσεις και τα μέτρα στήριξης από τις δημόσιες αρχές προς τις επιχειρήσεις και την οικονομία, η εικόνα έχει επίσης βελτιωθεί σημαντικά, με τις θετικές απόψεις να φθάνουν στο 55% από 45% το 2020. Πρόκειται για ένα κριτήριο το οποίο αξιολογείται ως ιδιαίτερα σημαντικό από τους επενδυτές σε ευρωπαϊκό επίπεδο, καθώς η ταχύτητα ανάκαμψης των επιμέρους οικονομιών θα είναι κρίσιμη για την πορεία και την κατανομή των επενδύσεων.

Σημαντική βελτίωση καταγράφεται και ως προς τη διαθεσιμότητα και την ποιότητα έρευνας και ανάπτυξης (53% από 44% το 2020), με τις θετικές απόψεις μεταξύ των εγκατεστημένων στην Ελλάδα επιχειρήσεων να είναι, και εδώ, υψηλότερες κατά 22 μονάδες, έναντι όσων δεν έχουν επενδύσει στη χώρα.

Ανασταλτικοί παράγοντες

Στην πρώτη θέση μεταξύ των κριτηρίων που προκαλούν προβληματισμό, βρίσκεται η δικαιοσύνη και το νομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον, παρότι η εικόνα έχει βελτιωθεί από πέρσι (51% από 45%).

Στο ζήτημα της πρόσβασης σε χρηματοδότηση και της διαθεσιμότητας κεφαλαίων καταγράφεται η μεγαλύτερη βελτίωση της εικόνας σε σχέση με το 2020 (+18 μονάδες), αντανακλώντας τη σταδιακή εξυγίανση του τραπεζικού συστήματος και της χρηματαγοράς. Ωστόσο, με τις θετικές απόψεις να φθάνουν μόλις στο 51% και τις αρνητικές στο 48%, είναι σαφές ότι η χώρα πρέπει να διανύσει ακόμη μεγάλη απόσταση, με δεδομένες, μάλιστα, τις χρηματοδοτικές ανάγκες που δημιουργεί το Ταμείο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας.

Αντίστοιχη είναι η εικόνα για το γραφειοκρατικό και διοικητικό περιβάλλον της χώρας, το οποίο κρίνεται ως ελκυστικό από το 51% των ερωτηθέντων, με σημαντική βελτίωση σε σχέση με το 2020 (35%). Η πρόοδος αυτή προφανώς αποδίδεται, κυρίως, στις δράσεις ψηφιοποίησης του δημόσιου τομέα. Είναι χαρακτηριστικό ότι οι θετικές απόψεις μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στη χώρα υπολείπονται κατά μόλις εννέα μονάδες έναντι των εγκατεστημένων επιχειρήσεων, αντανακλώντας, ενδεχομένως, και τη θετική δημοσιότητα που έχουν λάβει οι σχετικές πρωτοβουλίες διεθνώς.

Μεγάλη έκπληξη αποτελεί η σημαντική επιδείνωση της εικόνας σε σχέση με τη σταθερότητα του πολιτικού και κοινωνικού περιβάλλοντος, που βρίσκεται φέτος στην 15^η από την 4^η θέση το 2020. Πρόκειται για τη μόνη κατηγορία, πλην της ποιότητας ζωής, όπου το ποσοστό των θετικών απόψεων

έχει μειωθεί, και μάλιστα κατά 15 ποσοστιαίες μονάδες. Η επιδείνωση προέρχεται, κυρίως, αλλά όχι αποκλειστικά, από τις επιχειρήσεις που δεν έχουν παρουσία στην Ελλάδα, μεταξύ των οποίων οι θετικές απόψεις είναι μόλις 33%, έναντι 61% των εγκατεστημένων. Με δεδομένο ότι δεν υπήρξαν εξελίξεις στο εσωτερικό της χώρας που να μπορούν να ερμηνεύσουν αυτή την επιδείνωση, θα πρέπει να αποδοθεί στον αντίκτυπο των εντάσεων του τελευταίου έτους στις ελληνοτουρκικές σχέσεις, επιβεβαιώνοντας τις αρνητικές επιπτώσεις αυτής της παραμέτρου στο επενδυτικό κλίμα.

Η ερμηνεία αυτή φαίνεται να επιβεβαιώνεται και από τα ευρήματα σχετικά με το επόμενο κριτήριο, που περιλαμβάνεται για πρώτη φορά στην έρευνα φέτος και αφορά τη γεωπολιτική θέση της Ελλάδας. Μόλις 50% τη θεωρούν ελκυστική, έναντι 49% που έχουν την αντίθετη άποψη. Ενώ η θέση της χώρας στο σταυροδρόμι τριών ηπείρων, δίνει τη δυνατότητα στις επιχειρήσεις να εξυπηρετήσουν σημαντικές γειτονικές αγορές από ένα ασφαλές και σταθερό περιβάλλον, φαίνεται ότι το κλίμα έντασης με τη γειτονική χώρα αντισταθμίζει αυτό το δυνητικό πλεονέκτημα.

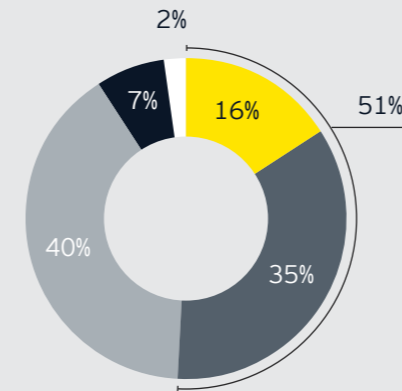
Στις δυο τελευταίες θέσεις της κατάταξης, με θετικές απόψεις κάτω από το 50% και λιγότερες από τις αρνητικές, βρίσκονται η ευελιξία της εργατικής νομοθεσίας (47% θετικές έναντι 51% αρνητικών) και η φορολογία των επιχειρήσεων (42% έναντι 57%). Και στις δυο κατηγορίες παρουσιάζεται βελτίωση σε σχέση με το 2020, η οποία φτάνει τις επτά μονάδες στο κριτήριο της φορολογίας. Η κυβέρνηση έχει προχωρήσει σε σχετικές πρωτοβουλίες και για τα δύο ζητήματα, δημιουργώντας την προσδοκία ότι η εικόνα μπορεί να βελτιωθεί περαιτέρω στο μέλλον.

Η γενική βελτίωση των αντιλήψεων ως προς την ελκυστικότητα της χώρας σε επιμέρους τομείς είναι σημαντική και ιδιαίτερα ενθαρρυντική. Αξίζει, βέβαια, να αναλυθεί το γεγονός ότι, σε κάποια κριτήρια, η άποψη που έχουν οι εγκατεστημένες στην Ελλάδα επιχειρήσεις, οι οποίες έχουν πιο πλήρη εικόνα των εξελίξεων, έχει επιδεινωθεί. Αυτό αφορά, κυρίως, τις ψηφιακές υποδομές (-11 μονάδες), τις πολιτικές για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή (-11 μονάδες) και το σταθερό πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον (-17 μονάδες).

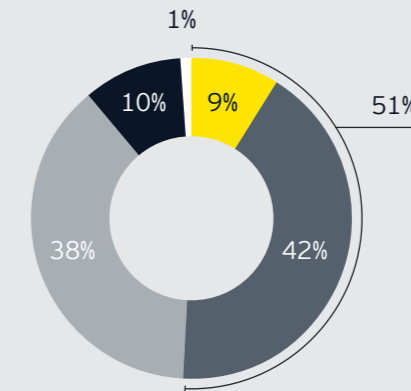
Αυτό που θα πρέπει, όμως, να συγκρατήσουμε, όσον αφορά τις απαντήσεις στη συγκεκριμένη ερώτηση, είναι ότι, φέτος, η χώρα παίρνει «κάτω από τη βάση» μόνο σε δύο κριτήρια (σε αντίθεση με επτά πέρσι), ενώ οι θετικές απόψεις δεν αντιπροσωπεύουν λιγότερο από το 42% σε κανένα από τα κριτήρια.

Ανασταλτικοί παράγοντες

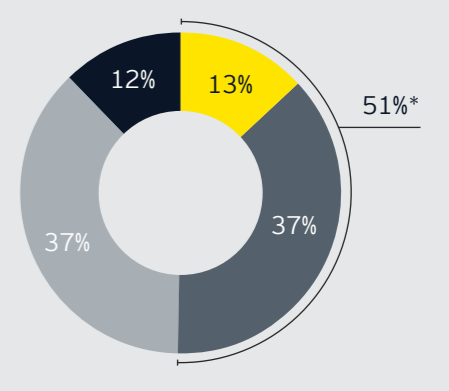
Δικαιοσύνη, νομικό και ρυθμιστικό περιβάλλον

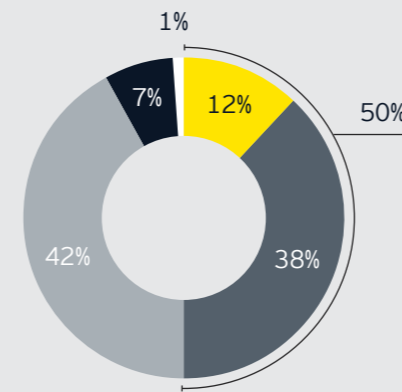
Πρόσβαση σε χρηματοδότηση και διαθεσιμότητα κεφαλαίων στην Ελλάδα

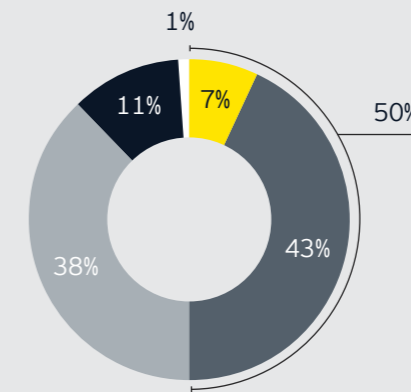
Θετικό γραφειοκρατικό και διοικητικό περιβάλλον

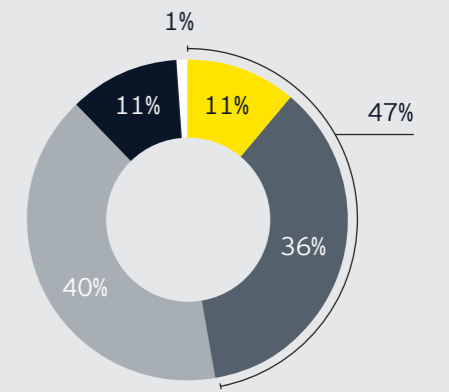
Σταθερό πολιτικό και κοινωνικό περιβάλλον

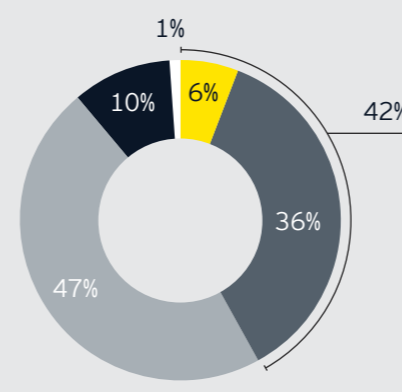
Η γεωπολιτική θέση της Ελλάδας

Ευελιξία της εργατικής νομοθεσίας

Φορολογία επιχειρήσεων

- Πολύ ελκυστική
- Αρκετά ελκυστική
- Λίγο ελκυστική
- Καθόλου ελκυστική
- Δεν έχω άποψη

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Υποχωρούν οι τάσεις αλλαγών στην εφοδιαστική αλυσίδα

Οι μεγάλες αλλαγές που φάνηκε να πυροδοτεί σε παγκόσμιο επίπεδο η κρίση της πανδημίας στη διάρθρωση των αλυσίδων εφοδιασμού το 2020, δεν επιβεβαιώθηκαν σε μεγάλο βαθμό στην πράξη στο διάστημα που μεσολάβησε. Η ταχύτητα της ανάκαμψης των οικονομιών της Ανατολικής Ασίας, η ανακάλυψη του εμβολίου κατά του COVID-19 και το κόστος των αλλαγών που είχαν εξεταστεί το 2020, οδήγησαν τις περισσότερες επιχειρήσεις σε πιο συγκρατημένες αντιδράσεις.

Ειδικότερα, σε πανευρωπαϊκό επίπεδο, η ιδέα της μετακίνησης των πηγών εφοδιασμού προς περιοχές χαμηλού κόστους, στα όρια της Ε.Ε. ή στην Αφρική, λύση που εξετάζονταν σοβαρά από το 83% των επιχειρήσεων τον Απρίλιο του 2020, μετά την εκδήλωση της πανδημίας και την ένταση των ανησυχιών για την ασφάλεια των αλυσίδων εφοδιασμού, φαίνεται να χάνει έδαφος. Στη φετινή πανευρωπαϊκή έρευνα, 23% των επιχειρήσεων αντιμετωπίζουν το ενδεχόμενο της μετακίνησης των πηγών εφοδιασμού πλησιέστερα προς τις τελικές αγορές (τους πελάτες τους) και 20% προς την εγχώρια αγορά (βλ. σελ. 18).

Μεταξύ των επιχειρήσεων που μετείχαν στην έρευνα για την Ελλάδα το 2020, η άποψη της μετακίνησης των πηγών εφοδιασμού προς περιοχές χαμηλού κόστους, στα όρια της Ε.Ε. ή στην Αφρική, είχε περιορισμένη απήχηση, καθώς μόνο

το 9% των ερωτώμενων την υποστήριζε. Στη φετινή έρευνα, και αντίθετα με την πανευρωπαϊκή τάση, με την άποψη αυτή συμφωνεί ένας στους τρεις συμμετέχοντες (35%). Έδαφος κερδίζει, επίσης, και η άποψη ότι πρέπει να μειωθεί η εξάρτηση της εφοδιαστικής αλυσίδας από μία αποκλειστική / κυρίαρχη χώρα-πάροχο, που υποστηρίζεται από το 51% των ερωτώμενων στην Ελλάδα, έναντι 21% το 2020 και 39% στην Ευρώπη φέτος.

Δεύτερη δημοφιλέστερη επιλογή αποτελεί η λειτουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας (49%). Ουσιαστικά αμετάβλητο παραμένει το ποσοστό όσων υποστηρίζουν τη μετάβαση σε ευέλικτα σχήματα προσθετικής παραγωγής (π.χ. τρισδιάστατες εκτυπώσεις) για να αποκτήσουν πλεονεκτήματα σε ταχύτητα, κόστος, ακρίβεια και υλικά (13%, έναντι 16% το 2020 και 16% στην Ευρώπη φέτος).

Σε ό,τι αφορά τις επιπτώσεις των αλλαγών αυτών στην παραγωγική τους παρουσία στην Ελλάδα, περισσότερες επιχειρήσεις εκτιμούν ότι αυτές θα οδηγήσουν σε αύξηση (13%) παρά σε μείωση (9%) της δραστηριότητάς τους στη χώρα, παρότι με μικρότερη διαφορά από πέρσι (20% έναντι 9%), ενώ 13% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι σκοπεύουν να αυξήσουν την παραγωγική τους παρουσία αλλού στην Ευρώπη.

Πώς αλλάξατε / θα αλλάξετε το μοντέλο της εφοδιαστικής αλυσίδας σας, σε σύγκριση με την προ-COVID εποχή;

(ερώτηση πολλαπλών επιλογών)

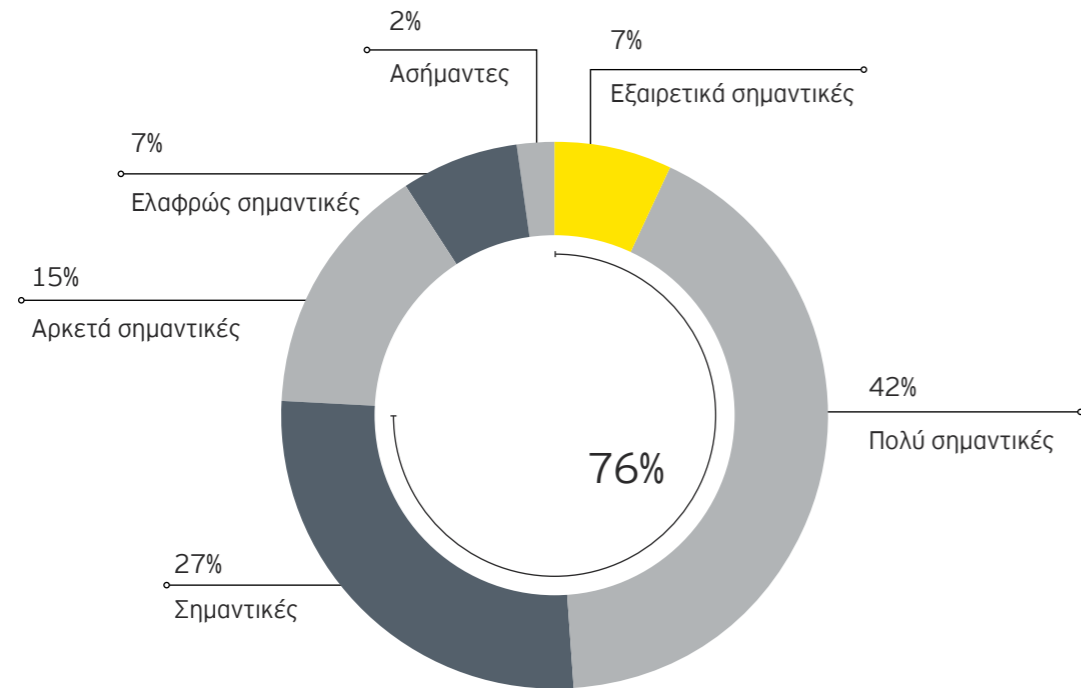
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	2020	2021
Μείωση της εξάρτησης της εφοδιαστικής μας αλυσίδας από μία αποκλειστική / κυρίαρχη χώρα-πάροχο	21%	51%
Λειτουργία περισσότερο περιφερειακών μοντέλων εφοδιαστικής αλυσίδας	νέο	49%
Μετακίνηση προς περιοχές χαμηλού κόστους οριακά εκτός Ε.Ε. και στην Αφρική	9%	35%
Αύξηση της παραγωγικής μας παρουσίας αλλού στην Ευρώπη	νέο	13%
Μετάβαση σε ευέλικτα σχήματα προσθετικής παραγωγής (π.χ. τρισδιάστατες εκτυπώσεις) για την απόκτηση πλεονεκτημάτων σε ταχύτητα, κόστος, ακρίβεια και υλικά	16%	13%
Αύξηση της παραγωγικής μας παρουσίας στην Ελλάδα	20%	13%
Μείωση της παραγωγικής μας παρουσίας στην Ελλάδα	9%	9%
Κανένα από τα παραπάνω	50%	9%

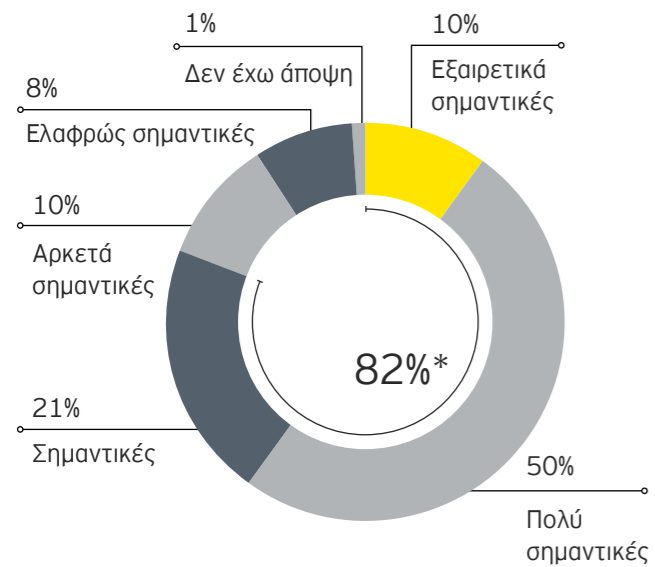

Πόσο σημαντικές είναι οι ισχυρές πολιτικές βιωσιμότητας και καθαρής τεχνολογίας στην απόφασή σας να επενδύσετε στην Ελλάδα;

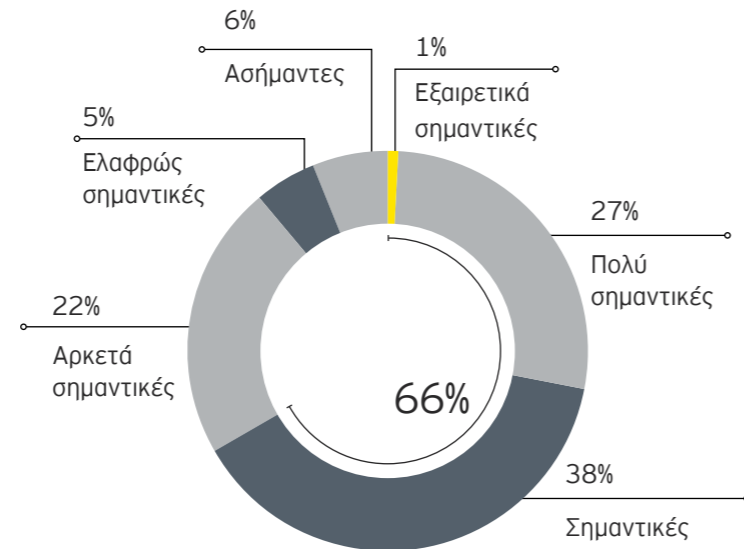
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Σημαντικές οι ακολουθούμενες πολιτικές βιωσιμότητας για τις επενδυτικές αποφάσεις

Η Ευρώπη σήμερα φαίνεται να ηγείται της παγκόσμιας στροφής προς τη βιωσιμότητα και την υιοθέτηση πιο ενεργών πολιτικών για την αποτροπή της κλιματικής αλλαγής, πράγμα που αναγνωρίζεται από το 85% των επιχειρήσεων του ευρωπαϊκού δείγματος. Η τάση αυτή, η οποία έλαβε νέα ώθηση από την απόφαση για τη δημιουργία του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας και τη σημαντική εστίασή του στην προώθηση της πράσινης οικονομίας, αναδεικνύεται σε καθοριστικό παράγοντα για τις ξένες επενδύσεις και τις αποφάσεις για τον προορισμό τους.

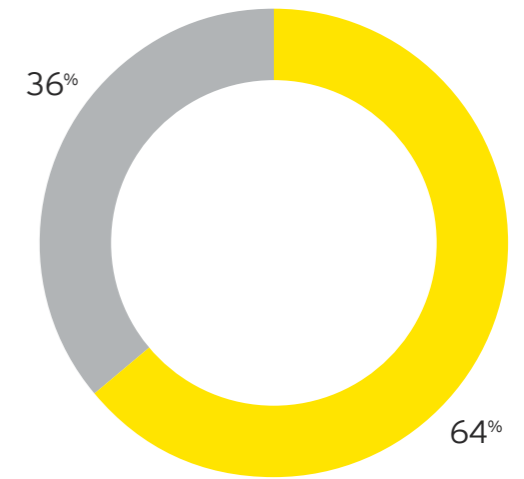
Στην ευρωπαϊκή έρευνα, 9 στις 10 επιχειρήσεις δηλώνουν ότι η βιωσιμότητα παίζει σημαντικό ρόλο στις επενδυτικές τους αποφάσεις και 24% θεωρούν τον ρόλο αυτόν καθοριστικό (βλ. σελ. 23). Για μεγάλο αριθμό επιχειρήσεων, οι φιλόδοξοι στόχοι που έχει θέσει η Ευρώπη και τα κονδύλια που θα διοχετευθούν στην αγορά για αντίστοιχες επενδύσεις, αποτελούν μια σημαντική ευκαιρία. Ωστόσο, και ανάλογα με τον κλάδο όπου δραστηριοποιούνται, η προοπτική ενός αυστηρότερου περιβάλλοντος με ισχυρότερους περιορισμούς, δημιουργεί και σε αρκετές επιχειρήσεις την ανησυχία ότι οι επενδύσεις στην Ευρώπη ενδέχεται να καταστούν, συγκριτικά, λιγότερο συμφέρουσες. Η Ευρώπη πρέπει, συνεπώς, να κατοχυρώσει τη θέση της ως ηγέτιδα δύναμη στα ζητήματα της βιωσιμότητας, εξασφαλίζοντας, παράλληλα, συνθήκες ισότιμου ανταγωνισμού με τον υπόλοιπο πλανήτη.

Στο πλαίσιο αυτό, ρωτήθηκαν οι επιχειρήσεις που μετείχαν στην έρευνα για την Ελλάδα πόσο σημαντικές είναι οι ισχυρές πολιτικές βιωσιμότητας και καθαρής τεχνολογίας στην απόφασή τους να επενδύσουν στη χώρα μας. Τρεις στις τέσσερις επιχειρήσεις (76%) τις χαρακτήρισαν σημαντικές, με την πλειοψηφία να τις θεωρούν πολύ ή εξαιρετικά σημαντικές. Την ίδια ώρα, σχεδόν δύο στις τρεις επιχειρήσεις (64%) δηλώνουν ότι θα αυξήσουν τη σημασία που δίνουν στη βιωσιμότητα στα μελλοντικά επενδυτικά τους σχέδια.

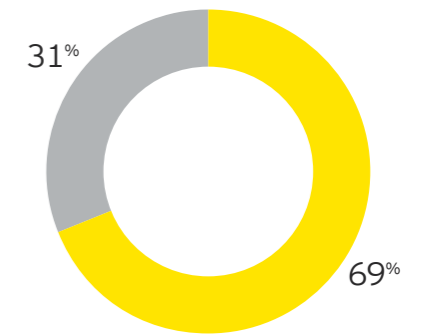
Με βάση αυτό, και για να διερευνηθούν περαιτέρω οι προτεραιότητες των επιχειρήσεων ως προς τις πρωτοβουλίες που σκοπεύουν να αναλάβουν, οι συμμετέχοντες που απάντησαν θετικά ρωτήθηκαν σε ποιους τομείς θα εστιάσουν για να συμπεριλάβουν τη βιωσιμότητα στις μελλοντικές τους επενδύσεις.

Θα αυξήσετε τη σημασία που δίνετε στη βιωσιμότητα στα μελλοντικά επενδυτικά σας σχέδια;

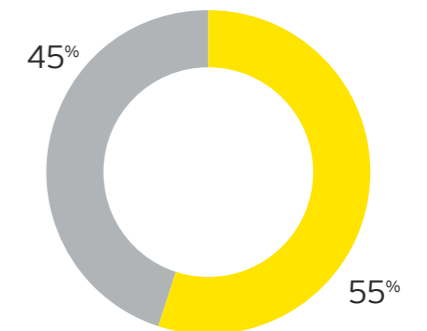
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Ναι ■ Όχι

Μία στις δυο επιχειρήσεις (48%) δήλωσε ότι θα εργαστεί για την περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση. Ακολουθούν η προστασία της βιοποικιλότητας (47%), η μείωση εκπομπών άνθρακα (45%), η μείωση ρύπανσης αέρα και νερού (40%) και η μείωση αποβλήτων (40%), ενώ, σε χαμηλότερες θέσεις,

βρίσκονται η πρόσβαση σε πιο καθαρές πηγές ενέργειας (χαμηλών εκπομπών άνθρακα ή μη ορυκτής προέλευσης - 38%), οι τοπικές πηγές τροφοδοσίας και κοντύτερες εφοδιαστικές αλυσίδες (38%) και η αντικατάσταση ρυπογόνων ή τοξικών υλών (21%).

Σε ποιους τομείς θα εστιάσετε για να συμπεριλάβετε τη βιωσιμότητα στις μελλοντικές σας επενδύσεις;

Δείγμα: 161 ερωτηθέντες που απάντησαν «ναι» στην προηγούμενη ερώτηση - 108 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 52 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

		Εγκατε- στημένες στην Ελλάδα	Μη εγκατε- στημένες στην Ελλάδα
Περιβαλλοντική ευαισθητοποίηση	48%	46%	50%
Προστασία βιοποικιλότητας	47%	43%	56%
Μείωση εκπομπών άνθρακα	45%	44%	46%
Μείωση ρύπανσης αέρα και νερού	40%	40%	40%
Μείωση αποβλήτων	40%	43%	37%
Πρόσβαση σε πιο καθαρές πηγές ενέργειας (χαμηλών εκπομπών άνθρακα ή μη ορυκτής προέλευσης)	38%	34%	44%
Τοπικές πηγές τροφοδοσίας και κοντύτερες εφοδιαστικές αλυσίδες	38%	42%	31%
Αντικατάσταση ρυπογόνων ή τοξικών υλών	21%	17%	31%

Με μεικτό πρόσημο οι επιδόσεις σε θέματα τεχνολογίας

Ο δεύτερος σημαντικός παράγοντας που θα επηρεάσει τις αποφάσεις για τις ξένες επενδύσεις στην Ευρώπη, είναι η στρόφη στις νέες τεχνολογίες.

Με αυτό το δεδομένο, ζητήθηκε από τους συμμετέχοντες στην έρευνα να αξιολογήσουν τις επιδόσεις της Ελλάδας σε μια σειρά από επιμέρους τομείς που συνθέτουν την ελκυστικότητά της ως χώρα προορισμού για επενδύσεις στην τεχνολογία.

Την υψηλότερη βαθμολογία λαμβάνει η χώρα ως προς τη διαθεσιμότητα εργατικού δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες (π.χ. επιστήμονες, μηχανικοί, αναλυτές δεδομένων),

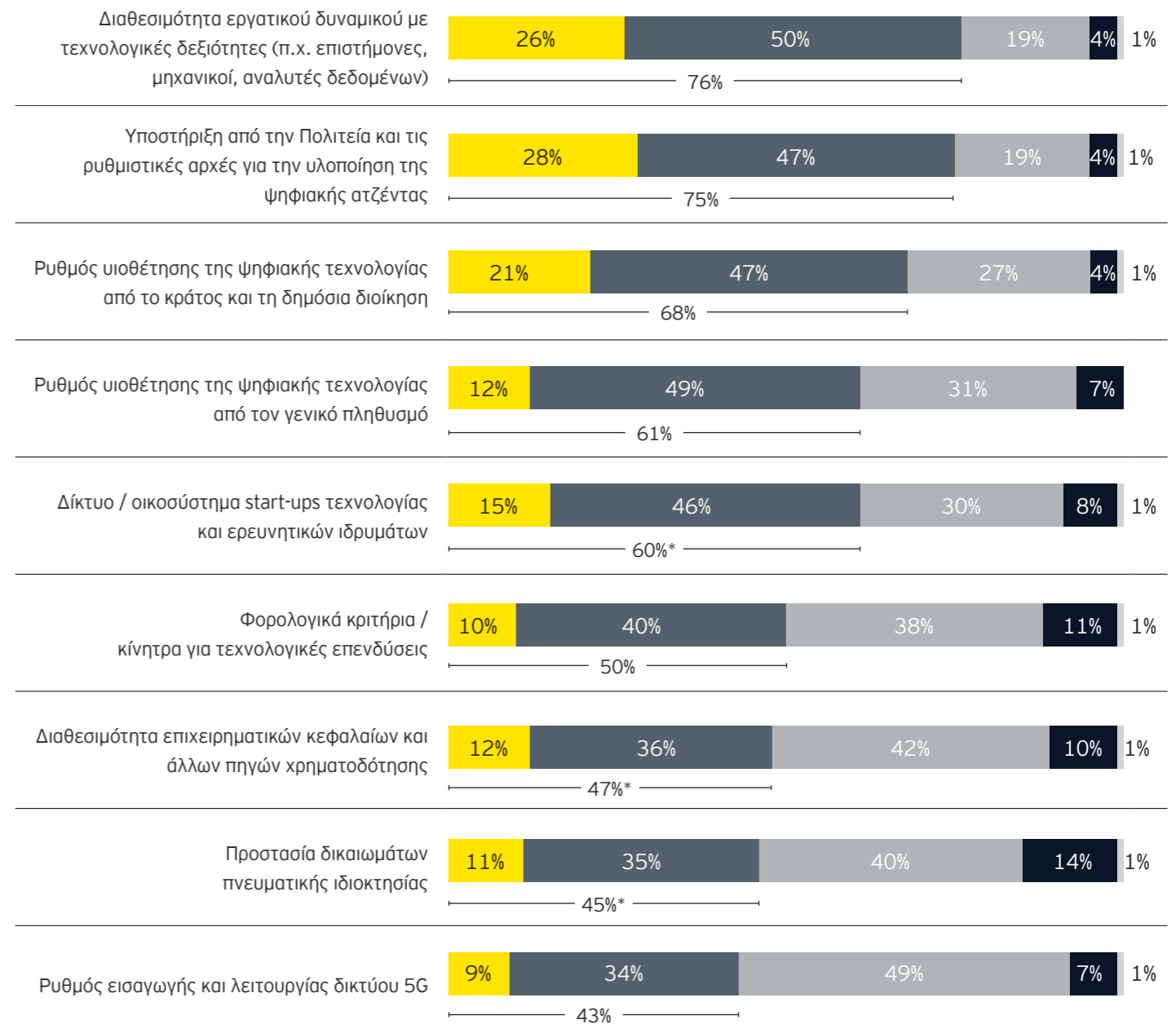
με τρεις στους τέσσερις ερωτώμενους να δηλώνουν ότι έχουν θετική άποψη. Αυτό είναι εξαιρετικά κρίσιμο, καθώς το κριτήριο αυτό αξιολογείται ως το σημαντικότερο από όσους συμμετείχαν στην πανευρωπαϊκή έρευνα. Με το ίδιο περίπου ποσοστό (75%) αξιολογείται θετικά η χώρα ως προς την υποστήριξη από την Πολιτεία και τις ρυθμιστικές αρχές για την υλοποίηση των ψηφιακών στόχων. Στην τρίτη θέση (68%) βρίσκεται ο ρυθμός υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας από το κράτος και τη δημόσια διοίκηση. Ακολουθούν ο ρυθμός υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας από τον γενικό πληθυσμό (61%) και η ύπαρξη ενός οικοσυστήματος start-ups τεχνολογίας και ερευνητικών ιδρυμάτων (60%).

Μόλις ένας στους δύο δηλώνει ικανοποιημένος από τη φορολογική προσέγγιση και τα κίνητρα για τεχνολογικές επενδύσεις (50%), τη διαθεσιμότητα επιχειρηματικών κεφαλαίων και άλλων πηγών χρηματοδότησης (47%) και

την προστασία δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας (45%), ενώ μόλις 43% αξιολογούν θετικά τον ρυθμό εισαγωγής και λειτουργίας δικτύου 5G.

Με γνώμονα τους παρακάτω σχετικούς με την τεχνολογία παράγοντες, πώς θα αξιολογούσατε την επίδοση της Ελλάδας;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

— Σύνολο θετικά — Πολύ θετικά — Κάπως θετικά — Κάπως αρνητικά — Πολύ αρνητικά — Δεν έχω άποψη

*Τα ποσοστά ενδέχεται να μην αθροίζουν απόλυτα, λόγω στρογγυλοποίησης

Προτεραιότητα σε ανθρώπινες δεξιότητες, φορολογία, υψηλή τεχνολογία και καινοτομία για τη βελτίωση της ελκυστικότητας

Η έρευνα κατέγραψε, επίσης, τις απόψεις της επενδυτικής κοινότητας ως προς τους τομείς όπου θα πρέπει η Ελλάδα να εστιάσει, κατά προτεραιότητα, τις προσπάθειές της για να βελτιώσει την ελκυστικότητά της ως επενδυτικός προορισμός.

Στην πρώτη θέση, από την τέταρτη το 2020, βρίσκεται η βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, προτεραιότητα που επιλέγεται από το 38% των ερωτώμενων έναντι 31% το 2020. Το ζητούμενο αυτό βρίσκεται υψηλά σε όλες τις ευρωπαϊκές χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα, αν και όχι στην πρώτη θέση, και με χαμηλότερα ποσοστά, με την εξαίρεση του Βελγίου (46%). Το γεγονός ότι στην Ελλάδα αναδεικνύεται σήμερα από τους επενδυτές σε πρώτη προτεραιότητα, επιβεβαιώνει πράγματι την ανάγκη ενίσχυσης των δεξιοτήτων και, ειδικότερα, της ψηφιακής κατάρτισης των εργαζομένων. Ωστόσο, σε συνδυασμό με το γεγονός ότι 70% (βλ. σελ. 80) των ερωτώμενων θεωρεί το σημερινό επίπεδο των δεξιοτήτων στη χώρα ως ελκυστικό, αλλά και την αυξημένη συμμετοχή των δραστηριοτήτων έρευνας και ανάπτυξης στις σχεδιαζόμενες επενδύσεις και των υπηρεσιών λογισμικού και πληροφορικής στις επενδύσεις που ανακοινώθηκαν τον τελευταίο χρόνο, ενδεχομένως επιβεβαιώνουν και μια ακόμη διαπίστωση: ότι οι επενδυτές ζητούν την αναβάθμιση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων επειδή ακριβώς διαπιστώνουν πλέον τις προϋποθέσεις παρόμοιων επενδύσεων στη χώρα.

Στη δεύτερη θέση, από την πρώτη το 2020, με ποσοστό 33%, έναντι 38% πέρσι, βρίσκεται η υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και της καινοτομίας σε τομείς, όπως η καθαρή τεχνολογία, η υγεία, τα logistics, τα έξυπνα δίκτυα, κ.λπ.

Το ίδιο ποσοστό, 33% έναντι 36% το 2020, θεωρεί προτεραιότητα τη μείωση του φορολογικού και ασφαλιστικού κόστους που επωμίζονται οι επιχειρήσεις. Πρόκειται για ένα πάγιο αίτημα της επενδυτικής κοινότητας στις περισσότερες χώρες, το οποίο βρίσκεται σήμερα στην πρώτη θέση της κατάταξης στην Ιταλία (29%) και στη δεύτερη θέση στο Βέλγιο (46%).

Είναι χαρακτηριστικό ότι οι τρεις αυτοί τομείς παραμένουν στην πρώτη τετράδα των απαντήσεων των επενδυτών τα τελευταία τρία χρόνια, που πραγματοποιείται η συγκεκριμένη έρευνα, όσον αφορά τα ζητήματα στα οποία θα πρέπει να επικεντρώσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα, για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Εντυπωσιακή αύξηση κατά 19 μονάδες καταγράφει η ανάγκη ευθυγράμμισης του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις (29% έναντι μόλις 10% το 2020), αντανακλώντας, ενδεχομένως, και πάλι την αίσθηση των επενδυτών ότι η χώρα είναι πλέον ώριμη για επενδύσεις στον χώρο των νέων τεχνολογιών, αλλά χρειάζεται να δημιουργήσει το κατάλληλο ρυθμιστικό πλαίσιο. Η προτεραιότητα αυτή κατατάσσεται σε πιο χαμηλές θέσεις στις περισσότερες ευρωπαϊκές χώρες, με εξαίρεση την Πορτογαλία, όπου βρίσκεται στην πρώτη θέση, με υψηλότερο ποσοστό (35%).

Αυξημένη έμφαση δίνουν, επίσης, οι επενδυτές στην ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον (27% έναντι 11% το 2020), στο πλαίσιο της ευρύτερης στροφής της Ευρώπης προς τη βιωσιμότητα. Στις περισσότερες άλλες χώρες που συμμετείχαν στην έρευνα, η προτεραιότητα αυτή τονίζεται από υψηλότερα ποσοστά των επενδυτών, με εξαίρεση το Βέλγιο (12%), ενώ βρίσκεται στη δεύτερη θέση της κατάταξης σε τέσσερις από τις επτά χώρες.

Εντυπωσιακή είναι η άνοδος στην κατάταξη και της διευκόλυνσης της πρόσβασης σε χρηματοδότηση (26% από 10% το 2020). Παρά τη σημαντική μείωση των μη εξυπηρετούμενων δανείων, την αύξηση των καταθέσεων και τη σημαντική ενίσχυση των ελληνικών τραπεζών από την Ευρωπαϊκή Κεντρική Τράπεζα, η αυξημένη ρευστότητα δεν έχει διοχετευθεί στην αγορά. Επιπλέον, οι επενδυτές αντιλαμβάνονται την ανάγκη σημαντικής αύξησης των δανειοδοτήσεων για την υποστήριξη του Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας κατά την επόμενη πενταετία. Η ανάγκη διευκόλυνσης της χρηματοδότησης διαπιστώνεται στις περισσότερες χώρες της έρευνας.

Σταθερά στην έβδομη θέση βρίσκεται η βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών (22% έναντι 20% το 2020), ενώ ως αυξημένη προτεραιότητα αναδεικνύεται και η ανάγκη χαλάρωσης των κανόνων του ανταγωνισμού (19% από 3% το 2020), μία ενδιαφέρουσα διαπίστωση, δεδομένου ότι ο έλεγχος του ανταγωνισμού είναι ήδη εξαιρετικά χαλαρός σε πολλούς κρίσιμους κλάδους.

Η ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων (ΜμΕ) φαίνεται να υποχωρεί ως προτεραιότητα στην κατάταξη (στην ένατη θέση με 17%, από την έκτη θέση με 22% το 2020), παρά το γεγονός ότι οι ΜμΕ παραμένουν αδύναμες και κατακερματισμένες στην Ελλάδα, ενώ ένα οικοσύστημα ΜμΕ είναι απαραίτητο για να υποστηρίξει τις ξένες επενδύσεις. Είναι χαρακτηριστικό ότι 36% των ερωτώμενων στη Ρουμανία

θεωρούν το ζήτημα αυτό ως την πρώτη προτεραιότητα.

Σημαντικά μειωμένο (16% από 27%) είναι το ενδιαφέρον για επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης, ενώ σχετικά σταθερό παραμένει το ποσοστό όσων θεωρούν ως σημαντική προτεραιότητα τη μείωση του κόστους (16%, από 15% το 2020) και αυξημένο όσων θεωρούν επιβεβλημένη τη στήριξη προβληματικών κλάδων (15% από 9%).

Τέλος, μάλλον δύσκολο να ερμηνευθεί είναι το γεγονός ότι στην τελευταία θέση της κατάταξης, από την τρίτη το 2020, βρίσκεται η βελτίωση του νομικού συστήματος (13% από 33% το 2020). Οι όποιες μεταρρυθμίσεις στη λειτουργία της δικαιοσύνης κινούνται με αργούς ρυθμούς, ενώ η ταχύτητα απονομής της δικαιοσύνης παραμένει εξαιρετικά χαμηλή.

Κατά την άποψή σας, πού θα έπρεπε να εστιάσει τις προσπάθειές της η Ελλάδα για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία;

Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

	2020	Αποτελέσματα από:				
		Ιταλία	Βέλγιο	Πορτογαλία	Ρουμανία	
Βελτίωση του εκπαιδευτικού συστήματος και των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού	38% ↑	31%	26%	46%	29%	22%
Υποστήριξη κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας (καθαρή τεχνολογία, κ.ά.)	33% ↓	38%	27%	54%	18%	19%
Μείωση του φορολογικού και ασφαλιστικού κόστους	33% ↓	36%	29%	46%	29%	21%
Ευθυγράμμιση του ρυθμιστικού πλαισίου με τις ραγδαίες τεχνολογικές και άλλες εξελίξεις	29% ↑	10%	25%	15%	35%	19%
Ενθάρρυνση πολιτικών για το περιβάλλον	27% ↑	11%	28%	12%	33%	33%
Διευκόλυνση της πρόσβασης σε χρηματοδότηση	26% ↑	10%	20%	15%	26%	27%
Βελτίωση της ποιότητας των προϊόντων και της προστιθέμενης αξίας των υπηρεσιών	22% ↑	20%	21%	15%	28%	31%
Χαλάρωση των κανόνων του ανταγωνισμού	19% ↑	3%	21%	16%	21%	26%
Ενίσχυση των μικρομεσαίων επιχειρήσεων	17% ↓	22%	28%	17%	21%	36%
Μείωση του κόστους εργασίας	16% ↑	15%	28%	29%	25%	24%
Επενδύσεις σε υποδομές και έργα αστικής ανάπτυξης	16% ↓	27%	23%	20%	12%	17%
Στήριξη προβληματικών κλάδων	15% ↑	9%	24%	16%	18%	24%
Βελτίωση του νομικού συστήματος	13% ↓	33%	-	-	-	-
Άλλο	0% ↓	1%				
Πουθενά	0% ↓	1%				
Δεν έχω άποψη	0% ↓	3%	-	-	1%	1%

Η αντιμετώπιση των αδυναμιών θα ενισχύσει τη διάθεση για επενδύσεις στη χώρα μας

Οι εκπρόσωποι της επενδυτικής κοινότητας ρωτήθηκαν, τέλος, αν θα ήταν περισσότερο πρόθυμοι να επενδύσουν στη χώρα ή να επεκτείνουν την επενδυτική τους παρουσία, αν η Ελλάδα ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα. Το ποσοστό των θετικών απαντήσεων παρουσιάζει σημαντική αύξηση και διαμορφώνεται φέτος στο 86%, έναντι 67% το 2020 και 70% το 2019. Το ποσοστό φτάνει το 100% μεταξύ όσων έχουν ήδη επενδυτική παρουσία στην Ελλάδα. Η αύξηση, όμως, προέρχεται και από τις δυο ομάδες επενδυτών, καθώς, μεταξύ όσων δεν έχουν επενδύσει μέχρι σήμερα στη χώρα, οι θετικές απαντήσεις αυξήθηκαν, από 49% σε 62%.

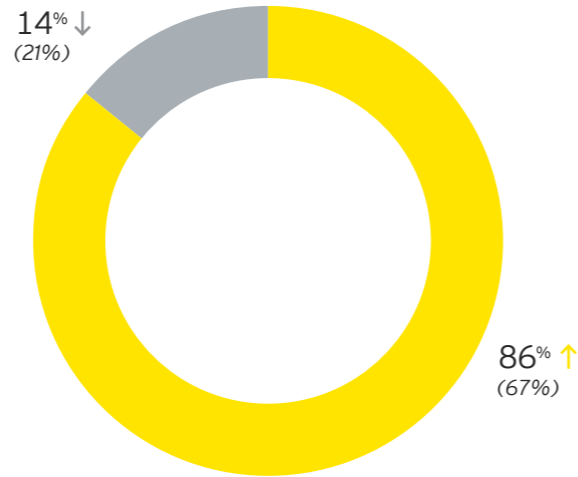
Ζητήθηκε από το 14% των επενδυτών του δείγματος που δήλωσαν ότι δε θα ήταν διατεθειμένοι να επενδύσουν στην Ελλάδα, ακόμη και αν επιλυθούν τα προβλήματα αυτά, να διευκρινίσουν τους λόγους που τους καθιστούν αρνητικούς ακόμη και σε αυτό το ενδεχόμενο. Παρότι ένας στους τρεις επενδυτές (36%) επέλεξε να μην απαντήσει σε αυτήν την ερώτηση, μεταξύ των υπολοίπων κυριαρχούν οι απαντήσεις που είχαν δοθεί και τα προηγούμενα δύο χρόνια.

Ένας στους τέσσερις (25%) απαντά ότι δεν τον ενδιαφέρει η ελληνική αγορά, απάντηση που μπορεί να συνδέεται με το σχετικά μικρό μέγεθος της εγχώριας αγοράς ή και με το αντικείμενο της συγκεκριμένης επιχείρησης, ενώ 19% συγκεκριμένα αναφέρουν ότι η Ελλάδα είναι λιγότερο ελκυστικός, παραγωγικός, αποδοτικός ή ανταγωνιστικός προορισμός από άλλες περιοχές στην Ευρώπη. Χαμηλότερο ποσοστό (11%) επικαλούνται την οικονομική κρίση στη χώρα ή άλλους οικονομικούς λόγους και 6% την πολιτική αστάθεια.

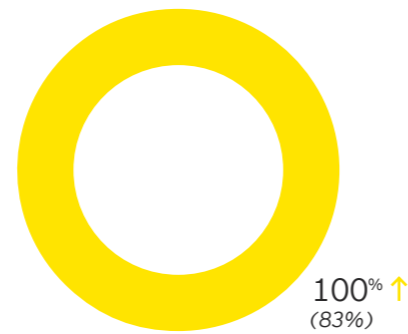
Όπως και τα προηγούμενα χρόνια, οι απαντήσεις θα μπορούσαν να χωριστούν σε δυο κατηγορίες: αυτές που συνδέονται με αντικειμενικά κριτήρια (μέγεθος ή γεωγραφική θέση της ελληνικής αγοράς) και άλλες που μπορούν να χαρακτηριστούν υποκειμενικές, και κατ' επέκταση πιο εύκολα αναστρέψιμες, όπως η οικονομική ή πολιτική αστάθεια ή η ανταγωνιστικότητα της χώρας.

Αν η Ελλάδα ξεπεράσει τα προαναφερθέντα προβλήματα, θα ήσασταν περισσότερο πρόθυμος/η να επενδύσετε στη χώρα ή να προχωρήσετε σε περαιτέρω επενδύσεις στη χώρα;

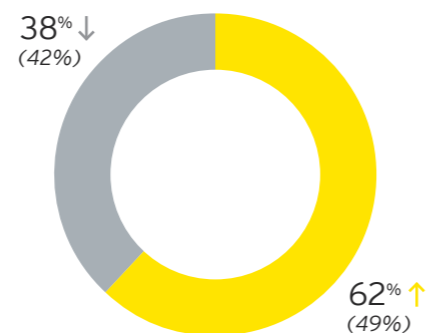
Δείγμα: 253 ερωτηθέντες - 157 εγκατεστημένες στην Ελλάδα, 95 μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

Εγκατεστημένες στην Ελλάδα

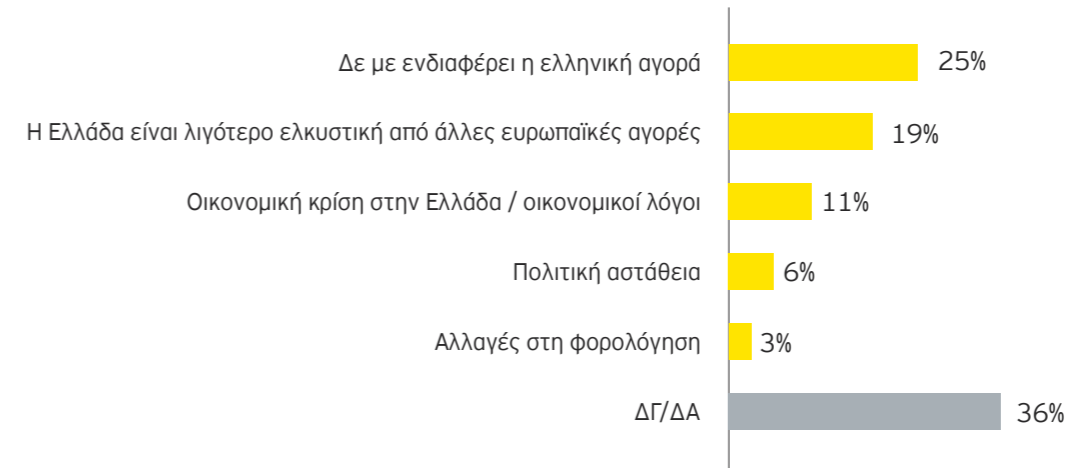
Μη εγκατεστημένες στην Ελλάδα

■ Ναι
■ Όχι

Γιατί δε θα ήσασταν περισσότερο πρόθυμος/η να επενδύσετε στην Ελλάδα ή να προχωρήσετε σε περαιτέρω επενδύσεις στην Ελλάδα, εάν η χώρα ξεπεράσει τα παραπάνω προβλήματα;

Δείγμα: 36 ερωτηθέντες που απάντησαν «όχι» στην προηγούμενη ερώτηση

5 Συμπεράσματα και προτάσεις

Η θέση της Ελλάδας βελτιώνεται αισθητά, αλλά ο ανταγωνισμός ολοένα και εντείνεται

Η φετινή τρίτη έκδοση της έρευνας έρχεται να επιβεβαιώσει τη θετική μεταστροφή της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας απέναντι στην Ελλάδα, η οποία είχε καταγραφεί τα δύο προηγούμενα χρόνια. Οι επενδυτές εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της χώρας ως επενδυτικού προορισμού βελτιώθηκε περαιτέρω τη χρονιά που πέρασε, εκφράζουν την εκτίμηση ότι η βελτίωση θα συνεχιστεί κατά την επόμενη τριετία και, το σημαντικότερο, κρίνουν ότι η εξέλιξη αυτή είναι απόρροια της πολιτικής που ακολουθείται για την ελκυστικότητα και όχι αποτέλεσμα της συγκυρίας.

Η έρευνα καταγράφει, επίσης, μια σμίκρυνση της απόστασης που χώριζε κατά το παρελθόν τις εκτιμήσεις των επιχειρήσεων που είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα, από αυτές που δεν έχουν μέχρι σήμερα παρουσία, καθώς η βελτίωση της εικόνας της χώρας είναι εντονότερη στη δεύτερη κατηγορία επιχειρήσεων, μία τάση που μπορεί να έχει πολλά θετικά αποτελέσματα για την ελληνική οικονομία, αν την αξιοποιήσουμε σωστά.

Για μία στις τρεις επιχειρήσεις, οι θετικές εκτιμήσεις για την ελκυστικότητα της χώρας μεταφράζονται σε συγκεκριμένα σχέδια για επενδύσεις, ή επέκταση των δραστηριοτήτων τους στην Ελλάδα.

Ωστόσο, και παρά το γεγονός ότι σχεδόν όλοι οι επιμέρους δείκτες έχουν βελτιωθεί σημαντικά, οι διεθνείς επενδυτές που συμμετείχαν στην έρευνα εξακολουθούν να αναμένουν παρεμβάσεις και αλλαγές σε μια σειρά από κρίσιμους τομείς για την περαιτέρω ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού.

Οι επενδυτές, σε ολόκληρο τον κόσμο, επιζητούν, πάνω απ' όλα, σταθερότητα. Τη χρονιά που πέρασε, η ανθρωπότητα έζησε μια πρωτοφανή υγειονομική κρίση, που οδήγησε σε δραστηκή μείωση του ΑΕΠ όλων των οικονομιών παγκοσμίως και σε απώλεια 12 εκατομμυρίων θέσεων εργασίας στην Ευρώπη, και, παράλληλα, τις αμερικανικές εκλογές, την

εσπευσμένη ολοκλήρωση των διαπραγματεύσεων για το Brexit, την επικείμενη αλλαγή κυβέρνησης στη μεγαλύτερη ευρωπαϊκή οικονομία, καθώς και εντεινόμενες γεωπολιτικές εντάσεις σε πολλά σημεία του πλανήτη. Ωστόσο, στο περιβάλλον αυτό, οι επενδύσεις στην Ευρώπη δείχνουν μια αξιοσημείωτη ανθεκτικότητα, υποχωρώντας κατά μόλις 13% το 2020.

Η Ευρώπη παραμένει ο ελκυστικότερος προορισμός για επενδύσεις παγκοσμίως, εξαιτίας του σταθερού και ασφαλούς πολιτικοοικονομικού περιβάλλοντος, του υψηλής κατάρτισης ανθρώπινου δυναμικού της, των προηγμένων υποδομών και μιας μεγάλης, ενιαίας αγοράς. Την ίδια ώρα, 62% των επενδυτών εκτιμούν ότι η ελκυστικότητα της ηπείρου θα βελτιωθεί περαιτέρω τα επόμενα τρία χρόνια.

Το περιβάλλον αυτό αποτελεί σημαντικό πλεονέκτημα για την Ελλάδα, προσδιορίζει, όμως, και τον ανταγωνισμό που καλείται να αντιμετωπίσει, καθώς μια σειρά από ισχυρές ή και αναδύμενες ευρωπαϊκές οικονομίες (συμπεριλαμβανομένων και χωρών της Νοτιοανατολικής Ευρώπης και της Μεσογείου) προσπαθούν να προσελκύσουν τις ίδιες επενδύσεις. Η έρευνα καταγράφει με σαφήνεια, ότι πολλές άλλες ευρωπαϊκές χώρες βελτιώνουν επίσης την ελκυστικότητά τους τα τελευταία χρόνια. Η χώρα μας, συνεπώς, καλείται να αξιοποιήσει αυτό το θετικό περιβάλλον, και, συγχρόνως, να εξασφαλίσει στους δυνητικούς επενδυτές συγκριτικά πλεονεκτήματα και ένα σταθερό οικονομικό, κοινωνικό και επενδυτικό περιβάλλον που θα τη διαφοροποιήσουν έναντι των ανταγωνιστριών χωρών. Αυτό είναι κάτι το οποίο θα πρέπει να γίνει κατανοητό από όλες τις πολιτικές, οικονομικές και επιχειρηματικές δυνάμεις του τόπου.

Η πανδημία έχει επιδράσει καταλυτικά και στους παράγοντες εκείνους που επηρεάζουν τις αποφάσεις για επενδύσεις, ενισχύοντας σημαντικά τάσεις που προϋπήρχαν, ή και αναδεικνύοντας νέες προτεραιότητες.

► **Ανθρώπινες δεξιότητες.** Οι επιχειρήσεις, τα τελευταία χρόνια, κατά την επιλογή του τόπου προορισμού των επενδύσεών τους, προσδίδουν διαρκώς μεγαλύτερη σημασία στην ύπαρξη ενός καλά εκπαιδευμένου

ανθρώπινου δυναμικού. Ο κορωνοϊός έχει επιταχύνει τις ψηφιακές στρατηγικές των επιχειρήσεων και, κατ' επέκταση, τη ζήτηση για ψηφιακές δεξιότητες.

► **Βιωσιμότητα.** Η πανδημία ενίσχυσε, επίσης, την ευαισθητοποίηση της κοινωνίας, αλλά και της επενδυτικής κοινότητας, για την κλιματική αλλαγή και την κυκλική οικονομία. 92% των επενδυτών στην Ευρώπη θεωρούν τη βιωσιμότητα σημαντική παράμετρο για την επενδυτική τους στρατηγική, εκ των οποίων το 24% τη θεωρούν καθοριστική.

► **Τόνωση της οικονομίας.** Καθώς η πανδημία βύθισε την παγκόσμια οικονομία σε βαθιά ύφεση, το μέγεθος, η διάρκεια και η διάρθρωση των μέτρων τόνωσης των εθνικών οικονομιών αναδεικνύονται σε καθοριστικό παράγοντα για επενδυτικές αποφάσεις.

Η μεγάλη πρόκληση για την Ελλάδα, σήμερα, συνίσταται στο να μπορέσει να αξιοποιήσει την κρίση και τις αλλαγές που επέφερε, ως καταλύτη για να βελτιώσει την ελκυστικότητά της και τη θέση της έναντι του ευρωπαϊκού και παγκόσμιου ανταγωνισμού.

Το γεγονός ότι ένα μεγάλο μερίδιο των πόρων του Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα κατευθυνθεί στους τομείς της ψηφιακής και της πράσινης μετάβασης, σε συνδυασμό με το αναλογικά μεγαλύτερο ύψος των κονδυλίων που αναλογούν στην Ελλάδα, αποτελεί σημαντική ευκαιρία για τη χώρα. Ωστόσο, όσο υψηλά και αν βρίσκονται στην ατζέντα των επενδυτών τα ζητήματα της ψηφιακής τεχνολογίας και της βιωσιμότητας, δεν αποτελεί ρεαλιστική επιλογή η εναπόθεση όλων των ελπίδων για την ενίσχυση της ελκυστικότητας της χώρας σε δύο μόνο παράγοντες. Οι επενδυτικές αποφάσεις είναι πάντα σύνθετες και επηρεάζονται από ένα πλήθος διαφορετικών παραμέτρων. Οφείλουμε, συνεπώς, να βελτιώσουμε την εικόνα της χώρας σε μια σειρά από επιμέρους τομείς, δίνοντας σε όλους τη βαρύτητα που τους αναλογεί.

Στις δύο προηγούμενες εκδόσεις της έρευνας αυτής, είχαμε συμπεριλάβει μια σειρά από προτάσεις για την ενίσχυση της εικόνας της χώρας ως επενδυτικού προορισμού. Τόσο οι γενικές κατευθύνσεις που προτείναμε, όσο και μεγάλος

αριθμός από τις επιμέρους συγκεκριμένες προτάσεις μας, υπάρχουν και στα πορίσματα της Επιτροπής Πισσαρίδη, αλλά και στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας που υπέβαλε η χώρα στην Ευρωπαϊκή Επιτροπή και έλαβε την έγκρισή της, μόλις πριν λίγες εβδομάδες, τον Ιούνιο του 2021. Το μεγάλο στοίχημα σήμερα, έγκειται στην υλοποίησή τους σε σύντομο χρονικό διάστημα, για να μπορέσει η χώρα να εκμεταλλευτεί τη σημερινή μοναδική ευκαιρία.

1

Δεξιότητες ανθρώπινου δυναμικού

Το ζήτημα των δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού – και της βελτίωσης του εκπαιδευτικού συστήματος γενικότερα – βρίσκεται σήμερα στην κορυφή της ατζέντας της επενδυτικής κοινότητας, διεθνώς. Το 38% των ερωτώμενων στην έρευνα για την Ελλάδα, το κατατάσσουν στην πρώτη θέση, έναντι της τέταρτης πριν έναν χρόνο, μεταξύ των ζητημάτων όπου πρέπει να εστιάσει τις προσπάθειές της η χώρα, για να διατηρήσει την ανταγωνιστική της θέση στην παγκόσμια οικονομία.

Το γεγονός ότι, την ίδια ώρα, το 70% των επιχειρήσεων θεωρούν το επίπεδο των δεξιοτήτων στην Ελλάδα ελκυστικό, αναδεικνύει την ανάγκη διαρκούς βελτίωσης στον τομέα αυτόν και, πιθανότατα, την αντίληψη των επενδυτών ότι η Ελλάδα σήμερα μπορεί, πλέον, να προσελκύσει επενδύσεις που προϋποθέτουν την ύπαρξη ενός καταρτισμένου ανθρώπινου δυναμικού.

Ειδικότερα οι ψηφιακές δεξιότητες έχουν βρεθεί στο επίκεντρο της προσοχής τα τελευταία χρόνια, τάση που ενισχύεται από την πανδημία και εξελίξεις όπως η αναζήτηση ψηφιακών εμπειριών από τους καταναλωτές, το υβριδικό ή digital περιβάλλον εργασίας και η αυτοματοποίηση των γραμμών παραγωγής, αλλά και οι υπηρεσίες back office. Είναι, επίσης, γεγονός ότι, τουλάχιστον το 20% των πόρων του Προγράμματος Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της Ευρωπαϊκής Ένωσης θα πρέπει να επενδυθεί σε έργα ψηφιοποίησης.

Δεν είναι τυχαίο ότι, για το 92% όσων μετείχαν στην πανευρωπαϊκή έρευνα, η διαθεσιμότητα προσωπικού με τεχνολογικές δεξιότητες αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επιλογή της χώρας όπου θα επενδύσουν, ενώ το 43% από αυτούς τη θεωρούν καθοριστικό παράγοντα.

Θετικά για την Ελλάδα πρέπει να αξιολογηθεί το γεγονός ότι, μεταξύ εννέα κριτηρίων που συνδέονται με την τεχνολογία, η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού με τεχνολογικές δεξιότητες θεωρείται ως το πιο ελκυστικό στοιχείο της χώρας από το 76% των επενδυτών.

Υπολογίζεται ότι το έλλειμμα σε ψηφιακά καταρτισμένο ανθρώπινο δυναμικό παγκοσμίως ξεπερνά τα 55 εκατομμύρια εργαζόμενους. Σύμφωνα με την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, 169 εκατομμύρια Ευρωπαίοι μεταξύ 16 και 74 ετών, ή το 44% του πληθυσμού αυτού, δε διαθέτουν σήμερα βασικές ψηφιακές δεξιότητες, ενώ 9 στις 10 θέσεις εργασίας στο μέλλον θα απαιτούν αυτές τις δεξιότητες¹⁰².

Η ζήτηση για ψηφιακές δεξιότητες σε τομείς όπως το cloud, τα data analytics, η τεχνητή νοημοσύνη, η αυτοματοποίηση ανθρώπινων διεργασιών, το internet of things και οι απομακρυσμένοι αισθητήρες, ανάλογα με το αντικείμενο της επιχείρησης, αυξάνεται διαρκώς. Στην πραγματικότητα, με δεδομένη τη ραγδαία εξέλιξη της ψηφιακής τεχνολογίας, ακόμα και οι ίδιες οι επιχειρήσεις δε γνωρίζουν με ακρίβεια ποιες ακριβώς συγκεκριμένες δεξιότητες θα χρειάζονται σε 5 ή 10 χρόνια από σήμερα.

Καθώς στο ζήτημα αυτό οι επιχειρήσεις κινούνται με βάση μια μακροπρόθεσμη θεώρηση, πολλές από αυτές δεν εξετάζουν μόνο τη σημερινή διαθεσιμότητα σε συγκεκριμένες ειδικότητες, αλλά και τη δυναμική για τα ερχόμενα χρόνια, η οποία συνδέεται άμεσα με το εκπαιδευτικό σύστημα. Στο πλαίσιο αυτό, αξιολογούν παράγοντες, όπως ο αριθμός και ο ρυθμός αύξησης των αποφοίτων τεχνολογικής κατεύθυνσης, το πλήθος και η ποιότητα των πανεπιστημίων που παρέχουν τεχνολογική εκπαίδευση, ο βαθμός στον οποίο εκσυγχρονίζουν τα προγράμματα σπουδών τους, ο αριθμός των κέντρων κατάρτισης και ο βαθμός προσαρμογής τους στις ανάγκες της αγοράς.

Στο πεδίο αυτό, οι επιδόσεις της χώρας επιδέχονται σημαντικής βελτίωσης, όπως προκύπτει και από την κατάταξη της Ελλάδας σε σχετικούς δείκτες (βλ., μεταξύ άλλων, σελ. 46-47).

Η ΕΥ έχει αναδείξει από το 2017, με σχετική έρευνά της¹⁰³, την ανάγκη μεγαλύτερης εξωστρέφειας των ακαδημαϊκών και ερευνητικών ιδρυμάτων, μέσω στενότερης διασύνδεσης με την επιχειρηματικότητα και την αγορά εργασίας. Οι σχετικές προτάσεις μας κινούνταν σε τρεις άξονες:

- ▶ Διαμόρφωση Εθνικής Στρατηγικής για τη σύνδεση της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης με την απασχόληση.
- ▶ Επανασχεδιασμός και εκσυγχρονισμός των προγραμμάτων σπουδών, με έμφαση στις αναδυόμενες δεξιότητες που απαιτεί η σύγχρονη αγορά εργασίας.
- ▶ Επανεπίκευση του ανθρώπινου δυναμικού, με ευθύνη και συμμετοχή του ιδιωτικού και δημόσιου τομέα.

Έκτοτε, έχουν γίνει αρκετά βήματα προς αυτή την κατεύθυνση (βλ. σελ. 47, «Διασύνδεση της πανεπιστημιακής εκπαίδευσης με την αγορά εργασίας»), αλλά είναι σαφές ότι χρειάζεται ακόμη μεγάλη προσπάθεια.

Οι ελλείψεις σε ψηφιακές δεξιότητες δεν είναι οι μόνες που προβληματίζουν τις επιχειρήσεις. Κενά παρατηρούνται και σε άλλους τομείς, όπως, για παράδειγμα, στελέχη ενεργειακών projects, τεχνικούς βιομηχανικών εγκαταστάσεων και αυτοματισμού, εξαγωγικό μάρκετινγκ, ενώ υπάρχει προβληματισμός και για το επίπεδο των δεξιοτήτων που αφορούν τόσο τη νοοτροπία αντιμετώπισης των προκλήσεων αναπτυξιακά και μετασχηματιστικά, όσο και τις συμπεριφορές όπως ανθεκτικότητα, αμφιδεξιότητα, ευλυγισία, διερευνητικότητα και κριτική σκέψη, επικοινωνία, κοινωνική νοημοσύνη, ηγεσία με ενσυναίσθηση, και ολιστική διαχείριση κινδύνων (soft skills), αλλά και του οικονομικού αλφαριθμητισμού μεταξύ των Ελλήνων εργαζομένων.

Με βάση τα παραπάνω, εξακολουθούν να αποτελούν προτεραιότητα για τη χώρα μας τα ακόλουθα:

- ▶ Περαιτέρω έμφαση στην ανάπτυξη δεξιοτήτων πληροφορικής στα σχολεία πρωτοβάθμιας και δευτεροβάθμιας εκπαίδευσης.
- ▶ Αύξηση της συμμετοχής των μαθημάτων της φυσικής, της χημείας, της τεχνολογίας και των μαθηματικών.
- ▶ Εισαγωγή προγραμμάτων για την ενίσχυση του οικονομικού αλφαριθμητισμού σε όλες τις βαθμίδες της εκπαίδευσης, καθιέρωση της επιχειρηματικότητας ως εξειδικευμένης κατεύθυνσης στην τριτοβάθμια εκπαίδευση, σε συνδυασμό με την ανάπτυξη των soft skills.
- ▶ Επένδυση στη διά βίου μάθηση και την επανακατάρτιση (re-skilling).
- ▶ Αύξηση των ευκαιριών μάθησης στον χώρο εργασίας.
- ▶ Ενίσχυση της άμεσης και έμμεσης χρηματοδότησης της τριτοβάθμιας εκπαίδευσης, σε συνάρτηση με την αξιολόγηση.

Πολλές από τις κατευθύνσεις αυτές περιλαμβάνονται ήδη στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, του οποίου ο τρίτος πυλώνας αφορά ακριβώς την απασχόληση, τις δεξιότητες και την κοινωνική συνοχή. Το ζητούμενο από εδώ και πέρα θα είναι η αποτελεσματική εφαρμογή του σχεδίου αυτού.

2

Υποστήριξη του τομέα της τεχνολογίας

Σύμφωνα με τα ευρήματα της έρευνας, το δεύτερο σημείο στο οποίο πρέπει να επικεντρωθούν οι προσπάθειες για τη βελτίωση της ελκυστικότητας της χώρας, μετά τις ανθρώπινες δεξιότητες, είναι η υποστήριξη των κλάδων υψηλής τεχνολογίας και καινοτομίας.

Ο κλάδος των υπηρεσιών πληροφορικής και λογισμικού, θα αποτελέσει τα επόμενα χρόνια το μήλον της Έριδος για τις ευρωπαϊκές οικονομίες, καθώς παραμένει η κινητήρια δύναμη των επενδύσεων, προσελκύοντας το 2020 σχεδόν μία στις πέντε επενδύσεις (19%) στην Ευρώπη. Στην Ελλάδα, η συμμετοχή του κλάδου στο σύνολο των επενδύσεων εκτοξεύτηκε το 2020 στο 23%, από 11% κατά την περίοδο 2000-2019, μια εξαιρετικά ενθαρρυντική εξέλιξη, η οποία, όμως, θα πρέπει να συνεχιστεί και, οπωσδήποτε, οι προσπάθειες προς αυτή την κατεύθυνση να ενταθούν.

Ωστόσο, ένας στους δύο επενδυτές (51%) εκτιμά ότι η ψηφιακή οικονομία (πληροφορική, τηλεπικοινωνίες και MME) θα αποτελέσει την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης στην Ευρώπη τα επόμενα χρόνια, με το αντίστοιχο ποσοστό για την Ελλάδα να μην ξεπερνά το 26%.

Η υποστήριξη του τομέα της τεχνολογίας είναι στενά συνυφασμένη με την ενίσχυση των δεξιοτήτων, αλλά δεν εξαντλείται εκεί. Η επενδυτική κοινότητα αξιολογεί και μια σειρά από άλλες παραμέτρους, όπως η υποστήριξη που παρέχουν κρατικοί φορείς και ρυθμιστικές αρχές για την υλοποίηση των ψηφιακών στόχων, ο ρυθμός υιοθέτησης της ψηφιακής τεχνολογίας από το κράτος και τη δημόσια διοίκηση, αλλά και τον γενικό πληθυσμό, και η ύπαρξη ενός δικτύου τεχνολογικών start-ups και ερευνητικών ινστιτούτων. Στους τομείς αυτούς, σύμφωνα με την έρευνα, η Ελλάδα βαθμολογείται αρκετά θετικά, γεγονός που οφείλεται, πιθανότατα, σε μεγάλο βαθμό στην ταχύτητα

της ψηφιοποίησης του δημόσιου τομέα, ιδιαίτερα από το ξέσπασμα της πανδημίας και έπειτα, αλλά και την εξάπλωση της χρήσης ψηφιακών υπηρεσιών από τον ευρύτερο πληθυσμό.

Σαφώς λιγότερο εντυπωσιακές είναι οι επιδόσεις της χώρας σε ζητήματα όπως ο ρυθμός εισαγωγής και λειτουργίας του δικτύου 5G (αν και η διαδικασία αδειοδότησης, όταν ξεκίνησε, έτρεξε και ολοκληρώθηκε ταχύτητα και, πλέον, τα δίκτυα αναπτύσσονται με γοργούς ρυθμούς σε όλη τη χώρα, ενώ ταυτόχρονα βρίσκονται σε εξέλιξη δράσεις για την ανάπτυξη και ενίσχυση του εγχώριου 5G οικοσυστήματος, με έμφαση στις κλαδικές λύσεις, με τρόπο που να υποδηλώνει ότι η απόσταση που μας χωρίζει από άλλες χώρες κλείνει πολύ γρήγορα), η προστασία των δικαιωμάτων πνευματικής ιδιοκτησίας και οι δυνατότητες χρηματοδότησης, ειδικότερα μέσω επιχειρηματικών κεφαλαίων.

Για να στηριχθεί περαιτέρω η ανάπτυξη του τομέα της υψηλής τεχνολογίας στην Ελλάδα, θα πρέπει να δοθεί έμφαση, εκτός από την ενίσχυση των ψηφιακών δεξιοτήτων του ανθρώπινου δυναμικού, στις ακόλουθες προτεραιότητες:

- ▶ Περαιτέρω ενίσχυση των επενδύσεων σε ψηφιακές τεχνολογίες και υποδομές (cloud, 5G, κ.λπ.).
- ▶ Ενίσχυση του νομικού πλαισίου για τις ψηφιακές επιχειρήσεις.
- ▶ Ενίσχυση του κανονιστικού πλαισίου για την προστασία των πνευματικών δικαιωμάτων.
- ▶ Ενίσχυση της ψηφιακής επιχειρηματικότητας.
- ▶ Προώθηση της ψηφιακής καινοτομίας για τον εκσυγχρονισμό των δημόσιων υπηρεσιών.
- ▶ Προώθηση ενός αξιόπιστου οικοσυστήματος και επένδυση στην κυβερνοασφάλεια.
- ▶ Επένδυση στην ψηφιακή έρευνα και ανάπτυξη.
- ▶ Ενθάρρυνση της δημιουργίας οικοσυστημάτων νεοφυών επιχειρήσεων.
- ▶ Εισαγωγή φορολογικών κινήτρων και απαλλαγών για επενδύσεις στην έρευνα και την καινοτομία.

102. The Digital Skills Gap in Europe, Ευρωπαϊκή Επιτροπή, Μάρτιος 2021

103. Εκπαίδευση, επιχειρηματικότητα και απασχόληση: Ζητείται προσέγγιση, ΕΥ Ελλάδα, Endeavor, ΟΠΑ, Ιούνιος 2017

3

Βιώσιμη ανάπτυξη και κλιματική αλλαγή

Η στροφή προς τη βιώσιμη ανάπτυξη και την αντιμετώπιση της κλιματικής αλλαγής αποτελεί, σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, τη δεύτερη πιο σημαντική αναδυόμενη τάση που πυροδότησε η πανδημία, μετά την ψηφιακή πρόσβαση των καταναλωτών σε υπηρεσίες. Την ίδια ώρα, ένας στους τρεις επενδυτές (36%), εκτιμά ότι οι καθαρές τεχνολογίες και οι ανανεώσιμες πηγές ενέργειας θα αποτελέσουν την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης στην Ευρώπη τα επόμενα χρόνια. Όπως έχει ειπωθεί, «τίποτα δεν απειλεί τη μελλοντική ανάπτυξη των καθαρών τεχνολογιών και των ΑΠΕ, για τον απλό λόγο ότι δεν υπάρχει εναλλακτική επιλογή»¹⁰⁴.

Το 85% των επενδυτών αναγνωρίζουν σήμερα ότι η Ευρώπη ηγείται της πράσινης μετάβασης παγκοσμίως, ενώ το 85% από αυτούς δηλώνουν ότι αυτό επηρεάζει θετικά τις επενδυτικές τους αποφάσεις.

Συνολικά, 9 στις 10 επιχειρήσεις (92%) αναφέρουν ότι η βιώσιμη ανάπτυξη αποτελεί σημαντικό παράγοντα για την επενδυτική τους στρατηγική, περιλαμβανομένου ενός 24% που τη θεωρεί καθοριστικό παράγοντα. Αυτό δεν αποτελεί έκπληξη, καθώς οι καταναλωτές, οι εργαζόμενοι, οι επενδυτές, αλλά και το ρυθμιστικό περιβάλλον, ασκούν σημαντική πίεση στις επιχειρήσεις να υιοθετήσουν πιο βιώσιμες πολιτικές. Πολλές επιχειρήσεις, συνεπώς, συνυπολογίζουν μια σειρά από περιβαλλοντικές παραμέτρους όταν επιλέγουν τον προορισμό των επενδύσεών τους: τη συμμετοχή των ΑΠΕ, την πρόοδο στη μετάβαση σε μια κυκλική οικονομία, ενδεχομένως ακόμη και τη διείσδυση της ηλεκτροκίνησης και τη βιωσιμότητα των δημόσιων μεταφορών που θα χρησιμοποιούν οι εργαζόμενοι. Συνεπώς, οι πολιτικές μιας χώρας για τη βιώσιμη ανάπτυξη δεν επηρεάζουν μόνο τις πράσινες επενδύσεις που μπορεί να προσελκύσει, αλλά και τη γενικότερη ελκυστικότητά της.

Η Ελλάδα εξακολουθεί να υστερεί σημαντικά έναντι του ευρωπαϊκού μέσου όρου ως προς τους περισσότερους δείκτες που συνδέονται με τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή (βλ. σελ. 48-49). Ωστόσο, κατά την τελευταία διετία έχει εξαγγείλει ένα εξαιρετικά φιλόδοξο πρόγραμμα που εκτείνεται από την απολιγνιτοποίηση και την ενίσχυση των ΑΠΕ, μέχρι τη διαχείριση των απορριμμάτων, την ανακύκλωση, την κυκλική οικονομία και την ενεργειακή αναβάθμιση των κτιριακών υποδομών. Στο

πλαίσιο αυτό, αναμένεται σύντομα και ο νέος κλιματικός νόμος, ο οποίος διαφαίνεται ότι θα περιλαμβάνει τον ορισμό κλιματικών προϋπολογισμών ανά πενταετία, καθώς και ετήσιου κλιματικού ισολογισμού, την ανάπτυξη των ΑΠΕ και την εξοικονόμηση ενέργειας, την απανθρακοποίηση του ενεργειακού συστήματος και την ενίσχυση του εξηλεκτρισμού των μεταφορών, αλλά και θέματα διακυβέρνησης και συμμετοχής των πολιτών. Τα περισσότερα από τα έργα αυτά συμπεριλαμβάνονται στο Εθνικό Σχέδιο Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας της χώρας, που εγκρίθηκε πρόσφατα από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή.

Η πρόοδος αυτή αναγνωρίζεται σαφώς από την επενδυτική κοινότητα, καθώς το ποσοστό όσων αξιολογούν θετικά τις πολιτικές της χώρας μας για τη βιώσιμη ανάπτυξη και την κλιματική αλλαγή αυξάνεται σταθερά, από 42% το 2019 σε 56% το 2020 και 58% το 2021. Συγχρόνως, σχεδόν 7 στους 10 επενδυτές (76%) αναφέρουν ότι οι ισχυρές πολιτικές βιώσιμης ανάπτυξης και καθαρής τεχνολογίας είναι από σημαντικές έως εξαιρετικά σημαντικές στην απόφασή τους να επενδύσουν στην Ελλάδα, ενώ 64% των ερωτώμενων δηλώνουν ότι θα αυξήσουν τη σημασία που δίνουν στη βιωσιμότητα στα μελλοντικά τους επενδυτικά σχέδια.

Τον Σεπτέμβριο του 2020, η ΕΥ παρουσίασε μια μελέτη¹⁰⁵ που περιλαμβάνει κατάλογο με πάνω από 1.000 ώριμα έργα πράσινων επενδύσεων στα 27 κράτη μέλη, που μπορούν να συμβάλουν στους κλιματικούς στόχους της Ε.Ε., με έμφαση στην ενέργεια, τις μεταφορές, τις κτιριακές υποδομές, τη βιομηχανία και τις χρήσεις γης.

Η λίστα της μελέτης περιλαμβάνει για την Ελλάδα 37 έργα, η αξία των οποίων αναλογεί στο 49% των €31,5 δισ. που υπολογιζόταν κατά τον χρόνο σύνταξης της έκθεσης ότι θα λάβει η χώρα από το Ταμείο Ανάκαμψης. Από τα έργα αυτά, η πλειοψηφία αφορά τους κλάδους της ενέργειας και της βιομηχανίας, ενώ λιγότερα έργα εντοπίστηκαν στον κλάδο των μεταφορών και ελάχιστα έργα που αφορούν κτηριακές εγκαταστάσεις και χρήση γης. Από τα έργα που εντόπισε η έρευνα της ΕΥ, στην Ελλάδα αναλογούν 3,4 έργα ανά εκατομμύριο κατοίκων, αριθμός σχετικά συγκρίσιμος με την Ολλανδία (3,8) και την Πορτογαλία (4,2), αλλά αρκετά μικρότερος από άλλες οικονομίες όπως η Σουηδία (8,5), η Κύπρος (8,3), η Σλοβακία (8,1) και η Κροατία (8)¹⁰⁶.

Το πρόβλημα της ταχείας ωρίμανσης των έργων που συνδέονται με το περιβάλλον, θα αποτελέσει μια από τις μεγάλες προκλήσεις για τη διαχείριση των κονδυλίων του Ταμείου Ανάκαμψης κατά τα επόμενα χρόνια.

104. Sophie Chirez, Executive Director, EY Belgium Climate Change and Sustainability Services, EY Attractiveness Survey Belgium, Ιούλιος 2021, σελ. 31

105. A Green Covid-19 Recovery and Resilience Plan for Europe, EY, Σεπτέμβριος 2020

106. Perspectives on a European green recovery from the COVID-19 pandemic, EY, Απρίλιος 2021

Άποψη

Συγχρόνως, η Ελλάδα, όπως και η υπόλοιπη Ευρώπη, θα πρέπει να αναζητήσει μια ισορροπία μεταξύ της επιτάχυνσης του βηματισμού προς τη βιώσιμη ανάπτυξη, της προστασίας της ανταγωνιστικότητας της οικονομίας έναντι τρίτων χωρών και της αποφυγής της δημιουργίας υπερβολικών αντικινήτρων για τις παραδοσιακές οικονομικές δραστηριότητες.

Για να πετύχει τους φιλόδοξους στόχους που έχει θέσει η Ελλάδα και να προσελκύσει τις επενδύσεις που θα συμβάλουν σε αυτό, θα χρειαστούν:

- ▶ Πιο συστηματική υιοθέτηση κυκλικών μοντέλων από ορισμένους κλάδους.
- ▶ Εφαρμογή μοντέλων κυκλικής οικονομίας σε όλα τα στάδια του κύκλου ζωής των προϊόντων, με έμφαση στη φάση του σχεδιασμού και στην πρόληψη της δημιουργίας αποβλήτων, καθώς και συσχέτιση των πολιτικών για την προώθηση της κυκλικής οικονομίας με τον νέο κλιματικό νόμο.
- ▶ Ενίσχυση της εθνικής προσπάθειας και ανανέωση των εθνικών στόχων για την επίτευξη του στόχου κλιματικής ουδετερότητας νωρίτερα από το 2050 και τη συμβολή στον περιορισμό της αύξησης της θερμοκρασίας σε 1,5°C.
- ▶ Εκσυγχρονισμός του νομικού και ρυθμιστικού πλαισίου για την αδειοδότηση μονάδων ανανεώσιμων πηγών ενέργειας.
- ▶ Καθιέρωση ισχυρών προτύπων και πολιτικών για την καθαρή ενέργεια.
- ▶ Βελτίωση της πρόληψης της δημιουργίας αποβλήτων και της διαχείρισης αυτών, με προτεραιότητα σε συγκεκριμένες ροές αποβλήτων, όπως τα απόβλητα τροφίμων, τα πλαστικά και οι συσκευασίες, τα αστικά απόβλητα, τα Απόβλητα Ηλεκτρικού Ηλεκτρονικού Εξοπλισμού (ΑΗΗΕ), τα βιομηχανικά απόβλητα και τα Απόβλητα Εκκακίων, Κατασκευών και Κατεδαφίσεων (ΑΕΚΚ).
- ▶ Βελτίωση της επίδοσης της Ελλάδας σε δείκτες σχετικούς με τη διαχείριση αποβλήτων, όπως το ποσοστό υγειονομικής ταφής αποβλήτων, ο δείκτης εκμετάλλευσης υδάτων, καθώς και βελτίωση της συλλογής στοιχείων σχετικά με την επίδοση της Ελλάδας.
- ▶ Αύξηση της διείσδυσης δευτερογενών καυσίμων σε ορισμένες βιομηχανικές χρήσεις.
- ▶ Ολοκληρωμένη εφαρμογή του νόμου αναφορικά με τα επικίνδυνα απόβλητα και αντιμετώπιση των εμποδίων που υπάρχουν στην αγορά των αποβλήτων.
- ▶ Στροφή σε βιώσιμες επενδύσεις και στην ενσωμάτωση θεμάτων ESG σε επίπεδο εταιρικής στρατηγικής, με βάση τις απαιτήσεις της βιώσιμης ανάπτυξης.
- ▶ Ανάπτυξη εταιρικών στρατηγικών απανθρακοποίησης (decarbonization), σε συμφωνία με ευρωπαϊκούς και διεθνείς στόχους, όπως η Συμφωνία των Παρισίων για την Κλιματική Αλλαγή.
- ▶ Ανάπτυξη πλατφορμών-συνεργασιών σε επίπεδο κλάδων και εταιρειών.

Κώστας Σκρέκας

Υπουργός Περιβάλλοντος και Ενέργειας

Παγκοσμίως, η προστασία του περιβάλλοντος και η βιωσιμότητα αποκτούν ολοένα και μεγαλύτερη σημασία, ως κριτήρια για την επιλογή ενός επενδυτικού προορισμού. Τι πολιτικές απαιτούνται, ώστε να ενισχυθεί η ελκυστικότητα της Ελλάδας στον τομέα αυτόν;

Η ενεργειακή μετάβαση και η προστασία του περιβάλλοντος, δεν είναι μόνο περιβαλλοντικά αναγκαία. Αποτελεί μια μεγάλη ευκαιρία ανάκαμψης την επόμενη ημέρα της πανδημίας, δεδομένου ότι μπορεί να δημιουργήσει ισχυρά θεμέλια βιώσιμης ανάπτυξης και ουσιαστικού μετασχηματισμού της οικονομίας μας. Μέχρι το 2030 θα κινητοποιηθούν περισσότερα από 44 δισ. ευρώ για την υλοποίηση των επενδύσεων που αφορούν στην επίτευξη των φιλόδοξων κλιματικών μας στόχων, δημιουργώντας στην πορεία 150 χιλιάδες νέες θέσεις εργασίας. Έχουμε αναλάβει σημαντικές πρωτοβουλίες για την απρόσκοπτη υλοποίηση των έργων αυτών, με την εκπόνηση του κατάλληλου θεσμικού και ρυθμιστικού πλαισίου. Σύντομα θα παρουσιάσουμε την περαιτέρω απλοποίηση των διαδικασιών αδειοδότησης έργων ΑΠΕ και του νέου σχήματος διαγωνισμών. Ολοκληρώνουμε το νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για τις επενδύσεις στην αποθήκευση ενέργειας προκειμένου έως τα τέλη Οκτωβρίου να μπορούν να πραγματοποιηθούν οι πρώτες εγκαταστάσεις. Εκπονούμε μελέτη για τη χωροθέτηση θαλάσσιων αιολικών πάρκων που επιδιώκουμε να έχει ολοκληρωθεί μέσα στο καλοκαίρι, ώστε να προχωρήσουμε στη διαδικασία της νομοθέτησης και τέλος, προετοιμάζουμε τον οδικό χάρτη για τις επενδύσεις στο καύσιμο του μέλλοντος, στο πράσινο υδρογόνο. Με συνεκτικό σχέδιο εγγυόμαστε ένα ασφαλές και σταθερό επενδυτικό περιβάλλον, ώστε να πρωταγωνιστήσουμε στο όραμα της Ευρώπης να καταστεί η πρώτη κλιματικά ουδέτερη ήπειρος έως το 2050 και να αξιοποιήσουμε στο μέγιστο δυνατό βαθμό το έντονο ενδιαφέρον που καταγράφεται για τη χώρα μας.

4

Φορολογικό και ασφαλιστικό κόστος

Με βάση τα ευρήματα των ετήσιων μελετών της ΕΥ, αλλά και την εμπειρία μας από την καθημερινή μας επαφή με τις επιχειρήσεις και με την αγορά εν γένει, το φορολογικό πλαίσιο παραμένει ένας σημαντικός, αλλά ίσως όχι ο κυριότερος, παράγοντας που επηρεάζει τις επενδυτικές αποφάσεις. Αυτό οφείλεται, σε κάποιο βαθμό, στην ανάδειξη άλλων, σημαντικότερων, παραγόντων, όπως η διαθεσιμότητα ανθρώπινου δυναμικού υψηλής κατάρτισης, οι ψηφιακές υποδομές και οι πολιτικές για τη βιωσιμότητα. Οφείλεται, όμως, και στις πρωτοβουλίες της Ευρωπαϊκής Ένωσης και άλλων διεθνών οργανισμών, όπως ο Οργανισμός Οικονομικής Συνεργασίας και Ανάπτυξης (ΟΟΣΑ) για την προώθηση της εναρμόνισης της φορολογίας.

Σε διεθνές επίπεδο, η πρόταση των G7 για την υιοθέτηση ενός παγκόσμιου ελάχιστου συντελεστή εταιρικής φορολογίας, εάν εφαρμοστεί, πιθανόν να εναρμονίσει περαιτέρω τα φορολογικά καθεστώτα, όχι μόνο στην Ευρώπη, αλλά και παγκοσμίως.

Η εναρμόνιση των φορολογικών συντελεστών, θεωρητικά, θα πλήξει την ελκυστικότητα χωρών με, ιστορικά, χαμηλή φορολογία, και θα ενισχύσει την ελκυστικότητα χωρών με υψηλότερους φορολογικούς συντελεστές, όπως η Ελλάδα, αλλά και η Γερμανία και η Γαλλία. Ενδέχεται, επίσης, να ενισχυθεί συνολικά η ελκυστικότητα της Ευρώπης, εάν η εναρμόνιση αυτή οδηγήσει σε ένα πιο απλοποιημένο και διαφανές καθεστώς φορολογίας των επιχειρήσεων σε ολόκληρη την ήπειρο.

Στην Ελλάδα, η αύξηση της φορολογικής επιβάρυνσης, στο πλαίσιο του προγράμματος προσαρμογής, κατά την προηγούμενη δεκαετία, συνέβαλε καθοριστικά στην επίτευξη των δημοσιονομικών πλεονασμάτων, λειτουργήσε, όμως, και ως σημαντική τροχοπέδη για την ανάκαμψη της οικονομίας και την προσέλκυση επενδύσεων. Με την έξοδο από την κρίση, η σημερινή κυβέρνηση εξήγγειλε και έχει ξεκινήσει να υλοποιεί ένα φιλόδοξο πρόγραμμα για τη μείωση και τον εξορθολογισμό των φορολογικών συντελεστών. Η μεγάλη πρόκληση, την επόμενη μέρα, θα είναι η συνέχιση και περαιτέρω επέκταση της εφαρμογής των μειώσεων αυτών, την ώρα που η χώρα θα πρέπει να επανέλθει σε δημοσιονομικά πλεονάσματα, καλύπτοντας το κόστος που δημιούργησαν τα προγράμματα στήριξης της οικονομίας στη διάρκεια της σημερινής υγειονομικής κρίσης, εξαιτίας της πανδημίας COVID-19.

Παράλληλα, θα πρέπει να επιδιωχθεί η στοχευμένη στήριξη των επιχειρήσεων που επλήγησαν και συνεχίζουν να πλήττονται από την πανδημία COVID-19, για παράδειγμα, μέσω της δυνατότητας αναδρομικού συμψηφισμού των τρεχουσών φορολογικών ζημιών τους με κέρδη παρελθόντων ετών και, κατ' επέκταση, επιστροφής φόρου.

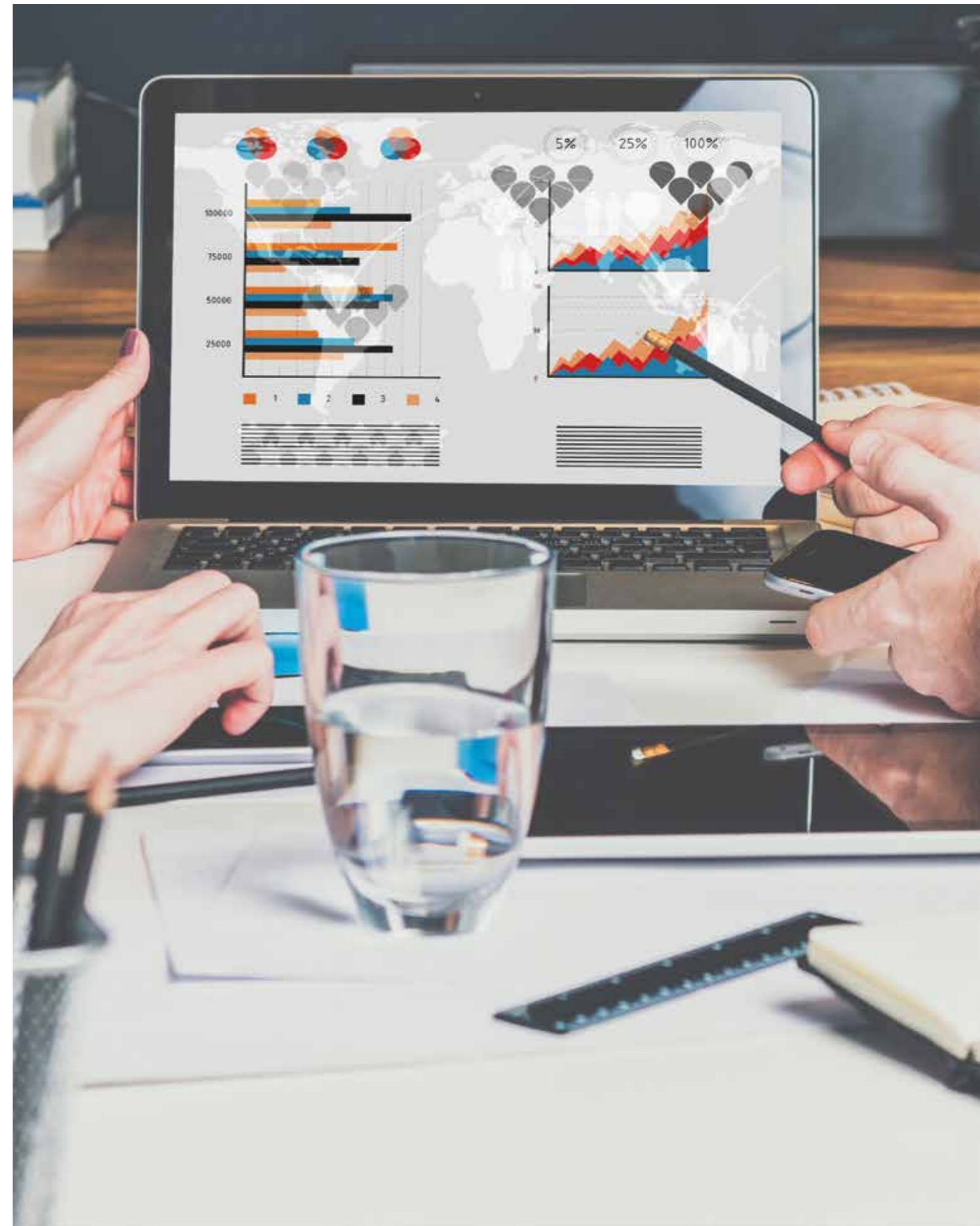
Η υιοθέτηση ενός ενιαίου συντελεστή φορολογίας των επιχειρήσεων δε θα εξαλείψει απαραίτητα τη φορολογία ως παράγοντα που επηρεάζει την ελκυστικότητα μιας χώρας. Αντ' αυτού, οι χώρες μπορούν να εξετάσουν άλλους τρόπους για να ενισχύσουν τη φορολογική τους ανταγωνιστικότητα, όπως η μείωση των συντελεστών έμμεσων φόρων, η μείωση φορολογίας εισοδήματος φυσικών προσώπων, η απλοποίηση και ψηφιοποίηση του φορολογικού συστήματος και, κυρίως, η εμπέδωση αίσθησης σταθερότητας και προβλεψιμότητας του φορολογικού πλαισίου.

Ειδικά για την Ελλάδα, οι δυνατότητες που παρέχει, πλέον, η τεχνολογία, πρέπει να αξιοποιηθούν στο έπακρο από τη Φορολογική Διοίκηση, τόσο για τον εκσυγχρονισμό των συναλλαγών της με τους φορολογούμενους, όσο και για την καταπολέμηση της φοροδιαφυγής και φοροαποφυγής. Άλλωστε, η ψηφιοποίηση της Φορολογικής Διοίκησης, καθώς και η επίτευξη δίκαιης φορολόγησης των επιχειρήσεων, αποτελούν στόχους που βρίσκονται ψηλά στην ατζέντα της Ευρωπαϊκής Ένωσης. Επιπλέον, η επικείμενη υιοθέτηση της Ευρωπαϊκής Οδηγίας DAC 7 για την αυτόματη ανταλλαγή πληροφοριών στο πλαίσιο της ψηφιακής οικονομίας, που επιτρέπει την πραγματοποίηση κοινών φορολογικών ελέγχων επί διασυννοριακών υποθέσεων, θα συμβάλει σημαντικά προς αυτή την κατεύθυνση.

Επίσης, η εμπέδωση σχέσεων εμπιστοσύνης μεταξύ κράτους-φορολογούμενου, αλλά και η ελάφρυνση του φορολογικού βάρους που, επί σειρά ετών, επωμίζονται οι φορολογούμενοι μισθωτοί, μέσω της μείωσης του μη μισθολογικού κόστους (φόρος μισθωτών υπηρεσιών και ασφαλιστικές εισφορές), πρέπει να συνεχίσουν να αποτελούν σημαντική προτεραιότητα.

Σε όλα αυτά τα μέτωπα, η Ελλάδα μπορεί και πρέπει να συνεχίσει να κάνει σημαντικά βήματα, τα επόμενα χρόνια.

Παράλληλα, με δεδομένη τη στροφή των επενδύσεων προς την ψηφιακή και την πράσινη οικονομία, η Ελλάδα θα πρέπει να διαχειριστεί με προσοχή τους φόρους που συνδέονται με τις δραστηριότητες αυτές, ώστε να λειτουργήσουν ως κίνητρα για την προσέλκυση σχετικών επενδύσεων.

5

Δράσεις τόνωσης της οικονομίας

Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, μόνο το 28% των επιχειρήσεων θεωρούν το μέγεθος και τον αντίκτυπο των εθνικών πακέτων τόνωσης της οικονομίας ως σημαντικό κριτήριο κατά τη λήψη των επενδυτικών τους αποφάσεων. Αυτό οφείλεται, ενδεχομένως, εν μέρει, στο γεγονός ότι τα επιμέρους Σχέδια Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας δεν είχαν ανακοινωθεί κατά το διάστημα διεξαγωγής της έρευνας. Αντανακλά, όμως, και την προσδοκία των επιχειρήσεων για μέτρα άμεσης στήριξης της οικονομίας, αντί του μακροπρόθεσμου μετασχηματισμού τους, που είναι ο βασικός στόχος του RRF (Recovery and Resilience Facility). Ωστόσο, είναι απολύτως βέβαιο ότι οι επενδύσεις και οι μεταρρυθμίσεις που περιλαμβάνονται στα Εθνικά Σχέδια θα έχουν σημαντική επίδραση, μεσοπρόθεσμα, στην ελκυστικότητα της κάθε χώρας και της Ευρώπης συνολικά, ενώ συγκεκριμένα έργα θα δημιουργήσουν και σημαντικές, άμεσες επενδυτικές ευκαιρίες.

Με δεδομένη τη βαρύτητα που δίνουν οι επενδυτές, σε αυτούς τους δύο τομείς, το γεγονός ότι οι πόροι του Εθνικού Σχεδίου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας (ΕΣΑΑ) θα κατευθυνθούν κατά 37,5% στην πράσινη και κατά 23,3% στην ψηφιακή μετάβαση, αποκτά ιδιαίτερη σημασία.

Η Ελλάδα πρόκειται να λάβει €17,8¹⁰⁷ δισ. σε επιχορηγήσεις και €12,7 δισ. σε δάνεια, ποσά που αντιπροσωπεύουν ένα από τα υψηλότερα ποσοστά του Εθνικού Εισοδήματος μεταξύ των 27 κρατών μελών της Ε.Ε. Το πρόγραμμα «Ελλάδα 2.0» που εγκρίθηκε από την Ευρωπαϊκή Επιτροπή, περιλαμβάνει 108 επενδύσεις και 67 μεταρρυθμίσεις¹⁰⁸ που συνδέονται με κρίσιμους τομείς, όπως οι καθαρές τεχνολογίες και ανανεώσιμες πηγές ενέργειας, η ενεργειακή αναβάθμιση κτιρίων, οι βιώσιμες μεταφορές, οι γρήγορες ευρυζωνικές συνδέσεις, η ψηφιοποίηση της δημόσιας διοίκησης και η αναβάθμιση των δεξιοτήτων του ανθρώπινου

δυναμικού. Περιλαμβάνει, όμως, και περισσότερα από 300 ορόσημα και στόχους, με βάση τους οποίους θα προχωρά η εκταμίευση των δόσεων.

Το ΕΣΑΑ προβλέπει, επίσης, και την κινητοποίηση ιδιωτικών επενδύσεων, καθώς τα ποσά δανείων του Ταμείου Ανάκαμψης θα καλύπτουν μέχρι το 50% της επένδυσης, η οποία θα συμπληρώνεται κατά 20% από ίδια κεφάλαια και κατά 30% από τραπεζικό δανεισμό¹⁰⁹.

Είναι, συνεπώς, σαφές ότι η εισροή και η αξιοποίηση των πόρων αυτών προϋποθέτει συνδυαστικά την κινητοποίηση της κρατικής μηχανής, την έγκαιρη υλοποίηση των μεταρρυθμίσεων, την ανταπόκριση του ιδιωτικού τομέα και τη συμμετοχή των τραπεζών. Για να εξασφαλιστούν οι προϋποθέσεις αυτές, θα χρειαστεί να γίνουν πολλά βήματα το επόμενο διάστημα.

Η κινητοποίηση του κρατικού μηχανισμού για την ωρίμανση των έργων και την απορρόφηση των σχετικών κονδυλίων θα πρέπει να ενισχυθεί σημαντικά, καθώς τα χρονικά περιθώρια είναι πολύ στενότερα από τις προγραμματικές περιόδους του ΕΣΠΑ. Παράλληλα, θα πρέπει να καμφθούν οι παραδοσιακές αντιστάσεις που καθυστέρησαν σημαντικά τις μεταρρυθμίσεις τα προηγούμενα χρόνια.

Από την άλλη πλευρά, θα πρέπει να κινητοποιηθεί η υγιής επιχειρηματικότητα και να εμπλακεί ενεργά στα επιμέρους έργα και επενδύσεις, σε πολύ μεγαλύτερο βαθμό σε σχέση με το παρελθόν. Τέλος, ο τραπεζικός τομέας πρέπει, πλέον, να ξεπεράσει τους δισταγμούς και να χρηματοδοτήσει πιο αποφασιστικά τις κατάλληλες επιχειρήσεις, διοχετεύοντας στην οικονομία τη ρευστότητα που έχει αποκτήσει από την αύξηση των καταθέσεων, τη χρηματοδότηση της ΕΚΤ και τις πρόσφατες ή σχεδιαζόμενες αυξήσεις μετοχικού κεφαλαίου.

Νίκος Βέττας

Γενικός Διευθυντής IOBE και Καθηγητής
Οικονομικού Πανεπιστημίου Αθηνών

Μπορεί ο μηχανισμός RRF να γίνει μοχλός μετασχηματισμού και ανάπτυξης της ελληνικής οικονομίας;

Αν και αναμένεται ισχυρή ανάκαμψη της οικονομίας, οι προκλήσεις εξισορρόπησης και δομικής μεταρρύθμισής της είναι εντονότερες από ποτέ. Η σημασία του Ταμείου Ανάκαμψης είναι μεγάλη. Σε μια οικονομία με βαθύ επενδυτικό κενό, η εισροή πόρων είναι κρίσιμη. Ταυτόχρονα, η σύνδεση της χρηματοδότησης με δομικές μεταρρυθμίσεις, όπως προβλέπεται από το ευρωπαϊκό πλαίσιο και έχει εξειδικευτεί εγχωρίως, δημιουργεί την ελπίδα πως η επίδραση των πόρων μπορεί να είναι καταλυτική. Όμως, οι δυσκολίες είναι σημαντικές.

Οι πόροι, όσο σημαντικού ύψους και να είναι, δεν επαρκούν από μόνοι τους, πρέπει να κινητοποιήσουν συστηματικά ιδιωτικές επενδύσεις. Η βαθύτερη δυσκολία του εγχειρήματος είναι πως τμήματα της δημόσιας διοίκησης και της επιχειρηματικότητας δεν είναι έτοιμα να ανταπεξέλθουν στην ολοκλήρωση απαιτητικών επενδυτικών σχεδίων. Συνολικά, η επιτυχία του Ταμείου θα εξαρτηθεί από την ευρύτερη οικονομική πολιτική και τον προσανατολισμό της στην πράξη για τη μεταρρύθμιση της διοίκησης και των αγορών.

107. European Union countries' recovery and resilience plans, Bruegel datasets, 5 Ιουλίου 2021

108. Οι 108 επενδύσεις και οι 67 μεταρρυθμίσεις των 30,5 δισ. - Τα «κλειδιά» για την επιτυχία του Ελλάδα 2.0, insider.gr, 18 Ιουνίου 2021

109. Ιδιωτικές επενδύσεις 30 δισ. από το Ταμείο Ανάκαμψης, kathimerini.gr, 3 Φεβρουαρίου 2021

6

Το αναδυόμενο νέο μοντέλο εργασίας

Η στροφή προς ένα νέο μοντέλο εργασίας είχε δρομολογηθεί πολύ πριν την πανδημία, με καταλύτες την ψηφιακή τεχνολογία, τη μεγαλύτερη κινητικότητα των εργαζόμενων από χώρα σε χώρα και το αίτημα, ιδιαίτερα των νεότερων γενεών και των γυναικών, για μεγαλύτερη ευελιξία και ισορροπία μεταξύ επαγγελματικής εξέλιξης και προσωπικής ζωής ή, καλύτερα, ενσωμάτωση των δύο. Ο COVID-19 και η επιβολή της τηλεργασίας επιτάχυναν δραματικά τη στροφή αυτή μέσα σε λίγες εβδομάδες.

Σήμερα, με τη σταδιακή αποκατάσταση μιας μορφής κανονικότητας, φαίνεται ότι πολλές επιχειρήσεις οδεύουν προς ένα υβριδικό μοντέλο που θα συνδυάζει την τηλεργασία με διαστήματα φυσικής παρουσίας στον χώρο εργασίας. Σύμφωνα με έρευνα της EY¹¹⁰, ενώ πριν την πανδημία το 20% των εργαζομένων είχαν τη δυνατότητα να εργάζονται από το σπίτι κατά το 20% του χρόνου τους, στο μέλλον περίπου το 60% των εργαζομένων θα μπορούν να εργάζονται εξ αποστάσεως για τουλάχιστον 40% του χρόνου τους. Η εξέλιξη αυτή εξυπηρετεί τόσο τις επιχειρήσεις που εξοικονομούν κόστη ενοικίων, κ.λπ., όσο και τους εργαζόμενους, που μειώνουν τον χρόνο για μετακινήσεις και αποκτούν τη δυνατότητα καλύτερου προγραμματισμού του ελεύθερου χρόνου τους.

Εφόσον η τάση αυτή δεν αναστραφεί, η δυνατότητα τηλεργασίας θα εξελιχθεί σε ένα σημαντικό κριτήριο για την επιλογή του προορισμού των επενδύσεων, ιδιαίτερα σε τομείς όπως οι υπηρεσίες, η τεχνολογία και η έρευνα. Η Ελλάδα, συνεπώς, θα πρέπει να εξασφαλίσει και τις τεχνικές προϋποθέσεις (ταχεία ανάπτυξη του δικτύου 5G), αλλά και να εκσυγχρονίσει το νομοθετικό και ρυθμιστικό πλαίσιο για την απασχόληση, ώστε να ενθαρρύνεται η μεγαλύτερη ευελιξία. Παράλληλα, οφείλει να εξασφαλίσει την ομαλή μετάβαση στο νέο αυτό μοντέλο, παρέχοντας την απαραίτητη προστασία των εργασιακών δικαιωμάτων και της προσωπικής ζωής υπό τις νέες συνθήκες.

Οι επιχειρήσεις, από την πλευρά τους, θα πρέπει να αναζητήσουν την ιδανική ισορροπία μεταξύ φυσικής παρουσίας και τηλεργασίας, δημιουργώντας τις συνθήκες ώστε κάθε εργαζόμενος να αποδίδει περισσότερο και να συνεργάζεται αποτελεσματικότερα, έχοντας τη δυνατότητα, συγχρόνως, να φροντίζει την προσωπική του ζωή. Η πρόσφατη έρευνα της EY για την επιχειρηματική ηγεσία¹¹¹, έδειξε ότι η πανδημία και η διαχείριση των προκλήσεων από τις ελληνικές επιχειρήσεις βελτίωσε την εικόνα των εργαζόμενων για

αυτές, καθώς η πλειοψηφία των εργαζόμενων κρίνει ότι η επιχείρησή τους λειτούργησε αποτελεσματικά στη διάρκεια της κρίσης, ενώ το ποσοστό όσων δηλώνουν ότι «αγαπούν την εταιρεία τους» αυξήθηκε μετά το πρώτο κύμα της πανδημίας, ιδιαίτερα μεταξύ των νέων. Συνεπώς, η εμπειρία της πανδημίας μπορεί να αποτελέσει οδηγό για τη μετάβαση στο νέο υβριδικό μοντέλο εργασίας.

7

Η μακροπρόθεσμη αξία στο προσκήνιο

Οι επιχειρήσεις σε ολόκληρο τον κόσμο, υπό την πίεση της κοινωνίας, των καταναλωτών, των εργαζόμενων, των συνεργατών τους, αλλά και των επενδυτών, στρέφονται σήμερα προς τη δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας, την επιδίωξη, δηλαδή, της βελτιστοποίησης της οικονομικής, κοινωνικής και περιβαλλοντικής αξίας της επιχείρησης μακροπρόθεσμα και την προετοιμασία της για τη μετάβαση σε ένα πιο βιώσιμο οικονομικό μοντέλο.

Η στροφή αυτή έχει ενταθεί εξαιτίας των δραματικών επιπτώσεων της πανδημίας. Το 66% των επικεφαλής των επιχειρήσεων αναφέρουν πως η πανδημία έχει αυξήσει τις προσδοκίες των ενδιαφερόμενων μερών τους ότι η εταιρεία θα προωθήσει ένα θετικό αποτέλεσμα στην κοινωνία, μαζί με περιβαλλοντική βιωσιμότητα και ανάπτυξη χωρίς αποκλεισμούς. Συγχρόνως, περισσότεροι από τρεις στους τέσσερις δηλώνουν ότι η έμφαση στη βιώσιμη και χωρίς αποκλεισμούς ανάπτυξη ήταν κρίσιμη για την οικοδόμηση εμπιστοσύνης με τα ενδιαφερόμενα μέρη σε μια περίοδο αβεβαιότητας, ενώ το 79% πιστεύουν ότι οι εταιρείες που δίνουν έμφαση στη μακροπρόθεσμη αξία θα αναδειχθούν ισχυρότερες μετά την πανδημία.

Το πώς η απαίτηση για δημιουργία μακροπρόθεσμης αξίας θα επηρεάσει τις επενδυτικές αποφάσεις δεν είναι ακόμη σαφές και, πιθανότατα, διαφέρει από επιχείρηση σε επιχείρηση και από κλάδο σε κλάδο. Για παράδειγμα, οι μεταποιητικές επιχειρήσεις που εξετάζουν τον επανασχεδιασμό των εφοδιαστικών τους αλυσίδων, ενδέχεται να αποφύγουν, στα επόμενα χρόνια, επενδύσεις σε περιοχές με αρνητικό ιστορικό σε ό,τι αφορά τα ανθρώπινα δικαιώματα ή με μεγάλες εισοδηματικές ανισότητες, και να στραφούν περισσότερο προς την Ευρώπη. Παράλληλα, οι εταιρείες τεχνολογίας είναι πιθανό να προτιμήσουν στο μέλλον χώρες όπου αναπτύσσεται ένας σοβαρός διάλογος γύρω από τα ηθικά ζητήματα που συνδέονται με τεχνολογίες, όπως η τεχνητή νοημοσύνη.

110. Future of Work, EY and Urban Land Institute, Οκτώβριος 2020

111. Το αύριο είναι εδώ. Η ηγεσία του μέλλοντος, είναι; Σκιαγραφώντας το προφίλ του ιδανικού ηγέτη στην Ελλάδα του μέλλοντος, σήμερα, EY Ελλάδος, Φεβρουάριος 2021

Εφόσον η τάση αυτή επιβεβαιωθεί στο μέλλον, οι χώρες που θέλουν να προσελκύσουν παρόμοιες επενδύσεις θα πρέπει να αποδείξουν ότι ευθυγραμμίζονται με την αυξανόμενη επιθυμία των επιχειρήσεων να δημιουργήσουν βιώσιμη, μακροπρόθεσμη αξία για τους εργαζόμενους, τους επενδυτές, τους πελάτες και την ευρύτερη κοινωνία.

Για την Ελλάδα, αυτό θα απαιτήσει ένα πιο στιβαρό πλαίσιο από την πλευρά της Πολιτείας σε ό,τι αφορά τα ζητήματα συμμόρφωσης, αλλά και ταχύτερα βήματα από τις επιχειρήσεις σε θέματα εταιρικής διακυβέρνησης, διαφάνειας και μη χρηματοοικονομικών αναφορών.

8

Διαχείριση κρίσεων και υγεία

Η εμπειρία της πανδημίας έχει ευαισθητοποιήσει σημαντικά τις επιχειρήσεις ως προς μελλοντικούς απρόβλεπτους κινδύνους – ιδιαίτερα, αλλά όχι μόνο, υγειονομικούς – και την ικανότητα μιας χώρας να διαχειριστεί παρόμοιες κρίσεις αποτελεσματικά.

Το 40% των επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην πανευρωπαϊκή έρευνα ανέφεραν, μεταξύ των παραγόντων που θα επηρεάσουν τις μελλοντικές τους επενδυτικές αποφάσεις, την ύπαρξη μηχανισμών και μέτρων ασφαλείας για την αντιμετώπιση μελλοντικών κρίσεων, ενώ το ίδιο ποσοστό συμπεριέλαβαν τον βαθμό επιτυχίας στην αντιμετώπιση της κρίσης του COVID-19.

Στην έρευνα του 2020 για την Ελλάδα, 77% των ερωτηθέντων είχαν θετική άποψη για τη διαχείριση της υγειονομικής κρίσης από τη χώρα, ενώ, φέτος, 57% των συμμετεχόντων δήλωσαν ότι η άποψή τους για την ελκυστικότητα της Ελλάδας ως επενδυτικού προορισμού, έχει βελτιωθεί λόγω της διαχείρισης της κρίσης του COVID-19.

Η Ελλάδα οφείλει να περιφρουρήσει αυτήν την κατάκτηση, ενισχύοντας περαιτέρω την εικόνα μιας σύγχρονης Πολιτείας, ικανής να διαχειριστεί αποτελεσματικά κρίσεις και απρόβλεπτες καταστάσεις.

Αυτό προϋποθέτει την περαιτέρω ενίσχυση της αποτελεσματικότητας της δημόσιας διοίκησης, κυρίως μέσω της ψηφιοποίησης, και τη δημιουργία αποτελεσματικών μηχανισμών διαχείρισης κρίσεων, αντλώντας από τα διδάγματα της πρόσφατης εμπειρίας. Προϋποθέτει, όμως, και την ενίσχυση του τομέα της υγείας, ιδιαίτερα του Εθνικού Συστήματος Υγείας, του οποίου τα όρια δοκιμάστηκαν κατά την πανδημία. Αυτό είναι εξαιρετικά σημαντικό, καθώς το επίπεδο του συστήματος υγείας δεν επηρεάζει μόνο τις ανησυχίες των επιχειρήσεων για την ετοιμότητα αντιμετώπισης μελλοντι-

κών κρίσεων, αλλά και την εικόνα τους για την ποιότητα ζωής στη χώρα. Οι αλλαγές στην κατάσταση των μεγάλων πόλεων παγκοσμίως, που ανέδειξε η πρόσφατη έρευνα του Economist Intelligence Unit, The Global Liveability Index 2021, οφείλονται, σε μεγάλο βαθμό, στην αναθεώρηση των αντιλήψεων για το επίπεδο υγειονομικής περιθάλψης που εξασφαλίζουν στους κατοίκους τους.

Παράλληλα, η Ελλάδα πρέπει να προσελκύσει μεγαλύτερο αριθμό επενδύσεων στον τομέα της υγείας. Σύμφωνα με την πανευρωπαϊκή έρευνα, 27% των ερωτώμενων εκτιμούν ότι ο τομέας υγείας και ευεξίας θα αποτελέσει την κινητήρια δύναμη της ανάπτυξης στην Ευρώπη τα επόμενα χρόνια, στην τρίτη θέση μετά την ψηφιακή οικονομία και τις ΑΠΕ. Ωστόσο, στην ίδια ερώτηση μόνο 7% των επενδυτών απάντησαν το ίδιο για τη χώρα μας, ενώ 5% των πραγματικών επενδύσεων στην Ελλάδα κατευθύνθηκαν στον συγκεκριμένο κλάδο το 2020, έναντι 3% κατά το διάστημα 2000-2019.

9

Ενίσχυση των επενδύσεων στην περιφέρεια

Δύο στις τρεις (67%) επενδύσεις που ανακοινώθηκαν στην Ελλάδα το 2020, αλλά και το 2019 (66%), κατευθύνθηκαν στην Αττική. Την ίδια ώρα, το Λονδίνο, που θεωρείται από τους επενδυτές ως η ελκυστικότερη πόλη για επενδύσεις στην Ευρώπη, απέσπασε το 39% των ΑΞΕ που πραγματοποιήθηκαν στο Ηνωμένο Βασίλειο, και οι Βρυξέλλες μόλις το 22% των ΑΞΕ στο Βέλγιο, ενώ η διασπορά των επενδύσεων σε χώρες, όπως η Γερμανία και η Ιταλία, είναι ακόμη μεγαλύτερη.

Η υπερσυγκέντρωση των επενδύσεων στην ευρύτερη περιοχή της Αθήνας επιτείνει τη γεωγραφική ανισοκατανομή των εισοδημάτων στη χώρα, οδηγώντας σε έναν φαύλο κύκλο μετακίνησης – ιδιαίτερα των νέων – εργαζόμενων προς την Αθήνα και επιδοτήσεων προς τις περιφέρειες για να αντιμετωπιστεί το πρόβλημα.

Η σμίκρυνση των αποστάσεων, με την ολοκλήρωση των οδικών αξόνων, η στροφή προς επενδύσεις έντασης γνώσης, σε συνδυασμό με την ύπαρξη αξιόλογων πανεπιστημιακών σχολών σε πολλές πόλεις της επαρχίας και η ενίσχυση της τηλεργασίας, δημιουργούν τις προϋποθέσεις για την αναστροφή αυτού του φαινομένου. Το παράδειγμα της Θεσσαλονίκης, που έχει προσελκύσει τα τελευταία χρόνια μια κρίσιμη μάζα επενδύσεων στον χώρο της τεχνολογίας, επιβεβαιώνει ότι υπάρχουν πλέον οι προϋποθέσεις για μεγαλύτερη διασπορά των επενδύσεων.

10

Εστίαση της οικονομικής διπλωματίας σε συγκεκριμένους τομείς

Ένα από τα ενδιαφέροντα ευρήματα της φετινής έρευνας είναι η σμίκρυνση της απόστασης που χώριζε τις αντιλήψεις για την ελκυστικότητα της χώρας μεταξύ των επιχειρήσεων που είναι ήδη εγκατεστημένες στην Ελλάδα και εκείνων που δεν έχουν σήμερα επενδυτική παρουσία στη χώρα. Στη μεγάλη πλειοψηφία των επιμέρους ερωτήσεων, οι απόψεις των μη εγκατεστημένων επιχειρήσεων φαίνεται να έχουν βελτιωθεί περισσότερο στη διάρκεια του τελευταίου έτους, χωρίς ακόμη να πλησιάζουν αυτές των επιχειρήσεων που έχουν άμεση εμπειρία από τη χώρα.

Είναι σημαντικό, επίσης, ότι το ποσοστό των επιχειρήσεων που δηλώνουν πρόθυμες να επενδύσουν στη χώρα, αν ξεπεραστούν τα προβλήματα που εντοπίζει η έρευνα, έχει αυξηθεί, μεταξύ των επιχειρήσεων που δεν έχουν παρουσία στη χώρα, από 49% σε 62%.

Η Ελλάδα έχει πραγματοποιήσει σημαντικά βήματα τα τελευταία χρόνια, τα οποία αντιστακώνονται, τόσο στην εικόνα που καταγράφεται μεταξύ των επενδυτών ως προς την ελκυστικότητά της, όσο και στις πραγματικές της επιδόσεις ως προς την προσέλκυση επενδύσεων. Πρόκειται για ένα σημαντικό επίτευγμα, που αναστρέφει την πορεία των τελευταίων δεκαετιών. Ωστόσο, παραμένουν πολλά σημεία με σημαντικά περιθώρια βελτίωσης της ελκυστικότητας της χώρας, η οποία δεν έχει βρει ακόμα πλήρως τη θέση που της αναλογεί μεταξύ των ευρωπαϊκών οικονομιών, ενώ ο ανταγωνισμός για την προσέλκυση επενδύσεων εντείνεται, τόσο σε ευρωπαϊκό, όσο και σε παγκόσμιο επίπεδο.

Η αλλαγή αυτή οφείλεται, προφανώς, και στη γενικότερη βελτίωση της εικόνας της χώρας, χάρη στη θετική δημοσιότητα που έλαβε στη διάρκεια της πανδημίας. Αντανακλά, όμως, και τη σχετική επιτυχία της προσπάθειας ενημέρωσης της παγκόσμιας επενδυτικής κοινότητας για τη βελτίωση του επενδυτικού κλίματος και των ευκαιριών που δημιουργούνται.

Ιδιαίτερα σε μια περίοδο που η χώρα πρέπει να προσελκύσει επενδύσεις σε νέους, δυναμικούς τομείς της οικονομίας, διαφορετικούς από αυτούς που κυριάρχησαν τα τελευταία χρόνια, είναι εξαιρετικά σημαντικό να εστιάσει η Ελλάδα την επικοινωνιακή της προσπάθεια στις επιχειρήσεις που δεν έχουν μέχρι σήμερα παρουσία στη χώρα, στοχεύοντας τους συγκεκριμένους τομείς που εκτιμάται ότι θα πρωταγωνιστήσουν στην ανάπτυξη τα επόμενα χρόνια.

Για τον σκοπό αυτό, θα μπορούσαν να πλαισιωθούν οι ελληνικές διπλωματικές αποστολές σε συγκεκριμένες, κρίσιμες περιοχές που πρωταγωνιστούν σήμερα στην καινοτομία στους τομείς της ψηφιακής τεχνολογίας, των τεχνολογιών καθαρής ενέργειας και της υγείας, με επιστημονικούς συμβούλους εξειδικευμένους στους αντίστοιχους τομείς.

Το νέο περιβάλλον που δημιούργησε η πανδημία, σε συνδυασμό με τους πόρους του Ευρωπαϊκού Ταμείου Ανάκαμψης και Ανθεκτικότητας, δημιουργούν μια μοναδική ευκαιρία περαιτέρω ενίσχυσης των ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα. Τόσο η Πολιτεία, όσο και οι υγιείς ελληνικές επιχειρήσεις, οφείλουν να κινητοποιηθούν άμεσα, ξεπερνώντας τις αγκυλώσεις του παρελθόντος για να εξασφαλίσουν ότι η ευκαιρία αυτή, όχι μόνο δε θα χαθεί, αλλά θα γίνει η κινητήρια δύναμη για να αφήσουμε μια καλύτερη χώρα στις μελλοντικές γενιές.

Ταυτότητα της έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων, από τη Eurotopney, για λογαριασμό της EY Ελλάδος, μεταξύ 29 Μαρτίου και 28 Απριλίου 2021. Συνολικά, διεξήχθησαν 253 συνεντεύξεις, εκ των οποίων 127 στην Ελλάδα και 126 στο εξωτερικό. Καθώς από τη δεύτερη κατηγορία, 30 επιχειρήσεις έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα, συνολικά το 62% των επιχειρήσεων του δείγματος (157) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας.

Οι επιχειρήσεις προέρχονται (πλην της Ελλάδας) από 22 χώρες, οι οποίες αντιπροσωπεύουν τις χώρες προέλευσης των σημερινών και δυνητικών ξένων επενδύσεων στην Ελλάδα.

Χρόνος διεξαγωγής έρευνας

Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μεταξύ 29 Μαρτίου και 28 Απριλίου 2021

Οι συμμετέχοντες στην έρευνα

Συμμετείχαν 253 στελέχη από ξένες επιχειρήσεις:

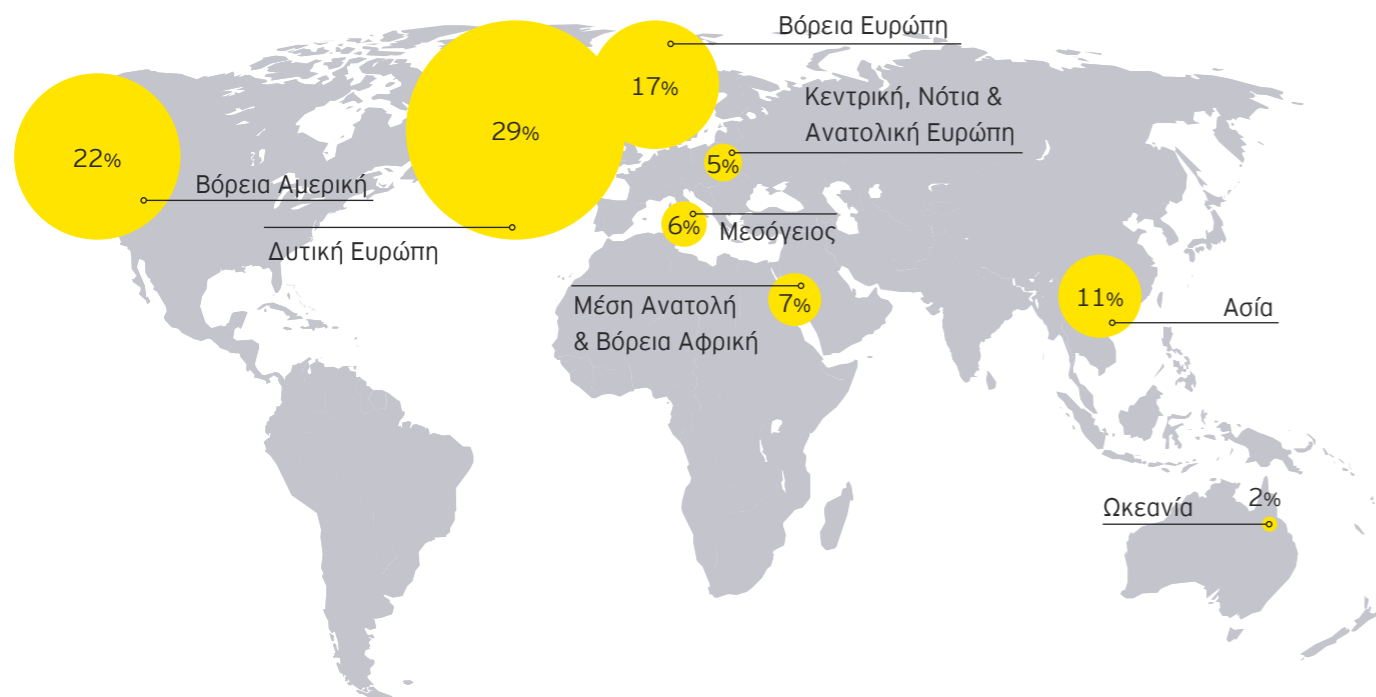
127 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν στην Ελλάδα
 126 συνεντεύξεις πραγματοποιήθηκαν εκτός Ελλάδας
 ↳ 30 εκ των οποίων έχουν ήδη παρουσία στην Ελλάδα

Συνολικά, το 62% των επιχειρήσεων του δείγματος (n=157) δραστηριοποιούνται στη χώρα μας, το 38% (n=95) δεν είναι ακόμη εγκατεστημένες στην Ελλάδα και μία επιχείρηση δεν απάντησε εάν δραστηριοποιείται στη χώρα μας ή όχι.

Συλλογή δεδομένων

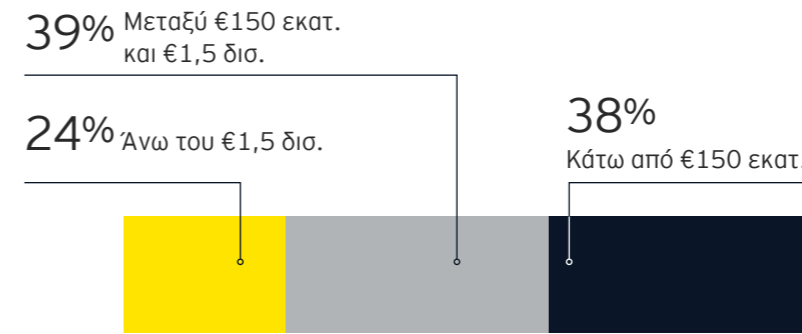
Η έρευνα πραγματοποιήθηκε μέσω online συνεντεύξεων σε επιχειρήσεις από 23 χώρες

Περιοχή προέλευσης επιχειρήσεων που συμμετείχαν στην έρευνα

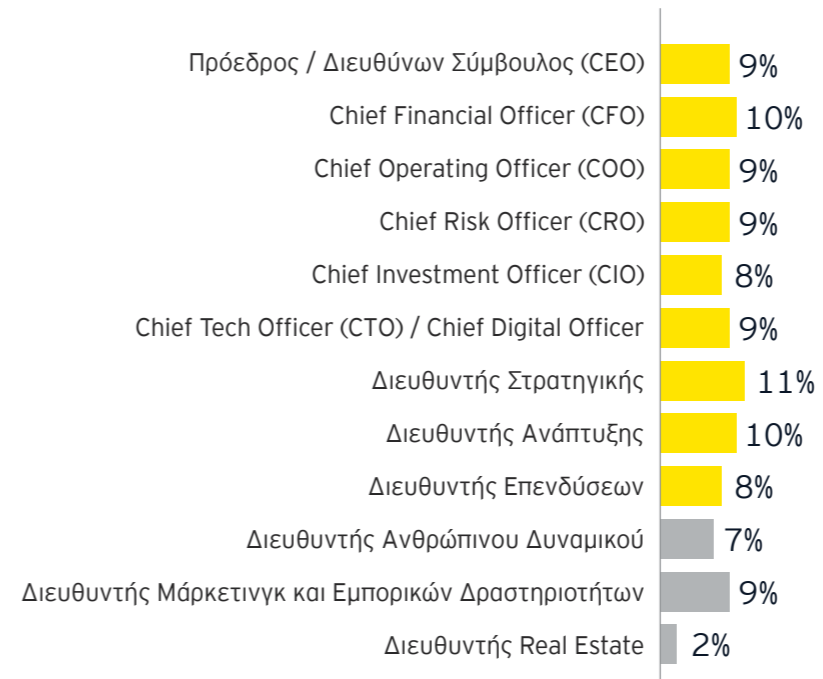

Σημείωση: Λόγω στρογγυλοποίησης, τα ποσοστά στα διαγράμματα της έρευνας μπορεί να μην αθροίζουν στο 100% (+/- 1%)

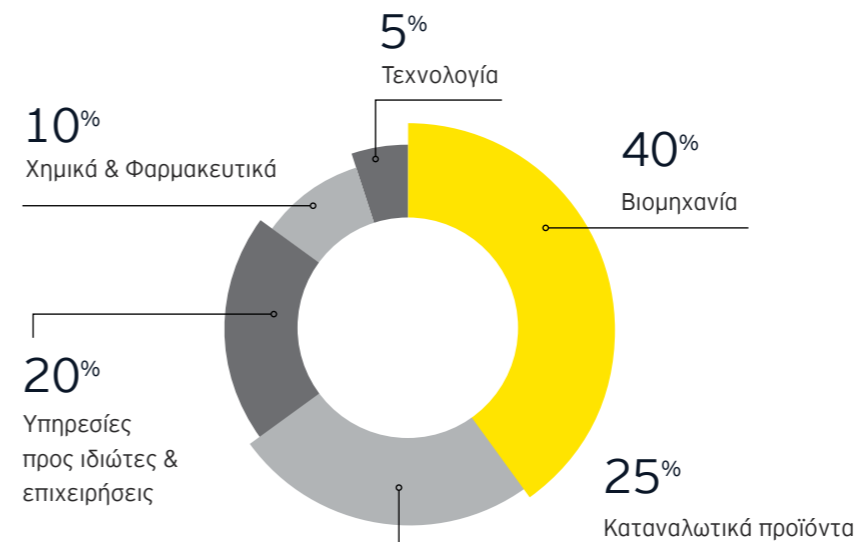
Μέγεθος εταιρειών (κύκλος εργασιών)

Επαγγελματική θέση ερωτηθέντων

Δραστηριότητα κλάδου

Μεθοδολογία

Οι εκτιμήσεις για τις ΑΞΕ στην Ευρώπη βασίζονται στην ανάλυση της βάσης δεδομένων EY European Investment Monitor (EIM), η οποία αποτελεί προϊόν συνεργασίας μεταξύ της EY και της εταιρείας συμβουλευτικών υπηρεσιών σε θέματα επενδύσεων και διεθνούς εμπορίου, OCO. Αυτή η βάση δεδομένων καταγράφει τις ΑΞΕ που δημιουργούν νέες εγκαταστάσεις και νέες θέσεις εργασίας. Δεν περιλαμβάνει τις επενδύσεις χαρτοφυλακίου και τις συγχωνεύσεις και εξαγορές (Σ&Ε), παρουσιάζοντας έτσι την εικόνα των επενδύσεων στις μεταποιητικές βιομηχανίες και στον κλάδο των υπηρεσιών από αλλοδαπές εταιρείες σε ολόκληρη την Ευρώπη.

Τα δεδομένα των ΑΞΕ είναι ευρέως διαθέσιμα. Τα στοιχεία περιλαμβάνουν επενδύσεις σε εταιρείες, εάν ο ξένος επενδυτής αποκτήσει πάνω από το 10% των ιδίων κεφαλαίων της εταιρείας και αναλάβει κάποιο ρόλο στη διοίκησή της. Περιλαμβάνουν, επίσης, ιδία κεφάλαια, επανεπενδύσιμα κέρδη και ενδοεταιρικά δάνεια.

Παράλληλα, τα στοιχεία που περιλαμβάνονται στην έρευνά μας, περιλαμβάνουν επενδύσεις και σε φυσικά περιουσιακά στοιχεία, όπως τα εργοστάσια και ο εξοπλισμός, με αποτέλεσμα, αυτά τα δεδομένα να μας δίνουν πολύτιμη πληροφόρηση για:

- ▶ Τον τρόπο ανάθεσης των έργων ΑΞΕ
- ▶ Τις δραστηριότητες στις οποίες πραγματοποιούνται επενδύσεις
- ▶ Πού τοποθετούνται γεωγραφικά τα έργα
- ▶ Ποιος διεκπεραιώνει αυτά τα έργα

Το EY EIM είναι μια κορυφαία, διαδικτυακή βάση δεδομένων, που παρακολουθεί τις επενδύσεις που πραγματοποιούνται εντός της Ευρώπης. Η EY EIM εστιάζει σε ανακοινώσεις επενδύσεων, στον αριθμό των νέων θέσεων εργασίας που δημιουργούνται και στο σχετικό κεφάλαιο που έχει επενδυθεί, όπου αυτό είναι εφικτό. Η βάση δεδομένων παρακολουθεί περισσότερες από 10.000 ειδησεογραφικές πηγές, ενώ, για την επιβεβαίωση των δεδομένων που συλλέγει, οι ερευνητικές της ομάδες επικοινωνούν απευθείας με πάνω από το 70% των εταιρειών που πραγματοποιούν αυτές τις επενδύσεις.

Οι ακόλουθες κατηγορίες επενδύσεων δεν περιλαμβάνονται στη βάση δεδομένων EY European Investment Monitor:

- ▶ Σ&Ε και κοινοπραξίες (εκτός εάν οδηγούν σε επεκτάσεις με νέες εγκαταστάσεις ή νέες θέσεις εργασίας)
- ▶ Επενδύσεις χαρτοφυλακίου (συντάξεις, ασφαλιστικά και χρηματοοικονομικά κεφάλαια)
- ▶ Συμφωνίες για άδειες χρήσης
- ▶ Επενδύσεις αντικατάστασης εργοστασιακού και άλλου παραγωγικού εξοπλισμού (π.χ. αντικατάσταση παλαιών μηχανημάτων χωρίς δημιουργία νέας απασχόλησης)
- ▶ Εγκαταστάσεις λιανικής πώλησης και αναψυχής, ξενοδοχεία και real estate*
- ▶ Έργα κοινής ωφέλειας (δίκτυα τηλεπικοινωνίας, αεροδρόμια, λιμάνια και άλλες παρόμοιες εγκαταστάσεις)*
- ▶ Εξορυκτικές δραστηριότητες (μεταλλεύματα, ορυκτά και καύσιμα)
- ▶ Μη κερδοσκοπικές οργανώσεις (φιλανθρωπικά ιδρύματα, εμπορικοί σύλλογοι, κυβερνητικοί φορείς)

* Επενδυτικά έργα από εταιρείες που εμπίπτουν στις παραπάνω κατηγορίες, συμπεριλαμβάνονται στα δεδομένα μας μόνο σε συγκεκριμένες περιπτώσεις: π.χ. οι λεπτομέρειες μιας νέας ξενοδοχειακής επένδυσης ή μιας εγκατάστασης λιανικής πώλησης δε θα καταγράφονταν, αλλά εάν το ξενοδοχείο ή η εταιρεία λιανικής αποφάσιζε να εγκαταστήσει τα κεντρικά της γραφεία ή ένα κέντρο διανομής σε ευρωπαϊκή χώρα, τότε αυτή η επένδυση θα συμπεριληφθεί στη βάση δεδομένων μας.

Στην παρούσα έρευνα, εργάστηκαν οι:

Γιώργος Αληγιάννης, Ελισάβετ Βανδώρου, Marie-Armelle Benito, Χριστίνα Διαμαντοπούλου-Τόλια, Κωνσταντίνος Θανάσκος, Γιώργος Θεοδωρακάκης, Ευτυχία Κασελάκη, Κίारा Κόντη, Νίκος Λιάκος, Θάνος Μαύρος, Κωνσταντίνα Νικολάου, Ήρα Παππά, Μιλένα Πεκλάρη, Μαρία Ρηγάκη, Γιάννης Σαράντης, Ευάγγελος-Μάξιμος Σκοπελίτης, Κωνσταντίνα Τσεβά και η EuroMoney.

Σχετικά με το πρόγραμμα EY Attractiveness

Οι έρευνες Attractiveness Surveys της EY αναγνωρίζονται ευρέως από πελάτες, μέσα μαζικής ενημέρωσης, κυβερνήσεις και σημαντικούς δημόσιους φορείς ως βασική πηγή γνώσης για τις άμεσες ξένες επενδύσεις. Εστιάζοντας στην ελκυστικότητα μιας συγκεκριμένης περιοχής ή χώρας ως επενδυτικού προορισμού, οι έρευνες της EY αποσκοπούν στο να βοηθήσουν τις επιχειρήσεις να λάβουν επενδυτικές αποφάσεις και τις κυβερνήσεις να αντιμετωπίσουν τους παράγοντες που λειτουργούν ως εμπόδια για την ανάπτυξη.

Οι έρευνες αναλύουν, παράλληλα, τόσο τα πραγματικά δεδομένα, όσο και τις αντιλήψεις ως προς τις ΑΞΕ σε μια χώρα ή περιοχή. Τα ευρήματα βασίζονται στις απόψεις αντιπροσωπευτικών ομάδων διευθυντικών στελεχών εγχώριων, αλλά και διεθνών επιχειρήσεων.

Το ερευνητικό αυτό πρόγραμμα έχει ιστορία 20 ετών και περιλαμβάνει εις βάθος μελέτες για την Ευρώπη, μεγάλο αριθμό ευρωπαϊκών χωρών, την Αφρική, την περιοχή της Μεσογείου, την Ινδία, την Ιαπωνία, τη Νότια Αμερική, την Τουρκία και το Καζακστάν.

Για περισσότερες πληροφορίες, μπορείτε να επισκεφθείτε την ιστοσελίδα:

ey.com/attractiveness #EYAttract

EY contacts

Παναγιώτης Ι. Κ. Παπάζογλου

Διευθύνων Σύμβουλος
+30 210 2886 417
panos.papazoglou@gr.ey.com

Ανδρέας Χατζηδαμιανού

Επικεφαλής Ελεγκτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 198
andreas.hadjidamianou@gr.ey.com

Αλέξανδρος Χρηστίδης

Επικεφαλής Τμήματος Συμβουλευτικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 112
alexandros.christidis@gr.ey.com

Στέφανος Μήτσιος

Επικεφαλής Φορολογικών Υπηρεσιών
+30 210 2886 363
stefanos.mitsios@gr.ey.com

Τάσος Ιωσηφίδης

Επικεφαλής Τμήματος Συμβούλων Εταιρικής
Στρατηγικής και Συναλλαγών
+30 210 2886 423
tassos.iossiphides@gr.ey.com

EY | Building a better working world

Στην EY, σκοπός μας είναι η δημιουργία ενός καλύτερου εργασιακού κόσμου, παράγοντας μακροπρόθεσμη αξία για τους πελάτες μας, τους ανθρώπους μας και την κοινωνία, και οικοδομώντας εμπιστοσύνη στις κεφαλαιαγορές.

Αξιοποιώντας τα δεδομένα και την τεχνολογία, οι πολυσυνθετικές ομάδες μας, σε περισσότερες από 150 χώρες, οικοδομούν την εμπιστοσύνη μέσω της διασφάλισης της καλής λειτουργίας των επιχειρήσεων και βοηθούν τους πελάτες μας να αναπτυχθούν, να μετασχηματιστούν και να λειτουργήσουν αποτελεσματικότερα.

Μέσω των Ελεγκτικών, Συμβουλευτικών, Νομικών και Φορολογικών Υπηρεσιών μας, καθώς και μέσω των Συμβουλευτικών Υπηρεσιών Εταιρικής Στρατηγικής και Συναλλαγών, οι ομάδες της EY θέτουν καλύτερες ερωτήσεις, για να καταλήξουν σε νέες απαντήσεις στα περίπλοκα ζητήματα που αντιμετωπίζει ο κόσμος μας σήμερα.

Το λογότυπο EY αναφέρεται στον παγκόσμιο οργανισμό, και μπορεί να αναφέρεται σε μία, ή περισσότερες, από τις εταιρείες μέλη της Ernst & Young Global Limited, καθεμία από τις οποίες αποτελεί ξεχωριστή νομική οντότητα. Η Ernst & Young Global Limited, μια βρετανική εταιρεία περιορισμένης ευθύνης δια εγγυήσεως, δεν παρέχει υπηρεσίες σε πελάτες. Πληροφορίες αναφορικά με τον τρόπο που η EY συγκεντρώνει και χρησιμοποιεί τυχόν προσωπικά δεδομένα, καθώς και περιγραφή των δικαιωμάτων των υποκειμένων σύμφωνα με τη νομοθεσία περί προσωπικών δεδομένων, είναι διαθέσιμα στον σύνδεσμο ey.com/privacy. Για περισσότερες πληροφορίες για τον οργανισμό μας, παρακαλούμε επισκεφθείτε το ey.com

© 2021 EY

All Rights Reserved.

ey.com

Το εν λόγω υλικό έχει δημιουργηθεί για σκοπούς γενικής πληροφόρησης και δεν προορίζεται για χρήση ως λογιστική, φορολογική, νομική ή άλλη επαγγελματική συμβουλή. Παρακαλώ επικοινωνήστε με τους συμβούλους σας, για εξειδικευμένη καθοδήγηση.

EY

@EY_Greece

EY Greece

eygreece

EY Greece